

9 Näringsrättslig reglering

9.1 Villkor för att få bedriva verksamhet

9.1.1 Registreringskravet

Förslag: Tjänstepensionsrörelse får bara drivas efter tillstånd. Detaljerade regler om förhandsbesked, förutsättning för tillstånd, tillståndets varaktighet, prövning av bolagsordning eller stadgar och prövningsinstans för nämnda frågor införs samt utformas efter mönster från försäkringsrörelselagen.

Bolagsverket ska vara registreringsmyndighet och föra ett särskilt tjänstepensionsföretagsregister. Detta register ska innehålla de uppgifter som ska registreras enligt tjänstepensionsrörelselagen, aktiebolagslagen och lagen om ekonomiska föreningar.

Tjänstepensionsdirektivet: För att ett tjänstepensionsinstitut ska få bedriva verksamhet krävs att institutet är registrerat av tillsynsmyndigheten i ett nationellt register eller är auktoriserat. Vid gränsöverskridande verksamhet ska även de medlemsstater där institutet är verksamt framgå av registret. Dessa uppgifter ska meddelas Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten (Eiopa) som ska offentliggöra dem på sin webbplats (se *artikel 9.1 a*).¹ För att säkerställa att medlemmarnas och förmånstagarnas intressen skyddas på ett fullgott sätt får medlemsstaterna enligt artikel 9.3 ställa upp ytterligare villkor för att ett institut ska tillåtas att bedriva verksamhet.

¹ Artikeln ändrad genom det s.k. omnibus I-direktivet, Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/78/EU av den 24 november 2010 om ändring i direktiven 98/26/EG, 2002/87/EG, 2003/6/EG, 2003/41/EG, 2003/71/EG, 2004/39/EG, 2004/39/EG, 2004/109/EG, 2005/60/EG, 2006/48/EG, 2006/49/EG och 2009/65/EG vad gäller befogenheterna för Europeiska tillsynsmyndigheten (Europeiska bankmyndigheten) Europeiska tillsynsmyndigheten (Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten) och Europeiska tillsynsmyndigheten (Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten) (EUT L 331, 15.12.2010, s. 120, Celex 32010L0078).

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförening ska enligt 3 § lagen (1972:262) om understödsföreningar (UFL)² vara registrerad hos Finansinspektionen, som för ett understödsföreningsregister för ändamålet. En sådan förening får inte driva en verksamhet som är främmande för föreningens försäkringsverksamhet utan tillstånd från Finansinspektionen, se 7 § UFL. Innan en understödsförening har registrerats kan den inte förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter (se 9 § UFL). Vidare innehåller 10–14 §§ UFL bestämmelser om stadgar och ansökningshandlingarnas innehåll.

Försäkringsföretag

För att få bedriva försäkringsrörelse uppställs för de svenska försäkringsföretagen krav på tillstånd (se 2 kap. 1 § försäkringsrörelselagen [2010:2043], FRL). Det är Finansinspektionen som beslutar i tillståndsärenden (se 2 kap. 15 § FRL, i dess lydelse från den 15 juli 2013³). Förutsättningar för tillstånd anges i 2 kap. 4 § FRL. Bolagsverket är registreringsmyndighet för försäkringsföretag och har också ansvar för att föra ett försäkringsregister (se 14 kap. 1 § FRL). Dessutom innehåller 2 kap. FRL detaljerade bestämmelser om tillståndsförfarandet för de svenska försäkringsföretagen; se 3 § (förhandsbesked), 4 och 5 §§ (förutsättning för tillstånd), 6 och 7 §§ (tillståndets varaktighet), 8 och 9 §§ (prövning av bolagsordning eller stadgar), 15 § (prövning av ansökan) samt 17 och 18 §§ (ansökan om tillstånd före registrering).

Skälen för förslaget: Reglerna om att verksamhet endast får bedrivas efter tillstånd i FRL och efter registrering i UFL är likartade. I tjänstepensionsdirektivet ställs krav på registrering eller auktorisation. Det är lämpligt att det införs en regel om att det krävs tillstånd för att få bedriva sådan tjänstepensionsverksamhet som avses i tjänstepensionsdirektivet. Den tillståndspliktiga

² Enligt 2 § 1 lagen (2010:2044) om införande av FRL upphävs UFL. Enligt 7 § i samma lag får understödsföreningar dock fortsätta att driva verksamhet enligt UFL till utgången av 2017.

³ I propositionen om ändrad beslutskompetens i vissa ärenden på bank- och försäkringsområdet föreslås att regeringens beslutskompetens när det gäller tillstånd att driva sådan rörelse tas bort (se prop. 2012/13:95).

verksamheten bör kallas tjänstepensionsrörelse. På grund av tjänstepensionsrörelsens särart finns det även anledning att föreslå att det införs detaljerade regler om förhandsbesked, förutsättning för tillstånd, tillståndets varaktighet, prövning av bolagsordning eller stadgar och prövningsinstans för nämnda frågor samt att dessa regler i sak utformas efter mönster från FRL. Även det faktum att bestämmelserna är moderna talar för att använda dessa som utgångspunkt framför de mer ålderdomliga reglerna i UFL.

Bolagsverket är registreringsmyndighet för de flesta typer av företag och den registerinformation som verket tillhandahåller används i stor omfattning av näringslivet, myndigheter och av allmänheten. Bolagsverket är därigenom den myndighet från vilken huvuddelen av samhällets affärsanknutna information hämtas. På det finansiella tjänsteområdet är verket registreringsmyndighet för alla institut (utom understödsföreningar). Den myndighet som är bäst lämpad att uppfylla direktivets krav på registrering av tjänstepensionsföretagen i nationellt register är således Bolagsverket.

För att särskilja försäkring- och tjänstepensionsverksamhet finns det anledning att föreslå att Bolagsverket registrerar tjänstepensionsföretagen i ett register inrättat enbart för dessa företag. En sådan lösning underlättar också uppfyllandet av skyldigheten att underrätta Eiopa om gränsöverskridande verksamhet.⁴ Tjänstepensionsföretagsregistret ska innehålla de uppgifter som ska registreras enligt tjänstepensionsrörelselagen, aktiebolagslagen (2005:551) och lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar. Med Bolagsverkets roll som ansvarig registreringsmyndighet följer även ansvar för rapporteringen till Eiopa i denna del.

Förslaget till IORP II-direktiv

Bedömning: Förslaget till IORP II-direktiv föranleder inget behov av ändringar i utredningens förslag till bestämmelser om tillstånd och registrering.

Skälen för bedömningen: Förslaget till IORP-II-direktiv innehåller inga ändringar i sak av bestämmelserna om registrering i artikel 9.1a i tjänstepensionsdirektivet. Skyldigheten för Sverige att

⁴ Se artikel 9.1 a i tjänstepensionsdirektivet.

underrätta Eiopa om vilka institut som bedriver verksamhet över gränserna – som genomfördes genom det s.k. Omnibus I-direktivet – bör genomföras genom bestämmelser på förordningsnivå. I förslaget till IORP II-direktiv har den nuvarande artikel 9.3 – som behandlar möjligheten för medlemsstaterna att ställa upp ytterligare villkor för att ett institut ska tillåtas att bedriva verksamhet – utgått, vilket kan tolkas som en strävan från kommissionens sida att på sikt uppnå ökad harmonisering av de nationella regleringarna. Utredningens bedömning är att utredningens förslag inte nu påverkas av en eventuellt kommande ökad harmonisering.

9.1.2 Krav på företagsledning

Förslag: En förutsättning för att få tillstånd att bedriva tjänstepensionsrörelse ska vara att styrelsen och verkställande direktören och dennes ställföreträdare har de insikter och den erfarenhet som krävs av den som deltar i ledningen av ett tjänstepensionsföretag och även i övrigt är lämplig för en sådan uppgift.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om de närmare krav som ska gälla för deltagande i ledningen av ett tjänstepensionsföretag.

Förslaget till IORP II-direktivet föranleder viss justering av detta förslag (se nedan).

Tjänstepensionsdirektivet: I *artikel 9.1 b* stadgas att tjänstepensionsinstitutets faktiska verksamhet ska drivas av personer med god vandel som antingen själva har erforderlig yrkesmässig kompetens och erfarenhet på området eller anlitar rådgivare som besitter sådan kompetens och erfarenhet. Att det även i detta fall är fråga om minimiharmonisering framgår av artikel 9.3.

Bakgrund

Understödsföreningar

En styrelseledamot eller dennes suppleant i en understödsförening som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska ha de insikter och den erfarenhet som måste krävas för att delta i ledningen av en sådan förening och även i övrigt vara lämplig för uppgiften (se 27 a § UFL).

Försäkringsföretag

En förutsättning för att få tillstånd att driva försäkringsrörelse är att de som avses ingå i styrelsen för företaget och vara verkställande direktör i det eller dennes ställföreträdare, har de insikter och den erfarenhet som måste krävas av den som deltar i ledningen av ett försäkringsföretag och i övrigt är lämpliga för en sådan uppgift (se 2 kap. 4 § 4 FRL). Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om de krav som ska gälla för deltagande i ledningen av ett försäkringsföretag (se 2 kap. 19 § 1 FRL). Se även 7 kap. 2 § 3 försäkringsrörelseförordningen (2011:257, FRF) och Finansinspektionens föreskrifter om ägar- och ledningsprövning (FFFS 2009:3).

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsdirektivets bestämmelse om krav på ledningens kompetens och erfarenhet bör ha sin motsvarighet i den nya lagen. Regleringen som ligger till grund för ledningsprövningen är likartad i UFL och FRL, med den skillnaden att en verkställande direktör i en understödsförening inte är föremål för s.k. ledningsprövning. Av skäl som nämnts i föregående avsnitt finns det anledning att utforma reglerna om ledningsprövning för tjänstepensionsföretag med de befintliga reglerna i FRL som förebild. Att kraven på ledningens kvalifikationer i samband med att ett tjänstepensionsföretag startas bör vara likartade som för att starta ett försäkringsföretag, följer även mer direkt av att tjänstepensionsverksamhet omfattar ett stort antal tjänstepensionsberättigade och att tjänstepensionsförmånerna uppgår till väsentliga belopp.

Det är även lämpligt att Finansinspektionen – i likhet med vad som gäller ledningsprövning i försäkringsföretag – ges ett bemyndigande att utfärda närmare föreskrifter om vilka uppgifter som ska lämnas till inspektionen i samband med denna prövning i ett tjänstepensionsföretag. Detta förenklar för företagen och det blir en snabbare och enklare hantering hos Finansinspektionen.

Förslaget till IORP II-direktivet

<p>Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska tillse att de som avses ingå i styrelsen för företaget och vara verkställande direktör i det, eller dennes ställföreträdare, eller de som avses ansvara för en central funktion i företaget, har de insikter och den erfarenheter som måste krävas av den som deltar i styrningen av ett tjänstepensionsföretag och även i övrigt är lämplig för en sådan uppgift.</p>
--

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om de närmare krav som ska gälla i för deltagande i styrningen av ett tjänstepensionsföretag.

Skälen för förslaget: I förslaget till IORP II-direktiv ersätts bestämmelsen i artikel 9.1 b i tjänstepensionsdirektivet – om att ett tjänstepensionsinstitutets faktiska verksamhet ska bedrivas av personer med god vandel som antingen själva har erforderlig yrkesmässig kompetens och erfarenhet på området eller anlitar rådgivare som besitter sådan kompetens eller erfarenhet – med en mer fullständig s.k. ”fit and proper”-reglering (se artikel 23.1 i IORP II-förslaget) som har vissa likheter med den reglering som finns i Solvens II-direktivet. Regleringen i förslaget till IORP II-direktiv innebär bl.a. en utvidgning av den krets av personer som omfattas av de särskilda kraven på kompetens, erfarenhet och lämplighet.

Enligt utredningens mening är det självklart att styrelsen, den verkställande direktören och övriga som ska utföra mer centrala uppgifter i ett tjänstepensionsföretag ska ha den kunskap, kompetens och lämplighet som krävs för uppgiften. Den närmare regleringen av dessa krav bör utformas efter mönster från den reglering som finns i förslaget till IORP II-direktiv.

Av artikel 23.2 i förslaget till IORP II-direktiv framgår att de nationella tillsynsmyndigheterna ska ha möjlighet att kontrollera och bedöma om de personer som faktiskt leder verksamheten eller svarar för andra centrala funktioner i företaget uppfyller kraven på kunskap, kompetens och lämplighet. Enligt utredningen innebär utredningens förslag till bestämmelser om tillstånd, tillsyn och ingripande att Finansinspektionen har möjlighet att kontrollera och bedöma de personer som omfattas av de särskilda kraven på kunskap, kompetens och lämplighet.

I artiklarna 23.3–23.7 finns detaljbestämmelser kring de bevis som kan användas till styrkande av att de särskilda kraven på kunskap, kompetens och lämplighet är uppfyllda. Bestämmelserna handlar bl.a. om skyldigheten för ett medlemsland att acceptera vissa bevisformer som används i andra medlemsländer. Utredningens bedömning är att de ”nya” bestämmelserna inte föranleder något behov av ändringar i utredningens förslag till reglering av tjänstepensionsföretag. En förnyad bedömning bör göras i samband med genomförandet av beslutade ändringar i tjänstepensionsdirektivet.

Utredningens förslag innebär att förslaget i rutan i avsnitt 9.1.2 utgår och ersätts med förslaget i rutan ovan.

9.1.3 Krav på verksamhetsplan

Förslag: En ansökan om tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse ska innehålla en plan för den tilltänkta verksamheten (verksamhetsplan).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om verksamhetsplanens innehåll.

Tjänstepensionsdirektivet: Som förutsättning för att få bedriva verksamhet i ett tjänstepensionsinstitut stadgas i *artikel 9.1 c* att institutet ska ha infört korrekt upprättade regler för hantering av varje pensionsplan och att medlemmarna har fått tillräcklig information om dessa regler.

Bakgrund

Understödsföreningar

I 11 § UFL finns bestämmelser om stadgarnas innehåll. I 13 och 14 §§ UFL regleras vad som krävs för registrering av en understödsförening. Om en understödsförening avser att upprätta en sekundäretablering ska föreningen underrätta Finansinspektionen. Denna underrättelse ska innehålla en verksamhetsplan (se 14 a och 14 b §§ UFL). Finansinspektionen har bemyndigande att utfärda föreskrifter om verksamhetsplanens innehåll (se 14 a § fjärde stycket UFL och 56 § första stycket 1 försäkringsrörelseförordningen [1982:790], 1982 års FRF).⁵

⁵ Enligt punkten 2 i ikraftträdande- och övergångsreglerna till FRF ska 1982 års FRF fortsätta att tillämpas för understödsföreningar som utövar verksamhet med stöd av 7 § lagen (2010:2044) om införande av FRL.

Försäkringsföretag

En ansökan om tillstånd att driva försäkringsrörelse ska innehålla en plan för den tilltänkta verksamheten (se 2 kap. 18 § FRL). Finansinspektionen har bemyndigande att meddela föreskrifter om vad en verksamhetsplan ska innehålla (se 2 kap. 19 § 1 FRL och 7 kap. 2 § första stycket 5 FRF). När ett försäkringsföretag (som inte är ett återförsäkringsbolag) avser att inrätta en sekundäretablering inom EES gäller motsvarande regler om verksamhetsplan (se 3 kap. 1 § första stycket 1 och 23 § FRL samt 7 kap. 2 § första stycket 6 FRF).

Skälen för förslaget: När tjänstepensionsdirektivet genomfördes i svensk rätt gjordes bedömningen att direktivets krav på att institutet ska ha korrekt upprättade regler för hantering av varje pensionsplan och att medlemmarna ska ha fått tillräcklig information om dessa, torde ta sikte på handlingar som innehåller en beskrivning av ändamålet för verksamheten och hur verksamheten ska bedrivas (jfr prop. 2004/05:165 s. 142). Bedömningen gjordes att de handlingar som åsyftas är institutets bolagsordningar eller stadgar, men även de övriga handlingar som – beroende på vilken associationsform som institutet har – ska ges in tillsammans med ansöknings- eller anmälningshandlingarna när koncession eller registrering söks eller anmälan görs. Det konstaterades att försäkringsföretag i samband med en ansökan om koncession (tillstånd) skulle ge in en plan för den tilltänkta verksamheten, dvs. en verksamhetsplan, och att en understödsförening i form av en tjänstepensionskassa skulle ge in sina stadgar. Mot denna bakgrund ansågs direktivets krav på *korrekt upprättade regler för varje pensionsplan* vara uppfyllda.

I avsnitt 6.2.2, 7.2.2 och 8.4.2 har utredningen föreslagit att bolagsordningen eller stadgarna i ett tjänstepensionsföretag så långt möjligt ska anpassas till den allmänna associationsrätten, men att handlingarna också ska innehålla vissa uppgifter som är kopplade till företagets och verksamhetens särart. Det kan vidare konstateras att det krav på verksamhetsplan som finns på försäkringsområdet har stor praktisk betydelse i tillståndsprövningen. Mot denna bakgrund bör det i den nya tjänstepensionsrörelselagen införas bestämmelser – med förebild i FRL – om att en verksamhetsplan ska ingå i ansökan om tillstånd för att få bedriva tjänstepensionsrörelse. Det finns emellertid inte anledning att i lag slå fast exempelvis att en verksamhetsplan ska upprättas för varje

pensionsplan. Det är i stället lämpligt att Finansinspektionen ges ett bemyndigande att utfärda detaljerade regler om verksamhetsplanens innehåll.

I samband med genomförande av tjänstepensionsdirektivet konstaterades vidare att direktivets krav om att *medlemmarna ska ha fått tillräcklig information om verksamhetsreglerna* saknade motsvarighet i svensk rätt, och att den information som skulle lämnas enligt den s.k. genomlysningprincipen i dåvarande 1 kap. 1 a § i 1982 års FRL⁶ inte tog sikte på nu avsedd information. Slutsatsen blev att kravet borde tillgodoses genom bestämmelser i lag, vilka skulle preciseras i myndighetsföreskrifter.

Den närmare regleringen kring informationskravet i artikel 9 c bör behandlas tillsammans med övriga informationsregler; jfr de informationskrav som följer av *artikel 9.1 f*, där det stadgas att medlemmarna ska hållas tillräckligt informerade om pensionsplanens villkor, särskilt vad gäller rättigheter och skyldigheter enligt planen samt riskerna som är förbundna med pensionsplanen och vad dessa risker innebär och deras fördelning, samt *artikel 11* om information som ska lämnas till medlemmar och andra förmånstagare. Dessa informationsregler behandlas i avsnitt 11.

Förslaget till IORP II-direktiv

Utredningens bedömning av hur bestämmelserna om information till medlemmarna i förslaget till IORP II-direktiv (strykningarna i nuvarande artikel 9 c och 9f samt de nya artiklarna 38–58) påverkar utredningens bedömningar och förslag i fråga om informationskrav behandlas i avsnitt 11.

9.1.4 Aktuarie

Förslag: Tekniska utredningar och beräkningar ska utföras under överinseende av en eller flera aktuarier med den insikt och erfarenhet i dessa frågor som fordras med hänsyn till omfattningen och arten av tjänstepensionsföretagets verksamhet.

Aktuarie som är verksam i ett tjänstepensionsföretag ska registreras.

⁶ Motsvarande bestämmelse finns numer i 4 kap. 2 § FRL.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om villkoren och behörighet att tjänstgöra som aktuarie i tjänstepensionsföretag.

Förslaget till IORP II-direktiv föranleder en justering av detta förslag (se avsnitt 9.7.10).

Tjänstepensionsdirektivet: I *artikel 9.1 d* anges att institutet ska ha tekniska avsättningar som beräknas och bestyrks av aktuarie eller annan expert på området i enlighet med lag och aktuariella metoder.

I *artikel 15.4* anges att beräkningen av de tekniska avsättningarna ska utföras och bestyrkas av en aktuarie eller annan expert på området, till exempel en revisor, i enlighet med nationell lag och på grundval av erkända aktuariella metoder.

Bakgrund

Understödsföreningar

Försäkringsteknisk utredning ska verkställas av person som är behörig att utöva befattning som aktuarie vid livförsäkringsbolag eller som av Finansinspektionen förklarats behörig att verkställa utredningen (se 21 § fjärde stycket UFL).

Försäkringsföretag

I ett försäkringsföretag ska de försäkringstekniska utredningarna och beräkningarna utföras under överinseende av en eller flera aktuarier med den insikt och erfarenhet i dessa frågor som fordras med hänsyn till omfattningen och arten av företagets verksamhet. När en aktuarie utsetts eller frånträtt sin befattning ska detta genast anmälas för registrering av styrelsen, verkställande direktören eller aktuarien (5 kap. 14 § FRL). Finansinspektionen har bemyndigande att meddela föreskrifter om villkoren för behörighet att tjänstgöra som aktuarie (se 5 kap. 17 § 2 FRL och 7 kap. 2 § 12 FRF). Finansinspektionen får även i ett enskilt fall besluta om undantag från villkoren om behörighet och från kravet på aktuarie (se 5 kap. 17 § andra stycket FRL och 7 kap. 3 § FRF).

Skälen för förslaget: I samband med införandet av tjänstepensionsdirektivet gjordes bedömningen att de befintliga reglerna i

FRL och UFL överensstämmer med direktivets krav på den som utför beräkningarna och att det inte föreligger något behov av lagändring i denna del (se prop. 2004/05:165 s.143). Någon materiell ändring av reglerna har inte gjorts. Utredningen gör ingen annan bedömning.

Mot denna bakgrund bör det i den nya tjänstepensionsrörelselagen införas en bestämmelse med innebörd att de tekniska utredningarna och beräkningarna ska utföras under överinseende av en eller flera aktuarier med den insikt och erfarenhet i dessa frågor som fordras med hänsyn till omfattningen och arten av företagets verksamhet. Utredningen utnyttjar därmed inte direktivets möjligheter att tillåta att de tekniska beräkningarna ska utföras av en revisor eller annan expert.

Tjänstepensionsdirektivet innehåller inget krav på att aktuarien ska registreras. I likhet med vad som gäller på försäkringsområdet bör det dock finnas krav på registrering av aktuarie. Bestämmelserna bör utformas med FRL:s regler som förebild. I likhet med nuvarande bestämmelse i FRL bör Finansinspektionen ges bemyndigande att meddela föreskrifter om villkoren för behörighet att tjänstgöra som aktuarie i tjänstepensionsföretag.

Tjänstepensionsdirektivets krav på tekniska avsättningar i artikel 15 behandlas i avsnitt 9.2.

Förslaget till IORP II-direktiv

Förslag: Utredningens förslag om krav på aktuarie ska samordnas med krav på en aktuariefunktion (se avsnitt 9.7.10).

Skälen för förslaget: Utredningens förslag till bestämmelser om krav på en aktuariefunktion behandlas i avsnitt 9.7.10. Förslaget har utformats på ett sådant sätt att det ska finnas en eller flera *ansvariga* aktuarier i aktuariefunktionen. På detta sätt kan regleringen vara förenlig med de krav på aktuarie som finns i det nuvarande tjänstepensionsdirektivet, samtidigt som regleringen öppnar upp för ett företagsstyrningssystem med vissa nyckelfunktioner. Se vidare i avsnitt 9.7.10.

Utredningens förslag innebär att förslaget i rutan i avsnitt 9.1.4 ska utgå, och ersättas med förslaget i rutan i avsnitt 9.7.10. Se även 9.2.2

9.1.5 Krav på regelbunden finansiering

Bedömning: Tjänstepensionsdirektivets krav på att arbetsgivaren (uppdragsgivande företag) regelbundet ska finansiera sådana pensionsförmåner som arbetsgivaren garanterar, föranleder inte någon särskild bestämmelse i tjänstepensionsrörelselagen.

Tjänstepensionsdirektivet: Enligt *Artikel 9.1 e* ska medlemsstaterna se till att det uppdragsgivande företaget, om det garanterar pensionsförmånerna, är skyldigt att regelbundet finansiera detta åtagande. Av artikel 6 c framgår att med uppdragsgivande företag avses den eller de som handlar i egenskap av arbetsgivare⁷ och som gör inbetalningar till ett tjänstepensionsinstitut. I skäl 30 anges följande ”I många fall kan det vara det uppdragsgivande företaget (arbetsgivaren)⁸ och inte institutet självt som står för de biometriska riskerna eller som garanterar vissa förmåner eller viss avkastning. Det förekommer dock även att institutet självt står för sådana risker eller lämnar sådana garantier, varvid det uppdragsgivande företaget i allmänhet har uppfyllt sina förpliktelser i och med de nödvändiga inbetalningarna. I dessa fall liknar de produkter som institutet erbjuder dem som tillhandahålls av livförsäkringsföretag, och de berörda instituten bör uppfylla i vart fall samma kapitalkrav som livförsäkringsföretag.”

Bakgrund

Understödsföreningar och försäkringsföretag

Det saknas uttryckliga regler i både UFL och FRL om att uppdragsgivande företag regelbundet ska finansiera sådana pensionsförmåner som arbetsgivaren garanterar.

Skälen för bedömningen: Bestämmelsen i artikel 9.1 e torde i första hand ta sikte på den form av stiftelseliknande tjänstepensionsinstitut som bl.a. finns i Storbritannien och Tyskland där arbetsgivaren, *genom stiftelsen*, står för åtagandet gentemot den pensionsberättigade. I denna typ av konstruktion måste arbetsgiva-

⁷ Eller egenföretagare, vilket dock bortses från i detta sammanhang.

⁸ Se artikel 6 c.

ren regelbundet finansiera sitt åtagande genom inbetalningar till stiftelsen.

Bestämmelsen torde även ta sikte på den typ av tjänstepensionsinstitut som endast används i syfte att tillhandahålla – i meningen utbetala – sådana pensionsförmåner som arbetsgivaren garanterat, dvs. som arbetsgivaren har åtagit sig att tillhandahålla till de tjänstepensionsberättigade. För att denna typ av tjänstepensionsinstitut ska kunna fullgöra sin uppgift gentemot de tjänstepensionsberättigade förutsätts det att arbetsgivaren är skyldig att regelbundet finansiera sitt åtagande.

Som framgått i bl.a. avsnitt 5.1 och 5.2 ska den nya lagen om tjänstepensionsrörelse reglera det som utredningen har valt att kalla tjänstepensionsinstitut som står risk, dvs. en form av tjänstepensionsinstitut där *institutet/tjänstepensionsföretaget* – och inte arbetsgivaren – garanterar⁹ pensionsförmåner i enlighet med de civilrättsliga förmånsavtal¹⁰ som träffas mellan å den ena sidan arbetsgivare/arbetstagare och å den andra sidan tjänstepensionsföretaget. Vid denna typ av konstruktion är arbetsgivarens *skyldighet att finansiera sitt åtagande* begränsat till den skyldighet arbetsgivaren har att betala premier/avgifter till tjänstepensionsföretaget till följd av förmånsavtalet (jfr skäl 30).

Här ska särskilt uppmärksammas att arbetsgivarens *skyldigheter/garantier enligt den bakomliggande överenskommelsen* – dvs. överenskommelsen mellan parterna om pensionsutfästelsen och dess tryggande – i första hand är en arbetsrättslig fråga mellan parterna, och att parternas rättigheter och skyldigheter i dessa delar *inte* regleras genom bestämmelserna i tjänstepensionsdirektivet (jfr skäl 30 där det sägs att arbetsgivaren i denna typ av konstruktion *i allmänhet* har uppfyllt sina förpliktelser i och med de nödvändiga inbetalningarna).

Sammanfattningsvis anser utredningen att det inte behöver införas någon reglering i den nya lagen med anledning av bestämmelsen i artikel 9.1 e.

⁹ Jfr här även artikel 17 i tjänstepensionsdirektivet, där det finns bestämmelser om kapitalkrav för sådana institut där institutet – och inte arbetsgivaren – står för åtagandet att täcka en viss biometrisk risk eller garanterar en viss avkastning eller förmånsnivå.

¹⁰ Detta avtal kan avse såväl förmånsbestämda som premiebestämda pensionsförmåner.

Förslaget till IORP II-direktiv

Bedömning: Ändringarna i den nuvarande artikel 9.1 e är endast redaktionella, och föranleder inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag.

Skälen för utredningens bedömning: Se rutan.

9.1.6 Tilläggsförmåner

Bedömning: Ett tjänstepensionsföretag ska få tillhandahålla tilläggsförmåner (kompletterande pensionsförmåner).

Med tilläggsförmåner ska avses förmåner som kompletterar en huvudförmån.

Tjänstepensionsdirektivet: Enligt *artikel 9.2* får medlemsstaterna – i enlighet med subsidiaritetsprincipen och med vederbörligt beaktande av storleken på pensionsförmånerna från socialförsäkringsystemen – föreskriva att täckning av risker kopplade till lång levnad och invaliditet, efterlevandeskydd samt en garanti för återbetalning av inbetalade belopp erbjuds till medlemmarna som *kompletterande förmåner*, om arbetsgivarna och arbetstagarna, eller deras respektive företrädare kommer överens om detta.

Enligt *artikel 6 d* avses med *pensionsförmåner* förmåner som betalas ut med anledning av uppnådd pensionsålder eller förväntat uppnående av pensionsålder eller, om de *kompletterar* dessa förmåner och tillhandahålls sekundärt, i form av utbetalningar vid dödsfall, invaliditet eller upphörande av anställning eller i form av bidrag eller tjänster som tillhandahålls vid sjukdom, medellöshet eller dödsfall. För att den ekonomiska tryggheten under pensions-tiden ska stärkas utgörs dessa förmåner i regel av livslånga utbetalningar. Förmånerna kan dock också vara utbetalningar under viss tid eller ett engångsbelopp.

Skälen för bedömningen: Med *pension* menas oftast ålderspension, dvs. periodiska utbetalningar till den som har gått i pension på grund av uppnådd pensionsålder. Med pension kan emellertid också menas periodiska utbetalningar till någon på grund av att han eller hon har drabbats av invaliditet eller sjukdom. Med pens-

ion kan vidare även avses periodiska utbetalningar till *efterlevande* på grund av dödsfall.

När man talar om *tjänstepension* menar man normalt sådan ”pension” som parterna på arbetsmarknaden har kommit överens om inom ramen för olika kollektivavtal, vilket bl.a. innebär att den närmare gränsdragningen kring begreppet tjänstepension varierar beroende på innehållet i respektive kollektivavtal eller motsvarande överenskommelse.

Enligt utredningens bedömning ryms samtliga nu beskrivna pensionsformer inom definitionen av *pensionsförmån* i tjänstepensionsdirektivet. Av tjänstepensionsdirektivet framgår dessutom att en pensionsförmån i direktivets mening även kan avse bl.a. utbetalningar vid upphörande av anställning och bidrag eller tjänster vid medellöshet, samt att utbetalningarna av pensionsförmåner kan vara livslånga, tidsbegränsade eller ske i form av ett engångsbelopp.

Det kan samtidigt konstateras att det i tjänstepensionsdirektivet finns en skillnad mellan å den ena sidan sådana förmåner som kan kallas *huvudförmåner* (dvs. pensionsförmåner som betalas ut med anledning av uppnådd pensionsålder eller förväntat uppnående av pensionsålder) och å den andra sidan sådana förmåner som kan kallas *kompletterande förmåner som tillhandahålls sekundärt* (dvs. utbetalningar vid dödsfall, invaliditet eller upphörande av anställning eller i form av bidrag eller tjänster som tillhandahålls vid sjukdom, medellöshet eller dödsfall). Bestämmelserna i direktivet kan tolkas på det sättet att kompletterande förmåner endast får tillhandahållas under förutsättning att de kompletterar huvudförmånen.

Mot denna bakgrund anser utredningen att det i den nya lagen bör klargöras att ett tjänstepensionsföretag får tillhandahålla såväl huvudförmåner som kompletterande förmåner. Efter mönster från terminologin på försäkringsområdet¹¹ bör de kompletterande förmånerna kallas *tilläggsförmåner*.

Huvudförmån respektive tilläggsförmån bör i lagen definieras genom icke uttömmande exempel på olika typer av förmåner, eftersom den närmare gränsdragningen ytterst bestäms av parterna genom innehållet i kollektivavtalen.

¹¹ Jfr 2 kap. 12 § 1b FRL.

I avsnitt 9.1.16 föreslås att tillstånd för tjänstepensionsrörelse ska kunna avse enbart huvudförmåner, enbart tilläggsförmåner eller såväl huvud- som tilläggsförmåner. Den närmare omfattningen av tillstånden blir i varje enskilt fall en fråga för Finansinspektionen inom ramen för myndighetens tillståndsprövning. Här bör understrykas att den föreslagna tillståndsindelningen bl.a. innebär att det i framtiden kan komma att finnas tjänstepensionsföretag som enbart bedriver tjänstepensionsrörelse som avser tilläggsförmåner.

Av vad som nu sagts följer sammanfattningsvis att utredningen utnyttjar den valmöjlighet som finns enligt artikel 9.2 i tjänstepensionsdirektivet.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen ändring i denna del.

9.1.7 Överlåtelse av driften av ett tjänstepensionsinstitut

Bedömning: I tjänstepensionsrörelselagen bör inte införas någon uttrycklig bestämmelse om att driften av ett tjänstepensionsföretag får överlätas till andra enheter som agerar för företagets räkning. Det bör inte heller införas någon bestämmelse om att driften av ett tjänstepensionsföretag ska överlätas till andra enheter.

Förslaget till IORP II-direktiv föranleder en justering av detta förslag (se avsnitt 9.7.12).

Tjänstepensionsdirektivet: Enligt *artikel 9.4* får en medlemsstat tillåta eller kräva att driften av ett tjänstepensionsinstitut helt eller delvis överläts till andra enheter som agerar för institutets räkning.

Bakgrund

Understödsföreningar och försäkringsföretag

Det saknas regler i både UFL och FRL om att driften av ett företag eller förening får – eller ska – överlätas till andra enheter som agerar för ett sådant instituts räkning.

Skälen för bedömningen: När tjänstepensionsdirektivet genomfördes i svensk rätt gjordes bedömningen att direktivets bestämmelser om att en medlemsstat har rätt att tillåta eller kräva att driften av ett tjänstepensionsinstitut helt eller delvis överläts till andra enheter som agerar för institutets räkning, inte har relevans för svenska sammanhang (se prop. 2004/05:165 s. 145). Utredningen gör ingen annan bedömning utan anser att en eventuell överlåtelse av driften av ett tjänstepensionsföretag i första hand är en avtalsrättslig fråga mellan berörda företag. I tjänstepensionsrörelselagen bör således inte införas någon uttrycklig bestämmelse om att driften av ett tjänstepensionsföretag får överlåtas till andra enheter som agerar för företagets räkning.

Förslaget till IORP II-direktiv

Förslag: Utredningens bedömning ändras på det sättet att utredningen i stället föreslår att det ska införas uttryckliga regler om utläggning av verksamhet (se avsnitt 9.7.12).

Skälen för förslaget: I förslaget till IORP II-direktiv kan den nuvarande bestämmelsen i artikel 9.4 i tjänstepensionsdirektivet sägas bli kompletterad med nya och relativt utförliga bestämmelser kring utläggning av verksamhet. Bestämmelserna, som har stora likheter med den reglering som redan finns för andra finansiella institut, bör gälla också för tjänstepensionsföretagen. Utredningens förslag till utformning av bestämmelserna om utläggning av verksamhet behandlas i avsnittet om företagsstyrning, se avsnitt 9.7.12.

9.1.8 Godkännande av gränsöverskridande verksamhet

Förslag: Villkoren för att bedriva gränsöverskridande tjänstepensionsverksamhet för ett tjänstepensionsföretag ska godkännas i förväg av Finansinspektionen.

Tjänstepensionsdirektivet: Enligt *artikel 9.5¹²* ska villkoren för att bedriva gränsöverskridande tjänstepensionsverksamhet godkännas i

¹² Artikeln ändrad genom det s.k. Omnibus I-direktivet.

förväg av de behöriga myndigheterna i hemmedlemsstaten. När medlemsstaterna ger ett sådant godkännande, ska de omedelbart informera Eiopa. Det nationella registret som institutet ska registreras i ska innehålla uppgift om länder där institutet är verksamt (se artikel 9.1 a). I artikel 20 finns närmare regler om verksamhet över gränserna.

Bakgrund

Understödsföreningar

För svenska tjänstepensionskassor gäller ett särskilt underrättelse- och anmälningförfarande vid gränsöverskridande tjänstepensionsverksamhet i andra EES-länder (se 14 a–14 d §§ UFL).

Försäkringsföretag

I 3 kap. 22 § FRL finns särskilda bestämmelser för gränsöverskridande verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring – en bestämmelse som hänvisar till det särskilda underrättelse och anmälningförfarande vid sekundäretablering som gäller för försäkringsföretag (se 8–14 §§ FRL).

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsdirektivets föreskrifter i artikel 9.5 – om att villkoren för att få bedriva gränsöverskridande verksamhet ska godkännas i förväg av myndigheterna i hemlandet – hänför sig till de allmänna verksamhetsvillkor som tillsynsmyndigheten ska pröva i samband med att tillstånd eller registrering söks. Bestämmelserna kompletteras av föreskrifter om ett anmälningförfarande i artikel 20 som innebär att institut som avser att bedriva gränsöverskridande verksamhet ska underrätta tillsynsmyndigheten om detta. Också i det sammanhanget görs en prövning av verksamhetsvillkoren. I tjänstepensionsrörelselagen bör således införas regler som innebär att villkor för att bedriva gränsöverskridande tjänstepensionsverksamhet för ett tjänstepensionsföretag ska godkännas i förväg av Finansinspektionen. Den närmare regleringen av tjänstepensionsföretagens verksamhet över gränserna behandlas utförligt i avsnitt 10.

Förslaget till IORP II-direktiv

Se avsnitt 10.2.

9.1.9 Sundhetskrav och kontroll över risker

Förslag: Ett tjänstepensionsföretags verksamhet ska drivas på ett sådant sätt att företagets förmåga att fullgöra sina åtaganden inte äventyras, och så att företaget har en tillfredsställande likviditet.

Ett tjänstepensionsföretag ska identifiera, mäta, styra, internt rapportera och ha kontroll över de risker som är förknippade med verksamheten samt ha en tillfredsställande intern kontroll.

Ett tjänstepensionsföretags verksamhet ska även i andra avseenden drivas på ett sätt som är sunt.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska ges bemyndigande att utfärda föreskrifter om vilka åtgärder som ett tjänstepensionsföretag ska vidta för att uppfylla kraven på tillfredsställande likviditet, riskhantering, intern kontroll och sundhet.

Tjänstepensionsdirektivet: Artikel 14.1 anger att de behöriga myndigheterna ska kräva att varje institut som är etablerat på deras territorium har sunda förvaltnings- och redovisningsmetoder samt tillfredsställande mekanismer för intern kontroll. Artikel 14.2 anger att de behöriga myndigheterna ska vidta alla de åtgärder som är lämpliga och nödvändiga för att förebygga eller åtgärda varje oegentlighet som kan skada medlemmarnas och förmånstagarnas intressen. Artikel 17 anger att institutet som förvaltar pensionsplaner ska ha en buffert vars storlek ska återspegla typen av risk och tillgångssammansättningen avseende samtliga pensionsplaner som institutet förvaltar.

Vidare får de behöriga myndigheterna förbjuda eller begränsa verksamheten i ett institut särskilt om institutet inte på ett tillfredsställande sätt kan skydda medlemmarnas och förmånstagarnas intressen, se artikel 14.4 a.

För att säkerställa att medlemmars och förmånstagares intressen skyddas på ett fullgott sätt, får medlemsstaterna ställa upp ytterligare krav till de i direktivet uttryckta villkoren för att ett institut ska tillåtas att bedriva verksamhet, se artikel 9.3.

Bakgrund

Understödsföreningar

Understödsföreningens stadgar ska vara ägnade att trygga att föreningen kan fullgöra sina försäkringsutfästelser och ska samtidigt tillgodose medlemmarnas intresse av att kostnader och villkor för försäkringarna är skäligen med hänsyn till förmånernas art och omfattning och föreningens förhållanden, se 11 § UFL.

Försäkringsföretag

Försäkringsrörelse ska drivas med en för rörelsens omfattning och art tillfredställande soliditet, likviditet och kontroll över försäkringsrisker, placeringsrisker och rörelserisker, så att åtagandena mot försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringar kan fullgöras (stabilitetsprincipen), se 4 kap. 1 § FRL. Finansinspektionen har bemyndigande att meddela föreskrifter om vilka åtgärder som ett försäkringsföretag ska vidta för att uppfylla kraven på soliditet, likviditet och riskhantering, se 4 kap. 18 § FRL.

Skälen för förslaget: Sundhetsprinciper samt krav på riskkontroll och intern kontroll finns för de flesta finansiella företag. För försäkringsföretag kommer dessa till uttryck i bl.a. stabilitetsprincipen i 4 kap. 1 § FRL. Bestämmelserna infördes i samband med försäkringsrörelserenformen (se prop. 1998/99:87 s. 171–183). Av förarbetena framgår bl.a. att stabilitetsprincipen har sin grund i den tidigare soliditetsprincipen, som funnits i försäkringsregleringen under mycket lång tid. Där betonades också att stabilitetsprincipen bl.a. behövdes för att de dåvarande mer detaljerade solvensreglerna utgjorde s.k. minimiregler och att det vore olyckligt om lagens solvensregler skulle framstå som normalnivåer. Detta skulle bl.a. försvåra för Finansinspektionen att tidigt verka för förändringar i försäkringsbolag som enligt välgrundade bedömningar uppvisade sådana tecken på soliditets- eller likviditets-svaghet att bolaget sannolikt kunde få svårt att fullgöra sina åtaganden.

Det angavs vidare i nu aktuella förarbeten att ett allmänt krav på tillfredsställande soliditet och likviditet under alla förhållanden var befogat som ett påbud för hela bolagets verksamhet. Problem i andra delar än den egentliga försäkringsverksamheten riskerar

nämligen att försvåra för försäkringsbolaget att fullgöra sina åtaganden mot försäkringstagarna. Genom stabilitetsprincipen gavs också ett starkare lagstöd för att beakta att vissa tillgångar som ingår i kapitalbasen är mindre likvida och därmed av sämre värde som buffertkapital för att möta snabba förändringar i verksamheten. Det underströks att Finansinspektionen hade möjlighet att ingripa i ett enskilt tillsynsärende och kräva solvens utöver den lagreglerade miniminivån om förhållandena i det enskilda bolaget motiverade detta och att den föreslagna principen gav bättre stöd för sådana beslut.

Av förarbetena framgår även att det ansågs vara av stor betydelse för försäkringsbolagens förmåga att fullgöra sina åtaganden att bolagen har en god förmåga att identifiera och följa upp olika slags risker. I riskkontrollen ansågs också frågor om intern styrning och intern kontroll innefattas.

UFL har ingen direkt sundhetsprincip men den kan anses gälla indirekt av de detaljerade kraven på stadgarnas innehåll i 11 § UFL.

I lagen (2004:297) om bank och finansieringsrörelse finns det krav på att ett kreditinstituts rörelse ska drivas på ett sådant sätt att institutets förpliktelser inte äventyras (avseende soliditet och likviditet), se 6 kap. 1 §. Vidare finns det bestämmelser om att ett kreditinstitut ska identifiera, mäta, styra, internt rapportera och ha kontroll över de risker som dess rörelse är förknippad med samt ha en tillfredsställande intern kontroll, se 6 kap. 2 §. Utöver detta ska ett kreditinstituts rörelse även i andra avseenden drivas på ett sätt som är sunt, se 6 kap. 4 §.

I lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden finns det krav på att ett värdepappersbolags rörelse ska drivas på ett sådant sätt att bolagets förmåga att fullgöra sina förpliktelser inte äventyras avseende soliditet och likviditet, se 8 kap. 3 §. Vidare finns det bestämmelser om att ett värdepappersbolag ska identifiera, mäta, styra, internt rapportera och ha kontroll över de risker som dess rörelse är förknippad med samt ha en tillfredsställande intern kontroll, se 8 kap. 4 §.

I lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande finns det sundhetskrav. Pensionssparrörelse ska bedrivas så att allmänhetens förtroende för verksamheten upprätthålls och tillgångar på pensionssparkonton inte otillbörligt riskeras samt i övrigt så att rörelsen kan anses sund.

Utredningen anser att kraven i artikel 14.1 bör genomföras genom införande av tre olika lagbestämmelser. *Den första bestäm-*

melsen ska lägga fast att ett tjänstepensionsföretags verksamhet ska drivas på ett sådant sätt att företagets förmåga att fullgöra sina åtaganden inte äventyras, och så att företaget har en tillfredsställande likviditet. Bestämmelsen innebär bl.a. krav på tillräcklig soliditet, dvs. att den långfristiga betalningsförmågan är tillräcklig mätt i förhållandet mellan eget kapital och främmande kapital samt att verksamhetens kapitalbas är tillräcklig. Den nu aktuella bestämmelsen innebär också uttryckliga krav på att företaget ska ha en tillfredsställande likviditet, dvs. har en fullgod kortfristig betalningsförmåga. Bestämmelsen innebär även krav på lämplig matchning av olika slag, t.ex. med avseende på olika löptider.

I den *andra bestämmelsen* ska det ställas krav på god riskhantering och intern kontroll. En god riskhantering innebär att tjänstepensionsföretaget ska kunna identifiera, mäta, styra och internt rapportera samt ha kontroll över de olika slags risker som direkt eller indirekt berör företagets möjligheter att fullgöra sina åtaganden.

Slutligen anser utredningen att det finns anledning att genom en *tredje bestämmelse* införa ett mer generellt krav på sund verksamhet som inte avser soliditet, likviditet eller riskkontroll.

De bestämmelser som införs motsvarar till stor del reglerna om stabilitetsprincipen i FRL förutom att utredningen gjort bedömningen att de risker som finns i ett tjänstepensionsföretags verksamhet inte ska specificeras i lag utan ska avgöras med hänsyn till de olika tjänstepensionslösningar som finns och pensionsförmånernas natur. Detta innebär att det kan förekomma olika risker beroende på om det är tjänstepensionsföretaget, det uppdragsgivande företaget (den som betalar in premien) eller den som erhåller pensionsförmånen som avses. Den mer generella regel som nu föreslås bör kompletteras genom föreskrifter utformade av Finansinspektionen.

Förslaget till IORP II-direktiv

Förslag: De föreslagna bestämmelserna, som har sin grund i sundhetsprinciper samt krav på riskkontroll och internkontroll, ska samordnas med de förslag till bestämmelser om företagstyrning som redovisas i avsnitt 9.7. Denna samordning föranleder dock inte någon ändring av förslaget i rutan i avsnitt 9.1.9.

Skälen för förslaget: I förslaget till IORP II-direktiv finns förslag till nya bestämmelser om företagstyrning. De föreslagna bestämmelserna har vissa likheter med den reglering som finns i Solvens II-regleringen. En särskild fråga inom ramen för det nu pågående arbetet med genomförande av Solvens II-direktivet är hur den nya formen av reglering kring företagsstyrning ska samspela med ”äldre” reglering grundad på bl.a. stabilitetsprincip och principer om god standard. I dessa delar krävs fortsatta analyser.

Bestämmelserna i artikel 14.1 om kravet på sunda förvaltnings- och redovisningsmetoder samt tillfredsställande mekanismer för intern kontroll, artikel 14.2 om att myndigheterna ska vidta åtgärder för att förebygga oegentligheter att skada förmånstagare och medlemmar samt artikel 14.4 a om de behöriga myndigheternas rätt att skydda medlemmarnas och förmånstagarnas intressen har inte ändrats i förslaget (se artikel 62 i förslaget).

9.1.10 God tjänstepensionsstandard

Förslag: Ett tjänstepensionsföretags verksamhet ska drivas enligt god tjänstepensionsstandard.

Finansinspektionen får bemyndigande att utfärda närmare föreskrifter om vilka åtgärder ett tjänstepensionsföretag ska vidta för att uppfylla kraven på god tjänstepensionsstandard.

Tjänstepensionsdirektivet: De behöriga myndigheterna får förbjuda eller begränsa verksamheten i ett institut särskilt om institutet allvarligt åsidosatt sina skyldigheter enligt de regler de omfattas av, se artikel 14.4 c.

Europeiska försäkrings och tjänstepensionsmyndigheten (Eiopa) får enligt direktivet utarbeta tekniska standarder för genomförande när det gäller formerna för och utformningen av de dokument som anges i artikel 13 avseende uppgifter som ska lämnas till de behöriga myndigheterna om placeringsriktlinjer, årsbokslut och förvaltningsberättelse, interna delårsrapporter, aktuariella värderingar och beräkningar, analyser om matchning av tillgångar och skulder, dokumentation om inbetalningar samt rapportering avseende revision, se artikel 13.2¹³. För att säkerställa enhetliga

¹³ Se även artikel 4.2 i Omnibus I-direktivet.

tillämpningsvillkor vid verksamhet över gränserna ska Eiopa utarbeta förslag till tekniska standarder för de förfarande som ska följas och de format och mallar som de behöriga myndigheterna ska använda när de överlämnar och uppdaterar relevanta uppgifter till Eiopa¹⁴.

För att säkerställa att medlemmars och förmånstagares intressen skyddas på ett fullgott sätt får medlemsstaterna ställa upp ytterligare villkor för att ett institut ska tillåtas att bedriva verksamhet, se artikel 9.3.

Bakgrund

Understödsföreningar

Understödsföreningens stadgar ska vara ägnade att trygga att föreningen kan fullgöra sina försäkringsutfästelser och ska samtidigt tillgodose medlemmarnas intresse av att kostnader och villkor för försäkringarna är skäligen med hänsyn till förmånernas art och omfattning och föreningens förhållanden, se 11 § UFL.

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretags rörelse ska drivas enligt god försäkringsstandard, se 4 kap. 3 § FRL. Finansinspektionen får meddela föreskrifter om vilka åtgärder ett försäkringsföretag ska vidta för att uppfylla kravet på god försäkringsstandard, se 4 kap.18 § 3 och 7 kap. 2 § 9 FRF.

Skälen för förslaget: Principen om en god försäkringsstandard i FRL syftar till att skydda direktförsäkringstagare, de försäkrade och andra som är ersättningsberättigade på grund av försäkringar. Bestämmelsen tar främst sikte på skyddet för konsumenter och mindre företag. Ett krav på god försäkringsstandard är inte begränsat till själva försäkringsrörelsen utan gäller bolagets verksamhet i dess helhet. Med god försäkringsstandard avses att verksamheten ska överensstämma med en kvalitativ tillfredsställande standard hos en representativ krets av försäkringsgivare. Innebörden av begreppet god försäkringsstandard får fyllas ut främst i tillsyns-

¹⁴ Se artikel 4.5 i Omnibus I-direktivet.

praxis. Finansinspektionens allmänna råd kan därmed ge vägledning för vad som är god försäkringsstandard. Förekommande praxis hos den aktuella kretsen av försäkringsgivare kan också ge viss ledning för tillämpningen.¹⁵

Utredningen anser att en liknande bestämmelse som god försäkringsstandard ska införas för tjänstepensionsföretag för att kundskyddet för de ersättningsberättigade i tjänstepensionsföretag inte ska vara sämre än de ersättningsberättigade i ett försäkringsföretag. En sådan god tjänstepensionsstandard ska liksom god försäkringsstandard avse hela verksamheten. Innebörden av begreppet får i likhet med god försäkringsstandard fyllas ut främst av tillsynspraxis i form av Finansinspektionens allmänna råd i avvaktan på tekniska standarder från Eiopa. Finansinspektionen bör även i dessa fall ges bemyndigande att meddela föreskrifter om vika åtgärder ett tjänstepensionsföretag ska vidta för att uppfylla kraven på god tjänstepensionsstandard. Viss ledning torde här kunna hämtas från den praxis som har utvecklats såvitt avser tjänstepensionsverksamhet inom försäkringsregleringen.

Förslaget till IORP II-direktiv

Förslag: De föreslagna bestämmelserna om krav på god tjänstepensionsstandard ska samordnas med de förslag till bestämmelser om företagstyrning som redovisas i avsnitt 9.7. Denna samordning föranleder dock inte någon ändring av förslaget i rutan i avsnitt 9.1.10.

Skälen för förslaget: I förslaget till IORP II-direktiv finns förslag till nya bestämmelser om företagstyrning. De föreslagna bestämmelserna har vissa likheter med den reglering som finns i Solvens II-regleringen. En särskild fråga inom ramen för det nu pågående arbetet med genomförande av Solvens II-direktivet är hur den nya formen av reglering kring företagsstyrning ska samspela med ”äldre” reglering grundad på bl.a. stabilitetsprincip och principer om god standard. I dessa delar krävs fortsatta analyser.

¹⁵ Se prop. 1998/99:87 s. 390–391.

9.1.11 Tjänstepensionsfrämmande verksamhet

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag får inte driva annan verksamhet än tjänstepensionsrörelse och sådan verksamhet som föranleds av tjänstepensionsrörelsen.

Tjänstepensionsdirektivet: Institutet ska begränsa sin verksamhet till sådan verksamhet som avser pensionsförmåner, inbegripet verksamheter som föranleds av dessa, se artikel 7.

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförening som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring får inte driva någon annan verksamhet, om den inte är föranledd av verksamheten avseende tjänstepensionsförsäkring, se 7 § UFL.

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretag får inte driva annan rörelse än försäkringsrörelse och därmed sammanhängande verksamhet, se 4 kap. 4 § FRL.

Skälen för förslaget: Direktivets bestämmelser om begränsningar av tjänstepensionsinstitutets verksamhet är grundläggande och bör införas. Den bör lämpligen utformas med huvudsaklig förebild i FRL. I avsnitt 16.4.2 behandlas behovet av särskilda övergångsregler när det gäller tjänstepensionsfrämmande verksamhet i företag som omvandlas.

Förslaget till IORP II-direktiv

IORP II-direktivet innehåller ingen ändring av betydelse i denna del.

9.1.12 Förmåner med solidarisk ansvarighet

Bedömning: Inga regler om solidarisk ansvarighet införs för tjänstepensionsföretag.

Tjänstepensionsdirektivet: Direktivet innehåller inga bestämmelser om förmåner med solidarisk ansvarighet. För att säkerställa att medlemmars och förmånstagares intressen skyddas på ett fullgott sätt får medlemsstaterna emellertid ställa upp ytterligare villkor för att ett institut ska tillåtas att bedriva verksamhet, se artikel 9.3.

Bakgrund

Understödsföreningar

Regler om solidarisk ansvarighet saknas för understödsföreningar.

Försäkringsföretag

Försäkringsföretag får inte utan Finansinspektionens tillstånd meddela försäkringar med solidarisk ansvarighet, se 4 kap. 11 § FRL.

Skälen för bedömningen: Regeln på *försäkringsområdet* kan härledas bakåt till 1948 års FRL. I motiven till 1982 års FRL nämns det att det kan förekomma solidariskt ansvar för vissa försäkringsbestånd t.ex. på flygförsäkringsområdet.

Regeln torde sakna relevans på *tjänstepensionsområdet*.

Förslaget till IORP II-direktiv

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.1.13 Förespeglingsförbud

Förslag: Ett förbud mot att förespegla framtida förmåner som saknar grund i tjänstepensionsförmånsavtalet införs för tjänstepensionsföretag.

Tjänstepensionsdirektivet: Direktivet innehåller inga regler om förespeglingsförbud. För att säkerställa att medlemmars och förmånstagares intressen skyddas på ett fullgott sätt får medlemsstaterna emellertid ställa upp ytterligare villkor för att ett institut ska tillåtas att bedriva verksamhet, se artikel 9.3.

Bakgrund

Understödsföreningar

Regler saknas. Överskottshantering regleras dock i stadgarna.

Försäkringsföretag

Försäkringsföretag får inte förespegla framtida återbäring som saknar grund i försäkringsavtalen, se 4 kap. 12 § FRL.

Skälen för förslaget: För att motverka att tjänstepensionstecknare ingår tjänstepensionsförmånsavtal under felaktiga förutsättningar bör ett tjänstepensionsföretag inte få förespegla framtida återbäring som saknar grund i förmånsavtalet. I likhet med vad som gäller på försäkringsområdet ska alltså ett tjänstepensionsföretag vara skyldigt att i sin marknadsföring och övriga kommunikation gentemot kunder klargöra när det är fråga om värden som tjänstepensionstecknaren inte har rätt till enligt avtal.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.1.14 Sekretess

Förslag: En motsvarande sekretessreglering som för försäkringsföretag ska gälla för tjänstepensionsföretag.

Tjänstepensionsdirektivet: Direktivet innehåller inga regler om sekretess. För att säkerställa att medlemmars och förmånstagares intressen skyddas på ett fullgott sätt får medlemsstaterna emellertid ställa upp ytterligare villkor för att ett institut ska tillåtas att bedriva verksamhet, se artikel 9.3.

Bakgrund

Understödsföreningar

Uppgift om genetisk undersökning eller genetisk information som avser en enskild person får inte obehörigen röjas. I det allmännas verksamhet tillämpas i stället bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), se 20 b § UFL.

Försäkringsföretag

Personuppgifter om att förmånen tillfaller någon annan än försäkringstagaren som ska behandlas enligt personuppgiftslagen (1998:204) får inte lämnas ut till förmånstagaren. Den som uppsåtligt eller oaktsamt bryter mot detta krav döms till böter eller fängelse i högst ett år. Uppgifter om genetisk undersökning eller genetisk information som avse en enskild person får inte obehörigen röjas. I det allmännas verksamhet tillämpas bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) i stället, se 4 kap. 14–16 §§ FRL.

Skälen för förslaget: I januari 2006 överlämnade regeringen till riksdagen en proposition om genetisk integritet m.m. (prop. 2005/06:64). Där föreslogs en sekretessbestämmelse motsvarande banksekretessen (se a. prop. s. 168 ff. och 213). Den föreslagna bestämmelsen innebar alltså att enskildas förhållanden till försäkringsbolag inte obehörigen får röjas. Förslaget om generell sekretess avsågs emellertid av riksdagen med hänvisning till att konsekvenserna av införandet av en sådan sekretess inte var tillräckligt nogga beskrivna. Det förutsattes att regeringen skulle återkomma med ett nytt förslag, åtminstone vad gäller uppgift om genetisk undersökning och genetisk information (se bet.2005/06:SoU16 och rskr. 2005/06:219). En sådan smalare regel om tystnadsplikt infördes genom 7 kap. 20 a § FRL och 20 b § UFL med ikraftträdande den 1 maj 2007 (prop. 2006/07:41). Denna regel finns numera i 4 kap. 16 § FRL.

I en departementspromemoria från mars 2011 om sekretess för finansiella företag (Ds 2011:17) lämnades förslag bl.a. till en generell bestämmelse om tystnadsplikt som innebär att den som är eller har varit knuten till ett försäkringsföretag som anställd eller uppdragstagare inte obehörigen får röja eller utnyttja vad han eller hon i anställningen eller under uppdraget har fått veta om enskildas

hälsotillstånd eller om andra förhållanden till försäkringsföretaget. Förslaget bereds inom Regeringskansliet.

I syfte att stärka allmänhetens och försäkringstagarnas förtroende för försäkringsföretagen kan det finnas anledning att införa en generell regel om tystnadsplikt för dessa företag. Detsamma gäller för tjänstepensionsföretagen. Förslag med en sådan inriktning skulle emellertid föregripa den fortsatta beredningen av förslagen i departementspromemorian. Utredningen anser att det därför är lämpligt att nu i stället föreslå att motsvarande sekretessreglering som nu gäller på försäkringsområdet ska gälla även på tjänstepensionsområdet.

Förslaget till IORP II-direktiv

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.1.15 Kapitalbaskrav när verksamheten startar

<p>Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska ha en viss minsta kapitalbas när verksamheten startar (garantibelopp).</p>
--

Tjänstepensionsdirektivet: För att säkerställa att medlemmarnas och förmånstagarnas intressen skyddas på ett fullgott sätt får medlemsstaterna enligt artikel 9.3 ställa upp ytterligare villkor för att ett institut ska tillåtas att bedriva verksamhet.

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförening som bedriver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska vid varje tidpunkt ha en tillräcklig kapitalbas, se 25 § UFL.

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretag ska ha en kapitalbas när rörelsen startas som uppgår till minst garantibeloppet enligt 7 kap. 17 eller 18 § FRL, se 2 kap. 10 § FRL.

Skälen för förslaget: För att säkerställa att tjänstepensionstecknarnas, tjänstepensionsberättigades och övriga intressenters intressen skyddas föreslår utredningen att ett tjänstepensionsföretag, i likhet med försäkringsföretag och understödsföreningar, ska ha en viss minsta kapitalbas när rörelsen startar.

Direktivets regler om lagstadgat kapitalkrav behandlas mer utförligt i avsnitt 9.6.

Förslaget till IORP II-direktiv

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.1.16 Tjänstepensionsklasser

Förslag: Tillstånd ska avse tjänstepensionsrörelse och ges för huvudförmåner, tilläggsförmåner eller huvudförmåner och tilläggsförmåner.

Finansinspektionen, eller annan myndighet som regeringen bestämmer, får bemyndigande att meddela föreskrifter om vilka förmåner som hänför sig till huvudförmåner respektive tilläggsförmåner.

Tjänstepensionsdirektivet saknar regler om klassindelning.

Bakgrund

Understödsföreningar

Saknar regler för tillståndsklasser.

Försäkringsföretag

Tillstånd för direkt skadeförsäkringsrörelse ska avse en eller flera försäkringsklasser som anges i 2 kap. 11 § FRL. Tillstånd för direkt livförsäkringsrörelse ska avse en eller flera försäkringsklasser som anges i 2 kap. 13 § FRL.

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga tillståndsklasser motsvarande dem som finns för livförsäkrings- respektive skadeförsäkringsrörelse i 2 kap. 11 och 12 §§ FRL. Direktivet omfattar pensionsförmåner, dvs. huvudförmåner och tilläggsförmåner (se avsnitt 9.1.6)

Enligt artikel 9.2 får en medlemsstat föreskriva att täckning av risker kopplade till lång levnad och invaliditet (invaliditetsskydd), efterlevandeskydd samt en garanti för återbetalning av inbetalda belopp (återbetalningsskydd) får erbjudas till medlemmarna som kompletterande förmåner om arbetsgivarna och arbetstagarna eller deras respektive företrädare kommer överens om detta. Medlemmen får även stå den finansiella risken för pensionsförmånen (artikel 11.4 c). Genomförandet av artikel 9.2 har behandlats i avsnitt 9.1.6.

Det förekommer inga tillståndsklasser i lagen om understödsföreningar. Tillståndet är registrerat som "Tjänstepensionskassa, understödsförening" i Finansinspektionens företagsregister.

Tjänstepensionsdirektivet är neutralt till vilken typ av förmån som tillhandahålls och det saknas krav i direktivet om en uppdelning baserad på olika förmåner. Det finns således inte något *krav* på klassindelning av tjänstepensionsförmånerna för att införa direktivet på ett korrekt sätt.

Som konstaterats i avsnitt 9.1.6 är det emellertid lämpligt att den nya lagen i förtydligande syfte bygger på den skillnad som finns mellan huvudförmåner och tilläggsförmåner (kompletterande förmåner). Det kan samtidigt konstateras att en uppdelning efter mönster från regleringen på *försäkringsområdet*, dvs. en uppdelning

som har sin grund i den försäkringsrättsliga skillnaden mellan liv- och skadeförsäkringar skapar en onödigt komplicerad reglering.¹⁶

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.1.17 Återförsäkring

Bedömning: Den nya lagen behöver inte innehålla någon särskild reglering kring återförsäkring eller kring någon motsvarighet till återförsäkring.

Tjänstepensionsdirektivet: Direktivet innehåller inga regler om återförsäkring.

Bakgrund

Understödsföreningar

I samband med genomförandet av återförsäkringsdirektivet konstaterades bl.a. att understödsföreningar inte kan bedriva återförsäkringsrörelse, eftersom deras verksamhet avser inbördes bistånd.¹⁷

Försäkringsföretag

Enligt 1 kap. 9 § FRL avses med återförsäkring sådan verksamhet som består i att överta risker som överläts från ett försäkringsföretag eller en utländsk försäkringsgivare. Bestämmelserna i FRL

¹⁶ Jfr Solvens II-utredningen som föreslog en indelning av tjänstepensionsverksamhet i tre klasser och en indelning av tjänstepensionsförmånerna i livförmåner och skadeförmåner, se SOU 2011:68 s. 483 respektive 479.

¹⁷ Prop. 2007/08:40 s. 58.

om återförsäkring reformerades senast i samband med genomförandet av återförsäkringsdirektivet.¹⁸

Ett försäkringsföretag får avge återförsäkring, och får också bedriva verksamhet som avser mottagen återförsäkring. Tillstånd för rörelse avseende mottagen återförsäkring ska avse risker som hänför sig till en eller flera av de skade- eller livförsäkringsklasser som anges i 11 § och 12 §§, se 2 kap. 13 § FRL. Ett *återförsäkringsbolag* är ett försäkringsaktiebolag eller ett ömsesidigt försäkringsbolag som har fått tillstånd för rörelse som *bara* avser (mottagen) återförsäkring.

Inom ramen för de s.k. solvensreglerna¹⁹ finns vissa särskilda bestämmelser kring behandlingen av s.k. avgiven återförsäkring, dvs. kring behandlingen av (försäkrings-)risker som bärs av någon annan än den ursprungliga försäkringsgivaren.

Skälen för bedömningen: Direktivet innehåller inga regler om återförsäkring.

Inledningsvis kan konstateras att lagstiftaren tidigare gjort bedömningen att en understödsförening inte kan bedriva återförsäkringsrörelse eftersom deras verksamhet avser inbördes bistånd. Det saknas anledning att ifrågasätta denna bedömning. Det kan dock samtidigt konstateras att det med utredningens förslag inte bara kommer att finnas tjänstepensionsföretag vars verksamhet är begränsad till inbördes bistånd (slutna tjänstepensionsföreningar), utan också andra former av tjänstepensionsföretag. Det finns således anledning att något närmare analysera utrymmet för – och behovet av – särskilda regler kring återförsäkring eller något motsvarande i den nya tjänstepensionsrörelselagen.

Mot bakgrund av definitionen av återförsäkring i FRL kan det möjligen hävdas att ett tjänstepensionsföretag skulle kunna bedriva s.k. *mottagen återförsäkring* – dvs. verksamhet som består i att *överta* (försäkrings-)risker från *försäkringsföretag* – under förutsättning att ”återförsäkringsverksamheten” anses vara verksamhet som avser pensionsförmåner eller sådan verksamhet som är föranledd av verksamheten som avser pensionsförmåner. Denna form av ”återförsäkringsverksamhet” skulle alternativt kunna begränsas till att endast avse (förmåns-)risker som överläts från andra *tjänste-*

¹⁸ Europaparlamentets och rådets direktiv (2005/68/EG) av den 16 november 2005 om återförsäkring och om ändring av rådets direktiv 73/239/EEG och 92/49/EEG samt direktiven 98/78/EG och 2002/83/EG.

¹⁹ Reglerna om försäkringstekniska avsättningar, skuldäckning och placering av tillgångar m.m. samt reglerna om kapitalbas, solvensmarginal och garantibelopp.

pensionsföretag, i syfte att tydligt upprätthålla skillnaden mellan de båda sektorerna.

Mot samma bakgrund torde ett tjänstepensionsföretag dock inte kunna *överlåta* risker inom ramen för återförsäkring i FRL:s mening – s.k. avgiven återförsäkring – eftersom sådan överlåtelse enligt definitionen av återförsäkring inte kan göras av andra företag än försäkringsföretag och utländska försäkringsgivare. Definitionen av återförsäkring i FRL skulle visserligen kunna ändras på det sättet att med återförsäkring också skulle avses verksamhet som består i att överta risker som överläts av ett *tjänstepensionsföretag*, men enligt utredningens bedömning är det tveksamt om en sådan ändring skulle vara förenlig med definitionen av återförsäkring i *återförsäkringsdirektivet* (se artikel 2.1 a).

Ett annat alternativ skulle kunna vara att i den nya lagen för tjänstepensionsföretagen ta in en ”anpassad” definition för vad som skulle kunna kallas återförsäkring av förmånsrisker (jfr ovan), vilket inte torde strida mot *tjänstepensionsdirektivet*. Frågan är dock om det finns något egentligt behov av bestämmelser kring återförsäkring eller återförsäkringsliknande verksamhet på tjänstepensionsområdet.

Att ett tjänstepensionsföretag inte utan ändrad definition i FRL, eller ny definition i den nya lagen, kan ”*avge återförsäkring*” ska inte blandas samman med möjligheten för ett tjänstepensionsföretag att *överlåta (försäkrings-/förmåns-)risk* till ett försäkringsföretag, dvs. tjänstepensionsföretagets möjlighet att teckna försäkringar.²⁰ Det som sagts ovan innebär endast att ett tjänstepensionsföretag som tecknar en försäkring hos ett försäkringsföretag inte kan anses därigenom *avge återförsäkring*, eftersom det endast är försäkringsföretag som har möjlighet till detta (återförsäkra sig).

Det eventuella behov av särbehandling i solvensregleringen av risker som har överlåtits till någon annan bör kunna tillgodoses oavsett om risköverföringen kallas återförsäkring eller inte.

Sammanfattningsvis gör utredningen bedömningen att det i praktiken saknas behov av särskilda regler kring återförsäkring eller någon sådan motsvarighet på tjänstepensionsområdet.

²⁰ Jfr 24 § första stycket 10 UFL där det framgår att en understödsförening får redovisa tillgångar i form av ”värdet av svenskt försäkringsbolags ansvarighet på grund av försäkringar, som övertagits i återförsäkring”.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.2 Tekniska avsättningar

9.2.1 Tekniska avsättningar – omfattning

Förslag: Ett tjänstepensionsföretags tekniska avsättningar ska motsvara belopp som krävs för att företaget vid varje tidpunkt ska kunna uppfylla alla åtaganden som skäligen kan förväntas uppkomma med anledning av ingångna avtal om tjänstepensionsförmåner.

De tekniska avsättningarna ska som huvudregel beräknas varje år. Finansinspektionen ska dock ha möjlighet att medge undantag från detta krav. Beräkningarna måste i så fall ske vart tredje år.

Finansinspektionen, eller annan myndighet som regeringen bestämmer, får bemyndigande att meddela föreskrifter om de tekniska avsättningarnas innehåll och omfattning.

Tjänstepensionsdirektivet: Artikel 15.1 och 15.2 anger att ett tjänstepensionsinstitut alltid ska göra tillräckliga tekniska avsättningar motsvarande dess ekonomiska åtaganden till följd av gällande pensionsavtal. Om ett instituts åtagande omfattar biometrisk risker (dvs. risker kopplade till dödsfall, invaliditet och livslängd, se direktivets definition i artikel 6 h) och/eller en garanti avseende antingen en viss avkastningsnivå eller en bestämd förmånsnivå måste institutets tekniska avsättningar vara tillräckliga i förhållande till planens samtliga åtaganden.

Artikel 15.3 anger att de tekniska avsättningarna ska beräknas varje år men direktivet gör det möjligt för medlemsstaterna att i nationell rätt föreskriva att beräkningarna ska utföras var tredje år under förutsättning att institutet till medlemmarna och/eller tillsynsmyndigheten överlämnar ett intyg eller en rapport om justeringarna avseende de mellanliggande åren. Intyget eller rapporten ska ge en klar bild av den justerade utvecklingen av de tekniska avsättningarna och av förändringarna av de risker som täcks.

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförenings försäkringstekniska avsättningar ska motsvara belopp som krävs för att föreningen vid varje tidpunkt ska kunna uppfylla alla åtaganden som skäligen kan förväntas uppkomma med anledning av ingångna försäkringsavtal.

Detta innebär att de försäkringstekniska avsättningarna ska motsvara föreningens ansvarighet för försäkringsfall, förvaltningskostnader och andra kostnader under resten av avtalsperioden för åtagandena (livförsäkringsavsättning) samt inträffade oreglerade försäkringsfall, kostnader för regleringen av dessa samt återbäring som förfallit till betalning men inte betalats ut (oreglerade skador).

Föreningens försäkringstekniska avsättningarna ska även omfatta föreningens ansvarighet för sådan återbäring som är garanterad i nominella eller reala belopp (garanterad återbäring) och sådan återbäring inom livförsäkringsrörelse som är villkorad av värdeförändringar på tillgångar eller av ett visst försäkringstekniskt resultat som försäkringstagarna eller andra ersättningsberättigade står risken för (villkorad återbäring).

Vidare ska föreningens försäkringstekniska avsättningar även omfatta fondförsäkringar som försäkringstagarna eller andra ersättningsberättigade står placeringsrisken för (fondförsäkringsåtaganden där försäkringstagaren bär placeringsrisken).

Föreningens beräkningen av de försäkringstekniska avsättningarna i verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska utföras minst en gång om året. Det finns möjlighet att söka dispens från detta krav hos Finansinspektionen. I så fall måste dock beräkningarna alltid utföras vart tredje år (se 22 a § UFL och 7 kap. 2 § i 1982 års FRL).

Finansinspektionen har bemyndiganden att meddela föreskrifter om de försäkringstekniska avsättningarnas innehåll (se 7 kap. 1 § i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretags försäkringstekniska avsättningar ska motsvara belopp som krävs för att företaget vid varje tidpunkt ska kunna uppfylla alla åtaganden som skäligen kan förväntas uppkomma med anledning av ingångna försäkringsavtal.

Detta innebär att de försäkringstekniska avsättningarna ska motsvara försäkringsföretagets ansvarighet för försäkringsfall, förvaltningskostnader och andra kostnader under resten av avtalsperioden för löpande försäkringar i skadeförsäkringsrörelse (ej intjänade premier och kvardröjande risker) respektive livförsäkringsrörelse (livförsäkringsavsättning) samt inträffade oreglerade försäkringsfall, kostnader för regleringen av dessa samt återbäring som förfallit till betalning men inte betalats ut (oreglerade skador).

De försäkringstekniska avsättningarna ska även omfatta försäkringsföretagets ansvarighet för sådan återbäring som är garanterad i nominella eller reala belopp (garanterad återbäring) och sådan återbäring inom livförsäkringsrörelse som är villkorad av värdeförändringar på tillgångar eller av ett visst försäkringstekniskt resultat som försäkringstagarna eller andra ersättningsberättigade står risken för (villkorad återbäring).

Vidare ska de försäkringstekniska avsättningarna även omfatta fondförsäkringar som försäkringstagarna eller andra ersättningsberättigade står placeringsrisken för (fondförsäkringsåtaganden där försäkringstagaren bär placeringsrisken), se 5 kap. 1 § FRL.

Beräkningen av de försäkringstekniska avsättningarna i verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska göras minst en gång om året. Det finns möjlighet att söka dispens från detta krav hos Finansinspektionen. I så fall måste dock beräkningarna alltid göras minst vart tredje år, se 5 kap. 8 § FRL.

Finansinspektionen har bemyndiganden att meddela föreskrifter om de försäkringstekniska avsättningarnas innehåll, se 5 kap. 17 § FRL.

Skälen för förslaget: I samband med att tjänstepensionsdirektivet infördes i svensk lag infördes regler om att tjänstepensionskassorna (understödsföreningar) ska omfattas i huvudsak av samma regler om de försäkringstekniska avsättningarnas omfattning som livförsäkringsbolag (se prop. 2004/05:165). Detta innebär att även de specificerade kraven i 7 kap. 1 § i 1982 års FRL om de försäkringstekniska avsättningarna omfattning avseende livförsäkring kom att gälla för understödsföreningar som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring. De specificerade försäkringstekniska avsättningarna i FRL är inte direkt uppdelade på liv- respektive skadeförsäkringsverksamhet, men de är separerade i redovisningen och beräknas på olika sätt. Till exempel avser avsättning för ej intjänade premier och kvardröjande risker (5 kap. 1 § 1 FRL) skadeförsäkring, se 4 kap. 8 § och 37 § bilaga 3 Finansinspektionens

föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2008:26) om årsredovisning i försäkringsföretag.

I detta sammanhang finns inte anledning att använda termen försäkringstekniska avsättningar. Det är i stället lämpligt att i största möjliga mån använda tjänstepensionsdirektivets terminologi. Detta för att särskilja tjänstepensionsföretagens verksamhet från försäkringsföretagen och förenkla genomförandet av direktivet.

Eftersom 5 kap. 1 § första stycket FRL om de försäkringstekniska avsättningarnas omfattning i princip är liktydig med artikel 15.1 i tjänstepensionsdirektivet finns det anledning att införa i huvudsak motsvarande regler i den nya lagen, dock med undantag för terminologin.

En skillnad är att det inte finns något behov av att införa en liknande detaljeringsgrad när det gäller de tekniska avsättningarnas omfattning, såsom den anges i 5 kap. 1 § andra stycket FRL, i den nya lagen. Tjänstepensionsföretagen bedriver nämligen bara *en* verksamhet, de tillhandahåller tjänstepensionsförmåner som har sin grund i olika pensionsplaner. Enligt utredningens bedömning behöver bestämmelsen i artikel 15.2 inte ha någon uttrycklig motsvarighet i den nya lagen, eftersom bestämmelsen endast innebär en närmare precisering av den övergripande principen om att de tekniska avsättningarna ska vara tillräckliga i förhållande till de åtaganden som följer av förmånsavtalen. Ett svenskt tjänstepensionsföretag kommer alltid att stå för någon form av åtagande av det slag som nämns i artikel 15.2.

Det är vidare lämpligt att frekvensen för beräkningen av de tekniska avsättningarna införs i lag med 5 kap. 6 § FRL som förebild (jfr artikel 15.3 i tjänstepensionsdirektivet). En huvudregel införs således om att ett tjänstepensionsföretag ska beräkna de tekniska avsättningarna minst en gång om året. Vidare föreslås att Finansinspektionen får besluta om undantag från detta, men att beräkningen i så fall ska göras minst vart tredje år.

Finansinspektionen bör dessutom, delvis i likhet med vad som gäller i dag för understödsföreningar och försäkringsföretag, ges ett bemyndiganden att meddela föreskrifter om de tekniska avsättningarnas innehåll och omfattning. Inspektionen ska på så sätt genom sin detaljreglering kunna anpassa regelverket till de olika pensionsplanernas utformning, förändringar och förmåner.

Förslaget till IORP II-direktivet

Bedömning: Förslaget till IORP II-direktiv föranleder inget behov av ändringar i utredningens förslag till bestämmelser om de tekniska avsättningarnas omfattning och beräkningsfrekvens.

Skäl för bedömningen: Förslaget till IORP-II-direktiv innehåller inga sakliga ändringar av bestämmelserna om att ett tjänstepensionsinstitut alltid ska göra tillräckliga tekniska avsättningar motsvarande dess ekonomiska åtaganden till följd av gällande pensionsavtal i artikel 15.1 och 15.2 samt bestämmelserna om beräkningsfrekvensen i artikel 15.3 i tjänstepensionsdirektivet.

9.2.2 Tekniska avsättningar – beräkningar

Förslag: Aktsamhet vid beräkning av tekniska avsättningar ska vara en grundläggande förutsättning för att det ska kunna säkerställas att åtagandena kan uppfyllas.

Bestämmelser om beräkning av tekniska avsättningar i tjänstepensionsrörelselagen ska utformas efter mönster från de nuvarande bestämmelserna om beräkningar av livförsäkringsavsättningar i FRL, men begreppen ska anpassas till tjänstepensionsdirektivet lydelse. Reglerna ska förtydligas på så sätt att de ekonomiska och aktuariella beräkningarna ska grundas på aktsamma antaganden och att avsättningarna ska innehålla en tillräcklig säkerhetsmarginal.

Vidare införs regler om att de biometriska tabellerna som används vid beräkning av de tekniska avsättningarna ska grundas på aktsamma antaganden som är kopplade till medlemmarna och pensionsplanerna.

Direktivets regler om maximiräntesatser införs inte i lag. I stället får Finansinspektionen, eller annan myndighet som regeringen bestämmer, bemyndiganden att utfärda föreskrifter om den närmare beräkningen av de tekniska avsättningarna.

Tjänstepensionsdirektivet: Enlig direktivet är aktsamhet vid beräkning av de tekniska avsättningarna en grundläggande förutsättning för att det ska kunna säkerställas att pensionsåtagandena kan uppfyllas. Det innebär bland annat att maximiräntesatserna bör

väljas på ett aktsamt sätt enligt relevanta nationella bestämmelser (se skäl 26).

Artikel 15.4 anger att beräkningen av de tekniska avsättningarna ska utföras och bestyrkas av en aktuarie eller annan expert på området, till exempel en revisor, i enlighet med nationell lag och på grundval av erkända aktuariella metoder.

Artikel 15.4 a anger att minimibeloppet för de tekniska avsättningarna ska beräknas genom en tillräckligt aktsam aktuariell värdering, varvid hänsyn ska tas till alla åtaganden avseende förmåner och till inbetalningar som gjorts enligt pensionsplanerna. Avsättningen ska vara tillräckligt både för den fortsatta utbetalningen av de pensioner och andra förmåner som redan är under betalning till förmånstagare och för att återspegla de åtaganden som följer av medlemmarnas intjänade pensionsrätter. Aktsamhet ska iakttas vid valet av ekonomiska och aktuariella beräkningsmetoder för värderingen av åtagandena och med beaktande av en tillräcklig säkerhetsmarginal när så erfordras.

Artikel 15.4 b anger att maximiräntesatserna, dvs. de högsta tillåtna räntorna för diskontering av åtaganden, ska väljas på ett aktsamt sätt och ska fastställas med beaktande av

- avkastningen på de motsvarande tillgångar som institutet har och med beaktande av den förväntade avkastningen på framtida investeringar, och/eller
- marknadsavkastningen på statsobligationer eller andra obligationer med låg kreditrisk.

Artikel 15.4 c anger att de biometriska tabeller som används för att beräkna de tekniska avsättningarna ska grunda sig på aktsamma antaganden med beaktande av de viktigaste särdragen hos medlemsgruppen och pensionsplanerna, i synnerhet förväntade förändringar i de relevanta riskerna.

Artikel 15.4. d anger att metoden och underlaget för beräkningen av de tekniska avsättningarna ska som huvudregel vara desamma från ett räkenskapsår till ett annat. Ändringar kan dock vara motiverade till följs av förändringar i de rättsliga, demografiska eller ekonomiska förutsättningar som ligger till grund för antagandena.

Artikel 15.5 ger de enskilda medlemsstaterna möjlighet att fastställa mer detaljerade krav för beräkningen av de tekniska avsättningarna för att därigenom säkerställa att medlemmarnas och förmånstagarnas intressen tillvaratas.

I artikel 15.6²¹ framgår det att kommissionen ska föreslå de åtgärder som är nödvändiga för att förebygga eventuella snedvridningar orsakade av olika räntesatser och för att i övrigt skydda förmånstagarens och medlemmars intressen avseende varje plan. Kommissionen har ännu inte föreslagit några sådana åtgärder.

Artikel 15.6 har vidare kompletterats med regler för att åstadkomma ytterligare harmoniseringen av reglerna för beräkningen av tekniska avsättningar som kan vara motiverade av i synnerhet vad gäller räntesatser och andra antaganden som påverkar de tekniska avsättningarna. Enligt reglerna ska kommissionen på grundval av Eiopas utlåtande vartannat år eller på begäran av en medlemsstat lägga fram en rapport om situationen när det gäller utvecklingen av verksamhet över gränserna.

Kraven på tekniska avsättningar i artikel 15 kompletteras med de mera allmänna villkoren i artikel 9.1 d, i vilken det föreskrivs att institutets tekniska avsättningar ska beräknas och bestyrkas av en aktuarie eller annan motsvarande expert i enlighet med lag och erkända aktuariella metoder.

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförening som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska som huvudregel beräkna livförsäkringsavsättningen individuellt för varje avtal. En kollektiv beräkning får dock användas om en sådan beräkning ger i stort sett samma resultat. Vidare ska livförsäkringsavsättningen utföras enligt en nettometod. Metoden innebär att avsättning ska göras för skillnaden mellan det förväntade kapitalvärdet av bolagets framtida utgifter för försäkringsavtalet och det förväntade kapitalvärdet av framtida premier. Detta innebär att beräkningen ska ske enligt en s.k. prospektiv metod. En retrospektiv metod får dock användas om avsättningen enligt en sådan metod inte blir lägre eller om en prospektiv metod inte är möjlig att tillämpa för det aktuella försäkringsavtalet. Vid beräkning av livförsäkringsavsättningar finns också ett tillägg om att man vid beräkningen ska ta hänsyn till kostnader för att försäkringen upphör i förtid. Beräkningarna ska

²¹ Artikel 15.6 ändrad genom det s.k. Omnibus I-direktivet.

grundas på aktsamma antaganden om dödlighet och andra riskmått, räntesats och driftskostnader. I UFL slås fast att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer (i detta fall Finansinspektionen) får meddela föreskrifter om beräkning av livförsäkringsavsättningar, se 22 a § UFL (som hänvisar till 7 kap. 1 och 2 §§ i 1982 års FRL samt föreskrifter som meddelats med stöd av bestämmelserna).

Finansinspektionen har meddelat föreskrifter om försäkringsföretags val av räntesats för att beräkna försäkringstekniska avsättningar (FFFS 2008:23) som understödsföreningar ska tillämpa när de beräknar livförsäkringsavsättningar för liv- eller sjukförsäkring. Föreskrifterna ska inte tillämpas för livförsäkring där försäkringstagaren bär den finansiella risken. Föreskriften är upphävd den 1 maj 2011, men ska fortsätta att tillämpas av en understödsförening under en övergångsperiod.

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretag som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska som huvudregel beräkna livförsäkringsavsättningen individuellt för varje avtal. En kollektiv beräkning får dock användas om en sådan beräkning ger i stort sett samma resultat. Vidare ska livförsäkringsavsättningen utföras enligt en nettometod. Metoden innebär att avsättning ska göras för skillnaden mellan det förväntade kapitalvärdet av bolagets framtida utgifter för försäkringsavtalet och det förväntade kapitalvärdet av framtida premier. Detta innebär att beräkningen ska ske enligt en s.k. prospektiv metod. En annan försäkringsmatematisk metod (t.ex. en retrospektiv metod) får dock användas om avsättningen enligt en sådan metod inte blir lägre eller om en prospektiv metod inte är möjlig att tillämpa för det aktuella försäkringsavtalet. Vid beräkning av livförsäkringsavsättningar finns också ett tillägg om att man vid beräkningen ska ta hänsyn till kostnader för att försäkringen upphör i förtid. Beräkningarna ska grundas på aktsamma antaganden om dödlighet och andra riskmått, räntesats och driftskostnader. I FRL slås fast att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer (i detta fall Finansinspektionen) får meddela föreskrifter om de försäkringstekniska avsättningarnas innehåll och beräkning av dessa, se 5 kap. 4–7 och 17 §§ FRL.

Finansinspektionen har meddelat föreskrifter om försäkringsföretags val av räntesats för att beräkna försäkringstekniska avsätt-

ningar som försäkringsföretag ska tillämpa när de beräknar livförsäkringsavsättningar för liv- eller sjukförsäkring (se FFFS 2011:22). Föreskrifterna ska inte tillämpas för livförsäkring där försäkrings- tagaren bär den finansiella risken.

Skälen för förslaget: Reglerna i FRL om beräkning av försäkringstekniska avsättningar för verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring är anpassade till tjänstepensionsdirektivet. Den grundläggande principen vid beräkning av försäkringstekniska avsättningar för tjänstepensionsförsäkring är att antagandena ska vara aktsamma.

Direktivets regler om att aktsamhet ska vara en grundläggande princip vid beräkning av tekniska avsättningar infördes för att säkerställa att åtagandena kan uppfyllas. Reglerna i FRL bör därför användas som förebild för utformningen av bestämmelserna om beräkning av tekniska avsättningar för tjänstepensionsföretag, dock efter anpassning till tjänstepensionsdirektivets begrepp.

Eftersom reglerna om livförsäkringsavsättningar i 5 kap. 4–5 och 7 §§ FRL i princip motsvarar reglerna i artikel 15.4 a i tjänstepensionsdirektivet, kan reglerna i FRL användas som förebild i den nya lagen. Reglerna i den nya lagen bör dock förtydligas på så sätt att de ekonomiska och aktuariella beräkningar som valts vid beräkningen av avsättningarna ska ske på ett aktsamt sätt. Behovet av särskilda bestämmelser kring beräkning av avsättningar för tilläggsförmåner (kompletterande förmåner) behandlas i avsnitt 9.2.4.

När tjänstepensionsdirektivet genomfördes i svensk lag angavs det i motiven att kravet på aktsamhet i vissa fall kan innebära att säkerhetsmarginaler är erforderliga samt att i de fall då det råder osäkerhet avseende vilket antagande som är mest realistiskt, bör det antagande som ger den högsta beräknade avsättningen göras. På detta sätt erhöles en tillräcklig säkerhetsmarginal i de osäkra fallen (se prop. 2004/05:165 s. 161). Detta framgår dock endast indirekt av den gällande lagstiftningen på försäkringsområdet. Utredningens bedömning är att det tydligt ska framgå i tjänstepensionsrörelselagen att ett tjänstepensionsföretag ska ha en tillräcklig säkerhetsmarginal avseende beräkningen av de tekniska avsättningarna. Det finns även anledning att i lag förtydliga att de biometrisk tabellerna som används för att beräkna de tekniska avsättningarna ska grundas på aktsamma antaganden som är kopplade till medlemmarna och pensionsplanerna.

När tjänstepensionsdirektivet genomfördes infördes inte artikel 15.4 b om maximiräntesatser i lagen. I stället utökades Finansinspektionens bemyndigande att utfärda föreskrifter om försäkringstekniska avsättningar till att även avse tjänstepensionsförsäkring. Denna utvidgning gäller exempelvis principerna för att beräkna diskonteringsräntorna (se prop. 2004/05:165 s. 162). Motsvarande lösning bör väljas även i den nya regleringen. Här kan nämnas att det av Finansinspektionens föreskrifter (FFFS 2013:23) om försäkringsföretags val av räntesats för att beräkna försäkringstekniska avsättningar framgår att metoden för att beräkna den s.k. diskonteringsräntekurvan skiljer sig delvis åt beroende på om försäkringsavtalet avser tjänstepensionsförsäkring eller annan försäkring. Det framgår även att tjänstepensionskassorna visserligen inte omfattas av föreskrifterna, men att de genom ett särskilt dispensförfarande har möjlighet att använda samma metod som försäkringsföretagen.

Artikel 15.4 d i tjänstepensionsdirektivet anger att metoden och underlaget för beräkningen av de tekniska avsättningar i regel ska vara desamma från ett räkenskapsår till ett annat, men att ändringar kan var motiverade till följd av förändringar i de rättsliga, demografiska eller ekonomiska förutsättningar som ligger till grund för antagandena. Utredningens bedömning är att denna regel omfattas av årsredovisningslagens (1995:1554, ÅRL) grundläggande redovisningsprinciper som anger att samma principer för värdering ska konsekvent tillämpas från ett räkenskapsår till ett annat. Företag får göra avvikelse från detta krav om det finns särskilda skäl och det är förenligt med reglerna i ÅRL om överskådlighet, god redovisningssed och rättvisande bild. Om företaget byter värderingsprincip ska det lämna upplysningar i årsredovisningen om skälen för avvikelsen och en bedömning av dess effekt på företagets ställning och resultat (se 2 kap. 4 § ÅRL). Redovisningsreglerna för tjänstepensionsföretag behandlas närmare i ett separat avsnitt.

Artikel 15.6 om att kommissionen ska – på grundval av Eiopas rapport – vartannat år eller på begäran av en medlemsstat lägga fram en rapport om utvecklingen av räntesatser och andra antaganden som påverkar beräkningen av de tekniska avsättningarna föranleder inga nationella lagstiftningsåtgärder.

Förslaget till IORP II-direktivet

Bedömning: Förslaget till IORP II-direktiv föranleder inget behov av ändringar i utredningens förslag till bestämmelser om de tekniska avsättningarnas beräkningar.

Skäl för bedömningen: Förslaget till IORP II-direktiv innehåller inga sakliga ändringar av bestämmelserna om beräkningar av de tekniska avsättningarna i artikel 15.4 och 15.5 i tjänstepensionsdirektivet.

Kraven på att tekniska avsättningar ska utföras och bestyrkas av en aktuarie eller någon annan expert på området har inte ändrats i förslaget till IORP II-direktivet om de tekniska avsättningarna. Däremot har detta krav utgått i de mera allmänna villkoren i artikel 9.1 d, vari föreskrivs att institutets tekniska avsättningar ska beräknas och bestyrkas av en aktuarie eller annan motsvarande expert i enlighet med lag och erkända aktuariella metoder.

Borttagandet av bestämmelserna om kommissionens åtgärder för att förebygga snedvridning föranledda av olika räntesatser samt rapport om verksamhet över gränserna i artikel 15.6 föranleder inga åtgärder.

9.2.3 Avsättning för oreglerade tjänstepensionsförmåner

Bedömning: Inga särregler införs om avsättning för oreglerade tjänstepensionsförmåner.

Tjänstepensionsdirektivet: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga speciella regler om avsättningar för pensionsförmåner som är oreglerade. Dessa ingår i de tekniska avsättningarna som ett tjänstepensionsföretag ska ha motsvarande deras ekonomiska åtaganden till följd av gällande pensionsavtal, se artikel 15.1.

Bakgrund

Understödsföreningar

Understödsföreningar som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska tillämpa reglerna i 7 kap. 1 och 2 §§ i 1982

års FRL. Där framgår det att de försäkringstekniska avsättningarna ska omfatta bolagets ansvarighet för inträffade oreglerade försäkringsfall, kostnader för regleringen av dessa samt återbäring som förfallit till betalning men inte betalats ut. Avsättningen för dessa oreglerade skador ska beräknas särskilt för varje försäkringsfall, se 22 a § UFL.

Försäkringsföretag

Försäkringsföretag ska göra en avsättning för oreglerade skador för varje anmält försäkringsfall. För att beräkna den totala avsättningen för försäkringsfall får försäkringsmatematiskt vedertagna metoder användas, om de leder till en tillräcklig avsättning med beaktande av försäkringsfallens art, se 5 kap. 9 § FRL.

Skälen för bedömningen: Det finns inte behov av särregler för beräkning av tekniska avsättningar avseende oreglerade tjänstepensionsförmåner. I de fall ett tjänstepensionsföretag har oreglerade tjänstepensionsförmåner såsom anmälda sjukdomsfall, beslutad ej utbetald återbäring m.m. ryms dessa inom de föreslagna reglerna för beräkningarna för tekniska avsättningar ovan, se avsnitt 9.2.2. Det är emellertid rimligt att oreglerade tjänstepensionsförmåner ska värderas enligt aktsamma principer. Detta uppnås genom att de föreslagna reglerna om de tekniska avsättningarna avseende tjänstepensionsförmånernas omfattning och beräkningar tillämpas.

Förslaget till IORP II-direktivet

<p>Bedömning: Förslaget till IORP II-direktiv föranleder inget behov av ändringar i utredningens förslag till bestämmelser om avsättning för oreglerade skador.</p>
--

Skäl för bedömningen: Förslaget till IORP-II-direktiv innehåller inga bestämmelserna om avsättning för pensionsförmåner som är oreglerade.

9.2.4 Beräkning av avsättning för ej intjänade premier och kvardröjande risker

Bedömning: Inga regler införs om avsättning för ej intjänade premier och kvardröjande risker.

Tjänstepensionsdirektivet: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga regler om beräkning av avsättning för ej intjänade premier och kvardröjande risker.

Bakgrund

Understödsföreningar

Understödsföreningar som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska tillämpa reglerna i 7 kap. 1 och 2 §§ i 1982 års FRL. Där finns det regler som avser försäkringstekniska avsättningar för ej intjänade premier och kvardröjande risker, men dessa avser skadeförsäkringsrörelse och är därmed inte aktuella för understödsföreningar som bedriver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring. Detta eftersom denna verksamhet är att anses som livförsäkringsverksamhet, se 22 a § UFL.

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretag ska för sin skadeförsäkringsrörelse beräkna avsättningen för ej intjänade premier så att den alltid motsvarar summan av avsättningarna för varje försäkringsavtal. Utöver detta ska försäkringsföretaget beräkna ett tillägg för kvardröjande risker som behövs för att täcka framtida kostnader som har samband med ingångna försäkringsavtal. En kollektiv beräkning får ske enligt vedertagna försäkringsmatematiska metoder om avsättningen beräknat enligt denna metod i stort sett ger samma resultat som om avsättningen hade beräknats för varje försäkring, se 5 kap. 3 § FRL.

Finansinspektionen har bemyndiganden att meddela föreskrifter om de försäkringstekniska avsättningarnas innehåll och beräkning (se 5 kap. 17 § FRL).

Skälen för bedömningen: Reglerna i FRL avseende försäkringstekniska avsättningar för ej intjänade premier och kvar-

dröjande risker avser specifikt skadeförsäkringsrörelse. Utredningens bedömning är därför att dessa regler inte är omedelbart relevanta för tjänstepensionsföretag. I den mån en avsättning behöver göras för någon form av kvardröjande risker som är relaterade till avtal om tilläggsförmåner (kompletterande förmåner) kommer den att omfattas av de föreslagna reglerna om de tekniska avsättningarna avseende tjänstepensionsförmånernas omfattning och beräkningar (se även avsnitt 9.2.1 – 9.2.3).

Förslaget till IORP II-direktivet

Bedömning: Förslaget till IORP II-direktiv föranleder inget behov av ändringar i utredningens ståndpunkt avseende bestämmelser om avsättning för ej intjänade premier och kvardröjande risker.

Skäl för bedömningen: Förslaget till IORP-II-direktiv innehåller inga bestämmelserna om avsättning för ej intjänade premier och kvardröjande risker.

9.2.5 Solidarisk ansvarighet

Bedömning: Det införs inga regler om solidarisk ansvarighet vid beräkning av tekniska avsättningar.

Tjänstepensionsdirektivet: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga regler om förmåner med solidarisk ansvarighet.

Bakgrund

Understödsföreningar

Om flera understödsföreningar ansvarar solidariskt för en försäkring, ska bara den enskilda föreningens del beaktas vid beräkningen av föreningens försäkringstekniska avsättningar, se 22 a § UFL och 7 kap. 1 § i 1982 års FRL.

Finansinspektionen har bemyndiganden att meddela föreskrifter om de försäkringstekniska avsättningarnas innehåll och beräkning, se 7 kap. 1 § i 1982 års FRL.

Försäkringsföretag

Om flera försäkringsföretag ansvarar solidariskt för en försäkring, ska bara det enskilda försäkringsföretagets del beaktas vid beräkningen av företagets försäkringstekniska avsättningar, se 5 kap. 2 § FRL.

Finansinspektionen har bemyndiganden att meddela föreskrifter om de försäkringstekniska avsättningarnas innehåll och beräkning, se 5 kap. 17 § FRL.

Skälen för bedömningen: Det införs inga regler i tjänstepensionsrörelselagen om solidarisk ansvarighet (se avsnitt 9.1.12). När så inte är fallet finns det inte något behov av att införa regler om detta vid beräkning av de tekniska avsättningarna.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.2.6 Bestämmande av premier

Bedömning: Det införs inte några regler om hur premier avseende avtal om tjänstepensionsförmåner ska bestämmas.

Tjänstepensionsdirektivet: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga regler om hur premierna ska bestämmas.

Bakgrund

Understödsföreningar

I UFL finns det inga specifika regler om hur premierna för tjänstepensionsförsäkringar ska bestämmas.

Försäkringsföretag

Försäkringsföretag ska bestämma premierna för tjänstepensionsförsäkringar på grundval av aktsamma antaganden om inte en avvikelse är försvarlig med hänsyn till företagets situation, se 5 kap. 7 och 13 §§.

Skälen för bedömningen: För att kunna upprätthålla sambandet mellan beräkning av livförsäkringsavsättning för tjänstepensionsförsäkringar och premiesättning för dessa, infördes det en bestämmelse i FRL om att premier för tjänstepensionsförsäkringar ska bestämmas på grundval av aktsamma antaganden. Denna bestämmelse är inte föranledd av direktivet krav utan är en följdändring av mer teknisk karaktär²² för att särskilja premiesättningen för livförsäkring (betryggande antaganden) och tjänstepensionsförsäkring (aktsamma antaganden). Ingen motsvarande särregel infördes i UFL avseende premier för tjänstepensionsförsäkringar.

Utredningens bedömning är – i likhet med den bedömning som gjordes för understödsföreningar när tjänstepensionsdirektivet infördes – att det inte finns behov av att (ens indirekt) reglera premiesättningen i ett tjänstepensionsföretag.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.2.7 Återköp och överföring

Förslag: Om en tjänstepensionstecknare har rätt till återköp eller överföring enligt försäkringsavtalslagen ska tjänstepensionsföretaget se till att detta och de närmare villkoren för återköpet eller överföringen framgår av avtalet om tjänstepensionsförmåner.

Om en tjänstepensionstecknare, som har rätt till återköp eller överföring enligt försäkringsavtalslagen, vill flytta tjänstepensionsförmånsavtalets värde till ett annat tjänstepensionsföretag, ska det tjänstepensionsföretag från vilket värdet flyttas så snart som möjligt överföra värdet och de uppgifter om förmånsavtalet som behövs till det andra företaget.

²² Se prop. 2004/05:165 s. 225.

Tjänstepensionsdirektivet: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga bestämmelser om återköp och överföring.

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförening ska ange i sina stagar om rätt till fribrev eller återköp föreligger, villkoren för rätten och reglerna för beräkning av fribrevs eller återköpsvärde, se 11 § UFL. En medlem som avgår ur understödsföreningar och har pensionsförsäkring har som huvudregel rätt till fribrev, se 19 § UFL.

Försäkringsföretag

Om en försäkringstagare har rätt till återköp eller överföring enligt 11 kap. 5 § försäkringsavtalslagen (2005:104), ska försäkringsföretaget se till att detta och de närmare villkoren för återköpet eller överföringen framgår av försäkringsavtalet, se 5 kap. 15 § FRL.

Om en försäkringstagare, som har rätt till återköp eller överföring enligt 11 kap. 5 § försäkringsavtalslagen (2005:104), vill flytta försäkringens värde till ett annat försäkringsföretag, ska det försäkringsföretag från vilket värdet flyttas så snart som möjligt överföra värdet och de uppgifter om försäkringen som behövs till det andra företaget, se 5 kap. 16 § FRL.

Skälen för förslaget: I en ny bestämmelse (1 kap. 2 a §) i försäkringsavtalslagen (2005:104, FAL) stadgas att bl.a. bestämmelsen i 11 kap. 5 § i FAL om återköp och överföring ska tillämpas på avtal om tjänstepensionsförmån som tecknas hos ett tjänstepensionsföretag och att det vid tillämpningen av denna bestämmelse i FAL, ska förmånsavtal jämföras med motsvarande försäkringsavtal och det som sägs om försäkringsbolag även gälla ett tjänstepensionsföretag. I den nya bestämmelsen stadgas vidare att denna rätt till överföring även ska gälla överföring av värdet i ett förmånsavtal till en försäkring.

När nu motsvarande civilrättsliga rätt till återköp och överföring införs beträffande avtal om tjänstepensionsförmåner som för försäkring är det lämpligt att även införa nu nämnda bestämmelser av karaktären ”kundnytta” i tjänstepensionsrörelselagen.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.3 Skuldtäckning

9.3.1 Allmänt

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska ha tillgångar för skuldtäckning som minst uppgår till ett belopp som svarar mot de tekniska avsättningarna.

Möjligheten enligt tjänstepensionsdirektivet att ge tillfälliga undantag från kravet om full skuldtäckning ska inte utnyttjas.

Tjänstepensionsdirektivet: I artikel 16.1 stadgas att ett tjänstepensionsinstitut alltid ska inneha tillräckliga och lämpliga tillgångar som motsvarar de tekniska avsättningarna för alla pensionsplaner som institutet förvaltar.

Medlemsstaterna ges möjligheten att låta tillsynsmyndigheten meddela dispens från detta krav under en begränsad tid. En sådan dispens måste dock förenas med ett krav på institutet att anta en konkret och genomförbar återställningsplan för återskapande av fullständig skuldtäckning. Av planen ska framgå hur institutet avser att återställa tillgångarnas storlek. Planen ska godkännas av tillsynsmyndigheten och hållas tillgänglig för institutets medlemmar. När planen upprättas ska bland annat institutets specifika situation, särskilt vad gäller dess matchning av tillgångar och skulder, riskprofil, likviditetsplan, och åldersprofil beaktas. Om pensionsplanen upphör att gälla under dispenstiden ska institutet underrätta tillsynsmyndigheten. Institutet ska i dessa fall inrätta ett förfarande om hur tillgångar och motsvarande åtaganden ska överföras till ett annat institut samt underrätta behöriga myndigheter om detta och göra denna information tillgänglig för medlemmar eller deras företrädare (se artikel 16.2).

Om det är fråga om gränsöverskridande verksamhet ska de tekniska avsättningarna alltid täckas av tillgångar som är tillräckliga i förhållande till samtliga åtaganden enligt de planer som institutet förvaltar. Om villkoren inte uppfylls ska tillsynsmyndigheten ingripa och kan därvid begära att tillgångarna och skulderna ska hållas fullständigt åtskilda. Dispens får inte meddelas då fråga är om gränsöverskridande verksamhet (se artikel 16.3).

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförening ska ha tillgångar för skuldtäckning som minst uppgår till ett belopp som svarar mot de försäkringstekniska avsättningarna för egen räkning, med tillägg av depositioner av en återförsäkringsgivare. Med begreppet försäkringstekniska avsättningar för egen räkning för understödsföreningar avses ett nettobelopp bestående av de försäkringstekniska avsättningarna minskat med avgiven återförsäkring. Om avgiven återförsäkring inte bidrar till att minska försäkringsföretagets risktagande får Finansinspektionen i ett enskilt fall besluta att avdrag inte får göras för sådan återförsäkring. Tillgångarna som svarar mot de försäkringstekniska avsättningarna benämns skuldtäckningstillgångar och de övriga tillgångarna kallas för fria tillgångar. En understödsförening som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska placera sina skuldtäckningstillgångar i enlighet med reglerna i 7 kap. 9, 10 a, 10 c–10 f och 12–14 §§ i 1982 års FRL samt föreskrifter som meddelats med stöd av de bestämmelserna (se 24 b § UFL). I UFL saknas möjlighet till dispens från det gällande skuldtäckningskravet. Placeringsreglerna behandlas närmare i avsnitt 9.4.

Försäkringsföretag

Reglerna om skuldtäckning av de försäkringstekniska avsättningarna i försäkringsbolag finns i 6 kap. 1 § FRL. Där anges att ett försäkringsbolag ska ha tillgångar för skuldtäckning som minst uppgår till ett belopp som svarar mot de försäkringstekniska avsättningarna för egen räkning, med tillägg av depositioner av en återförsäkringsgivare. Med begreppet försäkringstekniska avsättningar för egen räkning avses ett nettobelopp bestående av de försäkringstekniska avsättningarna, inklusive mottagen återförsäkring minskat med avgiven återförsäkring. Om avgiven återförsäkring inte bidrar till att minska försäkringsföretagets risktagande får Finansinspektionen i ett enskilt fall besluta att avdrag inte får göras för sådan återförsäkring. Tillgångarna som svarar mot de försäkringstekniska avsättningarna benämns skuldtäckningstillgångar och de övriga tillgångarna kallas för fria tillgångar. Skuldtäckningstillgångarna i verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska placeras i enlighet med reglerna i 6 kap. 2, 4 och 14–25 §§ FRL. I FRL

saknas möjlighet till dispens från det gällande skuldtäckningskravet. Placeringsreglerna behandlas närmare i avsnitt 9.4.

Skälen för förslaget: I samband med införandet av tjänstepensionsdirektivet gjordes bedömningen att direktivets krav om att ett tjänstepensionsinstitut alltid ska inneha tillräckliga tillgångar som motsvarar de tekniska avsättningarna redan är uppfyllda i svensk rätt avseende livförsäkringsbolag. Eftersom det saknades ett uttryckligt krav på skuldtäckning för understödsföreningarna i UFL infördes det regler om att tjänstepensionskassorna (understödsföreningar som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring) ska omfattas av samma regler om skuldtäckning av försäkringstekniska avsättningar som gäller för livförsäkringsbolag²³. Utredningen gör samma bedömning och föreslår att direktivets regler om att ett tjänstepensionsföretag alltid ska inneha tillräckliga och lämpliga tillgångar som motsvarar de tekniska avsättningarna utformas med FRL:s regler som förebild.

I likhet med regeringens bedömning när tjänstepensionsdirektivet infördes²⁴ gör utredningen bedömningen att möjligheten till dispens från full skuldtäckning inte bör utnyttjas. I likhet med försäkringstagarna i ett livförsäkringsföretag som bedriver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring, utgör förmånsrätten i skuldtäckningstillgångarna en grundtrygghet för förmånstagarna i ett tjänstepensionsföretag. Denna omständighet gör att det måste finnas mycket goda skäl för ett införande av en generell möjlighet till undantag. Utredningen har inte funnit några sådana skäl och ser inte heller något reellt praktiskt behov av att utnyttja möjligheten till undantag. Finansinspektionens gällande praxis i fråga om tillfällig avvikelse från placeringsreglerna bedöms ge möjlighet till tillräcklig flexibilitet i samband med skuldtäckningen. Reglerna om förmånsrätt behandlas vidare i avsnitt 9.4.

Förslaget till IORP II-direktivet

Bedömning: Förslaget till IORP II-direktiv föranleder inget behov av ändringar i utredningens förslag till allmänna bestämmelser om skuldtäckning.

²³ Se prop. 2004/5:165 s. 165.

²⁴ Se a prop. s. 166.

Skäl för bedömningen: Förslaget till IORP II-direktiv innehåller inga sakliga ändringar av bestämmelserna om skuldtäckning i artikel 16 i tjänstepensionsdirektivet.

9.3.2 Värdering av tillgångar som används för skuldtäckning

Förslag: En huvudprincip införs om att tillgångar som används för skuldtäckning ska värderas till verkligt värde.

Eventuella skulder som hänför sig till tillgången ska dras av vid fastställandet av värdet.

Finansinspektionen, eller annan myndighet som regeringen bestämmer, får bemyndigande att meddela föreskrifter om värdering av skuldtäckningstillgångar till verkligt värde.

Tjänstepensionsdirektivet: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga särskilda regler om värderingsprinciper för skuldtäckningstillgångarna. Det finns dock regler om värdering av investeringar i derivatinstrument. Dessa behandlas närmare i avsnitt 9.4.2.

Bakgrund

Understödsföreningar

Understödsföreningar ska värdera tillgångar som används till skuldtäckning till verkligt värde. Skulder som hänför sig till förvärvet av tillgången ska dras av (se 24 b § UFL och 7 kap. 10 f § andra stycket i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Försäkringsföretag ska värdera de tillgångar som används för skuldtäckning till verkligt värde. Skulder som hänför sig till förvärvet av tillgången ska dras av (se 6 kap. 27 § FRL).

Skälen för förslaget: Direktivet saknar uttryckliga regler om värdering av skuldtäckningstillgångar (det finns dock värderingsregler för investeringar i derivatinstrument – dessa behandlas närmare i avsnitt 9.4.2).

För att säkerställa att ett tjänstepensionsföretag har tillräckligt med skuldtäckningstillgångar och att tjänstepensionsföretagen använder likartade värderingsmetoder är det befogat att införa regler om att en huvudprincip ska användas vid värderingen av skuldtäckningstillgångarna. Det finns helt enkelt klara fördelar med att ha en enhetlig och etablerad värderingsprincip. Framför allt leder en sådan värdering av tillgångarna till den bästa jämförbarheten. Utredningens bedömning är att huvudprincipen – i likhet med den som finns för understödsföreningar och försäkringsföretag i dag – bör vara värdering till verkligt värde. Det underlättar också för tjänstepensionsföretagen att ha samma huvudprincip för värdering av finansiella instrument som gäller för finansiella företags redovisning (se 4 kap. 2 § 11 lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag [ÅRFL]). Vidare används denna värderingsprincip för tillgångar och skulder i Finansinspektionens s.k. trafikljusmodell som används för att mäta bolagets exponeringen mot olika risker.

För placeringstillgångar utöver finansiella instrument – t.ex. byggnad och mark – finns det vissa valmöjligheter att värdera dessa till anskaffningsvärde i redovisningen. I så fall ska företaget lämna upplysningar om dessa tillgångars verkliga värde (se 4 kap. 2 § 11, 5 § och 7 § ÅRFL). Eftersom företagen måste beräkna det verkliga värdet även om tillgången redovisas till ett annat värde är det lämpligt att även dessa tillgångar ska omfattas av samma huvudprincip som finansiella tillgångar.

Vidare bör – i likhet med de regler som gäller i dag för understödsföreningar och försäkringsföretag – skulder som är hänförliga till förvärvet av en tillgång beaktas (dras av) i värderingen, eftersom de kan påverka förmånstagarnas rätt.

Finansinspektionen bör ges bemyndigande, i likhet med dem som finns i dag för understödsföreningar och försäkringsföretag, att meddela närmare föreskrifter om värdering till verkligt värde av skuldtäckningstillgångar.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.3.3 Värdering av aktier i vissa dotterbolag

Förslag: Aktier i dotterföretag som används för skuldtäckning får inte värderas till ett högre värde än det som skulle ha fastställts om dotterföretagets tillgångar, med avdrag för dess skulder, skulle ägts direkt av tjänstepensionsföretaget. Om företaget endast äger en del av aktierna i dotterföretaget, ska bara den del av dotterföretagets tillgångar och skulder som svarar mot aktieinnehavet beaktas i värderingen.

Tjänstepensionsdirektivet: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga regler om värderingsprinciper för aktier i dotterföretag som används för skuldtäckning.

Bakgrund

Understödsföreningar

Om en understödsförening använder tillåtna aktier i dotterföretag för skuldtäckning får dessa inte värderas till ett högre värde än det som skulle ha fastställts om dotterföretagets tillgångar, med avdrag för dess skulder, skulle ägts direkt av föreningen. Om föreningen endast äger en del av aktierna i dotterföretaget, ska bara denna del av dotterföretagets tillgångar och skulder beaktas i värderingen (se 24 b § UFL och 7 kap. 10 f § fjärde stycket i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Om ett försäkringsföretag använder tillåtna aktier i dotterföretag för skuldtäckning får dessa inte värderas till ett högre värde än det som skulle ha fastställts om dotterföretagets tillgångar, med avdrag för dess skulder, skulle ägts direkt av försäkringsföretaget. Om försäkringsföretaget endast äger en del av aktierna i dotterföretaget, ska bara denna del av dotterföretagets tillgångar och skulder beaktas i värderingen (se 6 kap. 28 § FRL).

Skälen för förslaget: Direktivet saknar regler om värdering av aktier i dotterföretag. Aktier och andelar i dotterföretag innehas främst i organisatoriskt syfte och är ofta inte avsedda att avyttras. Huvudprincipen för värdering av dessa i redovisningen är därför

anskaffningsvärde enligt ÅRFL (se 4 kap. 2 § 11 ÅRFL). Aktier i dotterföretag får dock i vissa fall värderas till verkligt värde. Förutsättningen för detta är att det är förenligt med sådana internationella redovisningsstandarder som avses i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1606/2002 av den 19 juli 2002 om tillämpning av internationella redovisningsstandarder (IFRS) (se 4 kap. 2 § 12 ÅRFL).

Värdering av aktier i dotterföretag till verkligt värde sker vanligtvis enligt vedertagna värderingstekniker som kan medföra att goodwill och immateriella värden ingår.

För att säkerställa att det värde på aktier i dotterföretag som används för skuldtäckning inte tas upp till för högt värde – genom att tillgångar vars värde är osäkra i en insolvenssituation ingår i värderingen – är det lämpligt att införa liknade regler som dem som gäller för understödsföreningar och försäkringsföretag avseende värdering av aktier i dotterföretag. Det finns därför anledning att föreslå att tjänstepensionsföretag, som använder aktier i dotterföretag i skuldtäckningen, inte får värderas dessa till ett högre värde än det som skulle ha fastställts om dotterföretagets tillgångar, med avdrag för dess skulder, skulle ägts direkt av tjänstepensionsföretaget. Om företaget endast äger en del av aktierna i dotterföretaget ska bara denna del av dotterföretagets tillgångar och skulder beaktas i värderingen.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.3.4 Fordring på någon annan än tjänstepensionstecknare som används för skuldtäckning

Förslag: Fordringar på någon annan än tjänstepensionstecknaren får bara tas upp i skuldtäckningen till den del de överstiger gäldenärens fordran på tjänstepensionsföretaget.

Tjänstepensionsdirektivet: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga regler om värderingsprinciper för fordringar på någon annan än tjänstepensionstecknare som används för skuldtäckning.

Bakgrund

Understödsföreningar

Understödsföreningar som har fordringar på någon annan än försäkringstagare får bara ta upp den del som överstiger belopp som gäldenären har att fordra av understödsföreningen i skuldtäckningen (se 24 b § UFL och 7 kap. 10 f § första stycket i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Försäkringsföretag som har fordringar på någon annan än försäkringstagare får bara ta upp den del som överstiger belopp som gäldenären har att fordra av försäkringsföretaget i skuldtäckningen (se 6 kap. 29 § FRL).

Skälen för förslaget: Regeln om att fordringar på andra än försäkringstagarna (tredje part) endast får godkännas för skuldtäckning efter avdrag för motfordringar som gäldenären har mot försäkringsföretaget infördes i FRL i samband med att ändringarna i tredje skadeförsäkringsdirektivet och tredje livförsäkringsdirektivet infördes i svensk rätt (se prop. 1994/95:184 s. 158).

En av de en grundläggande redovisningsprinciperna som finns i årsredovisningslagarna innebär att tillgångar, skulder och avsättningar inte får kvittas mot varandra (se 2 kap. 2 § ÅRFL). Detta innebär att det i vissa fall kan finnas både tillgångar och skulder mot samma motpart som inte nettoredovisas men som kan räknas av mot varandra civilrättsligt.

För att säkerställa att ett tjänstepensionsföretags fordringar på andra än tjänstepensionstecknarna inte tas upp till ett högre värde i skuldtäckningen än vad förmånstagarna har rätt till finns det anledning att införa en motsvarande skyddsregel för tjänstepensionsföretag. En sådan regel förhindrar att ett för högt tillgångsbelopp tas upp i skuldtäckningen om det finns en skuld som är reglerbar (kvittningsbar) mot tillgången. De tillgångar som kan vara aktuella är exempelvis skattefordringar, vissa typer av återköpstransaktioner och koncerninterna fordringar.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.3.5 Register över tillgångar som används för skuldtäckning

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska upprätta ett register över de tillgångar som används för skuldtäckning.

Tjänstepensionsdirektivet: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga krav på att det ska finnas ett register över de tillgångar som används för skuldtäckning.

Bakgrund*Understödsföreningar*

Understödsföreningar har inga specifika regler om att ett skuldtäckningsregister ska upprättas. I 24 c § UFL finns det dock regler om att placeringsriktlinjerna ska innehålla en särskild redovisning av principerna för placering av de tillgångar som används för skuldtäckning. Vidare anger Finansinspektionen att tjänstepensionskassor bör ha en förteckning över tillgångar som används för skuldtäckning (se 8 kap. 3 § allmänna rådet [FFFS 2008:7] om skuldtäckning i svenska försäkringsbolag och tjänstepensionskassor).

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretag ska föra ett register som vid varje tidpunkt utvisar de tillgångar som används för skuldtäckning och tillgångarnas värde. Försäkringsföretaget ska dessutom föra ett särskilt register över de tillgångar som används för skuldtäckning i verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring. Om en tillgångs fulla värde inte kan nyttjas för skuldtäckning ska detta antecknas i registret (se 6 kap. 30 § FRL).

Skälen för förslaget: Direktivet innehåller inga särskilda regler om att det ska finnas ett register över de tillgångar som används för skuldtäckning. De regler som gäller enligt svensk rätt i dag

avseende kravet på att upprätta ett skuldtäckningsregister är föranledda av de särskilda regler om förmånsrätt som gäller för försäkringstagare om försäkringsföretaget skulle gå i konkurs eller om utmätningen skulle ske. Det bör särskilt understrykas att kravet på ett skuldtäckningsregister omfattar alla associationsformer i FRL, dvs. även försäkringsföreningar.

Det får i högsta grad anses berättigat ur ett kundperspektiv att även tjänstepensionsföretag, oberoende av associationsform, ska föra ett register som vid varje tidpunkt utvisar de tillgångar som används för skuldtäckning av åtagandena och tillgångarnas värde. Givetvis ska registret även i dessa fall ligga till grund för en särskild förmånsrätt för tjänstepensionstecknarna (se avsnitt 9.3.5).

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.3.6 Förmånsrätt

Förslag: De tjänstepensionsberättigade i ett tjänstepensionsföretag ska omfattas av regler om förmånsrätt. Förmånsrätten ska knytas till de tillgångar som finns upptagna i förmånsregistret.

Tjänstepensionsdirektivet: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inte några särskilda regler om förmånsrätt vid konkurs eller utmätning.

Bakgrund

Understödsföreningar

Det finns inga speciella förmånsrättsregler för medlemmar/försäkringstagare i understödsföreningar. Förmånsrätten kan sägas regleras indirekt via kraven på stadgarnas innehåll. Dessa ska bland annat ange försäkringsförmånernas beskaffenhet och storlek eller grunderna för beräkning av förmånerna, hur medel som inte ska avsättas i försäkringsfond ska användas, hur återbäring ska fördelas

samt hur föreningens tillgångar ska behandlas vid en upplösning (se 11 § UFL). Det finns dessutom regler om hur föreningens egendom ska hanteras till dess att konkursen är avslutad (se 60 och 61 §§ UFL).

Försäkringsföretag

Försäkringstagare och andra förmånsberättigade har särskild förmånsrätt för sina fordringar på en försäkringsgivare enligt 4 a § förmånsrättslagen (1970:979). Fordringarna ska grundas på försäkringsavtal eller avse återbetalningar av premier för att ett försäkringsavtal inte har kommit till stånd eller har upphört att gälla. Förmånsrätten omfattar de tillgångar som finns angivna i skuld-täckningsregistret när försäkringsföretaget försätts i konkurs eller utmätning äger rum (se 6 kap. 31 § FRL).

Skälen för förslaget: Försäkringstagare och andra ersättningsberättigade har sedan länge en särskild förmånsrätt om försäkringsföretaget försätts i konkurs eller är föremål för utmätning. Förmånsrätten omfattar enligt 6 kap. 31 § FRL de tillgångar som finns upptagna i det register som används för att utvisa tillgångar som används för skuldtäckning. Bestämmelserna har sin grund i bl.a. likvidationsdirektivet för försäkringsföretag (direktiv 2001/17/EG av den 19 mars 2001 om rekonstruktion och likvidation av försäkringsföretag). Även om direktivet inte omfattar tjänstepensionsföretag, finns det starka skäl att ha särskild förmånsrätt på hela tjänstepensionsområdet. De som har fordringar relaterade till tjänstepensionsförmåner i ett tjänstepensionsföretag har samma behov av skydd om företaget skulle gå i konkurs eller om utmätning skulle ske, som försäkringstagarna i ett försäkringsföretag har i motsvarande situation. Samma förmånsrätt bör därför gälla i tjänstepensionsföretag som i försäkringsföretag.

För att ett system med särskild förmånsrätt ska fungera krävs att även tjänstepensionsföretagen för ett register över de tillgångar som används för skuldtäckning. En särregel om förmånsrätt, med FRL som förebild, bör därför införas i tjänstepensionsrörelselagen. Dessutom bör en motsvarande regel som finns i 4 a § förmånsrättslagen införas (i den lagen) för tjänstepensionstecknare och andra förmånstagare i tjänstepensionsföretag.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.4 Investeringar

9.4.1 Grundläggande principer

Bedömning: Den term som används i direktivet – investeringar – ska användas i stället för den nuvarande termen placeringar.

Aktsamhetsprincipen ska utgöra den grundläggande principen för samtliga investeringar av tillgångar i som görs av ett tjänstepensionsföretag, dvs. även för de s.k. fria tillgångarna. Lagen ska inte innehålla någon katalog över tillåtna tillgångsslag.

De samlade tillgångarna i ett tjänstepensionsföretag ska vara lämpliga med hänsyn till behoven av säkerhet, kvalitet, likviditet och lönsamhet. I händelse av intressekonflikt ska investeringar göras på det sätt som bäst gagnar tjänstepensionstecknarna och de tjänstepensionsberättigade. Tjänstepensionsföretagets samtliga tillgångar ska till övervägande del investeras på reglerade marknader. Investeringar i tillgångar som inte är föremål för handel på reglerade marknader ska hållas på aktsamma nivåer.

För tillgångar som används för skuldäckning ska, utöver aktsamhetsprincipen, ställas krav på att de är lämpliga med hänsyn till arten och durationen hos åtagandena.

Avgifter för tjänstepensionsförmåner anknutna till fonder ska placeras i sådana till förmånen anknutna fonder som tjänstepensionstecknaren eller den förmånsberättigade från tid till annan bestämmer. Tjänstepensionsföretaget får begränsa antalet fonder i vilken avgiften får placeras.

Utdelning och ersättning vid inlösen av andelarna får bara användas för förvärv av nya andelar i anknutna fonder och för utbetalning eller betalning av kostnader enligt förmånsavtalet.

Finansinspektionen, eller annan myndighet som regeringen bestämmer, får bemyndiganden att meddela föreskrifter om aktsamhetsprincipen.

Tjänstepensionsdirektivet: Direktivet anger att aktsamhetsprincipen ("the prudent person rule") ska vara den grundläggande principen för kapitalplaceringar (se skäl 6) för ett tjänstepensionsinstitut.

Alla institutets tillgångar ska investeras i enlighet med aktsamhetsprincipen (se artikel 18.1).

Detta innebär särskilt att tillgångarna ska investeras på ett sätt som gagnar medlemmarnas och förmånstagarnas intressen. Vid en eventuell intressekonflikt ska tjänstepensionsinstitutet eller den enhet som förvaltar dess portfölj se till att investeringen görs uteslutande i medlemmarnas och förmånstagarnas intressen (se artikel 18.1 a).

Tillgångarna ska vidare investeras på ett sätt som tillförsäkrar säkerhet, kvalitet, likviditet och lönsamhet i den samlade portföljen (se artikel 18.1 b första stycket).

Tillgångarna som ska täcka de tekniska avsättningarna (skuldtäckningstillgångar) ska dessutom investeras på ett sätt som är anpassat till de förväntade pensionsförmånernas typ och varaktighet (se artikel 18.1 b andra stycket).

Tillgångarna ska till övervägande del investeras på reglerade marknader. Investering av tillgångar som inte är föremål för handel på reglerade finansiella marknader måste under alla förhållanden hållas på aktsamma nivåer (se artikel 18.1 c).

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförening som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska placera sina samlade tillgångar på det sätt som bästa gagnar de ersättningsberättigades intressen och också i övrigt på ett aktsamt sätt (se 24 b § UFL).

UFL innehåller inga särskilda regler om att tillgångarna i verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska placeras på reglerade marknader. Det finns dock vissa bestämmelser om hur mycket av skuldtäckningstillgångarna i verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring som maximalt får utgöras av finansiella instrument som inte är föremål för handel på reglerade marknader (se 24 b § UFL och 7 kap. 12 § i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretags tillgångar som svarar mot de försäkrings-tekniska avsättningarna (skuldtäckningstillgångar) i verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska placeras på det sätt som

bäst gagnar de ersättningsberättigades intressen och också i övrigt på ett aktsamt sätt (se 6 kap. 20 § FRL).

FRL innehåller inga särskilda regler om att tillgångarna i verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska placeras på reglerade marknader. Det finns dock vissa bestämmelse om hur mycket av skuldtäckningstillgångarna i verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring som maximalt får utgöras av finansiella instrument som inte är föremål för handel på reglerade marknader (se 6 kap. 12 § FRL). Det finns också särskilda bestämmelser om placering av premier för fondförsäkring (se 6 kap. 33 §).

Skälen för förslaget: Det finns anledning att införa direktivets terminologi – investeringar – för att tydliggöra skillnaden i regleringen för tjänstepensionsföretag jämfört med försäkringsföretag och understödsföreningar. På så sätt tydliggörs skillnaden att tjänstepensionsdirektivets investeringsregler som huvudregel omfattar alla tillgångar till skillnad mot de nuvarande reglerna för försäkringsföretag som framför allt berör tillgångar redovisade under rubriken Placeringstillgångar i ÅRFL.

Syftet med de aktsamhetsregler som fastställs i direktivet är dels att garantera en hög grad av trygghet för de framtida pensionärerna genom att införa strikta tillsynskrav, dels att möjliggöra en effektiv förvaltning av tjänstepensionsplaner (se skäl 7).

Aktsamhetsprincipen i direktivet avser investeringsregler. Denna princip ska därför inte sammanblandas med de regler om aktsamhet som förekommer i direktivet i samband med beräkningen av de tekniska avsättningarna.

Aktsamhetsprincipen är ett exempel på en kvalitativ regleringsansats för hur förvaltningen av pensionsmedel bör vara anordnad. Investeringarna ska utföras med omsorg och skicklighet av en person med god kunskap om den specifika verksamheten. Där särskild expertis bedöms nödvändig ska uppdraget delegeras till personer som besitter den rätta kompetensen, samtidigt som pensionsinstitutet har att övervaka och följa upp effekterna av besluten.

Förvaltaren har en lojalitetsplikt gentemot förmånstagarna och ska agera i deras intressen. Lojalitetsplikten syftar till att säkerställa att risken för intressekonflikter minimeras och kan även innebära att tillgångarna ska vara juridiskt åtskilda från det uppdragsgivande företag som gjort pensionsutfästelsen.

Aktsamhetsprincipen är inriktad på beslutsprocessen snarare än på resultatet av det individuella tjänstepensionsinstitutets placeringar. Ingen typ av investering betraktas som oaktsam i sig. En

mycket riskfylld investering kan bedömas vara aktsam om investeringsbeslutet bygger på en väl utformad strategi där de relevanta riskerna är analyserade och utsikterna till hög avkastning goda. Alltför försiktiga investeringar med mycket begränsad risk kan däremot komma i strid med aktsamhetsprincipen, eftersom en sådan investering riskerar att generera för lite avkastning och därmed inte vara i förmånstagarnas intresse. Aktsamhet ska således i detta sammanhang inte anses vara samma sak som försiktighet.

Enligt utredningens bedömning är en reglering byggd på en aktsamhetsprincip som ska gälla för *samtliga* investeringar svår att förena med en kvantitativ regleringsansats, dvs. detaljbestämmelser om tillåtna tillgångsslag och om den relativa fördelningen mellan dessa. Med en kvalitativ regleringsansats som bygger på aktsamhetsprincipen bör det t.ex. inte finnas någon ”katalog” över tillåtna placeringstillgångar, eftersom lämpligheten i att investera i ett visst tillgångsslag måste avgöras utifrån en helhetsbedömning där hänsyn tas till samtliga poster i balansräkningen.

En reglering byggd på aktsamhetsprincipen är en naturlig ansats vid reglering av verksamhet som i allt väsentligt utgörs av s.k. ”långa åtaganden”, dvs. pensionsförmåner. Detta eftersom det i sådan verksamhet finns ett starkt behov av en lämplig matchning mellan åtagandena (förmånerna) och de tillgångar som innehas i syfte att fullgöra de framtida åtagandena, men också för att säkerställa en effektiv förvaltning av tjänstepensionsmedel. Den nu aktuella typen av regleringsansats torde dessutom – så snart Solvens II-regelverket har trätt i kraft – bidra till konkurrensneutraliteten mellan tjänstepensionsföretagen och försäkringsföretag som bedriver tjänstepensionsverksamhet.

Tillgångarna ska investeras på ett sätt som tillförsäkrar säkerhet, kvalitet, likviditet och lönsamhet (god avkastning) för den samlade portföljen. Ytterligare krav uppställs för tillgångarna som ska täcka de tekniska avsättningarna. Dessa tillgångar ska investeras på ett sätt som är anpassat till de förväntade framtida pensionsförmånernas typ och varaktighet, dvs. i enlighet med den s.k. matchningsprincipen (dvs. tillgångar ska väljas med beaktande av pensionsåtagandena). Sammansättningen av tillgångar kommer därmed att variera mellan olika pensionsinstitut beroende på vilka slags åtaganden det enskilda institutet har. Som en förlängning av matchningsprincipen ska de tillgångar som används för skuldtäckning ha tillräcklig likviditet, vilket exempelvis medför att tillgångar

med låg likviditet inte bör användas för att täcka mycket kortfristiga åtaganden.

Begreppet *aktsamhet* avseende placeringar infördes i UFL och FRL i samband med införandet av tjänstepensionsdirektivet. Det infördes dock ingen uttrycklig regel om att aktsamhetsprincipen ska vara en grundläggande princip. Utredningens bedömning är att denna princip bör framgå av lag. Det finns därför anledning att nu införa en regel om att aktsamhetsprincipen ska vara den grundläggande principen för placeringar av tjänstepensionsföretagets tillgångar.

Även direktivets regler som förtydligar aktsamhetsprincipen om att tillgångarna ska investeras på ett sätt som tillförsäkrar säkerhet, kvalitet, likviditet och lönsamhet bör införas. Dessutom bör direktivets regler om att aktsamhetsprincipen ska omfatta alla tjänstepensionsföretags tillgångar – i likhet med de regler om aktsamma placeringar som gäller för understödsföreningar – införas.

Utöver detta bör direktivets regel om att tillgångar som ska täcka de tekniska avsättningarna (skuldtäckningstillgångar) ska investeras på ett sätt som är anpassade till de förväntade pensionsförmånernas typ och varaktighet införas. Införandet av en sådan regel innebär ett krav på att de investeringsriktlinjer som tjänstepensionsföretagen ska lägga fast blir skräddarsydda utifrån de särskilda behoven i varje enskilt fall ifråga om matchning, diversifiering och betalningsberedskap.

Det finns även anledning att genomföra den grundläggande regeln i direktivet om att tillgångarna till övervägande del ska investeras på reglerade marknader. Ett sådant införande är nämligen en viktig förutsättning för att kunna uppfylla direktivets krav på att tillgångarna investeras på ett sätt som tillförsäkrar säkerhet, kvalitet och lönsamhet. Direktivet medger dock vissa undantag från denna investeringsprincip i form av "golvregler", dessa behandlas närmare i avsnitt 9.4.10.

Även direktivets särskilda regel om att investeringar av tillgångar som inte är föremål för handel på reglerade finansiella marknader måste hållas på aktsamma nivåer införas. Enligt utredningens bedömning finns det inte anledning att införa några kvantitativa restriktioner för dessa investeringar.

Mot bakgrund av att tjänstepensionsföretag bör kunna tillhandahålla tjänstepensionsförmåner som är anknutna till fonder som väljs av tjänstepensionstecknaren eller den förmånsberättigade

bör det finnas bestämmelser om placering av avgifter hänförliga till denna typ av avtal (jfr. 6 kap. 33 § FRL)

Avslutningsvis bör anmärkas att det enligt utredningens bedömning endast i undantagsfall bör införas begränsningar i form av kvantitativa restriktioner.

IORP II-direktivet

Bedömning: De förslag till ändringar i investeringsreglerna som finns i förslaget till IORP II-direktiv är av redaktionell karaktär eller av sådan art att de inte föranleder något behov av ändringar i utredningens bedömningar och förslag.

Skälen för bedömningen: I förslaget till IORP II-direktiv klarläggs det – genom ändringar i den nuvarande artikel 18.5 (se nya artikel 20.6) – att medlemsländerna, som huvudregel, inte får förbjuda tjänstepensionsinstitut från att investera i t.ex. värdepapper som är föremål för handel genom s.k. multilaterala handelsplattformar eller organiserade handelsplattformar eller i instrument som har en ”långsiktig ekonomisk profil” och inte är föremål för handel på reglerade marknader, multilaterala handelsplattformar eller organiserade handelsplattformar. Eftersom utredningen inte föreslår några förbud av detta slag krävs inga ändringar av utredningens bedömningar och förslag.

9.4.2 Investeringar i derivatinstrument

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag får använda derivatinstrument för att sänka investeringsrisken eller för att i övrigt effektivisera förvaltningen av företagets tillgångar och skulder.

Tjänstepensionsföretaget ska undvika

- en överdriven riskexponering gentemot samma motpart avseende derivatinstrument och
- en överdriven riskexponering gentemot annan derivatverksamhet.

Värderingsprinciper för derivatinstrument ska framgå av gällande årsredovisningslag för tjänstepensionsföretag.

Finansinspektionen, eller annan myndighet som regeringen bestämmer, får bemyndigande att utfärda föreskrifter om tjänstepensionsföretagens användning av derivatinstrument.

Tjänstepensionsdirektivet: Tjänstepensionsdirektivet anger att ett tjänstepensionsinstitut ska ha möjlighet att investera i derivatinstrument förutsatt att de bidrar till att minska investeringsrisken eller underlätta effektiv förvaltning av portföljen. Derivatet måste värderas med aktsamhet, med beaktande av den underliggande tillgången och tas med vid värdering av institutets tillgångar. Tjänstepensionsinstitutet ska även undvika överdriven riskexponering gentemot en och samma motpart och gentemot annan derivatverksamhet (se artikel 18.1 d).

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförening får använda optioner och terminskontrakt eller andra liknande finansiella instrument för att sänka den finansiella risken i föreningen och för att effektivisera förvaltningen av föreningens tillgångar. Understödsföreningar ska tillämpa föreskrifter om användning av derivatinstrument (se 24 b § fjärde stycket UFL och 7 kap. 17 b § i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretag får använda optioner och terminskontrakt eller andra liknande finansiella instrument för att sänka den finansiella risken i ett försäkringsföretag eller för att i övrigt effektivisera förvaltningen av företagets tillgångar (se 6 kap. 32 § FRL).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om användning av derivatinstrument (se 6 kap. 34 § FRL).

Skälen för förslaget: Det är lämpligt att ett tjänstepensionsföretag, i likhet med försäkringsföretag och understödsföreningar, ska få investera i derivatinstrument för att sänka investeringsrisken eller effektivisera förvaltningen av företagets tillgångar och skulder,

dvs. förvaltningen av den samlade portföljen. Regler om detta ska därför införas.

Det torde däremot inte finnas något behov av att införa direktivets särregler om att derivatinstrument måste värderas med aktsamhet i tjänstepensionsrörelselagen, eftersom detta framgår redan av den övergripande aktsamhetsprincipen. Frågan bör i stället hanteras i tillämplig årsredovisningslag. Enligt gällande regler i ÅRL och ÅRFL ska alltid derivatinstrument värderas till verkligt värde (se 4 kap. 14 a ÅRL och 4 kap. 2 § ÅRFL). För att kunna beräkna derivatinstrumentets värde måste den underliggande tillgången beaktas. Utredningen förslår dock att skuldtäckningstillgångar alltid ska tas upp till verkligt värde i skuldtäckningsregistret.

För att säkerställa att tjänstepensionsföretag undviker all överdriven riskexponering gentemot en och samma motpart, bör direktivets regler kring detta tas in i den nya lagen. Det finns vidare anledning att även införa direktivets regler om att en överdriven riskexponering också ska undvikas gentemot annan derivatverksamhet. Detta för att säkerställa att tjänstepensionsföretagets inte har för hög riskexponering i sin totala derivatverksamhet.

Det finns även anledning att, i likhet med det som gäller för försäkringsföretag och understödsföreningar, ge Finansinspektionen bemyndigande att utfärda föreskrifter om tjänstepensionsföretagens användning av derivatinstrument.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.4.3 Diversifiering av tillgångar

Förslag: Tillgångar ska investeras så att lämplig riskspridning uppnås för de samlade tillgångarna.

Finansinspektionen, eller annan myndighet som regeringen bestämmer, får bemyndiganden att meddela föreskrifter om denna del av aktsamhetsprincipen.

Tjänstepensionsdirektivet: Tillgångarna i ett tjänstepensionsinstitut ska vara diversifierade på ett lämpligt sätt för att undvika dels ett överdrivet beroende av någon särskild tillgång, emittent

eller företagsgrupp, dels ackumulation av risker beträffande de samlade tillgångarna. Investeringar i tillgångar som emitteras av samma emittent eller emittenter som tillhör samma grupp, får inte innebära överdriven riskkoncentration för institutet (se artikel 18.1 e). Medlemsstaterna får besluta att dessa krav inte gäller för investeringar i statsobligationer.

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförening som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska tillämpa reglerna i 1982 års FRL om skuld-täckning avseende tjänstepensionsförsäkring (se 24 b § UFL).

Detta innebär att föreningen ska *placera tillgångarna* så att lämplig *riskspridning* uppnås samt att föreningens betalningsberedskap och den förväntade avkastningen är tillfredsställande (se 7 kap. 9 a § i 1982 års FRL).

Det finns också begränsningar för *enskilda placeringar*. Värdet av en enskild placering får motsvara högst följande andelar av det belopp som ska *skuldtäckas*:

1. Fem procent om placeringen utgörs av en fastighet, tomträtt eller byggnad, eller en grupp av sådan egendom, om egendomen eller egendomarna är belägna på ett sådant sätt att de ur risksynpunkt utgör en investering. Motsvarande ska gälla för andelar i sådan egendom.
2. Fem procent om placeringen utgörs av aktier och andra värdepapper som kan jämföras med aktier eller obligationer eller skuldförbindelser från samma emittent eller samma låntagare, om inte något annat följer av 3 eller 4.
3. Tio procent om placeringen utgörs av aktier och andra värdepapper som kan jämföras med aktier eller obligationer eller skuldförbindelser från samma emittent eller låntagare, om denne är ett kreditinstitut eller ett värdepappersbolag med tillstånd enligt 2 kap. 2 § första stycket 2 och 8 lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden eller ett utländskt kreditinstitut. Det sammanlagda innehavet av sådana tillgångar får uppgå till högst 40 procent av det belopp som ska skuldtäckas. Andelen aktier eller andra värdepapper som kan jämföras med aktier från

samma emittent får dock inte överstiga fem procent av det belopp som ska skuldtäckas.

4. Tjugofem procent om placeringen utgörs av skuldförbindelser från samma emittent utgivna enligt lagen (2003:1223) om utgivning av säkerställda obligationer eller motsvarande utländska skuldförbindelser.

Det sammanlagda innehavet av placeringar enligt 2-4 som härrör från samma emittent eller låntagare (*samma utgivare*) får uppgå till högst tjugofem procent av det belopp som ska skuldtäckas.

Begränsningarna i 2-4 ska tillämpas på motsvarande sätt för grupper av emittenter eller låntagare med inbördes anknytning. Med en sådan grupp avses två eller flera fysiska eller juridiska personer som utgör en helhet från risksynpunkt därför att någon av dem har, direkt eller indirekt, ägarinflytande över en eller flera av de övriga i gruppen, eller därför att de, utan att stå i sådant förhållande, har sådan inbördes anknytning att någon eller samtliga av de övriga kan råka i betalningssvårigheter om en av dem drabbas av finansiella problem.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får inom de ramar för enskilda placeringar som anges i 1-4 meddela föreskrifter om lämplig riskspridning.

Finansinspektionen får, om det finns särskilda skäl, i ett enskilt fall besluta om tillfälliga avvikelser från de begränsningar som anges i 1-4 om enskilda placeringar (se 7 kap. 10 c § i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretag ska placera de *tillgångar som används för skuldtäckning* så att en lämplig riskspridning uppnås. Tillgångarna ska, med beaktande av försäkringsföretagets försäkringsåtaganden och förändringar i tillgångarnas framtida värde och avkastning, placeras så att företagets betalningsberedskap är tillfredsställande och den förväntade avkastningen tillräcklig (se 6 kap. 2 § FRL).

Ett försäkringsföretags *skuldtäckningstillgångar* omfattas vidare av regler för *enskilda placeringar*. Värdet av en enskild placering får motsvara högst följande andelar av det belopp som ska skuldtäckas:

1. Fem procent om placeringen utgörs av en fastighet, tomträtt eller byggnad, eller en grupp av sådan egendom, om egendomen

- eller egendomarna är belägna på ett sådant sätt att de ur risk-synpunkt utgör en investering. Motsvarande ska gälla för andelar i sådan egendom.
2. Fem procent om placeringen utgörs av aktier och andra värdepapper som kan jämföras med aktier eller obligationer eller skuldförbindelser från samma emittent eller låntagare, om inte något annat följer av 3 eller 4.
 3. Tio procent om placeringen utgörs av aktier och andra värdepapper som kan jämföras med aktier eller obligationer eller skuldförbindelser från samma emittent eller låntagare, om denne är ett kreditinstitut eller ett värdepappersbolag med tillstånd enligt 2 kap. 2 § första stycket 2 och 8 lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden eller ett utländskt kreditinstitut. Det sammanlagda innehavet av sådana tillgångar får uppgå till högst 40 procent av det belopp som ska skuldtäckas. Andelen aktier eller andra värdepapper som kan jämföras med aktier från samma emittent får dock inte överstiga fem procent av det belopp som ska skuldtäckas.
 4. Tjugofem procent om placeringen utgörs av skuldförbindelser från samma emittent utgivna enligt lagen (2003:1223) om utgivning av säkerställda obligationer eller motsvarande utländska skuldförbindelser.

Det sammanlagda innehavet av placeringar enligt 2–4 som härrör från samma emittent eller låntagare får uppgå till högst 25 procent av det belopp som ska skuldtäckas (se 6 kap. 14 § FRL).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om lämplig riskspridning inom de ramar som anges i 14 § ovan.

Begränsningarna i 14 § första stycket 2–4 ska tillämpas på motsvarande sätt för *grupper av emittenter* eller låntagare med inbördes anknytning. Med en sådan grupp avses två eller flera fysiska eller juridiska personer som utgör en helhet från risksynpunkt därför att någon av dem har, direkt eller indirekt, ägarinflytande över en eller flera av de övriga i gruppen eller därför att de utan att stå i sådant förhållande har sådan inbördes anknytning att någon eller samtliga av de övriga kan råka i betalningssvårigheter om en av dem drabbas av finansiella problem (se 6 kap. 15 § FRL).

Skälen för förslaget: Enligt aktsamhetsprincipen kan ett investeringsbeslut inte betraktas isolerat. Ett enskilt investeringsbeslut måste enligt principen grunda sig på vilka effekter som beslutet förväntas få för rörelsen i sin helhet. Aktsamhetsprincipen är därför nära sammanbunden med principerna om diversifiering (riskspridning), matchning mellan tillgångar och skulder samt tillfredsställande betalningsberedskap – principer som även finns i gällande rörelsereglering för försäkringsföretag och understödsföreningar.

Tjänstepensionsdirektivet regler om diversifiering av tillgångar omfattar företagets samtliga tillgångar och innebär att investeringar ska ske i olika typer av tillgångar för att undvika ett överdrivet beroende av någon särskild tillgång, emittent (långgivare) eller företagsgrupp. När ett företag bestämmer vilka investeringar de ska göra, ska de också beakta den ackumulerade risken i investeringsportföljen. Investeringar som ges ut av samma emittent eller emittenter (långgivare) som tillhör samma grupp ska begränsas så de inte medför en överdriven riskkoncentration för institutet. Medlemsstaterna får besluta att dessa regler inte gäller för investeringar i statsobligationen. Syftet med regleringen är dock att undvika risktagande som inte står i rimlig relation till den förväntade avkastningen och inte att ett institut alltid ska följa en riskminimerande strategi.

Tjänstepensionsdirektivet saknar motsvarande detaljregler (kvantitativa regler) såsom de som gäller för försäkringsföretag och understödsföreningar avseende skuldtäckningstillgångar i dag.

Direktivets regler om att ett tjänstepensionsföretag ska investera sina tillgångar så att lämplig riskspridning uppnås bör införas i lagen som en del av aktsamhetsprincipen. De mer detaljerade reglerna om att företagen ska undvika ett överdrivet beroende av någon särskild tillgång, emittent eller företagsgrupp bör lämpligen – om det finns behov – införas genom föreskrifter från Finansinspektionen. Samma bedömning görs när det gäller direktivets regler om undvikande av en överdriven riskackumulation i den samlade portföljen av tillgångar och en överdriven riskkoncentration mot samma emittent eller emittenter som tillhör samma grupp av företag.

I likhet med de regler som gäller för försäkringsföretag och understödsföreningar finns det anledning att utnyttja undantaget om att kraven inte gäller för statsobligationer, vilket dock kan införas genom myndighetsföreskrifter. Reglerna ska gälla för samtliga tillgångar, dvs. inte enbart för skuldtäckningstillgångar. Enligt

utredningens bedömning finns det inte någon anledning att föreslå ytterligare kvantitativa regler utöver dem som direktivet anger.

För att säkerställa att tjänstepensionsföretagen har en lämplig riskspridning och därigenom undviker en överdriven riskkoncentration, bör Finansinspektionen eller annan myndighet som regeringen bestämmer få ett bemyndigande att meddela föreskrifter om aktsamhetsprincipen.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.4.4 Investeringar i uppdragsgivande företag

Förslag: Av de samlade tillgångarna får högst fem procent utgöras av aktier och andra värdepapper som kan jämföras med aktier samt obligationer och andra skuldförbindelser från samma emittent eller låntagare, om denne i egenskap av arbetsgivare betalar avgifter till tjänstepensionsföretaget (uppdragsgivande företag).

Av de samlade tillgångarna får högst 10 procent utgöras av aktier och andra värdepapper som kan jämföras med aktier samt obligationer och andra skuldförbindelser som getts ut av företag i en grupp av emittenter eller låntagare med inbördes anknytning, vari ett uppdragsgivande företag ingår.

En definition införs av företag i en grupp.

Ett undantag införs om att begränsningarna avseende uppdragsgivande företag inte gäller sådana tillgångar som svenska staten eller en utländsk stat svarar för.

Tjänstepensionsdirektivet: Direktivet anger särskilt att investeringar i uppdragsgivande företag respektive i företag som ingår i samma grupp som ett uppdragsgivande företag inte får överstiga fem procent respektive tio procent av den samlade portföljen. Vad som förstås med uppdragsgivande företag framgår av artikel 6 c. Om tjänstepensionsinstitutet fått sitt uppdrag av flera företag ska investeringarna i dessa uppdragsgivande företag göras på ett akt-samt sätt och med hänsyn till lämplig diversifiering (se artikel 18.1 f). Beträffande kraven på diversifiering och investeringar i

uppdragsgivande företag ges medlemsstaterna dock möjlighet att välja att underlåta att tillämpa dessa på investeringar i statsobligationer.

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförening som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska placera sina *tillgångarna* på ett sätt som bäst gagnar de ersättningsberättigades intressen och på ett aktsamt sätt. Av tillgångarna får högst

- fem procent utgörs av aktier och andra värdepapper som kan jämföras med aktier samt obligationer och andra skuldförbindelser från samma emittent eller låntagare, om denne i egenskap av arbetsgivare betalar avgifter till föreningen (uppdragsgivande företag) och
- tio procent utgörs av sådana tillgångar som avses ovan, och som getts ut av företag i en grupp av emittenter eller låntagare med sådan inbördes anknytning som anges i 7 kap. 10 c § andra stycket försäkringsrörelselagen, vari ett uppdragsgivande företag ingår.

Begränsningarna gäller inte sådana tillgångar som svenska staten eller en utländsk stat svarar för (se 24 b § UFL).

Försäkringsföretag

Av det belopp som ska skuldtäckas i verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring får en andel på högst

- fem procent utgörs av aktier och andra värdepapper som kan jämföras med aktier samt obligationer och andra skuldförbindelser från samma emittent eller låntagare, om denne i egenskap av arbetsgivare betalar försäkringspremier till försäkringsföretaget (uppdragsgivande företag) och
- tio procent utgörs av sådana tillgångar som avses ovan, och som getts ut av företag i en grupp av emittenter eller låntagare som ett uppdragsgivande företag ingår i och som har en sådan

inbördes anknytning som anges i 6 kap. 15 § FRL (se 6 kap. 21 § 3 och 4 FRL).

Begränsningarna gäller inte sådana tillgångar som svenska staten eller en utländsk stat svarar för (se 6 kap. 22 § FRL).

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsdirektivets regler om begränsningar för investeringar i uppdragsgivande företag införs. Utformningen av regleringen sker med utgångspunkt i regleringen för försäkringsföretag.

Tjänstepensionsdirektivet anger inte närmare någon definition av "företag som ingår i samma grupp". Det finns anledning att införa en liknande definition av "en grupp" som den som anges i 6 kap. 15 § FRL. I denna regel stadgas att med en sådan grupp avses två eller flera fysiska eller juridiska personer som utgör en helhet ur risksynpunkt därför att någon av dem har direkt eller indirekt, ägainflytande över en eller flera av de övriga i gruppen, eller därför att de, utan att stå i sådant förhållande, har sådan inbördes anknytning att någon eller samtliga av de övriga kan råka i betalningssvårigheter om en av dem drabbas av finansiella problem.

Det finns även anledning att införa ett undantag om att begränsningarna avseende uppdragsgivande företag inte ska gälla för sådana tillgångar som svenska staten eller en utländsk stat svarar för.

I likhet med de regler som gäller för understödsföreningar och försäkringsföretag bör undantaget om att kraven inte gäller för statsobligationer utnyttjas. Reglerna gäller för samtliga tillgångar och således inte enbart skuldtäckningstillgångar. Det bör inte införas några kvantitativa regler utöver dem som direktivet anger.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.4.5 Upplåning

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag får ta upp eller över penninglån endast för att tillgodose tillfälliga likviditetsbehov eller för att uppfylla kraven på en tillräcklig kapitalbas.

Tjänstepensionsdirektivet: Tjänstepensionsinstitut får inte ta upp lån, men medlemsstaterna får tillåta institutet att ta upp lån under en begränsad period om upplåningen syftar till att tillgodose ett likviditetsbehov, se artikel 18.2.

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförening som bedriver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring får ta upp eller över penninglån endast för att tillgodose tillfälliga likviditetsbehov eller för att uppfylla kraven på en tillräcklig kapitalbas. Den samlade upplåningen ska vara av ringa betydelse med hänsyn till verksamhetens omfattning och kapitalbasens storlek. Om det finns särskilda skäl, får Finansinspektionen i enskilt fall besluta om undantag från kravet på att upplåningen ska vara av ringa betydelse, se 7 § UFL.

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretag får ta upp eller ta över lån bara om det görs för att effektivisera kapitalförvaltningen eller om det i övrigt är motiverat av rörelsen. I verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring får upplåning bara ske om det görs för att tillgodose tillfälliga likviditetsbehov eller för att uppfylla kraven på en tillräcklig kapitalbas. Den samlade upplåningen ska vara av ringa betydelse med hänsyn till rörelsen omfattning och kapitalbasens storlek. Om det finns särskilda skäl, får Finansinspektionen i enskilt fall besluta om undantag från kravet på att upplåningen ska vara av ringa betydelse, se 4 kap. 5 § FRL.

Skälen för förslaget: Direktivets bestämmelser om upplåning ska införas. Det finns anledning att tillåta tjänstepensionsföretag att ta upp lån under en begränsad period om syftet är att tillgodose ett tillfälligt likviditetsbehov. Tjänstepensionsföretaget kan nämligen i vissa situationer undvika onödiga merkostnader genom tillfällig upplåning, vilket ligger i de tjänstepensionsberättigades intresse. Mot bakgrund av att de svenska tjänstepensionsinstituten hittills har haft möjlighet att ta upp lån även i syfte att uppfylla kravet på en tillräcklig kapitalbas bör en sådan möjlighet finnas även i den nya regleringen.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen ändring i denna del.

9.4.6 Förbud mot att ställa säkerhet för tredje man

Förslag: Tjänstepensionsföretag får inte ställa säkerhet för tredje man.

Tjänstepensionsdirektivet: Tjänstepensionsinstitut får inte ställa säkerhet för tredje man, se artikel 18.2.

Bakgrund*Understödsföreningar*

En understödsförening som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring får inte ställa säkerhet för tredje man, se 26 § UFL.

Försäkringsföretag

I verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring får säkerhet inte ställas för tredje man, se 4 kap. 6 § FRL.

Skälen för förslaget: Direktivets bestämmelser om förbud mot att ställa säkerhet för tredje man bör införas.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen materiell ändring i denna del.

9.4.7 Investeringar i särskilda typer av tillgångar

Bedömning: Tjänstepensionsdirektivets regler om att medlemsstaterna inte får kräva att tjänstepensionsinstitut som är etablerade inom deras territorium investerar i särskilda typer av tillgångar kräver inga lagstiftningsåtgärder.

Tjänstepensionsdirektivet: Medlemsstaterna får inte kräva att tjänstepensionsinstitut som är etablerade inom deras territorium investerar i särskilda typer av tillgångar (se artikel 18.3).

Bakgrund

Understödsföreningar

Det finns inga krav på att understödsföreningar som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska investera i särskilda typer av tillgångar.

Försäkringsföretag

Det finns inga krav på att försäkringsföretag som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska investera i särskilda typer av tillgångar.

Skälen för bedömningen: Artikel 18.3 om att medlemsstaterna inte får kräva att tjänstepensionsinstitut som är etablerade inom deras territorium investerar i särskilda typer av tillgångar föranleder inga lagstiftningsåtgärder i tjänstepensionsrörelselagen.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen ändring i denna del.

9.4.8 Användningen av aktier och andelar i dotterföretag

Förslag: Bestämmelser införs om förutsättningarna för att få använda aktier och andelar i dotterföretag för skuldtäckning.

Användning ska endast få ske om dotterföretaget har till uppgift att direkt eller indirekt äga fastigheter, tomträtter, byggnader eller andelar i sådan egendom.

För att aktierna eller andelarna ska få användas ska det krävas att byggnader som tillhör fastigheten och tomträtten är brandförsäkrade.

Tjänstepensionsdirektivet: Direktivet innehåller inga särskilda regler om investeringar i aktier i dotterföretag. Dessa tillgångar omfattas av direktivets regler om aktsamhetsprincipen, diversifiering av tillgångar samt investeringar i uppdragsgivande företag.

Bakgrund

Understödsföreningar

Det finns begränsningar för understödsföreningar att använda *aktier och andelar i dotterföretag* för skuldtäckning.

Aktier och andelar i dotterföretag som är ett publikt försäkringsaktiebolag, ett publikt bankaktiebolag, kreditmarknadsbolag, värdepappersbolag eller fondbolag, eller ett utländskt företag av motsvarande slag får användas i skuldtäckningen (se 24 b § UFL och 7 kap. 10 a § i 1982 års FRL).

Avseende aktier och andelar i övriga dotterföretag finns det krav på att de bara får användas för skuldtäckning om dotterföretaget äger vissa typer av tillgångar, direkt eller indirekt, såsom till exempel obligationer och andra skuldförbindelser, vissa typer av aktier och andra värdepapper eller fastigheter (se 7 kap. 10 a § första stycket i 1982 års FRL).

För att aktier och andelar i dotterföretag som bedriver fastighetsverksamhet ska få användas i skuldtäckningen krävs det dessutom att byggnader som tillhör fastigheten ska vara brandförsäkrade. Detta krav gäller även för vissa skuldförbindelser för vilka panträtt i fastighet eller tomträtt lämnats som säkerhet. För dessa skuldförbindelser ska dessutom panträttens ligga inom en viss andel av fastigheten eller tomträttens värde (se 7 kap. 10 a § tredje stycket i 1982 års FRL).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om värdering av fastigheten och tomträtten och inom vilken andel av värdet som panträtten ska ligga. (7 kap. 10 § 13 i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Det finns begränsningar för försäkringsföretag att använda *aktier och andelar i dotterföretag* för skuldtäckning.

Aktier och andelar i dotterföretag som är ett publikt försäkringsaktiebolag, ett publikt bankaktiebolag, kreditmarknadsbolag, värdepappersbolag eller fondbolag, eller ett utländskt företag av motsvarande slag får användas i skuldtäckningen (se 6 kap. 4 § FRL).

Avseende aktier och andelar i övriga dotterföretag finns det krav på att de bara får användas för skuldtäckning om dotterföretaget äger vissa typer av tillgångar, direkt eller indirekt, såsom till exempel obligationer och andra skuldförbindelser, vissa typer av aktier och andra värdepapper eller fastigheter.

För att aktier och andelar i dotterföretag som bedriver fastighetsverksamhet ska få användas i skuldtäckningen krävs det dessutom att byggnader som tillhör fastigheten ska vara brandförsäkrade. Detta krav gäller även för vissa skuldförbindelser för vilka panträtt i fastighet eller tomträtt lämnats som säkerhet. För dessa skuldförbindelser ska dessutom panträttens ligga inom en viss andel av fastigheten eller tomträttens värde (se 6 kap. 4 § FRL).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om värdering av fastigheten och tomträtten och inom vilken andel av värdet som panträtten ska ligga. (6 kap. 4 § FRL)

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsdirektivets innehåller inga särregler för aktier och andelar i dotterföretag. Dessa investeringar omfattas av de generella principerna i direktivet.

Aktier i dotterföretag är vanligtvis en långsiktig investering och beroende på verksamhet kan dessa företag vara svåra att värdera.

För att säkerställa att de begränsningar vad gäller investeringar som finns i direktivet i form av aktsamhetsprincipen och diversifieringsprincipen får tillämpning i praktiken, anser utredningen att bara aktier och andelar i vissa typer av dotterföretag ska få användas i skuldtäckningen. Dessa begränsningsregler får anses vara ett förtydligande av de nu nämnda generella principer som gäller enligt direktivet (se även artikel 18.5).

Utredningen föreslår att aktier och andelar i dotterföretag får användas för skuldtäckning endast i de fall dotterföretaget har till uppgift att direkt eller indirekt äga fastigheter, tomträtter och byggnader samt andelar i sådan egendom. Fastighetsinnehav är ofta

långsiktiga innehav och bidrar därmed till att sprida riskerna i portföljen och att matchningsprincipen följs. Ett villkor ska dock vara att byggnader som hör till fastigheter och tomträtter ska vara brandförsäkrade för att säkerställa värdet som tas upp i skuldtäckningen.

Det bör avslutningsvis betonas att bestämmelserna inte hindrar tjänstepensionsföretagen från att äga aktier eller andelar i dotterföretag som inte får användas för skuldtäckning.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.4.9 Villkorade investeringsbeslut

Bedömning: Tjänstepensionsdirektivets regler om att medlemsstaterna inte får kräva att investeringsbeslut som fattas av ett institut som är etablerat inom dess territorium eller av dess kapitalförvaltare ska vara villkorat av något godkännande i förväg eller någon systematisk anmälan kräver inga lagstiftningsåtgärder.

Tjänstepensionsdirektivet: Utan att det påverkar tillämpning av artikel 12 (riktlinjer för placeringsverksamheten) får medlemsstaterna inte kräva att investeringsbeslut som fattas av ett institut som är etablerat inom dess territorium eller av dess kapitalförvaltare ska vara villkorat av något godkännande i förväg eller någon systematisk anmälan (se artikel 18.4).

Bakgrund

Understödsföreningar

Regler om villkorade investeringsbeslut saknas i UFL.

Försäkringsföretag

Regler om villkorade investeringsbeslut saknas i FRL.

Skälen för bedömningen: Artikel 18.4 om att medlemsstaterna inte får kräva att investeringsbeslut som fattas av ett institut som är etablerat inom dess territorium eller av dess kapitalförvaltare ska vara villkorat av något godkännande i förväg eller någon systematisk anmälan föranleder inga lagstiftningsåtgärder i tjänstepensionsrörelselagen.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen ändring i denna del.

9.4.10 Kvantitativa investeringsregler

Förslag: Det bör inte införas några kvantitativa restriktioner när det gäller investeringar.

Tjänstepensionsdirektivet: Om det är motiverat av aktsamhetsskäl får medlemsstaterna ställa upp mer detaljerade investeringsregler, som även kan innefatta mer kvantitativa regler. I det sammanhanget anger tjänstepensionsdirektivet att medlemsstaterna får tillämpa investeringsbestämmelser – som liknar reglerna för livförsäkringsbolag, dvs. de regler som vilar på det konsoliderade livförsäkringsdirektivet (2002/83/EEG) (se artikel 18.5).

Medlemsstaterna får dock inte hindra institutet från att investera

- upp till 70 procent av de tillgångar som *motsvarar de tekniska avsättningarna* eller, när det gäller planer där medlemmarna står för den finansiella risken, 70 procent av hela portföljen i aktier eller andra överlåtbara värdepapper som kan jämföras med aktier och företagsobligationer som är föremål för handel på reglerade marknader och att besluta om dessa tillgångars relativa vikt i investeringsportföljen. Om det är motiverat av aktsamhetsskäl får medlemsstaterna tillämpa en lägre gräns för institut som tillhandahåller pensionsprodukter med en långsiktig lägsta garanterad räntesats, står den finansiella risken och själva står för garantin (se artikel 18.5 a).

- upp till 30 procent av de tillgångar som *motsvarar de tekniska avsättningarna* i tillgångar denominerade i andra valutor än dem som åtagandena är uttryckta i (se artikel 18.5 b), eller
- på riskkapitalmarknader (se artikel 18.5 c).

Medlemsstaterna får dock, särskilt med tanke på institutets åtaganden och om det är motiverat av aktsamhetsskäl, ställa upp striktare investeringsregler i enskilda fall (se artikel 18.6).

Bakgrund

Understödsföreningar

Av det belopp som ska skuldtäckas i verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring får en andel om högst

- tio procent utgöras av aktier och andra värdepapper som kan jämföras med aktier samt obligationer och andra skuldförbindelser, om värdepapperen eller skuldförbindelserna inte är föremål för handel på reglerade marknader eller motsvarande marknader utanför EES, och
- tre procent utgöras av kontanta medel.

Om det finns särskilda skäl får Finansinspektionen i enskilda fall besluta om undantag från de begränsningar som anges ovan (se 7 kap. 12 § 1 och 2 i 1982 års FRL).

De tillgångar som används för skuldtäckning i en understödsförening ska vidare placeras så att risken för *valutakursförluster* begränsas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska meddela föreskrifter om högsta tillåtna valutakursrisk (se 24 b § UFL och 7 kap. 10 e § i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Av det belopp som ska skuldtäckas i verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring får en andel om högst

- tio procent utgöras av aktier och andra värdepapper som kan jämföras med aktier samt obligationer och andra skuldför-

bindelser, om värdepapperen eller skuldförbindelserna inte är föremål för handel på reglerade marknader eller motsvarande marknader utanför EES, och

- tre procent utgörs av kontanta medel.

Om det finns särskilda skäl får Finansinspektionen i enskilda fall besluta om undantag från de begränsningar som anges ovan (se 6 kap. 21 § 1 och 2 samt 23 § FRL).

De tillgångar som används för skuldtäckning i ett försäkringsföretag ska vidare placeras så att risken för *valutakursförluster* begränsas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om högsta tillåtna valutakursrisk (se 6 kap. 34 § FRL).

Skälen för bedömningen: I likhet med den bedömningen som gjordes av Försäkringsföretagsutredningen vid införandet av tjänstepensionsdirektivet anser utredningen att det inte finns behov att införa andra begränsningar än de "golvregler" som finns i direktivet (se SOU 2004:101 s. 206–210) avseende tillgångar som motsvarar ett tjänstepensionsföretags tekniska avsättningar.

I samband med tjänstepensionsdirektivets införande i UFL och FRL gjorde dock lagstiftaren, i likhet med Placeringsutredningen²⁵, en annan bedömning. Begränsningen på 10 procent i onoterade tillgångar som fanns i det konsoliderade livförsäkringsdirektivet behölls. Motivet för att tillämpa FRL:s regler även på verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring var den aktuella tillgångsgruppens särskilt riskfyllda karaktär och intresset för en likformig reglering för all livförsäkring. Vidare valde lagstiftaren att inte införa tjänstepensionsdirektivets kvantitativa begränsningar när det gäller möjligheten att hålla tillgångar i utländsk valuta. Lagstiftaren ansåg att detta framgick av kraven i 7 kap. 10 e § FRL och att begränsningen lagtekniskt skulle regleras via Finansinspektionens föreskrifter, där begränsningen då uppgick till 20 procent.

Vid genomförandet av tjänstepensionsdirektivet beslutades även att begränsningsregeln, som har sitt ursprung i det konsoliderade livförsäkringsdirektivet, om att tillgångar i kontanta medel får högst uppgå till tre procent av skuldtäckningstillgångarna, skulle gälla även för verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring.

²⁵ Se SOU 2003:84.

Motivet var att tjänstepensionsdirektivet inte hindrade detta, och att man ville uppnå en likformig reglering för all livförsäkring.

Det bör i sammanhanget betonas att dessa tre regleringar som behövs för understödsföreningar och försäkringsföretags verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring är föranledda av tvingande regler i det konsoliderade livförsäkringsdirektivet (se prop. 2004/05:165 s. 177–179). Nu föreslagna kvalitativa regler innebär inte att förmånstagarna får ett sämre skydd. Det avgörande för bedömningen är huruvida en investering är utförd på ett aktsamt sätt, dvs. om processen som ligger bakom investeringsbeslutet håller tillräcklig hög kvalitet. Denna kvalitet påverkas av om investeringsbeslutet är en följd av en väl utarbetad investeringsstrategi, dvs. om förvaltaren är omsorgsfull, skicklig och ställer förmånstagarnas intressen främst. Det torde exempelvis vara svårt att hävda att det är aktsamt att investera en stor del av tillgångarna i marknader med bristande genomlysning där värderingen av tillgångarna är osäker. Det är inte heller aktsamt att i för stor utsträckning utsätta förmånstagarna för valutarisk som kan undvikas genom matchning mot åtagandena eller företagsspecifik risk som till låg kostnad är möjlig att diversifiera bort. Att enbart ha tillgångar eller en stor del av tillgångarna i form av likvida medel (banktillgodohavanden) som har en låg avkastning torde även det vara svårt att förena med aktsamhetsprincipen. Dessutom är de investeringsriktlinjer som ska upprättas vara relativt omfattanden. De även föremål för Finansinspektionens kontroll som ett led i tillsynen.

Förslaget till IORP II-direktivet

Se avsnitt 9.4.1.

9.4.11 Investeringsregler för gränsöverskridande verksamhet

Förslag: Om ett svenskt tjänstepensionsföretag bedriver verksamhet i annat land inom EES (gränsöverskridande verksamhet) ska företaget i vissa fall tillämpa de utländska investeringsreglerna.

Ingen separation ska krävas när det gäller de tillgångar som motsvarar de utländska åtagandena.

Tjänstepensionsdirektivet: Vid gränsöverskridande verksamhet (som avses i artikel 20) får en värdmedlemsstat kräva att vissa särskilt angivna begränsningsregler avseende investeringar ska gälla ett utländskt instituts verksamhet i värdlandet, dock under förutsättning att samma eller strängare regler gäller för hemlandets institut (se artikel 18.7).

I sådant fall gäller som begränsning att institutet inte får investera mer än

- 30 procent i aktier, andra värdepapper som kan jämföras med aktier och skuldförbindelser som inte är föremål för handel på reglerade marknader, eller också ska institutet investera minst 70 procent av dessa tillgångar i aktier, andra värdepapper som kan jämföras med aktier och skuldförbindelser som är föremål för handel på reglerade marknader (se artikel 18.7. a).
- 5 procent respektive 10 procent i aktier och andra värdepapper som kan jämföras med aktier, obligationer, skuldförbindelser och andra penning- och kapitalmarknadsinstrument från samma företag eller företag som ingår i en och samma grupp (se artikel 18.7 b).
- 30 procent av dessa tillgångar i tillgångar denominerade i andra valutor än dem åtagandena är uttryckta i (se artikel 18.7 c)

För att kraven avseende gränsöverskridande verksamhet ska uppfyllas får hemlandet kräva att tillgångar hålls fullständigt åtskilda.

Bakgrund

Understödsföreningar

Om en understödsförening har *gränsöverskridande tjänstepensionsverksamhet* och en annan medlemsstat har bestämmelser som innebär ytterligare begränsningar för understödsföreningens placering av tillgångar ska understödsföreningen underkasta sig dessa regler (se 24 b § UFL och 7 kap. 14 § i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Om ett svenskt försäkringsföretag bedriver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring i annat land inom EES (gränsöverskridande verksamhet) ska bolaget utöver reglerna i 6 kap. på begäran av de behöriga myndigheterna i det landet tillämpa även de utländska placeringsbestämmelserna (se 6 kap. 24 § FRL).

Skälen för förslaget: Enligt tjänstepensionsdirektivet får en värdmedlemsstat vid gränsöverskridande verksamhet kräva att vissa särskilt angivna begränsningsregler ska gälla ett utländskt instituts verksamhet i värdlandet, förutsatt att samma eller strängare regler gäller för hemlandets institut. Direktivet ställer dock upp gränser för hur långt värdmedlemsstaten får gå i dessa fall.

Vid verksamhet i ett annat EES-land kan de svenska tjänstepensionsföretagen, i likhet med försäkringsföretagen och understödsföreningarna som bedriver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring, således komma att underkastas strängare placeringsregler beträffande verksamheten i det landet. Utredningen anser att detta – i likhet med de bestämmelser som gäller för understödsföreningar och försäkringsföretag – bör komma till uttryck i lag. Ett svenskt tjänstepensionsföretag måste naturligtvis alltid tillämpa minst de investeringsregler som gäller enligt svensk rätt.

Huruvida Sverige bör införa motsvarande bestämmelse för de utländska institutens verksamhet här i landet behandlas nedan i avsnitt 10.

Utredningens bedömning är vidare att de utländska investeringsreglerna inte kommer att avvika i sådan mån från de svenska reglerna att det finns skäl att utnyttja möjligheten i direktivets att kräva separation av de tillgångar som motsvarar åtagandena i utlandet.

Förslaget till IORP II-direktivet

I förslaget till IORP II-direktiv har artikel 18.7 i tjänstepensionsdirektivet slopats. Detta kan dock inte föranleda någon ändring i utredningens förslag eftersom vi alltjämt har att beakta tjänstepensionsdirektivets regler.

9.4.12 Förvaltning och förvaring

Bedömning: Tjänstepensionsdirektivets regler – om att begränsningar inte får införas för tjänstepensionsföretagen när det gäller företagets val av förvaltningen av investeringsportföljen eller val av förvaringen av tillgångar – kräver inga lagstiftningsåtgärder.

Inga regler införs om tillgångarnas lokalisering.

Inga regler införs om obligatorisk skyldighet att anlita förvaringsinstitut eller förbud för förvaringsinstitutens möjlighet att förfoga över förvarade tillgångar.

Tjänstepensionsdirektivet: Artikel 19.1 anger att en medlemsstat inte får begränsa ett tjänstepensionsinstituts rätt att, för *förvaltningen* av investeringsportföljen, anlita kapitalförvaltare som är etablerade i andra medlemsstater och som där är etablerade och auktoriserade kapitalförvaltare, förvaringsinstitut och förvaltare av alternativa investeringsfonder.

Vidare får medlemsstaterna enligt artikel 19.2 inte begränsa institutets rätt att, för *förvaringen* av sina tillgångar, anlita förvaringsinstitut som är etablerade i en annan medlemsstat och som är auktoriserade för investeringstjänster inom värdepappersområdet samt rätten att starta och driva kreditinstitut eller godkända som förvaringsinstitut enligt direktivet för företag för kollektiva investeringar i överlåtbara värdepapper (fondföretag). En medlemsstat har dessutom rätt att föreskriva en obligatorisk skyldighet att anlita förvaringsinstitut. Dessutom anges det i artikel 19.3 att medlemsstaterna har möjlighet att i nationell lagstiftning förbjuda förvaringsinstitut som är etablerade inom dess territorium att fritt förfoga över *förvarade* tillgångar om detta begärs av den medlemsstat som är institutets hemland.

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförening omfattas av krav på *lokalisering av tillgångarna*. De tillgångar som används för skuldtäckning ska finnas inom EES om understödsföreningens verksamhet utövas inom EES. För risker och verksamhet utanför EES ska de tillgångar som används för skuldtäckning finnas i Sverige. Tillgångarna kan dock få finnas

utanför EES om verksamheten utövas inom EES och inom EES om verksamheten utövas utanför EES, förutsatt att det inte kan antas försämra förmånsrätten enligt 4 a § förmånsrättslagen (1970:979) och lokaliseringen även i övrigt är betryggande.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om lokalisering av tillgångarna (se 24 b § UFL och 7 kap. 10 d § i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Ett livförsäkringsföretags tillgångar som används för skuldtäckning ska finnas inom EES om försäkringsföretagets verksamhet utövas inom EES. För risker och verksamhet utanför EES ska de tillgångar som används för skuldtäckning finnas i Sverige. Tillgångarna kan dock få finnas utanför EES om verksamheten utövas inom EES och inom EES om verksamheten utövas utanför EES, förutsatt att det inte kan antas försämra förmånsrätten enligt 4 a § förmånsrättslagen (1970:979) och lokaliseringen även i övrigt är betryggande (se 6 kap. 18 § FRL).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om lokalisering av tillgångarna (se 6 kap. 34 § 7 FRL)

Skälen för bedömningen:

Förvaltning av tillgångar

Tjänstepensionsdirektivets regler om att en medlemsstat inte får införa begränsningar av ett val av *förvaltning* av investeringsportföljen föranleder inga lagstiftningsåtgärder.

Förvaring av tillgångar

Utredningens bedömning är att tjänstepensionsdirektivet regler om att medlemsstaterna inte får begränsa institutets rätt att, för *förvaringen* av sina tillgångar, anlita förvaringsinstitut som är etablerade i en annan medlemsstat och som är auktoriserade för investerings-tjänster inom värdepappersområdet samt rätten att starta och driva kreditinstitut eller godkända som förvaringsinstitut enligt direkti-

vet för företag för kollektiva investeringar i överlåtbara värdepapper (fondföretag) inte kräver några lagstiftningsåtgärder.

Bestämmelserna i FRL om var tillgångar ska finnas (lokaliserade) för att få användas i skuldtäckningen är delvis en följd av de tvingande bestämmelser om *lokalisering* som fanns i tredje generationens försäkringsdirektiv (artikel 17.3 i första livförsäkringsdirektivet i dess lydelse enligt artikel 18 i tredje livförsäkringsdirektivet). Reglerna i FRL mjukades dock upp i samband med att det skedde en modernisering av rörelsereglerna för svenska försäkringsbolag (se prop. 1998/99:87 s. 252–254 om lokalisering av skuldtäckningstillgångar). Då infördes bestämmelserna om att tillgångar som används för skuldtäckning får placeras utanför EES-området, om tillgångarna är lokaliserade på ett för försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade betryggande sätt. Lokaliseringskravet i detta fall kopplades till den svenska förmånsrätten, på så sätt att om en lokalisering av tillgångar utanför EES medför risk att den svenska förmånsrätten urholkas kan denna lokalisering inte anses vara betryggande. Vid det tillfället införde också bestämmelser om att tillgångar som används för skuldtäckning får finnas i övriga EES länder.

I samband med nu nämnd reform fördes ett resonemang om att ett utrymme för försäkringsbolagen att placera skuldtäckningstillgångar utanför EES-området underlättar möjligheterna till riskspridning, samtidigt som det måste beaktas att om denna rätt är ovillkorlig kan försäkringstagarnas skydd försämrats. Det gäller om tillgångarna skulle komma att lokaliseras till länder där de är oåtkomliga för bolaget eller för försäkringstagarna vid en eventuell konkurs eller där rimliga möjligheter saknas till kontroll av tillgångens existens och värde. Detta kan också gälla för placeringar inom EES, eftersom gemenskapsreglerna på konkursområdet ännu inte är tillräckligt samordnade.

Försäkringsdirektiven innehåller emellertid vissa bestämmelser om hemlandstillsyn som i viss mån kompenserar avsaknaden av konkursregler (jfr prop. 1994/95:184 s. 195). Genom att införa bestämmelsen om att lokaliseringen ska vara betryggande uppfylldes bland annat den allmänna stabilitetsprincipen om att ett försäkringsföretag ska ha en tillfredställande soliditet, likviditet och kontroll över försäkringsrisker, placeringsrisker och rörelserisker så att åtagandena mot försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringar kan fullgöras.

Utredningen anser att det inte finns något behov av uttryckliga lokaliseringsregler. Detta eftersom aktsamhetsprincipen innebär att tillgångarna ska investeras på ett sätt som tillförsäkrar säkerhet, kvalitet, likviditet och lönsamhet utifrån de förväntade pensionsförmånernas typ och varaktighet. Dessutom har reglerna om lokalisering utmönstrats ur livförsäkringsdirektiven, och det redan i samband med att det konsoliderade livförsäkringsdirektivet ersatte första- och tredje livförsäkringsdirektivet.

Det bör även i sammanhanget nämnas att Solven II-direktivet i – i likhet med tjänstepensionsdirektivet – innehåller bestämmelser om att medlemsstaterna, när det gäller försäkringsrisker som är belägna inom EES, inte får kräva att tillgångar som innehas för att motsvara de försäkringstekniska avsättningar som hänför sig till dessa risker, är placerade inom gemenskapen eller i något viss medlemsstat (se artikel 134.1).

Obligatorisk skyldighet att anlita förvaringsinstitut

Det finns inte behov av att utnyttja möjligheten som tjänstepensionsdirektivet ger att föreskriva en obligatorisk skyldighet att anlita förvaringsinstitut. Skyldigheten att anlita förvaringsinstitut berör främst investeringar i olika slags av finansiella instrument. Denna skyldighet regleras i separat lagstiftning framför allt på värdepappers- och fondområdet.

Förvaringsinstituts möjlighet att förfoga över tillgångar

Det finns inte behov av att utnyttja möjligheten att i tjänstepensionsrörelselagen införa bestämmelser som förbjuder förvaringsinstitut som är etablerade i Sverige att fritt förfoga över *förvarade* tillgångar om detta begärs av den medlemsstat som är institutets hemland.

Förslaget till IORP II-direktiv

Bedömning: Förslaget om att vissa typer av tjänstepensionsinstitut ska vara skyldiga att utse ett enda förvaringsinstitut föranleder inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag. Sverige ska inte utnyttja möjligheten att föreskriva en skyldighet för tjänstepensionsinstitut att utse ett förvaringsinstitut.

Skäl för bedömningen: I förslaget till IORP II-direktiv finns en ny bestämmelse – artikel 35.1 – om att tjänstepensionsinstitut inom tjänstepensionsplaner där medlemmarna eller förmånstagarna bär all investeringsrisk ska utse ett enda förvaringsinstitut för förvaring av tillgångarna och för tillsynsuppgifter enligt särskilda bestämmelser i artiklarna 36 och 37. För tjänstepensionsplaner i vilka medlemmar och förmånstagare *inte* bär all investeringsrisk ska hemmedlemsstaten enligt artikel 35.2 *kunna* kräva att institutet utser ett förvaringsinstitut för förvaring av tillgångar, eller för förvaring av tillgångar och för tillsynsuppgifter i enlighet med artiklarna 36 och 37. Av skäl 45 framgår det att förvaring och tillsynskrav som avser institutens tillgångar bör stärkas genom att klargöra förvaringsinstitutets roller och uppgifter, men att endast institut som förvaltar pensionsplaner där medlemmar och förmånstagare stå för *alla* risker bör åläggas att utse ett förvaringsinstitut.

Utredningens bedömning är att bestämmelserna i artikel 35.1 i grunden inte är relevanta för den typ av tjänstepensionsinstitut som utredningen föreslår, dvs. institut som ”står risk”. Med denna bedömning är inte heller bestämmelserna i artiklarna 35.5–35.8, 36 och 37 relevanta för svensk del. Det kan behövas ytterligare analyser kring hur de föreslagna bestämmelserna ska tolkas såvitt gäller t.ex. fondanknutna förmånsavtal, men utredningen anser att sådana eventuella ytterligare analyser bör göras först när förhandlingarna kring IORP-II-direktivet slutförts. När det gäller den *möjlighet* Sverige har att införa krav på att tjänstepensionsinstitut ska anlita förvaringsinstitut gör utredningen ingen annan bedömning än den som redovisats ovan under rubriken Obligatorisk skyldighet att anlita förvaringsinstitut.

De ändringar i artikel 19.1 (artikel 34 i förslaget till IORP II-direktiv), 19.3 (artikel 35.3) och 19.4 (35.4) som finns i förslaget till IORP II-direktiv är redaktionella ändringar eller följdändringar med anledning av de ändrade bestämmelserna kring förvaringsinstitut, och föranleder inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag.

9.5 Riktlinjer

9.5.1 Riktlinjer för investeringsverksamheten

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska vara skyldigt att upprätta och följa investeringsriktlinjer. Ansvaret för riktlinjerna ska åvila styrelsen.

Investeringsriktlinjerna ska innehålla principerna för tjänstepensionsföretagets samtliga investeringar, och särskilt redovisa principerna för investeringar i de tillgångar som ska användas för skuldtäckning. Riktlinjerna ska lämnas in till Finansinspektionen, senast när de börjar användas och när de ändras.

Tillsammans med riktlinjerna ska det lämnas en redogörelse för de konsekvenser riktlinjerna får för tjänstepensionsföretaget, tjänstepensionstecknare, tjänstepensionsberättigade och andra ersättningsberättigade på grund av förmånsavtal.

Finansinspektionen eller annan myndighet som regeringen utser får bemyndigande att utfärda föreskrifter om vilka uppgifter riktlinjerna ska innehålla, och vad en konsekvensredogörelse ska innehålla.

Tjänstepensionsdirektivet: Ett tjänstepensionsinstitut ska ha skriftliga riktlinjer för placeringsverksamheten och följa upp dessa minst vart tredje år. Dessa riktlinjer ska ofördröjligen ses över efter varje väsentlig förändring i placeringspolicyn. Riktlinjerna ska åtminstone innehålla uppgifter om metoder för att mäta placeringsrisker, processer för riskkontroll och den strategiska allokeringen av tillgångar i förhållande till pensionsåtagandenas art och varaktighet (se artikel 12).

Varje medlemsstat ska se till att de behöriga myndigheterna har de befogenheter och de medel med avseende på alla institut som är etablerade inom dess territorium som är nödvändiga för att regelbundet få tillgång till riktlinjerna för placeringsverksamheten såsom till exempel dokumentation som visar att riktlinjerna för placeringsverksamheten följs (se artikel 13 c iv).

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförening som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska upprätta och följa placeringsriktlinjer. Riktlinjerna ska innehålla principerna för placering av samtliga tillgångar med en särskild redovisning av principerna för placering av de tillgångar som används för skuldtäckning.

Understödsföreningen ska ge in placeringsriktlinjer till Finansinspektionen senast den dag de börjar användas eller ändras. Till sammans med riktlinjerna ska understödsföreningen lämna en redogörelse för de konsekvenser som riktlinjerna får för understödsföreningen samt för medlemmarna och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringar.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilka uppgifter placeringsriktlinjerna och konsekvensredogörelsen ska innehålla (se 24 c § UFL).

En understödsförening som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska ge medlemmar och andra som är ersättningsberättigade den information som behövs om föreningen och dess verksamhet samt om sina försäkringar och de överenskommelser som ligger till grund för försäkringarna.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilken information som en understödsförening ska lämna till medlemmarna och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringar (se 20 a § UFL).

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretag ska upprätta och följa placeringsriktlinjer. Riktlinjerna ska innehålla principerna för placering av samtliga tillgångar och särskilt redovisa principerna för placering av de tillgångar som används för skuldtäckning (se 8 kap. 4 § FRL).

Livförsäkringstagare och de som erbjuds att teckna en livförsäkring i försäkringsföretaget ska informeras om det huvudsakliga innehållet i placeringsriktlinjerna, om det inte med hänsyn till försäkringens särskilda beskaffenhet eller av något annat särskilt skäl saknas anledning till sådan information. Avser verksamheten tjänstepensionsförsäkring, ska informationen ges även till andra

ersättningsberättigade på grund av försäkringen (se 8 kap. 5 § FRL).

Ett försäkringsföretag som meddelar tjänstepensionsförsäkring ska ge in placeringsriktlinjer till Finansinspektionen senast den dag de börjar användas. Tillsammans med riktlinjerna ska det lämnas en redogörelse för de konsekvenser som riktlinjerna får för försäkringsföretaget samt för försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringar. Bestämmelserna gäller också vid ändring av placeringsriktlinjerna (se 8 kap. 2 och 6 §§ FRL).

Styrelsen ska fastställa placeringsriktlinjerna. Styrelsen ansvarar för att riktlinjerna följs och ska fortlöpande pröva om de behöver ändras (se 8 kap. 8 § FRL).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilka uppgifter placeringsriktlinjerna ska omfatta, vad en konsekvensredogörelse ska innehålla samt omfattningen av skyldigheten att lämna information om placeringsriktlinjer och vilka försäkringar som inte ska omfattas av den skyldigheten (se 8 kap. 9 § FRL).

Skälen för förslaget: Om ett tjänstepensionsföretag inte kan fullfölja sina förpliktelser enligt ingångna avtal kan stora värden gå förlorade för såväl arbetstagare som arbetsgivare. Tjänstepensions-teknare, tjänstepensionsberättigade och andra ersättningsberättigade på grund av förmånsavtal är beroende av att tjänstepensionsföretaget under hela avtalsperioden har en effektiv styrning och kontroll av verksamheten, vilket bl.a. ställer krav på effektiv hantering av de olika möjligheter och risker som är förknippade med långvarig kapitalförvaltning. Verksamheten är tekniskt komplicerad. Det gör det svårt för utomstående aktörer att värdera och bedöma ett tjänstepensionsföretags ekonomi, men även om företaget hanterar risker på ett effektivt sätt. I praktiken är möjligheterna för tjänstepensionstecknare och tjänstepensionsberättigade att bevaka beslutsfattandet i tjänstepensionsföretag begränsade, samtidigt som företaget har stor handlingsfrihet under avtalstiden. Mot denna bakgrund finns det ett behov av tydliga analys-, styrnings- och kontrollunderlag i ett tjänstepensionsföretag.

Tjänstepensionsföretag är mycket långsiktiga investerare. De tillgångar som dessa företag förfogar över får i regel inte realiseras annat än för tillhandahållande av pensionsförmåner. För att de tjänstepensionsberättigades rättigheter ska skyddas på ett fullgott sätt bör företagen ha möjlighet att välja placeringar som passar åtagandets typ och varaktighet (se skäl 31). Ett tjänstepensionsföre-

tags investeringsstrategi är av stor betydelse för tjänstepensionernas säkerhet, men även för förutsättningarna att hålla kostnaderna för tjänstepensionerna på en rimlig nivå.

Som framgått föreslår utredningen att aktsamhetsprincipen ska komma till uttryck i en ramlagstiftning i stället för genom detaljerade placeringsbegränsningar i lag. Till följd av detta ställningstagande är det nödvändigt att ställa mycket höga krav på företagens interna regler kring investeringar. Dessa interna regler behöver vara skraddarsyddade utifrån de särskilda behoven i varje enskilt företag – exempelvis när det gäller avkastning, matchning, diversifiering och betalningsberedskap.

Mot denna bakgrund är det självklart att bestämmelsen i direktivet om att ett tjänstepensionsinstitut ska upprätta och minst var tredje år se över skriftliga riktlinjer för placeringsverksamheten (investeringsriktlinjer) ska tas in i den nya lagen.

Investeringsriktlinjerna ska innehålla principerna för samtliga investeringar och särskilt redovisa principerna för investeringar i de tillgångar som ska användas för skuldtäckning. Riktlinjerna ska ge tydlig vägledning i alla centrala frågor kring balansräkningens tillgångssida, t.ex. riskaptit och allokering mellan olika tillgångsslag. Direktivets krav om att placeringsriktlinjerna ska innehålla uppgifter om metoder för att mäta placeringsrisker, processer för riskkontroll och den strategiska allokeringen av tillgångar i förhållande till pensionsåtagandenas art och varaktighet bör, i likhet med det som gäller för understödsföreningar och försäkringsföretag, tillgodoses genom ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om vad placeringsriktlinjerna ska innehålla.

Riktlinjerna ska hållas tillgängliga för de behöriga myndigheterna och på begäran även för tjänstepensionstecknare, tjänstepensionsberättigade och andra ersättningsberättigade på grund av förmånsavtal (se skäl 24 i direktivet).

Det är lämpligt att styrelsen i ett tjänstepensionsföretag ska fastställa riktlinjerna, och att detta organ även ska ansvara för att riktlinjerna utvärderas och ses över minst en gång per år. Genom investeringsriktlinjerna och efterlevnaden av dessa riktlinjer kan det bl.a. säkerställas att beslut som fattas inom ramen för investeringsverksamheten är förenliga med företagets grundläggande syfte.

Det bör även stadgas att ett tjänstepensionsföretag, i likhet med de regler som gäller för understödsföreningar och försäkringsföretag, ska lämna in investeringsriktlinjerna till Finansinspektionen

senast när de börjar användas och när de ändras. Till placeringsriktlinjerna ska fogas en analys av vad riktlinjerna väntas få för konsekvenser för tjänstepensionsföretaget och de ersättningsberättigade.

I händelse av en krissituation i bolaget kan investeringsriktlinjerna behöva ändras med mycket kort varsel, vilket i de allra flesta fall inte torde medföra några problem eftersom dessa kan ändras genom ett styrelsebeslut. I praktiken kan dock problem uppkomma till följd av den föreslagna bestämmelsen om att riktlinjerna, tillsammans med en konsekvensanalys, ska ges in till Finansinspektionen så snart de ändras. I det sammanhanget kan det dock konstateras att ett tjänstepensionsföretag bör kunna utforma riktlinjerna på ett sådant sätt att de anger hur stora avvikelser i den normala placeringsinriktningen som får ske under olika förutsättningar.

Förslaget till IORP II-direktiv

Bedömning: Förslaget till IORP II-direktiv föranleder inga ändringar i utredningens förslag och bedömningar i fråga om riktlinjer för investeringsverksamheten.

Skälen för bedömningen: De ändringar av den nuvarande artikel 12 (se nya artikel 32) som finns i förslaget till IORP II-direktiv är endast av redaktionell karaktär.

9.5.2 Tekniska riktlinjer och beräkningsunderlag

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska upprätta och följa tekniska riktlinjer. Riktlinjerna ska bl.a. innehålla principerna för hur de tekniska avsättningarna beräknas och hur återbäring fördelas. Riktlinjerna ska kompletteras med ett tekniskt beräkningsunderlag, som bl.a. ska innehålla en beskrivning av de antaganden och metoder som företaget har använt vid beräkningen av de tekniska avsättningarna.

De tekniska riktlinjerna ska lämnas in till Finansinspektionen senast när de börjar användas, och när de ändras. En konsekvensredogörelse ska bifogas. I redogörelsen ska anges vilka konsekvenser riktlinjerna får för tjänstepensionsföretaget, tjänstepensionstecknare, tjänstepensionsberättigade och andra ersättningsberättigade på grund av förmånsavtal.

Ansvaret för riktlinjerna ska åvila styrelsen.
Finansinspektionen eller den myndighet regeringen utser får rätt att utfärda föreskrifter om vad en konsekvensredogörelse ska innehålla.

Tjänstepensionsdirektivet: Ett tjänstepensionsinstitut ska alltid göra tillräckliga tekniska avsättningar motsvarande dess ekonomiska åtaganden till följd av gällande pensionsavtal. Som huvudregel ska de tekniska avsättningarna beräknas varje år men direktivet gör det möjligt för medlemsstaterna att i nationell rätt föreskriva att beräkningarna ska utföras var tredje år under förutsättning att institutet till medlemmarna och/eller tillsynsmyndigheten överlämnar ett intyg eller en rapport om justeringarna avseende de mellanliggande åren. Intyget eller rapporten ska ge en klar bild av den justerade utvecklingen av de tekniska avsättningarna och av förändringarna av de risker som täcks.

Aktsamhet ska iaktas vid valet av ekonomiska och aktuariella beräkningsmetoder för värderingen av åtagandena. Det innebär bland annat att de biometrisk tabeller som används för att beräkna de tekniska avsättningarna ska grunda sig på aktsamma antaganden med beaktande av de viktigaste särdragen hos medlemsgruppen och pensionsplanerna, i synnerhet förväntade förändringar i de relevanta riskerna.

Metoden och underlaget för beräkningen av de tekniska avsättningarna ska som huvudregel vara desamma från ett räkenskapsår till ett annat. Ändringar kan dock vara motiverade till följs av förändringar i de rättsliga, demografiska eller ekonomiska förutsättningar som ligger till grund för antagandena.

Medlemsstaterna har möjlighet att fastställa mer detaljerade krav för beräkningen av de tekniska avsättningarna för att därigenom säkerställa att medlemmarnas och förmånstagarnas intressen tillvaratas (se artikel 15).

Varje medlemsstat ska se till att de behöriga myndigheterna har de befogenheter och de medel med avseende på alla institut som är etablerade inom dess territorium som är nödvändiga för att regelbundet få tillgång till alla handlingar som krävs för tillsynen såsom aktuariella värderingar och detaljerade beräkningar samt analyser beträffande matchningar av tillgångar och skulder (se artikel 13 c ii–iii).

Bakgrund

Understödsföreningar

Stadgarna i en understödsförening ska bland annat ange försäkringsförmånernas beskaffenhet och storlek eller grunderna för beräkningen av förmånerna samt tid och villkor för utbetalning av försäkringsbelopp. Stadgarna ska vidare ange grunderna för fondbildning (se 11 § andra stycket 5 och 12 UFL).

Styrelsen för understödsföreningen ska minst vart femte år låta verkställa *försäkringsteknisk utredning* av föreningens ställning vid närmast föregående års slut och inge utredningen till Finansinspektionen inom tid som inspektionen bestämmer. Beträffande sjukhjälpverksamhet föreligger dock sådan skyldighet endast om sjukpenning meddelas för längre tid än 180 dagar för ett sammanhängande sjuklighetstillstånd. Har föreningen flera verksamhetsgrenar, ska varje verksamhetsgren behandlas särskilt i utredningen.

Finansinspektionen kan helt eller delvis befria förening från skyldigheten att i visst fall låta verkställa försäkringsteknisk utredning, om föreningens rörelse är av mindre omfattning eller annat skäl till befrielse föreligger.

Finansinspektionen kan ålägga föreningens styrelse att också på annan tid eller i annat fall än som följer av vad förut i denna paragraf sagts låta verkställa försäkringsteknisk utredning.

Försäkringsteknisk utredning ska enligt av Finansinspektionen *fastställda grunder* och meddelade föreskrifter verkställas av person, som är behörig att utöva befattning som aktuarie vid livförsäkringsbolag eller som av inspektionen förklarats behörig att verkställa utredningen (se 21 § UFL).

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretag ska upprätta och följa *försäkringstekniska riktlinjer*. Riktlinjerna ska innehålla principerna för hur

- premier bestäms,
- försäkringstekniska avsättningar beräknas,
- försäkringar återköps och belånas,
- återbäring till försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade fördelas,

- återförsäkring avges och tas emot, och
- soliditeten ska tillgodoses (se 8 kap. 1 § FRL).

De försäkringstekniska riktlinjerna för livförsäkring ska ges in till Finansinspektionen senast den dag de börjar användas och när de ändras. Tillsammans med riktlinjerna ska det lämnas en redogörelse för de konsekvenser som riktlinjerna får för försäkringsföretaget samt för försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringar se (8 kap. 2 § FRL).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad konsekvensredogörelsen ska innehålla. (se 8 kap. 9 § FRL).

De försäkringstekniska riktlinjerna ska kompletteras med ett *försäkringstekniskt beräkningsunderlag*. Underlaget ska innehålla de antaganden som behövs för att beräkna

- premier, försäkringstekniska avsättningar, tekniska återköpsvärden och belåningsvärden,
- gränserna för skyldigheten att teckna återförsäkring och begränsningarna för mottagen återförsäkring,
- fördelningen av återbäring, och
- soliditetsreserver.

Om det med hänsyn till försäkringarnas beskaffenhet eller av något annat särskilt skäl saknas anledning att upprätta ett sådant beräkningsunderlag, får försäkringsföretaget helt eller delvis avstå från att göra det (se 8 kap. 3 § FRL).

Styrelsen ska fastställa de *försäkringstekniska riktlinjerna*. Styrelsen ansvarar för att riktlinjerna följs och ska fortlöpande pröva om de behöver ändras (se 8 kap. 8 § FRL).

Skälen för förslaget: Kraven i direktivet avseende beräkningar av de tekniska avsättningarna riktar sig främst till den som utför beräkningarna. Denna regleringen behandlas närmare under avsnitt 9.1.4 och 9.2. Utredningen anser att det är befogat att utnyttja möjligheten som direktivet ger att fastställa mer detaljerade krav för beräkning av de tekniska avsättningarna för att säkerställa medlemmarnas och förmånstagarnas intressen.

De skäl som tidigare har redovisats till stöd för förslaget om krav på investeringsriktlinjer är i sak lika giltiga när det gäller krav på tekniska riktlinjer. De tekniska riktlinjerna ska ge vägledning i

alla centrala frågor kring tjänstepensionsföretagets åtaganden (förmånerna) och dess värdering (de tekniska avsättningarna), men också frågor kring återbäring. De tekniska riktlinjerna bör kompletteras med ett tekniskt beräkningsunderlag i likhet med det som gäller för försäkringsföretag.

I samband med att de tekniska riktlinjerna ges in till Finansinspektionen ska tjänstepensionsföretaget bifoga en redogörelse över de konsekvenser riktlinjerna får för tjänstepensionsföretaget, tjänstepensionstecknarna, tjänstepensionsberättigade och övriga ersättningsberättigade på grund av förmånsavtal. Eftersom det inte är lämpligt att i lag fastställa det exakta innehållet i en sådan konsekvensredogörelse föreslås att Finansinspektionen (eller annan myndighet som regeringen bestämmer), i likhet med det som gäller för understödsföreningar och försäkringsföretag, får bemyndigande att utfärda föreskrifter om innehållet.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller inga bestämmelser i denna del.

9.5.3 Riktlinjer för hantering av intressekonflikter

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska upprätta och följa riktlinjer för hantering av intressekonflikter mellan företagets intressenter.

Styrelsen ska fastställa riktlinjerna. De ska utvärderas och ses över minst en gång per år.

Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga regler om detta.

Bakgrund

Understödsföreningar

Innehåller inga regler.

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretag som driver direkt försäkringsrörelse ska upprätta och följa riktlinjer för hantering av intressekonflikter mellan företagets intressenter (se 8 kap. 7 § FRL).

Styrelsen ska fastställa riktlinjerna för hantering av intressekonflikter. Styrelsen ansvarar för att riktlinjerna följs och ska fortlöpande pröva om de behöver ändras (se 8 kap. 8 § FRL).

Skälen för förslaget: Kravet på riktlinjer för intressekonflikter infördes för försäkringsföretag 2004 (se prop. 2003/04:109). Motsvarande regler infördes inte för understödsföreningar.

Tjänstepensionsföretagen kan sägas bedriva försäkringsliknande verksamhet, i den meningen att många av de särskilda förhållanden som gäller på försäkringsområdet också gäller på tjänstepensionsområdet. Om ett tjänstepensionsföretag inte kan fullfölja sina förpliktelser enligt ingångna avtal kan stora värden gå förlorade för såväl arbetstagare som arbetsgivare. Tjänstepensionstecknare och tjänstepensionsberättigade är beroende av att tjänstepensionsföretaget under hela avtalsperioden har en effektiv styrning och kontroll av verksamheten, vilket bl.a. ställer krav på effektiv hantering av de olika risker som är förknippade med långvarig kapitalförvaltning. Verksamheten är tekniskt komplicerad. Det gör det svårt för utomstående aktörer att värdera och bedöma ett tjänstepensionsföretags ekonomi samt om företaget hanterar risker på ett effektivt sätt. I praktiken är möjligheterna för tjänstepensionstecknare och tjänstepensionsberättigade att bevaka beslutsfattandet i tjänstepensionsföretag begränsade och sammantaget har företaget stor handlingsfrihet under avtalstiden.

Mot denna bakgrund är behovet av tydliga analys-, styrnings- och kontrollunderlag lika viktiga i ett tjänstepensionsföretag som i ett försäkringsföretag. Styrelsen i ett tjänstepensionsföretag bör därför fastställa riktlinjer för hantering av intressekonflikter. De bör utvärderas och ses över minst en gång per år. Genom riktlinjerna kan det säkerställas att beslut som fattas i företaget är förenliga med företagets grundläggande syfte.

Riktlinjerna för hantering av intressekonflikter ska bl.a. ge vägledning i beslut som avser förmögenhets- och riskfördelning mellan olika intressentgrupper i företaget. De beslutssituationer som bör beaktas särskilt är dels sådana där det finns risk att intressekonflikter mellan aktieägare, delägare, garantier och tjänstepensionstecknare (tjänstepensionsberättigade) får genomslag, dels sådana

där det kan finnas en intressekonflikt gentemot företagets anställda och andra som uppbär ersättning från företaget. Det sistnämnda fallet innebär att de övergripande principerna för olika ersättningsprogram till företagsledning, andra anställda och säljare också bör ingå i riktlinjerna. Detta blir särskilt viktigt om kompensationen till dessa grupper är provisionsbaserad, dvs. knuten till exempelvis företagets omsättning, tekniska resultat eller kapitalavkastning. I en verksamhet som är så komplicerad och svår att genomlysas som tjänstepensionsrörelse kan provisionsbaserade arrangemang medföra en risk att beslutsfattandet inte alltid sker på ett sätt som nödvändigtvis är förenligt med övriga intressenters bästa. Om exempelvis en del av företagsledningens ersättning är knuten till tillgångsportföljens utveckling kan incitament skapas att, i syfte att uppnå högre avkastning, avvika från en långsiktig placeringsstrategi och öka risken i portföljen. På liknande sätt kan säljarnas ersättning baseras på volymen av tecknade avtal. Sådana arrangemang kan skapa motiv att försöka öka marknadsandelarna genom att sänka premierna eller förbättra avtalsvillkoren på ett sätt som blir olönsamt för tjänstepensionsbolaget.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller inga bestämmelser i denna del.

9.5.4 Ersättningspolicy

Bedömning: Bestämmelserna om ersättningspolicy i förslaget till IORP II-direktiv bör genomföras genom föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer, med stöd av ett bemyndigande kopplat till riktlinjer för hantering av intressekonflikter.

Skälen för bedömningen: I artikel 24.1 i förslaget till IORP-direktiv finns bestämmelser om att tjänstepensionsinstitut ska ha en sund ersättningspolicy för de personer som faktiskt leder företaget. Enligt artikel 24.2 ska vissa uppgifter kring ersättningspolicy regelbundet offentliggöras. Enligt artikel 24.3 ska kommissionen ges mandat att meddela delegerade akter med närmare bestämmelser kring ersättningspolicy och offentliggöranden. De

delegerade akterna ska baseras på ett antal principer som räknas upp i artikeln.

Sedan några år tillbaka har krav på sunda ersättningssystem ställts på i stort sett alla finansiella institut, och liknande krav ska naturligtvis ställas också på tjänstepensionsföretagen. För de flesta instituten återfinns den närmare regleringen kring ersättningssystem i föreskrifter på lägre nivå än lagnivå, och det finns ingen anledning att välja någon annan lösning i regleringen för tjänstepensionsföretagen.

9.6 Kapitalbas och kapitalkrav

9.6.1 Tillräcklig kapitalbas

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska alltid, utöver de tillgångar som motsvarar de tekniska avsättningarna, ha en tillräcklig kapitalbas som minst uppgår till det högsta av ett schablonmässigt kapitalkrav, ett riskkänsligt kapitalkrav och ett garanti-belopp.

Tjänstepensionsdirektivet: Enligt artikel 17.1 ska ett tjänstepensionsinstitut, som står för åtagandet att täcka en biometrisk risk (dvs. risk kopplad till dödsfall, invaliditet och lång levnad) eller garanterar en viss avkastning eller en viss förmånsnivå ständigt, som en buffert, inneha kompletterande tillgångar utöver vad som motsvarar de tekniska avsättningarna. Storleken på de kompletterande tillgångarna ska återspegla typen av risk och tillgångssammansättningen avseende samtliga de pensionsplaner som institutet förvaltar. Dessa tillgångar ska vara fria från alla förutsebara åtaganden och fungera som en buffert för att kompensera skillnader mellan förväntade och verkliga kostnader och intäkter.

Artikel 17.2 och 17.3 stadgar att vid beräkningen av den lägsta storleken på de kompletterande tillgångarna ska bestämmelserna i artikel 17 a om disponibel solvensmarginal och 17 d om föreskriven solvensmarginal tillämpas. Om det är berättigat av aktsamhetsskäl får mera detaljerade föreskrifter fastställas av medlemsstaterna.

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförening som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska utöver tillgångar som motsvarar försäkringstekniska avsättningar beräknade enligt bestämmelserna för livförsäkringsbolag i 1982 års FRL, vid varje tidpunkt ha en tillräcklig kapitalbas.

Kapitalbasen ska minst uppgå till en nivå som beräknas med utgångspunkt i verksamheten art och omfattning (solvensmarginalen) enligt bestämmelserna om solvensmarginal för livförsäkringsbolag i 1982 års FRL (se 22 a och 25 §§ UFL samt 7 kap. 1 § och 23 § i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretag ska vid varje tidpunkt ha en tillräcklig kapitalbas utöver de tillgångar som krävs för skuldtäckning.

När verksamheten utövas ska kapitalbasen uppgå minst till en nivå som beräknas med utgångspunkt i verksamhetens omfattning och art (solvensmarginalen). Kapitalbasen ska dock aldrig vara mindre än det garantibelopp som anges i 17-20 §§ (se 7 kap. 1 §, 7-16 §§ och 17-20-§§ samt 6 kap. 1 § FRL).

Skälen för förslaget: Inledningsvis bör det noteras att utredningens utgångspunkter för utformningen av solvensregleringen behandlas avsnitt 5.3.4 och 5.6.2. Bestämmelserna i artikel 17.1–17.3 i tjänstepensionsdirektivet om krav på kompletterande tillgångar hos tjänstepensionsinstitut som ”står risk” bör i svensk rätt införas genom bestämmelser om krav på tillräcklig kapitalbas i relation till det högsta av tre olika typer av kapitalkrav; ett garantibelopp, ett schablonmässigt kapitalkrav och ett riskkänsligt kapitalkrav. *Garantibeloppet*, som behandlas närmare i avsnitt 9.6.6, ska motsvara det som i tjänstepensionsdirektivet benämns garantifond. *Det schablonmässiga kapitalkravet*, som behandlas närmare i avsnitt 9.6.5, ska motsvara det nuvarande kapitalkravet (dvs. kravet på tillräcklig solvensmarginal) beräknat utifrån bl.a. de tekniska avsättningarna. *Det riskkänsliga kapitalkravet*, som behandlas närmare i avsnitt 9.6.7, ska vara riskkänsligt, och beräknas med användning av vedertagen teknik för beräkning av risker.

I nästa avsnitt behandlas frågan om kapitalbasens sammansättning, dvs. bestämmelserna kring vilka typer av s.k. ”kompletterande tillgångar” som ska få användas till täckande av kapitalkravet.

Förslaget till IORP II-direktivet

Bedömning: Förslaget till IORP II-direktiv föranleder inget behov av ändringar i utredningens förslag till bestämmelser om tillräcklig kapitalbas.

Skäl för bedömningen: Förslaget till IORP II-direktiv innehåller inga sakliga ändringar av bestämmelserna om lagstadgat kapitalkrav i artikel 17 i tjänstepensionsdirektivet.

9.6.2 Kapitalbasens sammansättning

Förslag: Ett tjänstepensionsföretags kapitalbas får som huvudregel omfatta inbetalt aktiekapital, garantikapital eller verksamhetskapital, inbetalda förlagsinsatser, konsolideringsfond, övrigt eget kapital med avdrag för utdelning samt obeskattade reserver.

Immateriella tillgångar och förutbetalda anskaffningskostnader ska dras av från kapitalbasen.

I kapitalbasen får, efter tillstånd av Finansinspektionen, ingå dolda nettoreserver som har uppkommit genom värdering av tillgångar i den utsträckning sådana dolda reserver inte är av exceptionell natur.

Finansinspektionen, eller annan myndighet som regeringen bestämmer, får bemyndigande att meddela föreskrifter om värdering av poster i kapitalbasen och om villkor för att ta in, räkna av och bestämma omfattningen av poster i kapitalbasen samt om hur kapitalbasen i övrigt ska beräknas.

Tjänstepensionsdirektivet: Ett tjänstepensionsinstitut ska vid varje tidpunkt, i förhållande till sin samlade verksamhet, ha en tillräcklig disponibel solvensmarginal (dvs. kapitalbas) som åtminstone motsvaras av kraven i direktivet (se artikel 17.2 jämförd med artikel 17 a.1).

Den disponibla solvensmarginalen ska motsvaras av tillgångar i institutet som är fria från alla förutsebara förpliktelser, med avdrag för *immateriella värden*, inklusive följande:

- Det inbetalda *aktiekapitalet* eller, när det gäller ett ömsesidigt försäkringsföretag det faktiska *garantikapitalet* med tillägg för eventuella *medlemskonton*, förutsatt att samtliga följande kriterier uppfylls:
 - i) I stiftelseurkund och stadgar ska föreskrivas att betalningar från dessa konton till medlemmar endast får ske i den utsträckning detta inte medför att den disponibla solvensmarginalen understiger den föreskrivna nivån eller, efter det att företaget har upplösts, om samtliga andra skulder i företaget har lösts.
 - ii) I stiftelseurkund och bolagsordning ska föreskrivas att, om sådana betalningar som avses i led i sker av annan anledning än att ett enskilt medlemskap i det ömsesidiga företaget ska upphöra, de behöriga myndigheterna ska underrättas minst en månad i förväg och att de under denna period får förbjuda utbetalningen.
 - iii) De berörda bestämmelserna i stiftelseurkund och stadgar får endast ändras om de behöriga myndigheterna har förklarat sig inte ha några invändningar mot ändringen, utan att det påverkar tillämpningen av de kriterier som anges i leden i och ii.
- *Reserver* (lagstadgade och fria) som inte motsvarar ingångna försäkringsförpliktelser.
- *Vinsten eller förlusten* efter avdrag för utdelning.
- I den utsträckning som detta medges i nationell lag: de *vinstreserver* som redovisas i balansräkningen, om dessa kan användas till *täckande av eventuella förluster* och inte har avsatts för utdelning till medlemmar och förmånstagare.

Den disponibla solvensmarginalen ska minskas med beloppet för de egna aktier som institutet självt innehar (se artikel 17 a 2).

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförenings kapitalbas får som huvudregel omfatta övrigt eget kapital med avdrag för utdelning samt obeskattade reserver (se 25 § UFL och 7 kap. 22 § i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Ett livförsäkringsföretags kapitalbas får som huvudregel omfatta inbetalt aktiekapital, garantikapital, verksamhetskapital, övrigt eget kapital med avdrag för utdelning samt obeskattade reserver (se 7 kap. 22 § FRL).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om villkor för att ta in, räkna av och bestämma omfattningen av poster i kapitalbasen samt hur den i övrigt ska beräknas enligt 2 § (se 7 kap. 21 § FRL).

Skälen för förslaget: FRL:s regler om vad ett livförsäkringsföretags kapitalbas får omfatta motsvarar i princip tjänstepensionsdirektivets regler om tillräcklig disponibel solvensmarginal. De poster i eget kapital som kapitalbasen får bestå av bör dock specificeras närmare i den nya lagen. Detta för att särskilja dessa poster från olika typer av extern finansiering som i vissa fall kan klassificeras som eget kapital enligt redovisningen, men som inte uppfyller direktivets krav på att få ingå i kapitalbasen utan kräver tillstånd från Finansinspektionen.

Det föreslås därför att de poster som kapitalbasen som huvudregel får omfatta ska vara inbetalt aktiekapital, garantikapital och verksamhetskapital samt inbetalda förlagsinsatser, konsolideringsfond, övrigt eget kapital med avdrag för utdelning samt obeskattade reserver. Med övrigt eget kapital avses till exempel överkursfond, reservfond, uppskrivningsfond, kapitalandelsfond, fond för verkligt värde samt årets vinst eller förlust. Detta är olika typer av poster i eget kapital vars förekomst och tillgänglighet främst styrs av rörelse reglering, associationsrättslig reglering och redovisningsreglering.

Även obeskattade reserver (t.ex. säkerhetsreserv) bör få ingå i kapitalbasen eftersom de normalt avsätts när företaget går med vinst och löses upp när företaget går med förlust. Detta innebär att de uppfyller direktivets krav på att vinstreserver som redovisas i

balansräkningen ska kunna användas till täckande av eventuella förluster.

Direktivet anger att den disponibla solvensmarginalen ska motsvaras av tillgångar i institutet som är fria från alla förutsebara förpliktelser, med avdrag för *immateriella värden*. Direktivets regler införs därför genom bestämmelser om att redovisade immateriella tillgångar ska dras av från kapitalbasen.

Tillgångsposten förutbetalda anskaffningskostnader uppfyller inte direktivets krav på godkända tillgångar. Förutbetalda anskaffningskostnader är en periodisering av betalda utgifter. Det innebär att denna tillgångspost inte är realiserbar utan representerar en form av ett immateriellt värde. Den ska därmed dras av från kapitalbasen.

Finansinspektionen bör, i likhet med de bestämmelser som finns för försäkringsföretag och understödsföreningar, ges ett bemyndigande att meddelar föreskrifter om villkor för att ta in, räkna av och bestämma omfattningen av poster i kapitalbasen samt hur den i övrigt ska beräknas.

Direktivets regler om att det ska föreskrivas i stiftelseurkund och stadgar att betalningar från medlemskonton till medlemmar endast får ske i den utsträckning detta inte medför att den disponibla solvensmarginalen understiger den föreskrivna nivån eller, efter det att företaget har upplösts, om samtlig andra skulder i företaget har lösts föranleder inga lagstiftningsåtgärder. Detta eftersom medlemmarna i tjänstepensionsföreningar inte betalar in medlemsinsatser. Nu nämnt faktum innebär också att inga lagstiftningsåtgärder behövs för regeln i direktivet om utbetalning från medlemskonto som sker av annan anledning än att ett enskilt medlemskap ska upphöra.

Godkännande av stadgeändringar kommer att ske av Finansinspektionen enligt förslagen om associationsrätten.

Egna aktier får inte tas upp som en tillgång enligt redovisningsreglerna (se 4 kap. 14 § ÅRL), så direktivets regler i denna del föranleder inga lagstiftningsåtgärder.

Förslaget till IORP II-direktivet

Bedömning: Förslaget till IORP II-direktiv föranleder inget behov av ändringar i utredningens förslag till bestämmelser om kapitalbasens sammansättning.

Skäl för bedömningen: Förslaget till IORP II-direktiv innehåller inga sakliga ändringar av bestämmelserna om kapitalbasens sammansättning i artikel 17 a.1-2 i tjänstepensionsdirektivet.

9.6.3 Förlagslån och övrig extern finansiering

Förslag: Finansinspektionen får medge att förlagslån, kumulativa preferensaktier, vinstandelslån och kapitalandelslån får ingå i kapitalbasen.

Finansinspektionen, eller annan myndighet som regeringen bestämmer, får bemyndigande att meddela föreskrifter om ansökan och villkor för att förlagslån, kumulativa preferensaktier, vinstandelslån och kapitalandelslån ska få ingå i kapitalbasen.

Tjänstepensionsdirektivet: Artikel 17 a 3 stadgar att medlemsstaterna får föreskriva att den disponibla solvensmarginalen också får utgöras av:

- a) *Kumulativt preferensaktiekapital och förlagslånekapital* upp till högst 50 procent av den lägsta av den disponibla och den föreskrivna solvensmarginalen, varav högst 25 procent får bestå av förlagslån med fast löptid eller kumulativa preferensaktier med fast löptid, förutsatt att det finns bindande avtal om att förlagslånekapitalet eller preferensaktiekapitalet, i händelse av att institutet går i konkurs eller försätts i likvidation, ska ha prioritet efter alla övriga borgenärens fordringar och inte får betalas ut förrän alla andra vid tillfället utestående skulder har lösts.
- b) *Värdepapper* utan fast löptid samt *andra instrument*, inbegripet andra kumulativa preferensaktier än sådana som avses i led a, upp till högst 50 procent av den disponibla solvensmarginalen eller den föreskrivna solvensmarginalen, beroende på vilken som

är lägst, för det sammanlagda beloppet av de värdepapper och förlagslån som avses i led a, om de uppfyller följande villkor:

- i) De får inte återbetalas på innehavarens initiativ eller utan den behöriga myndighetens förhandsgodkännande.
- ii) Utställandeavtalet ska ge institutet möjlighet att uppskjuta räntebetalningar på lånet.
- iii) Långivarens fordran på institutet ska i sin helhet ha förmånsrätt efter samtliga icke-efterställda borgenärer.
- iv) Handlingarna som reglerar utställandet av värdepapperen ska innehålla bestämmelser om att lånekapital och obetalda räntor får användas till förlusttäckning och möjliggöra för institutet att fortsätta sin verksamhet.
- v) Endast till fullo inbetalt belopp ska beaktas.

Vid tillämpning av led a ska förlagslånekapital även uppfylla följande villkor:

- i) Endast helt inbetalda medel ska beaktas.
- ii) För lån med fast löptid ska den ursprungliga löptiden vara minst fem år. Senast ett år före förfalldatum ska institutet till de behöriga myndigheterna för godkännande lämna en plan för hur den disponibla solvensmarginalen ska kunna behållas på, eller ökas till, den föreskrivna nivån då lånet löper ut, såvida inte den andel av den disponibla solvensmarginalen som motsvaras av lånet gradvis har minskat under minst de senaste fem åren före förfalldatum. De behöriga myndigheterna får tillåta förtidsinlösen av sådana lån, om det utfärdande institutet ansöker om detta och förutsatt att dess disponibla solvensmarginal inte därigenom faller under den föreskrivna nivån.
- iii) Lån utan fast löptid ska ha minst fem års uppsägningstid, med undantag av de fall då de inte längre kan anses ingå i den disponibla solvensmarginalen eller då ett förhandsgodkännande från de behöriga myndigheterna särskilt krävs för förtidsinlösen. I det senare fallet ska återförsäkringsföretaget underrätta de behöriga myndigheterna senast sex månader före det datum då det avser att göra förtidsinlösen, och institutet ska därvid ange den disponibla solvensmarginalen och den föreskrivna solvensmarginalen, såväl före som efter återbetalningen. De behöriga

myndigheterna ska endast godkänna återbetalningen om institutets disponibla solvensmarginal inte därigenom faller under den föreskrivna nivån.

- iv) I låneavtalet får det inte ingå någon klausul om att skulden, under vissa särskilt angivna omständigheter utöver likvidation av institutet, ska förfalla till betalning före de avtalade förfallodagarna.
- v) Låneavtalet får ändras endast om de behöriga myndigheterna har förklarat sig inte ha några invändningar mot den föreslagna ändringen.

Bakgrund

Understödsföreningar

Finansinspektionen får i vissa fall medge att andra poster än de som anges i 1982 års FRL får ingå i kapitalbasen. (se 25 § UFL och 7 kap. 22 och 26 §§ i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Finansinspektionen får i enskilda fall besluta om att andra poster utöver de som anges i FRL får ingå i kapitalbasen. En förutsättning är att posterna inte är i konflikt med de absoluta kraven på sammansättningen av kapitalbasen. (se 7 kap. 3 § FRL).

Skälen för förslaget: Direktivets regler möjliggör att kumulativt preferensaktiekapital, förlagslån, värdepapper utan fast löptid samt andra instrument – förutsatt att vissa villkor är uppfyllda – får ingå i kapitalbasen.

Kumulativa preferensaktier avser preferensaktier där eventuella uppskjutna utdelningar ackumuleras för att betalas ut vid senare tillfälle. Preferensaktie är en aktie som vid utdelning och likvidation har företrädesrätt framför andra aktier, exempelvis stamaktier. Preferensaktier ger bättre rätt till bolagets tillgångar eller vinst än stamaktier vid konkurs eller likvidation. Aktier utgivna med utdelningspreferens ger aktieägaren särskild rätt till utdelning före innehavare av stamaktier, ibland med ett bestämt belopp baserat på teckningskursen uppräknad med viss kalkylränta. Aktier utgivna med likvidationspreferens ger vid likvidation särskild rätt till bola-

gets tillgångar. Det finns relativt långtgående möjligheter att utforma villkoren för preferensaktiers bättre rätt. Regleringen sker i bolagsordningen. En annan möjlighet att reglera aktieägares olika rättigheter är att avtala om dem genom ett aktieägaravtal. Preferensaktier med hög garanterad utdelning får delvis karaktären av en företagsobligation. En fundamental skillnad är dock att företagets kreditgivare går före alla aktieägare inklusive innehavare av preferensaktier i händelse av att företaget utvecklar betalningssvårigheter. Preferensaktiekapitalet redovisas som eget kapital.

Ett *förlagslån* är ett lån som, så länge det inte är förfallet, i händelse av likvidation eller konkurs ska betalas först sedan övriga oprioriterade fordringsägare har blivit tillgodosedda. Det är således frågan om en efterställd skuld. Förlagslån redovisas under en eget post – efterställda skulder – för att särskilja dessa från övriga finansiella skulder.

Ett *vinstandelslån* är ett lån där rätt till ränta är beroende av bolagets utdelning eller vinst och där det utfärdas ett vinstandelsbevis. Ett *kapitalandelslån* är ett finansiellt instrument där återbetalning bestäms på annat sätt än genom ett nominellt eller indexerat penningbelopp. Det belopp som bolaget ska betala tillbaka är helt eller delvis beroende av utdelningen till aktieägarna, kursutvecklingen på bolagets aktier, bolagets resultat eller finansiella ställning. Ett kapitalandelslån är, namnet till trots, i ekonomisk mening i de flesta fall inte ett "lån" (skuld), utan i stället en form av eget kapital. Beroende på vinstandelslånets och kapitalandelslånets villkor redovisas de antingen under en egen post i eget kapital eller som en egen post under skulder.

Utformningen av villkoren för kumulativa preferensaktier, förlagslån, vinstandelslån och kapitalandelslån beror vanligtvis på det utställande företagets legala och ekonomiska situation. Det därför är lämpligt att Finansinspektionen får ett bemyndigande att – för ett enskilt företag – medge om och till vilken del dessa poster får medräknas i kapitalbasen. Inspektionen bör även få ett bemyndigande att utforma närmare föreskrifter kring ansökan och villkor för dessa externa finansieringsformer.

Förslaget till IORP II-direktivet

Bedömning: Förslaget till IORP II-direktiv föranleder inget behov av ändringar i utredningens förslag till bestämmelser om medgivande av förlagslån och övrig extern finansierings ingående i kapitalbasen.

Skäl för bedömningen: Förslaget till IORP II-direktiv innehåller inga sakliga ändringar av bestämmelserna om medgivande av förlagslån och övrig extern finansierings ingående i kapitalbasen i artikel 17 a.3 i tjänstepensionsdirektivet.

9.6.4 Övriga poster som kan utgöra kapitalbas m.m.

Förslag: Finansinspektionen får medge i vilken utsträckning oredovisade övervärden och ej inbetalt aktiekapital och garantikapital får ingå i kapitalbasen.

Finansinspektionen får bemyndigande att meddela föreskrifter om ansökan och villkor för att dessa poster ska få ingå i kapitalbasen.

Tjänstepensionsdirektivet: Artikel 17 a 4 anger att på institutets ansökan, med åtföljande bevis, hos den behöriga myndigheten i hemmedlemsstaten och med dennes godkännande får den disponibla solvensmarginalen också utgöras av:

- a) Om zillmering inte tillämpas eller, om zillmering tillämpas och denna inte uppgår till de tillägg för försäljningskostnader som ingår i premien: skillnaden mellan en ej zillmerad eller delvis zillmerad försäkringsmatematisk avsättning och en försäkringsmatematisk avsättning zillmerad med en faktor som motsvarar det tillägg för försäljningskostnader som ingår i premien.
- b) Dolda nettoreserver som uppkommit genom värdering av tillgångar, i den mån sådana dolda nettoreserver inte är av exceptionell natur.
- c) Hälften av ännu ej inbetalt aktiekapital eller garantikapital, så snart den inbetalda delen uppgår till 25 procent av nämnda kapital, upp till 50 procent av den lägsta av den disponibla och den föreskrivna solvensmarginalen.

Beloppet som avses i led a får inte överstiga 3,5 procent av summan av skillnaderna mellan kapitalbeloppen för livförsäkringar och tjänstepensioner och de försäkringsmatematiska avsättningarna för samtliga försäkringsavtal där zillmering är möjlig. Denna skillnad ska minskas med beloppet för varje ej avskriven anskaffningskostnad som redovisas som tillgång.

Artikel 17 a 5 anger att kommissionen får anta tillämpningsåtgärder för punkterna 2–4 (se avsnitt 9.6.2 och 9.6.3) för att beakta en utveckling som motiverar tekniska justeringar av de poster som får ingå i den disponibla solvensmarginalen.

Bakgrund

Understödsföreningar

Finansinspektionen får i vissa fall medge att andra poster än de som anges i 1982 års FRL får ingå i kapitalbasen (se 25 § UFL och 7 kap. 22 och 26 §§ i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Finansinspektionen får i enskilda fall besluta om att andra poster utöver de som anges i FRL får ingå i kapitalbasen. En förutsättning är att posterna inte är i konflikt med de absoluta kraven på sammansättningen av kapitalbasen (se 7 kap. 3 § FRL).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om villkor för att ta in, räkna av och bestämma omfattningen av poster i kapitalbasen samt hur den i övrigt ska beräknas enligt 2 § (se 7 kap. 21 § FRL).

Skälen för förslaget: I likhet med det som gäller i dag för försäkringsföretag och understödsföreningar, bör direktivets regler om att ett tjänstepensionsföretag kan ansöka om att den disponibla solvensmarginalen också kan utgöras av dolda nettoreserver som inte är av exceptionell natur samt ej inbetalt aktiekapital och garantikapital bäst hanteras genom att Finansinspektionen får ett bemyndigande om att medge detta och utfärda lämpliga föreskrifter. Dolda nettoreserver kan till exempel vara oredovisade övervärden i fastigheter och aktier i dotterföretag i de fall dessa redovisas till anskaffningsvärde. Det saknas behov av att i lag införa särskilda regler om hantering av zillmeringseffekter avseende den disponibla

solvensmarginalen eftersom zillmering framförallt används på äldre försäkringar.

Artikel 17 a 5 om att kommissionen får anta tillämpningsåtgärder för att beakta en utveckling som motiverar tekniska justeringar av de poster som får ingå i den disponibla solvensmarginalen föranleder inga lagstiftningsåtgärder.

Förslaget till IORP II-direktivet

Bedömning: Förslaget till IORP II-direktiv föranleder inget behov av ändringar i utredningens förslag till bestämmelser om övriga poster som kan utgöra kapitalbas.

Skäl för bedömningen: Förslaget till IORP II-direktiv innehåller inga ändringar av bestämmelserna om övriga poster som kan ingå i kapitalbasen i artikel 17 a 4 i tjänstepensionsdirektivet.

Borttagandet av bestämmelserna om att kommissionen får anta tillämpnings åtgärder för punkterna 2–4 för att beakta en utveckling som motiverar tekniska justeringar av de poster som får ingå i den disponibla solvensmarginalen i artikel 17 a 5 föranleder inga åtgärder.

9.6.5 Beräkning av det schablonmässiga kapitalkravet

Förslag: Det schablonmässiga kapitalkravet för huvudförmåner ska beräknas med utgångspunkt i storleken på de försäkrings-tekniska avsättningarna, s.k. positiva risksummor och netto-driftskostnader – dvs. på det sätt som solvensmarginalen för livförsäkringar beräknas enligt den nu gällande regleringen.

Det schablonmässiga kapitalkravet för tilläggsförmåner ska beräknas med utgångspunkt i index för inbetalade avgifter och index för reglering av förmåner – dvs. på det sätt som solvensmarginalen för skadeförsäkringar beräknas enligt den nu gällande regleringen.

I det schablonmässiga kapitalkravet ska även ingå ett särskilt kapitalkrav för operativa risker.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer ska ges bemyndigande att meddela föreskrifter om den närmare beräkningen av det schablonmässiga kapitalkravet.

Tjänstepensionsdirektivet: Artikel 17 b innehåller bestämmelser om *föreskriven* solvensmarginal. Bestämmelserna, som är hämtade från försäkringsrörelseregleringen, har inte anpassats till terminologin i tjänstepensionsdirektivet. Bestämmelserna innehåller t.ex. regler om hur hänsyn ska tas till återförsäkring, som inte är relevant för tjänstepensionsföretag. Bestämmelserna, som är relativt detaljerade, innebär – starkt förenklat – att solvensmarginalen för livförsäkringar ska beräknas utifrån en andel av de tekniska avsättningarna med justeringar för s.k. risksummor²⁶ och att solvensmarginalen för skadeförsäkringar ska beräknas med utgångspunkt i s.k. premieindex och skadeindex. Den närmare beräkningen av solvensmarginalen skiljer sig åt mellan olika typer av åtaganden och avtal.

Bakgrund

Understödsföreningar

Kapitalbasen ska minst uppgå till en nivå som beräknas med utgångspunkt i verksamhetens art och omfattning (solvensmarginalen) enligt bestämmelserna i 7 kap. 23 § i 1982 års FRL (25 § UFL). Bestämmelserna i 7 kap. 23 § motsvarar i allt väsentligt de detaljerade bestämmelserna i det konsoliderade livförsäkringsdirektivet.

Försäkringsföretag

Kapitalbasen ska minst uppgå till en nivå som beräknas med utgångspunkt i verksamhetens art och omfattning (solvensmarginalen) enligt bestämmelserna i 7 kap. 23 § i 1982 års FRL (25 § UFL). Bestämmelserna i 7 kap. 23 § motsvarar i allt väsentligt de

²⁶ Med risksummor avses belopp som behöver skjutas till vid utbetalning på grund av ett dödsfall, utöver avsättningar som har gjorts för avtalet.

detaljerade bestämmelserna i det konsoliderade livförsäkringsdirektivet.

Skälen för förslaget: I avsnitt 5.6.2 och 9.6.1 har utredningen föreslagit en solvensreglering med ett s.k. schablonmässigt kapitalkrav som i sak ska motsvara de nuvarande kraven på s.k. solvensmarginal. I avsnitt 9.1.6 och 4.4.2 har utredningen föreslagit att tjänstepensionsförmåner ska delas in i huvudförmåner och tilläggsförmåner, mot bakgrund av den uppdelning som finns i tjänstepensionsdirektivet.

Eftersom *huvudförmåner* i grunden mest liknar livförsäkringar är det enligt utredningen lämpligt att beräkningen av det schablonmässiga kapitalkravet såvitt avser huvudförmåner tar sin utgångspunkt i de bestämmelser som anges i artikel 17 b.6 i tjänstepensionsdirektivet – dvs. i de regler som också gäller för livförsäkring.

Bestämmelserna om beräkningen av det schablonmässiga kapitalkravet såvitt avser *tilläggsförmåner*, och den typ av huvudförmåner som mer liknar skadeförsäkring än livförsäkring, bör däremot ta sin utgångspunkt i de bestämmelser som anges i artikel 17 b.6 i tjänstepensionsdirektivet – dvs. i bestämmelser som motsvarar de regler som gäller för skadeförsäkring.

Reglerna om beaktande av återförsäkring vid beräkningen av solvensmarginalen bör ha sin motsvarighet i reglerna om beräkning av det schablonmässiga kapitalkravet för tjänstepensionsföretag på det sättet att det vid den närmare beräkningen av kapitalkravet ska tas hänsyn till om tjänstepensionsföretaget tecknat försäkring mot den risk som kapitalkravet är avsett att täcka. Denna typ av detaljreglering bör dock meddelas genom föreskrifter på lägre nivå än lagnivå.

Mot bakgrund av utredningens bedömning om behovet av förstärkt solvensreglering anser utredningen att bestämmelserna om det schablonmässiga kapitalkravet – som alltså i sak motsvarar de nuvarande kapitalkraven för tjänstepensionsinstitut som står risk – bör kompletteras med ett särskilt kapitalkrav för operativa risker. Ett särskilt kapitalkrav för operativa risker skulle visserligen kunna tas med som en beståndsdel i det riskkänsliga kapitalkravet (se avsnitt 9.6.7), men utredningens bedömning är att ett kapitalkrav för operativa risker bättre hanteras inom ett mer schablonmässigt beräknat kapitalkrav. Bestämmelser kring den närmare beräkningen av kapitalkravet för operativ risk bör meddelas av Finansinspektionen, med stöd av det allmänna bemyndigandet att

meddela föreskrifter kring beräkningen av det schablonmässiga kapitalkravet. Vid beräkningen bör hänsyn bl.a. kunna tas till att de operativa riskerna i ett företag som enbart tillhandahåller tjänstepensionsförmåner som har sin grund i överenskommelser på arbetsmarknaden kan vara av ett delvis annat slag än de operativa risker som finns i t.ex. försäkringsföretag och kreditinstitut. Hänsyn bör vidare tas till i vilken utsträckning operativa risker beaktas inom ramen för det schablonmässigt beräknade kapitalkravet och inom ramen för de olika riskkategorierna i det riskkänsliga kapitalkravet.

De mer övergripande bestämmelserna om beräkningen av det schablonmässiga kapitalkravet bör, i likhet med vad gäller enligt dagens reglering, anges i lag medan de närmare bestämmelserna bör meddelas genom föreskrifter på lägre nivå än lag.

Avslutningsvis bör nämnas att artikel 17.b.3 behandlas i avsnitt 9.6.6. och att artikel 17.b.4 och 5 saknar relevans för tjänstepensionsföretag.

Förslaget till IORP II-direktivet

Bedömning: Förslaget till IORP II-direktiv föranleder inget behov av ändringar i utredningens förslag till bestämmelser om beräkning av minimikapitalkrav (solvensmarginal).

Skäl för bedömningen: Förslaget till IORP II-direktiv innehåller inga sakliga ändringar av bestämmelserna om beräkning av solvensmarginalen i artikel 17 b och 17d i tjänstepensionsdirektivet.

Borttagandet av bestämmelserna om att kommissionen får anta tillämpningsåtgärder för punkterna 2–4 för att beakta en utveckling som motiverar tekniska justeringar av de poster som får ingå i den disponibla solvensmarginalen i artikel 17 a 5 föranleder inga åtgärder.

9.6.6 Garantibeloppet

Förslag: Garantibeloppet i ett tjänstepensionsföretag ska vara 3 miljoner euro eller det högre belopp, grundat på förändringar i det europeiska konsumentprisindexet, som Europeiska kommissionen årligen tillkännager.

Om det finns särskilda skäl, ska Finansinspektionen få besluta att garantibeloppet för ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag eller en tjänstepensionsförening sätts ned med högst en fjärdedel.

Tjänstepensionsdirektivet: Artikel 17 c.1 anger att medlemsstaterna får föreskriva att en tredjedel av den föreskrivna solvensmarginalen, fastställd enligt artikel 17 b, ska utgöra garantifonden. Denna fond ska bestå av sådana poster som anges i artikel 17 a.2 och 17 a.3 och, efter godkännande av de behöriga myndigheterna i hemmedlemsstaten, artikel 17 a.4 b.

Enligt 17 c.2 ska garantifonden uppgå till minst tre miljoner euro. Varje enskild medlemsstat får föreskriva att den minsta garantifonden får nedsättas med 25 procent när det gäller ömsesidiga och liknande företag.

Bakgrund

Understödsföreningar

Bestämmelser saknas.

Försäkringsföretag

För direkt livförsäkringsrörelse ska garantibeloppet enligt 1 § andra stycket uppgå till ett belopp som motsvarar tre miljoner euro eller det högre belopp, grundat på förändringar i det europeiska konsumentprisindexet, som Europeiska kommissionen årligen tillkännager.

Finansinspektionen får besluta att garantibeloppet sätts ned med högst en fjärdedel för ett ömsesidigt försäkringsbolag eller en försäkringsförening (se 7 kap. 20 §).

Skälen för förslaget: Garantibeloppets storlek bör fastställas i enlighet med artikel 17 c.2 första meningen. Bestämmelserna om absoluta krav på sammansättning av kapitalbasen har behandlats i avsnitt 9.6.2.

Bestämmelserna i artikel 17 c.1, som utgör en option och som hittills har utnyttjats av Sverige, bör tas in även i den nya lagen.

Förslaget till IORP II-direktivet

Bedömning: Förslaget till IORP II-direktiv föranleder inga behov av ändringar i utredningens förslag till bestämmelser om garantibeloppet.

Skäl för bedömningen: I förslaget till IORP II-direktiv tas bestämmelserna om att medlemsstaterna får föreskriva att en tredjedel av den föreskrivna solvensmarginlen ska utgöra garantifonden bort (artikel 17 c.1) i tjänstepensionsdirektivet. Bestämmelserna om kravet på garantifondens storlek och möjligheten till nedsättning tas också bort (artikel 17 c.2). Eftersom den reglering som föreslås av utredningen måste vara förenlig med det nu gällande direktivet kan utredningen inte genomföra de ändringar som finns i förslaget till IORP II-direktiv.

9.6.7 Beräkning av det riskkänsliga kapitalkravet

Förslag: Det riskkänsliga kapitalkravet ska beräknas med användning av vedertagen teknik för beräkning av risker och motsvara den värdeminskning av företagets nettotillgångar som riskerna rimligen kan antas orsaka under tolv månader räknat från den tidpunkt då beräkningen görs.

Det riskkänsliga kapitalkravet ska beräknas genom en sammanläggning av kapitalkraven för marknadsrisk respektive förmånsrisk, där det vid sammanläggningen ska tas hänsyn till eventuella diversifieringseffekter (s.k. justerad sammanläggning).

Kapitalkravet för marknadsrisk ska i sin tur beräknas genom en justerad sammanläggning av separata kapitalkrav för ränte-

risk, aktierisk, fastighetsprisrisk, spreadrisk, koncentrationsrisk, och valutarisk.

Kapitalkravet för förmånsrisk ska i sin tur beräknas genom en justerad sammanläggning av kapitalkraven för dödlighetsrisk, långlevnadsrisk, sjuklighetsrisk och kostnadsrisk.

Skälen för förslaget: Här bör inledningsvis hänvisas till avsnitt 5.6.2, där utredningens utgångspunkter för den nya solvensregleringen behandlas.

Syftet med det riskkänsliga kapitalkravet i den nu föreslagna regleringen är att säkerställa att företaget har tillräckligt med buffertkapital för att kunna bära såväl de risker som finns på skuldsidan som på tillgångssidan i företagets balansräkning. Det riskkänsliga kapitalkravet kan mot denna bakgrund närmast beskrivas som något av en kontroll av att det schablonmässigt beräknade kapitalkravet är tillräckligt. Det riskkänsliga kapitalkravet är också avsett att utgöra en förstärkt solvensreglering i förhållande till bestämmelserna i tjänstepensionsdirektivet och därmed också i förhållande till vad som hittills har gällt i svensk rätt. Förslaget bör bl.a. ses i ljuset av att den hittillsvarande regleringen kan sägas utgöra en ur kundskyddsperspektiv mindre lämplig blandning av två i grunden olika typer av solvensregleringar.

I den äldre ”ursprungliga” solvensregleringen för försäkringsföretag fanns det s.k. inbyggda buffertar i avsättningarna (genom krav på s.k. *betryggande* antaganden) vilket kombinerades med relativt strikta och detaljerade placeringsbegränsningar för de tillgångar som svarar mot avsättningarna och ett mer schablonartat kapitalkrav som beräknades utifrån storleken på avsättningarna. I den mer moderna typen av solvensreglering beräknas avsättningarna i princip utan buffertar (s.k. *verkligt värde värdering*) vilket kombineras med slopandet av detaljerade placeringsbegränsningar för de tillgångar som svarar mot avsättningarna och ett riskkänsligt kapitalkrav som är avsett att fånga alla mätbara nettorisker i verksamheten, oavsett om riskerna finns på åtagande- eller tillgångssidan i en tänkt särskild solvensbalansräkning.

Regleringen i tjänstepensionsdirektivet kan sägas utgöra en blandning av den ursprungliga och den moderna regleringen, eftersom regleringen i tjänstepensionsdirektivet bygger på ett *visst* inslag av buffertar i avsättningarna (buffertar uppstår genom kravet på *aktsamma antaganden inklusive säkerhetsmarginal*, som alltså inte

är desamma som vare sig betryggande antaganden som ger högre buffertar eller en verkligt värde värdering som ger lägre buffertar), avsaknad av detaljerade placeringsbegränsningar²⁷ och det äldre schablonartade kapitalkravet. "Blandningen" i tjänstepensionsdirektivet innebär en risk för att regleringen inte i tillräcklig grad beaktar de risker som finns till följd av investeringarna, eller de risker som finns till följd av bristande matchning mellan skuld- och tillgångsidan i en tänkt balansräkning. Ett konkret exempel på vad som nu sagts är att företag med helt olika sammansättningar av tillgångar och med helt olika grad av diversifiering kan ha samma lagstadgade kapitalkrav, trots att de faktiska behovet av kapitalbuffert rimligen skiljer sig åt mellan de båda företagen.

Den typ av förstärkt reglering som mot denna bakgrund behövs kan, enligt utredningens mening, med fördel utformas med *utgångspunkt* i vedertagen teknik för beräkning av risker. Mer konkret föreslår utredningen att det riskkänsliga kapitalkravet ska byggas upp av separata kapitalkrav för de mest väsentliga riskerna i verksamheten, varvid hänsyn ska tas till eventuella diversifieringseffekter mellan de olika riskerna. Det totala riskkänsliga kapitalkravet, liksom de ingående delkapitalkraven för de olika typerna av risk, ska beräknas utifrån riskernas antagna nettopåverkan på tjänstepensionsföretagets kapitalbas, dvs. med användning av en s.k. value at risk-teknik.

Ett tydligt syfte med det riskkänsliga kapitalkravet är att fånga upp de risker som finns på tillgångssidan i en tänkt balansräkning och som inte antas bli fångade genom det schablonmässigt beräknade kapitalkravet, men det riskkänsliga kapitalkravet är också avsett att ge incitament till god riskhantering i vid mening och då framförallt incitament för lämplig matchning mellan tillgångs- och skuldsidan i en tänkt balansräkning.

Mot denna bakgrund föreslår utredningen att det ska finnas ett kapitalkrav för marknadsrisk, som ska innefatta delkapitalkrav för ränterisk, aktierisk, fastighetsprisrisk, spreadrisk, koncentrationsrisk och valutarisk. Här kan nämnas att utredningen gjort bedömningen att det inte torde behövas någon separat beräkning av kapitalkrav för motpartsrisk, mot bakgrund av att tjänstepensionsföretag inte avger återförsäkring och att det kan antas att företag som enbart ägnar sig åt förvaltning av tjänstepensionsförmåner normalt

²⁷ Jämför utredningens bedömning i avsnitt 9.4.10 om kvantitativa investeringsrestriktioner i den nya regleringen.

har en försiktig investeringsstrategi. Utredningen har därför gjort bedömningen att omfattningen av motpartsrisker torde vara relativt begränsad.

Utredningen föreslår vidare att det ska finnas ett kapitalkrav för förmånsrisk, som ska innefatta delkapitalkrav för ränterisk, dödlighetsrisk, långlevnadsrisk, sjuklighetsrisk, och kostnadsrisk.

I den slutliga regleringen måste de olika riskerna definieras. Eftersom den närmare kategoriseringen av olika risker och delrisker bör bli föremål för s.k. förstudier (jfr. avsnitt 5.6.2 och nedan) har utredningen avstått från att lämna förslag till definitioner.

Som framgått föreslår utredningen alltså att den närmare beräkningen av det riskkänsliga kapitalkravet ska ske med användning av s.k. value at risk.

När det gäller tidsperioden anser utredningen att en period om ett år är lämplig, även om det naturligtvis vid förstudierna kan visa sig att det är mer lämpligt att använda någon annan tidsperiod än ett år, t.ex. ett kvartal eller två år.

När det sedan gäller konfidensnivån kan det noteras att att Eiopa inom ramen för sin enkätundersökning för tjänstepensionsinstitut testade tre olika konfidensintervall; 99,5 procent, 97,5 procent respektive 95 procent, och att regleringen för tjänstepensionsinstitut i Nederländerna enligt de uppgifter utredningen har inhämtat bygger på ett konfidensintervall om 97,5 procent. Det kan vidare noteras att konfidensnivån i det s.k. Trafikljuset anses vara 99,5 procent, vilket även är den konfidensnivå som gäller i Solvens II-regelverket. Enligt utredningens mening kan lämplig konfidensnivå inte fastställas utan s.k. förstudier kring de faktiska riskerna för de svenska tjänstepensionsinstituten. Det får t.ex. antas att konfidensnivån i Solvens II-regelverket har bestämts – och beräknas – med utgångspunkt i de risker som ett genomsnittligt försäkringsbolag i Europa är exponerat för, och inte med utgångspunkt i de särskilda förhållanden som gäller för ett svenskt tjänstepensionsinstitut som enbart tillhandahåller tjänstepensionsförmåner som har sin grund i överenskommelser på arbetsmarknaden. Eftersom konfidensnivån – och därmed storleken på kapitalkravet – har betydelse för såväl kundskyddet som för möjligheterna till effektiv förvaltning av tjänstepensionsmedel föreslår utredningen en lagbestämmelse som klargör att konfidensnivån ska vara ”rimlig”. Rimligheten i konfidensnivån ska enligt utredningen bestämmas utifrån såväl behovet av ett tillräckligt bra kundskydd som behovet av en effektiv förvaltning av fonderade tjänstepens-

ionsmedel. I begreppet effektiv förvaltning ingår bl.a. behov av att ta hänsyn till kostnader och avkastning samt konkurrensaspekter. Den slutliga konfidensnivån bör enligt utredningen kunna fastställas på lägre nivå än lagnivå, och bör inte heller fastställas förrän nödvändiga förstudier har genomförts. Som framgått förutsätter utredningen att bestämmandet av den slutliga konfidensnivån och andra detaljer i regleringen kommer att föregås av ytterligare undersökningar av den svenska marknaden. Enligt utredningens mening bör de slutliga bestämmelserna vara baserade på relevanta svenska förhållanden, som naturligtvis kan skilja sig från de förhållanden som har legat till grund för bestämmelserna i Trafikljuset, IORP-QIS:en, den nederländska regleringen och Solvens II-regleringen.

9.6.8 Vissa avdrag från kapitalbasen

Bedömning: Avdrag från kapitalbasen avseende aktieinnehav i företag som omfattas av särskild tillståndsreglering som kan innebära begränsningar av disponering av dessa företags kapital ska regleras av Finansinspektionen.

Tjänstepensionsdirektivet: Regler saknas.

Bakgrund

Understödsföreningar

En tjänstepensionskassa ska göra vissa avdrag från kapitalbasen avseende det bokförda värdet av aktier eller av det som har skjutits till i annan form (tillskott) i

1. ett försäkringsföretag, ett kreditinstitut, ett institut för elektroniska pengar, ett värdepappersbolag eller motsvarande utländska företag,
2. ett utländskt återförsäkringsföretag,
3. ett försäkringsholdingföretag, eller
4. ett finansiellt institut.

En sådan avräkning ska göras om

1. kassans ägarandel överstiger 5 procent av företagets egna kapital, eller
2. kassans ägarandel understiger 5 procent av företagets egna kapital men
 - a) tillskottet eller summan av tillskotten överstiger 5 procent av det egna kapitalet eller de egna fonderna i företaget eller det sammanlagda bokförda värdet av sådana tillskott överstiger 10 procent av kassans kapitalbas, eller
 - b) företaget är ett intresseföretag eller kassan direkt eller indirekt äger minst 20 procent av kapitalet eller samtliga röster i företaget.

Avräkning ska inte göras om tillskott avser företag som omfattas av samma beräkning av gruppbaserad ekonomisk sammanställning som kassan enligt 26 § UFL. Avräkning ska inte heller göras för tillskott som avser företag som gemensamt med kassan omfattas av tillsyn enligt lagen (2006:531) om särskild tillsyn över finansiella konglomerat (se Finansinspektionens föreskrifter FFFS 2008:20 om svenska tjänstepensionskassors skyldighet att rapportera årsbokslutsuppgifter).

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretag ska göra vissa avdrag från kapitalbasen avseende det bokförda värdet av aktier eller av det som har skjutits till i annan form (tillskott) i

1. ett försäkringsföretag, ett kreditinstitut, ett institut för elektroniska pengar, ett värdepappersbolag eller motsvarande utländska företag,
2. ett utländskt återförsäkringsföretag,
3. ett försäkringsholdingföretag, eller
4. ett finansiellt institut.

En sådan avräkning ska göras om

1. försäkringsföretagets ägarandel överstiger 10 procent av företagets egna kapital, eller
2. försäkringsföretagets ägarandel understiger 10 procent av företagets egna kapital men
 - a) tillskottet eller summan av tillskotten överstiger 10 procent av det egna kapitalet eller de egna fonderna i företaget eller det sammanlagda bokförda värdet av sådana tillskott överstiger 10 procent av försäkringsföretagets kapitalbas, eller
 - b) företaget är ett intresseföretag eller försäkringsföretaget direkt eller indirekt äger minst 20 procent av kapitalet eller av samtliga röster i företaget (se 7 kap. 4 § FRL).

Skälen för bedömningen: Aktieinnehaven som ska dras av i kapitalbasen enligt regleringen för tjänstepensionskassorna och försäkringsregleringen avser innehav i företag som omfattas av olika former av reglering som kan innebära exempelvis olika kapitalkrav. Detta innebär att det egna kapitalet som motsvarar aktieinnehavet eventuellt inte är tillgängligt fullt ut för aktieägaren, eftersom det ska användas till andra ändamål.

Utredningens bedömning är att denna fråga lämpligast regleras av Finansinspektionen i likhet med gällande reglering för tjänstepensionskassor. På så sätt kan Finansinspektionen säkerställa att kapitalbasen i ett tjänstepensionsföretag är tillräcklig utifrån den förstärka solvensregleringen som föreslås.

9.6.9 Avräkning från kapitalbasen på grund av gruppregler

Bedömning: Inga regler föreslås. Tjänstepensionsföretag omfattas inte av gruppregler eller reglerna om finansiella konglomerat.

Tjänstepensionsdirektivet: Gruppregler saknas.

Bakgrund

Understödsföreningar

Understödsföreningar som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring omfattas av regler om gruppbaserad kapitalbas (se 26 a–26 h §§ i UFL).

Försäkringsföretag

Försäkringsföretag ska göra vissa avdrag från kapitalbasen om de ingår i en försäkringsgrupp eller omfattas av reglerna om finansiella konglomerat enligt lagen (2006:531) om särskild tillsyn över finansiella konglomerat (se 7 kap. 5 och 21 §§ FRL).

Skälen för bedömningen: Inga lagregler föreslås eftersom tjänstepensionsföretag inte omfattas av gruppregler.

9.6.10 Kapitalbas när liv och skadeförsäkring drivs i samma företag

Bedömning: Inga regler föreslås. Reglerna om kapitalbas när liv- och skadeförsäkring drivs i samma bolag saknar relevans för tjänstepensionsföretag.

Tjänstepensionsdirektivet: Direktivet innehåller inga regler om kapitalbas när liv- och skadeförsäkring drivs i samma företag.

Bakgrund

Understödsföreningar

Regler saknas.

Försäkringsföretag

Om ett försäkringsföretag driver direkt livförsäkringsrörelse och skadeförsäkringsrörelse i samma företag ska kapitalbasen för respektive rörelse beräknas och redovisas separat (se 7 kap. 6 § FRL).

Skälen för bedömningen: Inga lagregler införs eftersom direktivet saknar motsvarande regler som gäller för försäkringsföretag om liv- och skadeförsäkring drivs i samma företag.

9.6.11 Beslut angående avgiven återförsäkring

Bedömning: Inga regler föreslås. Reglerna om avgiven återförsäkring saknar relevans för tjänstepensionsföretag.

Bakgrund

Understödsföreningar

Kapitalbasen ska minst uppgå till en nivå som beräknas med utgångspunkt i verksamhetens art och omfattning (solvensmarginalen) enligt bestämmelserna i 7 kap. 23 § i 1982 års FRL (25 § UFL).

7 kap. 23 § i 1982 års FRL har följande lydelse.

Om återförsäkringsavtalen har försämrats i betydande utsträckning sedan föregående räkenskapsår eller om avtalen leder till en endast obetydlig risköverföring, får Finansinspektionen i ett enskilt fall besluta att det avdrag som gjorts på grund av avgiven återförsäkring ska minskas. Om den som har mottagit återförsäkringen är auktoriserad i en annan stat inom EES, får ett sådant beslut inte ha sin grund i bristande sundhet i återförsäkringsföretagets eller försäkringsföretagets finanser.

Försäkringsföretag

Om återförsäkringsavtalen har försämrats i betydande utsträckning sedan det föregående räkenskapsåret eller om avtalen leder till en endast obetydlig risköverföring, får Finansinspektionen i ett enskilt fall besluta att det avdrag som har gjorts på grund av avgiven återförsäkring ska minskas. Om den som har tagit emot återförsäkringen är auktoriserad i ett annat land inom EES, får ett sådant beslut inte ha sin grund i bristande sundhet i återförsäkringsföretagets eller försäkringsföretagets finanser (se 7 kap. 15 § FRL).

Skälen för bedömningen: Inga lagregler föreslås eftersom tjänstepensionsföretag inte torde kunna överlåta risker i FRL:s mening om återförsäkring, se avsnitt 9.1.17 om återförsäkring.

9.6.12 Beslut angående belopp som kan återfås från specialföretag

Bedömning: Inga regler föreslås. Reglerna om specialföretag saknar relevans för tjänstepensionsföretag.

Tjänstepensionsdirektivet: Saknar regler.

Bakgrund

Understödsföreningar

Kapitalbasen ska minst uppgå till en nivå som beräknas med utgångspunkt i verksamhetens art och omfattning (solvensmarginalen) enligt bestämmelserna i 7 kap. 23 § i 1982 års FRL (25 § UFL).

7 kap. 23 § i 1982 års FRL har följande lydelse.

Finansinspektionen får i ett enskilt fall besluta att belopp som kan återfås från ett specialföretag enligt avtal om riskövertagande får användas för att minska solvensmarginalen.

Försäkringsföretag

Enligt 7 kap. 16 § FRL får Finansinspektionen i ett enskilt fall besluta att belopp som kan återfås från ett specialföretag enligt avtal om riskövertagande får användas för att minska solvensmarginalen.

Skälen för bedömningen: Direktivet saknar regler om belopp som kan återfås från specialföretag. Det bör inte införas några sådana regler.

9.7 Förstärkt företagsstyrning

I avsnitt 5.3.5 har utredningen gjort bedömningen att regleringen kring företagsstyrning och riskhantering behöver förstärkas, och att en sådan förstärkning lämpligen bör baseras på ett ”förtida” införande av vissa av de förslag som kommissionen har lämnat i förslaget till reviderat tjänstepensionsdirektiv (IORP II-förslaget).

9.7.1 Styrelsens ansvar

Bedömning: Bestämmelserna i förslaget till IORP II-direktiv om styrelsens yttersta ansvar för verksamheten i ett tjänstepensionsinstitut behöver inte genomföras särskilt.

Klarläggandet om att bestämmelserna i direktivet inte reglerar den roll som staten eller arbetsmarknadens parter kan ha i styrningen av ett tjänstepensionsföretag behöver inte genomföras särskilt.

Skälen för bedömningen: I artikel 21.1 i förslaget till IORP II-direktiv finns bestämmelser om att medlemsländerna ska säkerställa att företagets förvaltnings-, lednings- eller tillsynsorgan har det yttersta ansvaret för efterlevnaden av de bestämmelser som införts med anledning av tjänstepensionsdirektivet.

Frågan om vad som ska avses med begreppet ”förvaltnings-, lednings- eller tillsynsorganet” och i vilken utsträckning det behövs särskilda lagstiftningsåtgärder för att uppfylla denna typ av krav på ”yttersta ansvar” har diskuterats i samband med genomförandet av Solvens II-direktivet. Utredningen gör ingen annan bedömning än den som har gjorts i utkastet till lagrådsremiss, vilket innebär att den nu aktuella bestämmelsen om förvaltnings-, lednings- eller tillsynsorganets yttersta ansvar ska anses vara en bestämmelse om styrelsens ansvar och att bestämmelsen inte behöver genomföras särskilt. Enbart det förhållandet att lagen föreskriver att styrelsen ska utföra eller svara för en viss uppgift innebär dock inte att delegation inte kan ske (se prop. 2004/05:85 s. 617 f.). Det finns dock i sammanhanget anledning att uppmärksamma att ansvarsfördelningen mellan styrelsen och den verkställande direktören i grunden ska följa allmänna associationsrättsliga principer. Det medför bl.a. att styrelsen inte kan delegera uppgifter av större och principiell betydelse för företaget.

I artikel 21.2 finns en bestämmelse som får tolkas som ett klarläggande om att direktivet inte reglerar den roll som staten eller arbetsmarknadens parter kan ha i styrningen av tjänstepensionsinstitut. Enligt utredningens bedömning föranleder klarläggandet inget behov av ytterligare reglering.

I sammanhanget bör även uppmärksammas det tidigare nämnda utvidgade lämplighetskravet i artikel 23.1 för styrelse, verkställande direktör och de som utför centrala funktioner i företaget (se avsnitt 9.1.2).

9.7.2 Grundläggande krav på företagsstyrningssystem

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska ha ett företagsstyrningssystem som säkerställer att företaget kan styras på ett sunt och ansvarsfullt sätt.

Systemet ska ses över regelbundet av företaget.

Skälen för förslaget: Förslaget till IORP II-direktiv innehåller ett antal bestämmelser om företagsstyrning i vid mening som inte har någon direkt motsvarighet i tjänstepensionsdirektivet. I tjänstepensionsdirektivet finns visserligen krav på ledningen av instituten, krav på aktuarie eller annan expert samt krav på vissa riktlinjer för investeringar, men det finns inte någon mer heltäckande reglering kring företagsstyrning av det slag som nu föreslås i IORP II-direktivet och vars motsvarighet redan finns i regleringen av andra finansiella institut.

Utredningen anser att de grundläggande krav på företagsstyrning som finns i IORP II-direktivet är av sådan art att kraven självklart – som utgångspunkt – ska gälla också för tjänstepensionsföretagen.

I artikel 22.1 i förslaget till IORP II-direktiv finns bestämmelser om krav på effektiva system för företagsstyrning som ska säkerställa en sund och ansvarsfull ledning av verksamheten. Av bestämmelsen framgår att systemet bl.a. ska bygga på en lämplig organisationsstruktur med tydlig ansvarsfördelning, åtskillnad mellan arbetsuppgifter och informationssystem. Av bestämmelsen framgår även att företagsstyrningssystemet ska utvärderas regelbundet.

Enligt artikel 22.2 ska företagsstyrningssystemet vara proportionellt i förhållande till arten, omfattningen och komplexiteten i den verksamhet som bedrivs.

Enligt artikel 22.6 ska minst två personer vara delaktiga i företagets faktiska verksamhet.

Bestämmelser av motsvarande slag finns i bl.a. Solvens II-regelverket och utredningen anser att bestämmelserna i allt väsentligt bör utformas efter mönster från den reglering som föreslås på försäkringssidan.

9.7.3 Styrdokument

Förslag: Ett försäkringsföretag ska upprätta och följa styrdokument för riskhantering, internrevision, aktuarier och verksamhet som omfattas av uppdragsavtal.

Styrdokumenterna ska fastställas av styrelsen, och utvärderas minst en gång per år.

Skälen för förslaget: Enligt artikel 22.3 i förslaget till IORP II-direktiv finns bestämmelser om att styrelsen ska fastställa riktlinjer för riskhantering och internrevision samt i tillämpliga fall även för aktuarier och för utläggning av verksamhet. Styrelsen ska säkerställa att riktlinjerna genomförs. Riktlinjerna ska utvärderas årligen och ska ändras vid behov.

Mot bakgrund av att behovet av tydliga analys-, styrnings- och kontrollunderlag är lika viktiga i ett tjänstepensionsföretag som i ett försäkringsföretag föreslår utredningen att tjänstepensionsföretagen ska ha de riktlinjer som föreslås i IORP II-direktivet, se även avsnitt 9.5. Dessa dokument bör lämpligen benämnas styrdokument.

9.7.4 Kontinuitet i verksamheten

Förslag: Ett tjänstepensions ska ha system, resurser och rutiner som är lämpliga för att verksamheten ska kunna bedrivas med kontinuitet och i enlighet med gällande regler.

Ett tjänstepensionsföretag ska ha en beredskapsplan.

Skälen för förslaget: Enligt artikel 22.5 i förslaget till IORP II-direktiv ska företaget vidta rimliga åtgärder för att garantera att deras verksamhet bedrivs med kontinuitet och på ett korrekt sätt, inklusive framtagandet av beredskapsplaner. Företaget ska i detta syfte ha rimliga och proportionella system, resurser och rutiner.

Enligt utredningens mening saknas det anledning att ha någon annan reglering för tjänstepensionsföretagen än den reglering som föreslås i utkastet till lagrådsremiss om genomförande av Solvens II-direktivet.

9.7.5 System för internkontroll

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska ha ett system för internkontroll.

Systemet ska omfatta förvaltnings- och redovisningsmetoder, ramar för internkontrollen och lämpliga rapporteringsrutiner på alla nivåer i företaget.

Skälen för förslaget: Enligt artikel 22.4 i förslaget till IORP II-direktiv ska företagen ha effektiva system för internkontroll. Systemen ska inkludera förvaltnings- och redovisningsrutiner, ett ramverk för internkontrollen och lämpliga rapporteringssystem på alla nivåer i företaget.

Med hänvisning till de skäl som har redovisats i avsnitt 9.7.2 föreslår utredningen att tjänstepensionsföretagen ska ha den typ av system för internkontroll som föreslås i IORP II-direktivet. Enligt utredningen saknas det anledning att ha någon annan reglering för tjänstepensionsföretagen än den reglering som föreslås i utkastet till lagrådsremiss om genomförande av Solvens II-direktivet.

9.7.6 Allmänna bestämmelser om funktioner

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska ha en funktion för riskhantering, en funktion för internrevision och en aktuariefunktion (centrala funktioner).

Funktionerna ska inrättas på ett sätt som säkerställer att respektive funktion kan utföra sina uppgifter på ett objektiva sätt.

Skälen för förslaget: I artikel 25 i förslaget till IORP II-direktiv finns ett antal allmänna bestämmelser kring de s.k. nyckelfunktioner (centrala funktioner) som enligt förslaget ska finnas i ett tjänstepensionsinstitut.

Av skäl 38 framgår att en nyckelfunktion är en intern kapacitet att utföra särskilda styrningsuppgifter, och att kravet på funktioner inte ska hindra företagen från att fritt bestämma hur dessa funktioner ska organiseras om inte annat framgår av direktivet. I artikel 6 q definieras en nyckelfunktion, inom ramen för ett företagsstyrningssystem, som en intern kapacitet att utföra praktiska uppgifter. Av definitionen framgår också att ett företagsstyrningssystem inkluderar riskhanteringsfunktionen, en funktion för internrevision och, för det fall företaget ingår avtal om finansiella åtaganden eller gör tekniska avsättningar, en aktuariefunktion.

Enligt artikel 25.1 ska ett tjänstepensionsinstitut ha en riskhanteringsfunktion, en funktion för internrevision och, i tillämpliga fall, en aktuariefunktion. Det framgår vidare att ansvarsfördelningen ska vara sådan att det säkerställs att varje funktion kan utföra sina uppgifter effektivt på ett objektivt, korrekt och oberoende sätt.

Enligt 25.2 får instituten tillåta att en och samma person eller organisatorisk enhet utför fler än en funktion, men riskhanteringsfunktionen ska utföras av en annan person eller organisatorisk enhet än den som utför funktionen för internrevision.

Enligt 25.3 ska den person eller organisatoriska enhet som utför en nyckelfunktion vara åtskild från den eller de som utför motsvarande funktion hos det företag (arbetsgivaren) som finansierar institutet. I artikeln finns ett förtydligande om att bestämmelserna inte reglerar den roll som staten eller arbetsmarknadens parter kan ha i den övergripande styrningen av institutet. Slutligen finns det en möjlighet att låta tillsynsmyndigheten tillåta undantag från bestämmelserna, med hänsyn till proportionalitetsprincipen.

Enligt artikel 25.4 ska de personer som utför nyckelfunktioner genast rapportera alla mer väsentliga problem inom sina respektive ansvarsområden till institutets styrelse.

Enligt artikel 25.5 ska alla upptäckter och rekommendationer från nyckelfunktionerna rapporteras till styrelsen, som ska besluta vilka åtgärder som ska vidtas.

Om styrelsen inte vidtar lämpliga åtgärder eller inte vidtar åtgärderna inom den tid som krävs och det föreligger mer allvarliga risker av visst slag, ska nyckelfunktionerna, enligt artikel 25.6 informera tillsynsmyndigheten. De risker som ska föranleda

information till tillsynsmyndigheten är risken att institutet inte uppfyller väsentliga lagkrav eller väsentliga krav som gäller för nyckelfunktionerna. Enligt artikel 26.7 ska medlemsländerna säkerställa rättsligt skydd för personer som informerar tillsynsmyndigheten enligt de nu aktuella bestämmelserna.

Kraven på nyckelfunktioner och beskrivningen av vad som avses med nyckelfunktioner påminner om den reglering som finns i Solvens II-regelverket, men det finns också flera skillnader. I Solvens II-regelverket ställs det t.ex. krav på en funktion för regelefterlevnad, vilket det inte görs i förslaget till IORP II-direktivet. Vidare finns det skillnader mellan de båda regleringarna när det t.ex. gäller den närmare regleringen kring funktionernas ”oberoende”. Vidare kan det noteras att den s.k. ”whistle-blowing”-reglering som finns i förslaget till IORP II-direktiv inte finns i Solvens II-regelverket.

Här bör också nämnas att det finns flera skillnader också mellan regleringen i förslaget till IORP II-direktiv och den reglering som numer gäller för kreditinstitut när det gäller företagsstyrning. Slutligen bör det här nämnas att Finansinspektionen har utfärdat allmänna råd om intern styrning och kontroll. De allmänna råden, som gäller för institut som står under tillsyn – såvida institutsformen inte är särskilt undantagen från tillämpningsområdet – föreskriver bl.a. att instituten bör ha en samlad funktion för självständig riskkontroll, en funktion för regelefterlevnad och en oberoende granskningsfunktion.

Som framgått i avsnitt 9.7.2 anser utredningen att de mer grundläggande kraven på effektiva och genomtänkta system och rutiner för företagsstyrning inklusive riskhantering självklart måste gälla även för den typ av tjänstepensionsföretag som ska regleras i den nya lagen om tjänstepensionsrörelse. Detta innebär att även tjänstepensionsföretag ska ha de centrala funktioner som krävs för en effektiv företagsstyrning. Ett tjänstepensionsföretag ska därför i vart fall ha en riskhanteringsfunktion, en funktion för internrevision och en aktuariefunktion.

Mot bakgrund av att det i förslaget till IORP II-direktiv saknas krav på en regelefterlevnadsfunktion har utredningen valt att avstå från att föreslå ett krav på en sådan funktion, även om det enligt utredningen rimligen är lika viktigt i ett tjänstepensionsföretag som i försäkringsföretag eller andra finansiella institut att det finns någon som har ett särskilt ansvar för frågor kring regelefterlevnad. En regelefterlevnadsfunktion kan bl.a. arbeta med rådgivning till, och utbildning av, styrelsen och andra i regelefterlevnadsfrågor samt vara

expert på risker kopplade till bristande regelefterlevnad. Det kan här noteras att kravet på regelefterlevnadsfunktion i Solvens II-regelverket är placerat i bestämmelsen om krav på system för internkontroll.

Frågor kring synen på funktioner, funktionernas arbetsuppgifter, organisationen av funktionerna och funktionernas oberoende har varit föremål för relativt omfattande diskussioner i samband med framtagandet och genomförandet av Solvens II-regelverket. Enligt utredningens mening är det rimligt att anta att motsvarande diskussioner kommer att bli aktuella i samband med förhandlingarna om förslaget till IORP II-direktiv och att utredningens förslag inte i onödan bör föregripa resultatet av dessa diskussioner. I linje med de överväganden som har gjorts inom ramen för utkast till lagrådsremiss med förslag till genomförande av Solvens II-direktivet föreslår utredningen därför att det i tjänstepensionsrörelselagen införs en principbaserad reglering kring företagsstyrning och de funktioner som pekats ut i direktivet. Annorlunda uttryckt är utredningens utgångspunkt att det inte utan starka skäl bör införas några mer detaljerade regler kring t.ex. ytterligare funktioner, arbetsuppgifter för respektive funktion eller krav på oberoende för respektive funktion. Den föreslagna regleringen innebär naturligtvis inte något hinder för tjänstepensionsföretag att inrätta en regelefterlevnadsfunktion.

När det särskilt gäller de s.k. ”whistle-blowing”-reglerna kan det konstateras att ett eventuellt införande av denna typ av regler i lag är en mer principiell fråga för i vart fall hela finanssektorn, och i förlängningen också för hela arbetsmarknaden. Det får anses ligga utanför utredningens uppdrag att närmare analysera denna typ av genomgripande principiella förändringar i svensk rätt.

9.7.7 Riskhanteringssystem

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska ha ett system för riskhantering som ska innehålla de strategier, processer och rapporteringsrutiner som behövs för att säkerställa att företaget fortlöpande kan identifiera, värdera, övervaka, hantera och rapportera risker samt beroenden mellan risker.

Systemet ska vara integrerat i företagets organisations- och beslutsstruktur.

Systemet ska omfatta de väsentliga risker som institutet är utsatt för.

Skälen för förslaget: I artikel 26 i förslaget till IORP II-direktiv finns bestämmelser om krav på riskhanteringssystem och dess innehåll.

Enligt artikel 26.1 första stycket ska instituten ha ett effektivt system för riskhantering bestående av de strategier, processer och rapporteringsrutiner som är nödvändiga för att kunna identifiera, värdera, övervaka, hantera och rapportera risker på regelbunden basis. Av bestämmelsen framgår att med risker avses såväl enskilda risker som risker på aggregerad nivå, och beroendet mellan risker, som institutet är exponerat för. Enligt artikel 26.1 andra stycket ska riskhanteringssystemet vara integrerat i företagets organisations- och beslutsstruktur.

Av artikel 26.2 framgår att riskhanteringssystemet i grunden ska täcka de risker som finns, eller kan uppstå i institutet, eller i företag som på grund av outsourcing utför uppgifter åt institutet. Av artikeln framgår vidare att omfattningen av systemet ska vara utformat med lämplig hänsyn/proportionellt till institutets storlek, interna organisation samt till arten, omfattningen och komplexiteten i verksamheten. Vidare ska systemet, mot den nu angivna bakgrunden, minst täcka följande riskområden; tecknande av förmåner och reservsättning, ALM-tekniker, investeringar och då särskilt med avseende på derivat eller andra liknande åtaganden, likviditets- och koncentrationsrisker, operativa risker samt försäkring eller andra riskreduceringstekniker.

I de fall medlemmarna/de tjänstepensionsberättigade bär finansiell risk ska riskhanteringssystemet, enligt artikel 26.3, även ta hänsyn till medlemmarnas/de tjänstepensionsberättigades perspektiv på risker.

Som framgått i avsnitt 9.7.2 anser utredningen att det ska ställas krav på att ett tjänstepensionsföretag ska ha någon form av riskhanteringssystem, i likhet med vad som gäller för i stort samtliga finansiella institut. De föreslagna bestämmelserna i IORP II-direktivet har stora likheter med den reglering som finns i Solvens II-regelverket, vilket talar för att reglerna bör utformas på ett likartat sätt. Mot bakgrund av att de närmare kraven på riskhanteringssystem emellertid bör vara anpassade efter den verksamhet som bedrivs – och att de krav som ställs i Solvens II-regleringen är nära kopplade till utformningen av solvenskapitalkravet för försäkringsföretag – anser utredningen att regleringen för tjänstepensionsföretag bör vara mer principbaserad än den reglering som finns i Solvens II-regelverket och som nu delvis föreslås i IORP II-direktivet.

9.7.8 Riskhanteringsfunktion

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska ha en funktion för riskhantering som ska bistå styrelsen och andra funktioner i det arbete som ska göras inom ramen för riskhanteringssystemet.

Skälen för förslaget: Enligt artikel 26.4 i förslaget till IORP II-direktiv ska instituten ha en riskhanteringsfunktion som är utformad på ett sätt som underlättar införandet av ett riskhanteringssystem. Som framgått i avsnitt 10.6 anser utredningen att ett tjänstepensionsföretag ska ha en riskhanteringsfunktion, och att regleringen ska vara principbaserad. Enligt utredningens bedömning saknas det anledning att detaljreglera vilka uppgifter som ska utföras av riskhanteringsfunktionen, eftersom det kan antas komma att variera mellan olika företag.

9.7.9 Funktion för internrevision

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska ha en funktion för internrevision.

Funktionen ska utvärdera systemet för internkontroll och andra delar av företagsstyrningssystemet samt rapportera resultat och lämna rekommendationer efter utvärderingarna till företagets styrelse.

Funktionen för internrevision ska utföra sina uppgifter med opartiskhet och vara oberoende från den verksamhet som utvärderas.

Styrelsen ska utse den som svarar för företagets funktion för internrevision.

Skälen för utredningens förslag: Enligt artikel 27.1 ska ett tjänstepensionsinstitut ha en effektiv funktion för internrevision. Funktionen ska utvärdera lämpligheten i systemet för internkontroll och andra delar av företagsstyrningssystemet, inklusive utlagd verksamhet. Enligt artikel 27.3 ska funktionen för internrevision rapportera resultat och lämna rekommendationer efter utvärderingarna till företagets styrelse. Styrelsen ska bestämma vilka åtgärder som ska vidtas med anledning av varje iakttagelse och ska säkerställa att åtgärderna utförs.

Enligt artikel 27.2 ska instituten utse minst en oberoende person, inom institutet eller utanför institutet, som ansvarar för funktionen för internrevision. Den person som utses får inte samtidigt ansvara för någon annan nyckelfunktion, förutom vissa uppgifter vad avser de tekniska avsättningarna.

Som framgått i avsnitt 9.7.6 anser utredningen att ett tjänstepensionsföretag ska ha en funktion för internrevision. Den närmare regleringen av funktionen för internrevision kan lämpligen utformas efter mönster från den motsvarande reglering som föreslås i utkastet till lagrådsremiss om genomförande av Solvens II-direktivet.

9.7.10 Aktuariefunktion

Förslag: I ett tjänstepensionsföretag ska beräkningar och värderingar av de tekniska avsättningarna utföras av en aktuariefunktion, under överinseende av en eller flera ansvariga aktuarier.

Aktuariefunktionen ska informera styrelsen om tillförlitligheten och lämpligheten i de metoder, beräkningar och värderingar som företaget använder för att fastställa de tekniska avsättningarna.

Aktuariefunktionen ska bistå styrelsen och andra funktioner i det arbete som ska göras inom ramen för riskhanteringssystemet.

Den ansvarige aktuarien ska ha de insikter och erfarenheter som krävs för att kunna fullgöra sina uppgifter.

Den ansvarige aktuarien ska registreras.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om de krav på insikter och erfarenheter som ska ställas på ansvarig aktuarie.

Skälen för utredningens förslag: I artikel 28 i förslaget till IORP II-direktiv finns bestämmelser om aktuariefunktionen.

Enligt artikel 28.1 ska medlemsländerna kräva att det finns en aktuariefunktion i sådana institut där medlemmarna/förmånstagarna inte bär all finansiell risk. I artikeln finns en uppräkningslista av de arbetsuppgifter som ska utföras inom ramen för aktuariefunktionen. Uppräkningslistan överensstämmer till viss del

med den reglering som finns i Solvens II-direktivet, men det finns också vissa skillnader.

Bland arbetsuppgifterna som räknas upp i förslaget till IORP II-direktiv kan nämnas samordning och övervakning av beräkningarna av de tekniska avsättningarna, bedömningar av olika slag samt rapportering till styrelsen. Enligt artikel 28.2 ska instituten utse åtminstone en oberoende person, inom institutet eller utanför institutet, som är ansvarig för aktuariefunktionen.

Som framgått i avsnitt 9.7.6 anser utredningen att ett tjänstepensionsföretag ska ha en aktuariefunktion, bl.a. eftersom tjänstepensionsföretagen är den typ av tjänstepensionsinstitut som ”står risk”. Den närmare regleringen av aktuariefunktionen kan lämpligen utformas efter mönster från nu gällande reglering i FRL kompletterad med vissa av de bestämmelser som föreslås i IORP II-direktivet. I motsats till vad utredningen har föreslagit i fråga om regleringen av riskhanteringsfunktionen, men i likhet med den föreslagna regleringen av funktionen för internrevision, anser utredningen att det när det gäller aktuariefunktionen är lämpligt att lagen innehåller en något mer detaljerad beskrivning av funktionens arbetsuppgifter och uttryckliga krav på ansvarig aktuarie.

9.7.11 Egen riskutvärdering

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska genomföra en egen riskutvärdering.

Den egna riskutvärderingen ska innehålla en beskrivning av tjänstepensionsförmånerna och de pensionsöverenskommelser som utgör grunden för förmånerna, bedömningar av företagets riskhanteringssystem, totala kapitalbehov, efterlevnad av bestämmelserna om tekniska avsättningar, marginalen för ogynnsamma avvikelser som ett led i beräkningen av de tekniska avsättningarna samt bedömningar av finansieringen av det totala kapitalbehovet, det sponsorstöd som kan vara tillgängligt för företaget, operativa risker och nya eller framväxande risker som avser klimatförändring, resursanvändning och miljö.

För den egna riskutvärderingen ska företaget ha metoder som säkerställer att de risker som företaget är, eller kan komma att bli, exponerade för på såväl kort som lång sikt, identifieras och utvärderas. Den egna riskutvärderingen ska innehålla en beskrivning av de metoder som används.

Den egna riskutvärderingen ska ingå som en integrerad del i företagets strategier och beaktas vid strategiska beslut.

Ett tjänstepensionsföretag ska genomföra riskutvärderingen regelbundet och, om någon väsentlig förändring skett av de risker som företaget är utsatt för, utan dröjsmål.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer ska meddela föreskrifter om vad som ska ingå i de olika bedömningarna, de metoder som ska användas och med vilken regelbundenhet den egna riskutvärderingen ska genomföras.

Skäl för utredningens förslag: Enligt artiklarna 29 och 30 i förslaget till IORP II-direktiv ska ett tjänstepensionsinstitut genomföra en "riskbedömning av pensioner". Bestämmelsen har placerats under rubriken "Handlingar som gäller styrning", och av skäl 41 framgår att syftet med kravet är att instituten ska förbättra sin riskhantering så att "potentiell sårbarhet i pensionsplanernas långsiktiga bärkraft kan förstås och diskuteras med de behöriga myndigheterna".

Enligt artikel 29.1 *första* stycket ska varje institut – med beaktande av arten, omfattningen och komplexiteten i verksamheten – genomföra en *riskbedömning* och ta fram en *riskutvärdering*²⁸ för pensioner i syfte att dokumentera riskbedömningen. Enligt artikel 29.1 *andra* stycket ska riskutvärderingen genomföras regelbundet, och utan dröjsmål vid ändringar av institutets riskprofil. I artikel 30 finns ett bemyndigande för kommissionen att meddela delegerade akter kring intervallen för riskutvärderingen.

I artikel 29.2 finns en uppräknning av vilka olika bedömningar och beskrivningar som ska ingå i riskutvärderingen, och i artikel 30 finns ett bemyndigande för kommissionen att meddela delegerade akter kring vad som ska ingå i de olika bedömningarna. Enligt artikel 29.3 ska instituten ha metoder för identifiering och utvärdering av risker. I artikel 30 finns ett bemyndigande för kommissionen att meddela delegerade akter kring dessa metoder. Enligt artikel 29.4 ska riskutvärderingen ingå som en integrerad del i den operativa strategin och beaktas i institutets strategiska beslut. Slutligen finns

²⁸ Enligt den engelska versionen av förslaget till IORP II-direktiv ska instituten "carry out their own riskassessment and to produce a riserevaluation for pensions in order to document that assessment". Enligt den svenska versionen ska instituten "göra en egen riskbedömning och ta fram en riskbedömning för pensioner för att dokumentera denna bedömning. Utredningens förslag är baserat på den engelska versionen av direktivet, som kan sägas göra en skillnad på bedömningarna och dokumentationen av bedömningarna.

det i artikel 30 ett förtydligande om att de delegerade akterna inte får medföra att det införs krav på fondering som går längre än bestämmelserna i direktivet.

Kravet på en *egen riskutvärdering* i förslaget till IORP II-direktiv har vissa likheter med det krav på en *egen risk- och solvens bedömning* som finns i Solvens II-regelverket²⁹, men det finns också flera skillnader. Kraven liknar varandra såvitt avser delar av det grundläggande syftet, dvs. att företagen inom ramen för sin styrning av verksamheten ska göra en genomgång och utvärdering av riskerna i verksamheten, och att bedömningarna ska vara integrerade i den strategiska styrningen av företaget. När det gäller skillnaderna kan det sägas att kraven på den egna risk- och solvensbedömningen i Solvens II-regelverket är mer omfattande och mer detaljerade än de krav som finns i förslaget till IORP II-direktiv. Enligt Solvens II-regelverket ska företagen t.ex. också bedöma efterlevnaden av bestämmelserna om solvenskapitalkravet och göra en jämförelse mellan företagets riskprofil och de antaganden som ligger bakom solvenskapitalkravet.

Mot bakgrund av den verksamhet som ska bedrivas av ett tjänstepensionsföretag får det – enligt utredningens bedömning – anses vara självklart att det inom ramen för de mer uttalade krav på företagsstyrning och riskhantering som nu införs också bör ställas krav på någon form av egen riskbedömning/riskutvärdering. Enligt utredningens bedömning bör de förslag till bestämmelser om egen riskutvärdering som finns i förslaget till IORP II-direktiv användas vid utformningen av den nationella regleringen av tjänstepensionsföretag.

Mot bakgrund av att kommissionen föreslås få bemyndigande att meddela delegerade akter kring institutens egna riskutvärdering finns det visserligen skäl att anta att den kommande regleringen kommer att bygga på en långtgående harmonisering av bestämmelserna, och att utredningen därför bör avstå från att nu föreslå nationella bestämmelser kring egen riskutvärdering. Utredningen anser emellertid att de nationella krav som nu föreslås har karaktär av principreglering, som utan några större ändringar borde kunna förenas med en eventuellt kommande detaljreglering på lägre nivå. Kraven på att ett tjänstepensionsföretag ska göra en egen bedömning och utvärdering av de risker som finns i verksamheten får

²⁹ Artikel 45 i Solvens II-direktivet.

dessutom anses vara en så pass självklar del av det grundläggande kravet på sund och ansvarsfull företagsstyrning att det krävs mycket starka skäl för ett aktivt ställningstagande mot ett krav på egen riskutvärdering. Regelbundna interna riskutvärderingar torde vara ett naturligt inslag i den tjänstepensionsverksamhet som i dag bedrivs med tillämpning av bestämmelserna i tjänstepensionsdirektivet.

9.7.12 Utläggning av verksamhet (outsourcing)

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag får uppdra åt någon annan att utföra nyckelfunktioner eller annan verksamhet som ingår i företagets tjänstepensionsrörelse (uppdragsavtal). Ett sådant uppdrag inskränker dock inte företagets ansvar enligt denna lag.

Ett tjänstepensionsföretag som avser ingå ett uppdragsavtal ska genom val, styrning och uppföljning av uppdragstagaren säkerställa att den utlagda funktionen eller verksamheten fungerar på ett tillfredsställande sätt.

Ett uppdragsavtal ska vara skriftligt och innehålla en reglering av parternas rättigheter och skyldigheter.

Ett uppdragsavtal får inte avse operativa arbeten eller funktioner som är av väsentlig betydelse, om det kan leda till att

1. kvaliteten i företagsstyrningssystemet försämras väsentligt,
2. den operativa risken i företaget ökar väsentligt,
3. Finansinspektionens möjlighet att utöva tillsyn försämras, eller
4. tjänstepensionstecknarnas möjlighet till tillfredsställande och fortlöpande service inte kan upprätthållas.

Ett tjänstepensionsföretag som avser att ingå ett uppdragsavtal som avser operativ verksamhet eller funktioner av väsentlig betydelse ska i god tid, innan avtalet ingås anmäla detta till Finansinspektionen. Företaget ska snarast anmäla till Finansinspektionen om det inträffar väsentliga förändringar inom sådana verksamheter eller funktioner.

Ett tjänstepensionsföretag som ingår ett uppdragsavtal ska vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa att uppdragstagaren

1. samarbetar med tjänstepensionsföretagets tillsynsmyndigheter när det gäller de funktioner eller verksamhet som omfattas av uppdragsavtalet,
2. ger tjänstepensionsföretaget, dess revisorer och tillsynsmyndigheter tillgång till uppgifter som rör de funktioner eller verksamhet som omfattas av uppdragsavtalet, och
3. ger tillsynsmyndigheterna faktiskt tillträde till uppdragstagarens lokaler .

Skälen för förslaget: Som framgått i avsnitt 9.1.7 anser utredningen att de bestämmelser om utläggning av verksamhet som finns i artikel 33.2 i förslaget till IORP II-direktiv ska tas in i regleringen för tjänstepensionsföretag. Bestämmelserna har stora likheter med den reglering som finns i t.ex. Solvens II-regelverket, men också i den reglering som finns för andra finansiella institut. De föreslagna bestämmelserna kan också jämföras med de bestämmelser om uppdragsavtal som finns i Finansinspektionens allmänna råd om styrning och kontroll av finansiella företag (FFFS 2005:1), se 7 kap.

Utredningens förslag är utformat efter mönster från det förslag till reglering som finns i utkastet till lagrådsremiss om genomförande av Solvens II-direktivet, men bestämmelserna har justerats i flera delar för att bättre stämma överens med förslaget i IORP II-direktivet.

9.8 Överlåtelse av tjänstepensionsförmånsbestånd

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag (det överlåtande företaget) får helt eller delvis överlåta sitt tjänstepensionsförmånsbestånd till ett annat tjänstepensionsföretag (det övertagande företaget).

Ett avtal om överlåtelse av tjänstepensionsförmånsbestånd ska för att bli giltigt godkännas av stämman i det överlåtande företaget och därefter anmälas för registrering.

Tjänstepensionsföretaget får verkställa överlåtelseavtalet efter tillstånd från Finansinspektionen. Ett sådant tillstånd ska ges om den rätt som tillkommer tjänstepensionstecknarna och andra ersättningsberättigade på grund av tjänstepensionsförmånsavtal inte försämras, och det övertagande tjänstepensions-

företagethar den kapitalbas som krävs sedan överlåtelsen har beaktats.

När tillstånd att verkställa överlåtelseavtalet har lämnats, ska det övertagande tjänstepensionsföretaget genast anmäla beslutet för registrering.

Tjänstepensionsdirektivet saknar regler om överlåtelse av försäkringsbestånd.

Bakgrund

Understödsföreningar

I UFL finns regler om överlåtelse av försäkringsbestånd – överlåtelse av understödsförenings rörelse utan föregående likvidation (se 63 och 64 §§). Dessa regler var tillämpliga såväl när det gäller att överlåta ett helt försäkringsbestånd som vid överlåtelse av en del av ett försäkringsbestånd. Överlåtelsen kan ske till en annan förening eller till ett försäkringsbolag.

Försäkringsföretag

I FRL finns bestämmelser om överlåtelse av försäkringsbestånd i 10 kap. I 10 kap. 1 § FRL stadgas att ett försäkringsföretag (det överlåtande företaget) får helt eller delvis överlåta sitt försäkringsbestånd till en annan försäkringsgivare (den övertagande försäkringsgivaren). Där läggs även fast att överlåtelse får ske till ett svenskt försäkringsföretag eller en utländsk försäkringsgivare som har tillstånd att driva försäkringsrörelse i Sverige eller som är auktoriserad i ett annat land inom EES.

Skälen för förslaget: Det är lämpligt att i tjänstepensionsrörelselagen införa i huvudsak motsvarande reglering som finns i FRL om överlåtelse av försäkringsbestånd.

I IORP II-direktivet artikel 13 föreslås nya regler för gränsöverskridande överföring av pensionsplaner som måste godkännas i förväg av behörig myndighet i det mottagande tjänstepensionsinstitutets hemland. Om inte nationell social- och arbetsmarknadslagstiftning föreskriver annat ska överföringen och villkoren för

denna förhandsgodkännas av berörda medlemmar och förmåns-tagare eller, i förekommande fall, av deras företrädare.

Denna bestämmelse, som innefattar överlåtelse av tjänstepensionsförmånsbestånd mellan medlemsstaternas tjänstepensionsinstitut, kan komma att avsevärt förändras under förhandlingens gång. När det gäller omfattningen av de företag som ska kunna överta ett tjänstepensionsförmånsbestånd finns det därför anledning att nu begränsa denna krets till endast andra tjänstepensionsföretag.

9.9 Några övriga frågor med anledning av förslaget till IORP II-direktiv

9.9.1 Förslagen till ändringar i de inledande bestämmelserna

Bedömning: Kommissionens förslag till ändringar i de inledande bestämmelserna i tjänstepensionsdirektivet är i allt väsentligt endast redaktionella eller av följdändringskaraktär. De föranleder därför i huvudsak inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag.

Skäl för bedömningen: I förslaget till IORP II-direktiv finns förslag till vissa ändringar i artiklarna 1–8 i det nuvarande tjänstepensionsdirektivet. De flesta ändringarna är redaktionella, eller av följdändringskaraktär.

I artikel 6 införs dock vissa nya definitioner som i ett fall bör tas in i den nya lagen, nämligen definition av begreppet central funktion (se avsnitt 9.7.6).

9.9.2 Förslaget till förtydligande kring behandlingen av personuppgifter

Bedömning: Kommissionens förslag till förtydligande om att svenska myndigheter och tjänstepensionsinstitut ska följa de nationella bestämmelser som har införts med anledning av direktivet om personuppgifter föranleder inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag.

Skälen för bedömningen: I artikel 74 i förslaget till IORP II-direktiv föreslås en bestämmelse om att institut och myndigheter som med anledning av bestämmelserna i direktivet behandlar personuppgifter ska följa den nationella normgivning som har införts med anledning av direktivet om personuppgifter³⁰.

Det kan konstateras att personuppgiftslagen (1998:204) är tillämplig då personuppgifter behandlas i verksamheter som bedrivs både av enskilda och av myndigheter.

9.9.3 Bestämmelser riktade till kommissionen m.m.

Bedömning: Förslaget om att kommissionen ska utvärdera direktivet och dess genomförande föranleder inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag.

Bestämmelserna om förutsättningarna för kommissionens att utöva sina delegerade rättigheter föranleder inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag.

Skälen för bedömningen: Förslaget till bestämmelser om utvärdering av direktivet i artikel 75 är riktad till kommissionen, och föranleder därför inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag. Inte heller förslagen i artikel 77 om kommissionens möjlighet att anta delegerade akter föranleder några ändringar i utredningens bedömningar och förslag.

9.9.4 Bestämmelserna om genomförande och ikraftträdande m.m.

Bedömning: Förslagen kring genomförande och ikraftträdande av IORP II-direktivet föranleder inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag.

Skälen för bedömningen: De föreslagna bestämmelserna kring genomförande och ikraftträdande av direktivet samt om upp-

³⁰ Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG av den 24 oktober 1995 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter.

hävande av det äldre direktivet – artiklarna 78–80 – föranleder inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag, även om de indikativa tidpunkterna har viss betydelse för utredningens bedömningar och förslag till ikraftträdande- och övergångsbestämmelser för den nya lagen om tjänstepensionsrörelse (se avsnitt 5.7–5.9 och avsnitt 17).

9.9.5 Förslaget till ändringar i övergångsreglerna för försäkringsföretag som bedriver tjänstepensionsverksamhet

Bedömning: Förslaget till ytterligare förlängning av övergångsregeln för försäkringsföretag som bedriver tjänstepensionsverksamhet enligt optionen i artikel 4, föranleder inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag.

Skälen för bedömningen: I artikel 76 i förslaget till IORP II-direktiv föreslås ändringar i den övergångsregel för försäkringsföretag som bedriver tjänstepensionsverksamhet som införts i Solvens II-direktivet genom Omnibus II-direktivet. De enda skillnaderna är att övergångsperioden har utsträckts ytterligare (löper ut den 31 december 2022) samt att det stadgas att försäkringsföretaget ska beräkna solvenskapitalkravet som summan av kravet för försäkringsverksamhet och tjänstepensionsverksamhet. Förslaget – som inte föranleder några ändringar i utredningens bedömningar och förslag – behandlas även i avsnitt 5.9.

10 Verksamhet över gränserna

10.1 Verksamhet över gränserna

Förslag: För svenska tjänstepensionsföretag införs bestämmelser om särskilda underrättelseförfaranden vid inrättande av sekundäretablering, när företaget åtar sig uppdrag från en sekundäretablering och när företaget bedriver gränsöverskridande tjänstepensionsverksamhet inom EES.

Bedömning: Gällande regler i lagen om utländska försäkringsgivares och tjänstepensionsinstituts verksamhet i Sverige tillgodoser den rätt för utländska tjänstepensionsinstitut att bedriva verksamhet här i landet som ges i tjänstepensionsdirektivet.

Något krav på att utländska tjänstepensionsinstitut ska följa svenska investeringsregler för sin verksamhet i Sverige ska inte införas.

Tjänstepensionsdirektivet: Artikel 20 slår fast principen om tjänstepensionsinstituts rätt att bedriva *gränsöverskridande verksamhet*.

Direktivet behandlar inte s.k. *sekundäretablering*, dvs. upprättande av en filial, agentur eller liknande driftställe i ett annat land. Sådan sekundäretableringsrätt tillkommer däremot uttryckligen försäkringsföretagen enligt livförsäkringsdirektiven. Även de institut som faller under tjänstepensionsdirektivets tillämpningsområde har emellertid rätt till sekundäretablering – en rätt som följer direkt av reglerna om bl.a. etableringsfrihet i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget, artiklarna 49 till 55).

Medlemsstaterna ska enligt artikel 20.1 tillåta företag som är etablerade inom deras territorier att ge uppdrag åt tjänste-

pensionsinstitut som är godkända i andra medlemsstater. En medlemsstat ska även tillåta tjänstepensionsinstitut som är godkända inom det egna territoriet att åta sig uppdrag för företag som är etablerade inom andra medlemsstaters territorier.

Ett tjänstepensionsinstitut som önskar åta sig uppdrag för ett företag i ett annat medlemsland måste i enlighet med vad som anges i artikel 9.5 godkännas i förväg av behörig myndighet i hemlandet. I övrigt räcker det emellertid att till den myndigheten göra en anmälan om avsikten att åta sig uppdrag i en annan medlemsstat, se artikel 20.2.

Anmälan ska enligt artikel 20.3 innehålla uppgifter om värdlandet, uppdragsgivaren och de viktigaste särdragen i den aktuella pensionsplanen. Även om det inte framgår uttryckligen av direktivtexten ligger det i sakens natur att en ny anmälan ska göras varje gång ett institut åtar sig ett nytt uppdrag.

När hemlandsmyndigheten har mottagit en anmälan om gränsöverskridande verksamhet ska den inom tre månader vidarebefordra anmälan till värdlandsmyndigheten och informera institutet om detta, se artikel 20.4. Detta förutsätter dock att hemlandsmyndigheten inte har skäl att betvivla att institutets administrativa uppbyggnad, dess finansiella ställning eller dess lednings vandel och yrkesmässiga kvalifikationer eller erfarenhet på området är förenliga med den verksamhet som föreslås i värdmedlemsstaten.

Innan tjänstepensionsinstitutet startar sin gränsöverskridande verksamhet ska tillsynsmyndigheten i värdlandet, efter att ha mottagit anmälan enligt artikel 20.3, vid behov inom två månader underrätta hemlandsmyndigheten om gällande krav i social- och arbetsmarknadslagstiftningen samt om regler om placering av tillgångar och om information. Institutet ska få del av de uppgifterna genom hemlandets tillsynsmyndighet, se artikel 20.5.

Föreskrifterna om att värdlandsmyndigheten ska underrätta hemlandsmyndigheten om relevanta bestämmelser i social- och arbetsmarknadslagstiftningen ska ses mot bakgrund av skäl 37 i direktivets ingress. Där anges att ett tjänstepensionsinstituts gränsöverskridande verksamhet bör utövas i överensstämmelse med värdlandets social- och arbetsmarknadslagstiftning i den mån lagstiftningen är relevant för tjänstepensioner, såsom t.ex. avseende definitionen och utbetalningen av pensionsförmåner och villkoren för överföring av pensionsrättigheter. För tjänstepensionsinstitut

som vill bedriva gränsöverskridande verksamhet i Sverige kommer det t.ex. att bli fråga om att iaktta kollektivavtalens föreskrifter.

Institutet får enligt artikel 20.6 påbörja förvaltningen av pensionsplanen i värdlandet så snart det mottagit underrättelse i enlighet med artikel 20.5. Skulle någon underrättelse inte ha skickats får verksamheten påbörjas efter den tidsfrist som anges i artikel 20.5, dvs. två månader efter att tillsynsmyndigheten i värdlandet mottagit meddelandet om gränsöverskridande verksamhet från hemlandsmyndigheten.

Tjänstepensionsinstitut som bedriver gränsöverskridande verksamhet ska enligt artikel 20.7 omfattas av samma informationskrav som värdlandet har uppställt för de inhemska tjänstepensionsinstituten i enlighet med artikel 11.

Som konstaterats ger livförsäkringsdirektiven *livförsäkringsbolag* en uttrycklig rätt att inrätta sekundäretableringar i andra medlemsstater. Dessa regler undantas inte i tjänstepensionsdirektivets artikel 4, och ska således gälla även i de fall försäkringsföretagen bedriver tjänstepensionsverksamhet. Däremot bör även i dessa fall underrättelseregler i artikel 20 i tjänstepensionsdirektivet tillämpas varje gång bolaget åtar sig ett nytt tjänstepensionsuppdrag.

För de institut som faller direkt under tjänstepensionsdirektivets tillämpningsområde ställer direktivet som konstaterats inte upp några särskilda regler beträffande inrättandet av sekundäretableringen. I dessa fall står det medlemsstaterna fritt att införa regler om underrättelse om upprättande av sådan etablering gentemot hemlandsmyndigheten. Däremot finns inget krav på att värdlandsmyndigheten måste underrättas om etableringen. Underrättelseförfarandet i artikel 20 ska dock tillämpas varje gång institutet åtar sig ett uppdrag att förvalta tjänstepension.

Bakgrund

Understödsföreningar

Som nämnts infördes den 1 april 2011 en ny FRL som innebär en språklig och redaktionell modernisering av rörelsereglerna för försäkringsaktiebolag, ömsesidiga försäkringsbolag och försäkringsföreningar. De nya reglerna innebär bl.a. att de rörelseregler som gäller för försäkringsbolag i stort ska gälla även försäkringsföreningarna. Lagen (1972:262) om understödsföreningar (UFL)

upphävdes vid ikraftträdandet av den nya FRL. Understödsföreningarna får dock under en övergångsperiod fortsätta driva sin verksamhet enligt den upphävda lagen. Efter övergångsperiodens slut måste föreningarna dock ansöka om tillstånd enligt FRL eller träda i likvidation (se prop. 2009/10:246).

Vid genomförandet av tjänstepensionsdirektivet gjordes bedömningen att bl.a. understödsföreningar som meddelar försäkring avseende tjänstepension (tjänstepensionskassor) faller under tjänstepensionsdirektivets tillämpningsområde. För svenska tjänstepensionskassor infördes bestämmelser om att sådana institut får bedriva tjänstepensionsverksamhet genom *sekundäretablering* eller *gränsöverskridande verksamhet* inom EES. För dessa tjänstepensionskassor infördes en rätt att upprätta en filial, agentur eller annat liknande driftställe (sekundäretablering) i ett annat EES-land, om vissa förutsättningar är uppfyllda (se 14 a § första stycket UFL). Det infördes även särskilda underrättelseförfaranden vid upprättande av sekundäretablering (se 14 a § andra och tredje stycket UFL), när företaget åtar sig uppdrag från en sekundäretablering (se 14 b § UFL) och vid gränsöverskridande tjänstepensionsverksamhet i andra EES-länder (se 14 c § UFL). Det infördes även ett underrättelseförfarande vid ändring av verksamheten (se 14 d §). Reglerna om de olika underrättelseförfarandena motsvarar i allt väsentligt de regler som gäller för försäkringsbolagens tjänstepensionsverksamhet i andra EES-länder (se prop. 2004/05:165).

Försäkringsföretagens försäkringsverksamhet – sekundäretablering och gränsöverskridande verksamhet inom EES

Regler om *sekundäretablering* för försäkringsföretag inom EES finns i 3 kap. 1–7 §§ FRL. I 1 § stadgas att ett försäkringsföretag som inte är ett återförsäkringsbolag, och som avser att upprätta en filial, agentur eller annat liknande driftställe inom EES ska underrätta Finansinspektionen innan verksamheten påbörjas.

Finansinspektionen ska enligt 2 § inom tre månader från det att inspektionen har tagit emot nyss nämnd underrättelse meddela den behöriga myndigheten i det land där sekundäretableringen ska upprättas om denna. Detta förutsätter dock att inspektionen inte har skäl att ifrågasätta att bolagets organisation är ändamålsenlig, att den finansiella situationen är tillfredsställande med hänsyn till

den planerade verksamhetens omfattning och art samt att företärdaren för sekundäretableringen har tillräcklig kompetens och erfarenhet och i övrigt är lämpad att leda verksamheten vid sekundäretableringen.

Finansinspektionen ska samtidigt som ett meddelande till den utländska myndigheten lämnas underrätta bolaget (se 3 §).

Verksamheten vid sekundäretableringen får enligt 4 § påbörjas tidigast två månader efter det att Finansinspektionen lämnat sitt meddelande. Om Finansinspektionen finner att det inte finns förutsättningar för att inrätta en sekundäretablering, ska inspektionen meddela beslut om det inom tre månader från det att inspektionen tog emot underrättelsen enligt 1 § (se 5 §).

Om ett försäkringsföretag avser att ändra något av de förhållanden som har angetts i underrättelsen efter det att en sekundäretablering har inrättats, ska företaget enligt 6 § underrätta Finansinspektionen och den utländska behöriga myndigheten minst en månad innan ändringen genomförs. Om Finansinspektionen finner att en sådan ändring inte får göras, ska inspektionen meddela beslut om det inom en månader från det att underrättelsen togs emot. Den utländska behöriga myndigheten ska genast underrättas om beslutet (se 7 §).

Bestämmelserna om svenska försäkringsföretags *gränsöverskridande verksamhet* i ett annat land inom EES finns i 3 kap. 15–21 §§ FRL. Med sådan verksamhet förstås att ett försäkringsföretag som inte är ett återförsäkringsbolag vill meddela försäkringar från Sverige eller från en sekundäretablering i ett land inom EES för risker belägna i eller åtaganden som ska fullgöras i något annat EES-land och om detta ska ske utan förmedling av en sekundäretablering i det andra landet. Förutsättningen för att ett svenskt företag ska få ägna sig åt gränsöverskridande verksamhet är att en underrättelse lämnas till Finansinspektionen (se 15 §).

Finansinspektionen ska enligt 17 § inom en månad från det att den mottagit en underrättelse enligt 15 § lämna meddelande om underrättelsen till den behöriga myndigheten i det land där den gränsöverskridande verksamheten ska drivas. Inspektionen ska samtidigt underrätta försäkringsbolaget om att meddelandet lämnats (se 18 §).

Den gränsöverskridande verksamheten får påbörjas tidigast när Finansinspektionen har underrättat företaget (se 19 §). Om Finansinspektionen finner att det inte finns förutsättningar för företaget att driva gränsöverskridande verksamhet, ska inspek-

tionen inte lämna något meddelande enligt 17 §. Ett sådant beslut ska fattas inom en månad från det att Finansinspektionen tog emot underrättelsen enligt 15 § (se 20 §).

Om ett försäkringsföretag avser att ändra något av de förhållanden som har angetts i en tidigare underrättelse, efter det att den gränsöverskridande verksamheten har inletts, ska 15–20 §§ tillämpas (se 21 §).

Regler om tillsyn rörande ett svenskt försäkringsföretags verksamhet i ett annat EES-land finns i 14 kap. FRL. Enligt 3 § ska Finansinspektionen i sin tillsynsverksamhet samarbeta och utbyta information med motsvarande utländska tillsynsmyndigheter och Europeiska kommissionen i den utsträckning som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen. Om ett försäkringsföretag driver verksamhet i ett annat land inom EES och bolaget inte rättar sig efter Finansinspektionens eller behörig utländsk myndighets begäran om rättelse, ska inspektionen enligt 16 kap. 6 § FRL vidta de åtgärder som behövs för att förhindra fortsatta överträdelser.

Försäkringsföretagens tjänstepensionsverksamhet – sekundäretablering och gränsöverskridande verksamhet inom EES

Särskilda bestämmelser om försäkringsföretagens tjänstepensionsverksamhet vid en sekundäretablering finns i 3 kap. 8–14 §§ FRL. När det gäller ett försäkringsföretags uppdrag att genom gränsöverskridande verksamhet meddela tjänstepensionsförsäkring finns regler i 3 kap. 22 § FRL.

När ett försäkringsföretag åtar sig ett uppdrag att meddela tjänstepensionsförsäkring från en *sekundäretablering*, ska företaget lämna en särskild underrättelse till Finansinspektionen. Underrättelsen ska innehålla uppgift om den som i egenskap av arbetsgivare ska betala försäkringspremierna och det huvudsakliga innehållet i de överenskommelser som ska ligga till grund för försäkringarna (8 §). Om dessa förutsättningar är uppfyllda ska Finansinspektionen inom tre månader från det att underrättelsen togs emot lämna meddelande om denna till den behöriga myndigheten i det land där sekundäretableringen finns (9 §).

Finansinspektionen ska samtidigt som ett meddelande till den utländska myndigheten lämnas underrätta försäkringsföretaget (10 §). Om Finansinspektionen med anledning av meddelandet får veta vilka regler för verksamheten som är tillämpliga i det land där

sekundäretableringen finns, ska inspektionen underrätta försäkringsföretaget om dessa regler (11 §).

Verksamheten avseende tjänstepensionsförsäkring får påbörjas efter det att företaget har tagit emot underrättelsen från Finansinspektionen, eller i varje fall två månader efter det att den behöriga myndigheten i det land där sekundäretableringen finns har tagit emot inspektionens meddelande (12 §).

Om Finansinspektionen finner att det inte finns förutsättningar för företaget att driva verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring, ska inspektionen meddela beslut om det inom tre månader från det att underrättelsen togs emot (13 §).

Som nämnts gäller att om ett försäkringsföretag avser att ändra något av de förhållanden som har angetts i underrättelsen efter det att en sekundäretablering har inrättats, ska företaget enligt 6 § underrätta Finansinspektionen och den utländska behöriga myndigheten minst en månad innan ändringen genomförs. Om en sådan ändring innebär att verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska påbörjas, ska 8–13 §§ tillämpas i stället för 6 § (se 14 §).

När det gäller ett försäkringsföretags uppdrag att genom *gränsöverskridande verksamhet* meddela tjänstepensionsförsäkring ska motsvarande regler som gäller för sekundäretablering tillämpas (se närmare i 22 §).

Utländska försäkringsgivare

Lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares och tjänstepensionsinstituts verksamhet i Sverige (LUFT) reglerar sådana försäkringsgivares och instituts verksamhet här i landet.

Bestämmelserna i 2 och 3 kap. LUFT reglerar *EES-försäkringsgivares* rätt att driva verksamhet i Sverige och tillsynen över dem. Med EES-försäkringsgivare förstås utländsk försäkringsgivare vars hemland hör till EES och vars verksamhet inom EES står under finansiell tillsyn endast av den behöriga myndigheten i hemlandet.

En EES-försäkringsgivare, som i sitt hemland har tillstånd att driva försäkringsrörelse, har enligt 2 kap. 1 § första stycket LUFT, rätt att bedriva verksamhet i Sverige från en *sekundäretablering* här i landet eller genom *gränsöverskridande verksamhet*. Verksamhet från en sekundäretablering kan påbörjas två månader efter det att Finansinspektionen underrättats av hemlandsmyndigheten och

gränsöverskridande verksamhet så snart hemlandsmyndigheten har underrättat Finansinspektionen.

För en *EES-försäkringsgivare som meddelar tjänstepensionsförsäkring* gäller samma möjligheter till verksamhet över gränserna som för försäkringsrörelsen. För att få bedriva verksamhet i Sverige efter utgången av vissa tidsfrister krävs dock i dessa fall att Finansinspektionen även lämnar uppgifter om i Sverige tillämplig arbetsrätt på tjänstepensionsområdet och om de bestämmelser om information som gäller här i landet gentemot dem som ingår eller avser att ingå ett avtal om tjänstepensionsförsäkring eller tjänstepension, liksom gentemot dem som annars är ersättningsberättigade på grund av ett sådant avtal (se 2 kap. 1 § andra stycket FRL med hänvisningar).

Bestämmelserna i 2 och 3 kap. LUFT reglerar även utländska tjänstepensionsinstituts rätt att driva verksamhet i Sverige och tillsynen över dem. Med *utländskt tjänstepensionsinstitut* avses ett utländskt institut vars hemland hör till EES och som utan att vara försäkringsgivare enligt LUFT omfattas av tjänstepensionsdirektivet.

Ett utländskt tjänstepensionsinstitut som i sitt hemland har tillstånd eller är registrerat för att bedriva verksamhet avseende tjänstepension får bedriva sådan verksamhet i Sverige från en *sekundäretablering* här i landet eller genom *gränsöverskridande verksamhet*. Motsvarande tidsfrister och uppgiftslämnande från Finansinspektionen som för EES-försäkringsgivare när de bedriver tjänstepensionsverksamhet här i landet gäller även i dessa fall (se 2 kap. 1 a § LUFT).

Skälen för förslaget

Gränsöverskridande verksamhet

För att uppfylla kraven i artikel 20 om att ett tjänstepensionsinstitut ska tillåtas att bedriva gränsöverskridande verksamhet i andra EES-länder krävs att det införs regler i tjänstepensionsrörelselagen i den delen. Beträffande underrättelse- och meddelandeförfarandet bör för tjänstepensionsföretagens gränsöverskridande verksamhet införas regler som i sak motsvarar de som gäller för försäkringsföretagen i dessa delar. För att tillgodose direktivets krav i fråga om hemlandstillsyn och samarbete med

utländsk myndighet krävs även regler i tjänstepensionsrörelselagen för Finansinspektionens tillsynsverksamhet.

Sekundäretablering

Som framgått innehåller tjänstepensionsdirektivet inga bestämmelser om sekundäretablering. Som konstaterats i inledningen till detta avsnitt står det dock klart att tjänstepensionsinstitut har rätt till sekundäretablering i enlighet med EU-fördraget. För tjänstepensionsföretagen bör det därför införas regler i tjänstepensionsrörelselagen om ett underrättelseförfarande gentemot Finansinspektionen vid inrättande av en sekundäretablering (jfr den reglering som finns i 14 a § andra och tredje styckena UFL). Däremot krävs inte, som tidigare konstaterats, att Finansinspektionen i dessa fall underrättar värdlandsmyndigheten. Det bör inte heller införas någon uttrycklig rätt att etablera en sekundäretablering, eftersom denna rätt följer direkt av EU-fördraget.¹ Så snart ett tjänstepensionsföretag åtar sig ett uppdrag att förvalta tjänstepension från en sekundäretablering ska de underrättelseregler gälla som följer av tjänstepensionsdirektivet.

Skälen för bedömningen

Utländska tjänstepensionsinstitut

Som nämnts reglerar bestämmelserna i 2 och 3 kap. LUFT utländska tjänstepensionsinstituts rätt att driva verksamhet i Sverige och tillsynen över dem. Med *utländskt tjänstepensionsinstitut* avses ett utländskt institut vars hemland hör till EES och som utan att vara försäkringsgivare enligt LUFT omfattas av tjänstepensionsdirektivet.

Ett utländskt tjänstepensionsinstitut som i sitt hemland har tillstånd eller är registrerat för att bedriva verksamhet avseende tjänstepension får bedriva sådan verksamhet i Sverige från en *sekundäretablering*² här i landet eller genom *gränsöverskridande verksamhet*. För att få bedriva verksamhet i Sverige efter utgången

¹ Utredningen gör alltså här en annan bedömning än den som gjordes i samband med genomförandet av tjänstepensionsdirektivet, jfr 14 a § första stycket UFL.

² För att möjliggöra detta har införts definitioner av utländska tjänstepensionsinstitut, men även av produkter som kan komma ifråga (se 1 kap. 5 § 3 och 1 kap. 6 § LUFT).

av vissa tidsfrister krävs dock i dessa fall att Finansinspektionen även lämnar uppgifter om i Sverige tillämplig arbetsrätt på tjänstepensionsområdet och om de bestämmelser om information som gäller här i landet gentemot dem som ingår eller avser att ingå ett avtal om tjänstepensionsförsäkring eller tjänstepension, liksom gentemot dem som annars är ersättningsberättigade på grund av ett sådant avtal (se 2 kap. 1 a § LUFT, jfr artikel 20.1–6).

När det gäller de krav på information som ska ställas enligt tjänstepensionsdirektivet är detta uppfyllt genom bestämmelserna i 8 kap. 1 a och 1 b §§ LUFT (jfr artikel 20.7).

Skyldigheten för värdlandsmyndigheten att underrätta hemlandsmyndigheten om ändringar av bl.a. gällande social- och arbetsmarknadslagstiftning har föranlett nya bestämmelser i LUFV för Finansinspektionens tillsynsverksamhet (se 3 kap. 2 § LUFT, jfr artikel 20.8).

Kravet om att det ankommer på värdlandsmyndigheten att tillse att utländska institut följer gällande social- och arbetsmarknadslagstiftning m.m. har föranlett vissa kompletteringar i LUFT. Underrättelseskyldighet avseende dessa regler i förhållande till hemlandsmyndigheten har också kommit till uttryck i LUFV (se 3 kap. 2 § LUFT, jfr artikel 20.9).

Kraven i artikel 20.10 på lämpliga ingripandeåtgärder från värdmedlemsstatens sida har tillgodosetts genom 3 kap. 6 och 7 §§ LUFT.

Sammanfattningsvis anser utredningen att gällande regler i LUFT tillgodoser den rätt för utländska tjänstepensionsinstitut att bedriva verksamhet här i landet som ges i tjänstepensionsdirektivet.

Särskilda placeringsregler för utländska institut?

Under avsnitt 9.4.11 har konstaterats att direktivets artikel 18.7 medger en värdlandsmedlemsstat att kräva att ett utländskt institut, inom vissa angivna gränser, tillämpar strängare placeringsregler avseende det institutets verksamhet i värdlandet. Vid genomförandet av tjänstepensionsdirektivet gjorde regeringen följande bedömning.³

Frågan är då om Sverige bör införa en skyldighet för de utländska instituten att följa svenska placeringsregler avseende den verksamhet som sådana institut bedriver här.

³ Se prop. 2004/05:165 s. 195.

Skälet till att den angivna regleringen tillkom i tjänstepensionsdirektivet – vilket var i ett sent skede av rådsförhandlingarna – får främst sökas i en viss ovilja från en del medlemsstaters sida att överge det kvantitativa synsätt som hittills dominerat i fråga om bl.a. försäkring. Som framgår av avsnitt 11.4 valde bl.a. Sverige att genomföra EG-rätten på försäkringsområdet på ett mycket detaljerat sätt. Det kan dock noteras att det konsoliderade livförsäkringsdirektivet inte innehåller någon motsvarande möjlighet att underkasta utländska försäkringsbolag strängare, nationella regler.

Som konstaterats i avsnitt 6.4 är utgångspunkten att det svenska genomförandet av direktivet ska ske utifrån en kvalitativ regleringsansats. De kvantitativa begränsningar som ändå valts utgörs för pensionsstiftelsernas del av dem som är obligatoriska enligt direktivet. De ytterligare begränsningarna för tjänstepensionskassor och livförsäkringsbolagens tjänstepensionsverksamhet är avsedda att ansluta till vad som i dag gäller för övrig livförsäkringsverksamhet avseende onoterade tillgångar, kontanta medel och enhandsengagemang. Dessa begränsningar är dock inte särskilt ingripande jämfört med vad som gäller för den övriga livförsäkringsverksamheten.

Eftersom det i dag inte finns några särskilda placeringsregler för utländska livförsäkringsbolag och de föreslagna reglerna för de svenska instituten därtill inte bedöms vara särskilt ingripande, anser regeringen därför sammantaget att det saknas skäl att införa någon särskild skyldighet för utländska institut att tillämpa de svenska reglerna.

Enligt utredningens mening finns det nu anledning att föra ett motsvarande resonemang. Något krav på att utländska tjänstepensionsinstitut ska följa svenska investeringsregler för sin verksamhet i Sverige bör således inte införas.

10.2 Förslaget till IORP II-direktiv

Bedömning: De ändringar som föreslås i förslaget till IORP II-direktiv beträffande verksamhet över gränserna föranleder inga ändringar i utredningens förslag.

Skälen för bedömningen: Artikel 12 i förslaget till IORP II-direktiv – som motsvarar artikel 20 i IORP I-direktivet – ändras på tre sätt. För det första anges det att ett tjänstepensionsinstitut bedriver verksamhet över gränserna när det förvaltar en pensionsplan som omfattas av social- och arbetsmarknads-lagstiftningen i en annan medlemsstat, även i situationer där institutet och det uppdragsgivande företaget är belägna i samma

medlemsstat. För det andra krävs det ett motiverat beslut av en behörig myndighet i hemmedlemsstaten, om myndigheten förbjuder verksamhet över gränserna. Om en behörig myndighet i hemmedlemsstaten inte underrättar en behörig myndighet i värdmedlemsstaten ska den dessutom ange skälen för sin vägran. För det tredje får värdmedlemsstaten inte längre ställa ytterligare informationskrav på institut som bedriver verksamhet över gränserna. Orsaken till detta är att det nu införs krav på ett standardiserat pensionsbesked (se artiklarna 40–54).

I den nya *artikel 13* fastställs nya regler för gränsöverskridande överföring av pensionsplaner som måste godkännas i förväg av en behörig myndighet i det mottagande tjänstepensionsinstitutets hemland. Om inte nationell social- och arbetsmarknadslagstiftning föreskriver annat ska överföringen och villkoren för denna förhandsgodkännas av berörda medlemmar och förmånstagare eller, i förekommande fall, av deras företrädare. Denna nya artikel innehåller även regler om utbyte av information om den tillämpliga social- och arbetsmarknadslagstiftning enligt vilken pensionsplanen ska skötas. Skulle det mottagande institutet efter överföringen utföra verksamhet över gränserna gäller artikel 12.8 och 12.9 (tillsyn och ingripande från behöriga myndigheter). Institutet kommer att förvalta pensionsplanen i enlighet med social- och arbetsmarknadslagstiftningen i värdmedlemsstaten och skyddsnivån för de medlemmar och förmånstagare som berörs av överföringen kommer därför inte att ändras.

Nya gemensamma regler om verksamhet över gränserna inom EES förutsätter i huvudsak ett samtidigt genomförande i alla länder som omfattas av den kommande regleringen. Enligt utredningens mening finns det inte heller anledning att i förtid genomföra någon nu föreslagen detaljregel.

11 Information

11.1 Bakgrund

11.1.1 Inledning och disposition

På *försäkringsområdet* finns det såväl näringsrättsliga som civilrättsliga bestämmelser om den information som ska lämnas till den som erbjuds att teckna en försäkring, till försäkringstagare och andra ersättningsberättigade under försäkringsavtalets löptid och till ersättningsberättigade under utbetalningstiden. De huvudsakliga näringsrättsliga bestämmelserna finns i FRL och i föreskrifter som har meddelats av Finansinspektionen. De huvudsakliga civilrättsliga bestämmelserna finns i försäkringsavtalslagen (FAL). Bestämmelser om information finns också i bl.a. marknadsföringslagen (2008:486, MFL), lagen (2003:862) om finansiell rådgivning till konsumenter och i föreskrifter som har meddelats av Konsumentverket.

I avsnitt 11.1.2 ges en översiktlig beskrivning av de civilrättsliga bestämmelserna i FAL om information som avser individuell personförsäkring och kollektivavtalsgrundad personförsäkring.¹ Avsnitt 11.1.3 innehåller en motsvarande översiktlig beskrivning av de näringsrättsliga bestämmelserna i FRL om information som avser livförsäkring.² I avsnitt 11.1.4 ges sedan en sammanfattande beskrivning av vad som gäller för försäkringsföretag som meddelar tjänstepensionsförsäkring, och i avsnitt 11.1.5 en motsvarande beskrivning av vad som gäller för understödsföreningar i form av tjänstepensionskassor.

¹ De försäkringstyper som torde motsvara de huvudtyper av förmåner som kommer att regleras enligt den nya lagen om tjänstepensionsrörelse, dvs. ålderspensionsförmåner kopplade till anställning som i de flesta fall är kollektivavtalsgrundade, men också ålderspensionsförmåner kopplade till anställning som inte är direkt kollektivavtalsgrundade. Detta informationsavsnitt får kompletteras i samband med att de mer detaljerade förslagen till civilrättslig reglering av förmånerna tas fram.

² Se not 1.

I avsnitt 11.2 behandlas utredningens utgångspunkter för regleringen av information, och i avsnitt 11.3 och 11.4 behandlas sedan utredningens överväganden och förslag när det gäller genomförandet av aktuella artiklar i tjänstepensionsdirektivet. Det avslutande avsnittet, 11.5, innehåller utredningens bedömningar och förslag till viss kompletterande reglering.

11.1.2 Civilrättsliga bestämmelser om information i FAL

Individuell personförsäkring

Bestämmelserna om information vid *individuell personförsäkring* finns i 10 kap. FAL. Här bör nämnas att det av 1 kap. 5 § FAL framgår att när en arbetsgivare tecknar en individuell personförsäkring till förmån för en anställd på dennes liv eller hälsa, anses den anställda som försäkringstagare vid tillämpning av bl.a. bestämmelserna i 10 kap. om information till försäkringstagaren när ett försäkringsavtal har träffats. Regleringen innebär³ att förköpsinformationen i dessa fall ska ges till *arbetsgivaren*, medan efterköpsinformationen och information under försäkringstiden ska ges till den *anställda*.

I 10 kap. 1 § FAL finns vissa grundläggande bestämmelser kring bl.a. informationens form.

Enligt 10 kap. 2 § FAL ska ett försäkringsbolag, innan en individuell personförsäkring meddelas, lämna information som underlättar kundens bedömning av försäkringsbehovet och val av försäkring (*förköpsinformation*). Bestämmelsen anger vidare att informationen på ett enkelt sätt ska återge det huvudsakliga innehållet i de försäkringsvillkor som kunden behöver ha kännedom om för att kunna bedöma kostnaden för och omfattningen av försäkringen. Även viktiga begränsningar av försäkringsskyddet ska framgå tydligt. I 10 kap. 3 § FAL anges att informationen enligt 2 § inte behöver lämnas i den mån kunden avstår från den eller det möter hinder med hänsyn till förhållandena då försäkringsavtalet ingås.

Enligt 10 kap. 4 § FAL ska vidare viss information lämnas till försäkringstagaren när avtal har träffats (*efterköpsinformation*), nämligen skriftlig bekräftelse på avtalet och vissa upplysningar om försäkringsvilkorens innehåll.

³ Jfr prop. 2004/05:150 s. 371

Enligt 10 kap. 5 § ska information även lämnas *under försäkrings-tiden* (årligen) och i samband med förnyelse. Information ska även lämnas *i samband med villkorsändring* (10 kap. 6 § FAL), *vid försäkringsfall* (10 kap. 7 §) och om möjligheter till *överprövning* m.m. (10 kap. 8 §).

Om försäkringsföretaget inte lämnar föreskriven information kan marknadsrättsliga sanktioner tillgripas enligt MFL (se 10 kap. 10 § FAL). En näringsidkare som vid sin marknadsföring låter bli att lämna information som är av särskild betydelse från konsumentsynpunkt får enligt 24 § MFL åläggas att lämna sådan information. I fall som inte är av större vikt får Konsumentombudsmannen meddela ett informationsföreläggande och i andra fall väcka talan vid Marknadsdomstolen om åläggande att lämna informationen. Talan om förbud eller ålägganden får väckas såväl av Konsumentombudsmannen som av en näringsidkare som berörs av marknadsföringen och en sammanslutning av konsumenter, näringsidkare eller löntagare (se 28 § första stycket 2 och 47 § MFL).

Kollektivavtalsgrundad personförsäkring

För *kollektivavtalsgrundade personförsäkringar* gäller särskilda informationskrav i FAL. Av 20 kap. 3 § framgår att när en överenskommelse som medför skyldighet för en arbetsgivare att teckna en kollektivavtalsgrundad personförsäkring har ingåtts, ska försäkringsbolaget och de arbetsmarknadsparter som har slutit det kollektivavtal som försäkringsvillkoren anger på lämpligt sätt informera de arbetsgivare och anställda som berörs av överenskommelsen. Informationen ska avse arbetsgivarens skyldighet att teckna försäkring, kostnaderna för försäkringen, och omfattningen av försäkringen. I 20 kap. 4 § FAL preciseras vilken information som ska lämnas när en försäkring har meddelats och när försäkringen ändras eller förnyas. I 20 kap. 5 § FAL finns bestämmelser om vilken information som ska lämnas under försäkrings-tiden.

I förarbetena⁴ anges att frågan om information till de försäkrade och deras arbetsgivare är av stor betydelse för att kollektivavtalsgrundade försäkringar ska fungera på ett tillfredsställande sätt. Detta eftersom man kan räkna med att dessa försäkringar, vid

⁴ Prop. 2003/04 :150 s. 349–351.

sidan av socialförsäkringen, svarar för det grundläggande och viktigaste försäkringsskyddet för de flesta anställda. I förarbetena anförs vidare att kunskap om skyddets närmare utformning är avgörande för att de berörda ska kunna överblicka sin situation och vid behov teckna kompletterande egna försäkringar, och att informationen också är en förutsättning för att de enskilda genom sina organisationer ska kunna påverka skyddets utformning. Det anges vidare att den grundläggande ambitionsnivån bör vara minst lika hög vid kollektivavtalsgrundad försäkring som vid andra försäkringstyper. Målet bör vara att ge varje försäkrad en fullgod information som på ett enkelt, och såvitt möjligt fullständigt, sätt klargör vad som gäller för honom eller henne. Samtidigt sägs det att de typiska kollektivavtalsgrundade försäkringarna avser mycket stora kollektiv och att man därför inte i alla avseenden kan räkna med samma exakthet i informationsflödet som vid främst individuell försäkring, och att man vidare måste räkna med att de informationshandlingar som går ut i stor utsträckning är standardiserade. Av förarbetena framgår också att det för kollektivavtalsgrundade försäkringar är naturligt att det i första hand är försäkringsbolaget som ska lämna den nödvändiga informationen till arbetsgivare och anställda, men att allmän information sedan länge i stor utsträckning lämnas av arbetsmarknadens parter, både före och efter försäkringens tecknande. Det anförs att detta stämmer väl med rådande synsätt att låta försäkringsbolaget och arbetsmarknadsparterna delvis gemensamt svara för informationen.

Om ett försäkringsföretag inte lämnar den information som bestämmelserna avser kan, i likhet med vad som gäller för individuella försäkringar, marknadsrättsliga sanktioner tillgripas enligt MFL. En anställd som omfattas av försäkringsskyddet ska då anses som en konsument som tecknat individuell försäkring (se 20 kap. 6 § FAL).

11.1.3 Näringsrättsliga bestämmelser om information i FRL

Enligt den s.k. genomlysningssprincipen i 4 kap. 2 § FRL ska information till försäkringstagare och de som erbjuds att teckna en försäkring vara anpassad efter försäkringens art och tydligt visa försäkringens villkor och värdeutveckling. Även andra ersättningsberättigade på grund av försäkringar⁵ ska ges den information de

⁵ T.ex. mottagare av efterlevandepension.

behöver. I fråga om *tjänstepensionsförsäkringar* ska informationen innehålla uppgifter om försäkringsföretaget och dess verksamhet samt om de eventuella överenskommelser som ligger till grund för försäkringarna.

Med stöd av ett särskilt bemyndigande⁶ har Finansinspektionen utfärdat föreskrifter och allmänna råd om information som gäller försäkring och tjänstepension (FFFS 2011:39).

Av 1 kap. 4 § i informationsföreskrifterna framgår det att när det gäller *kollektivavtalsgrundade försäkringar* som följer en överenskommelse mellan en arbetsgivarorganisation och en central arbetstagarorganisation får avtalsparterna avtala om vilken information som ska lämnas, hur den ska lämnas och av vem den ska lämnas. När det gäller andra kollektivavtalsgrundade försäkringar eller grupp-försäkringar får försäkringsföretagen avtala med kollektivavtalsparterna eller andra som kan anses företräda försäkringstagarna om vilken information som ska lämnas och hur och av vem den ska lämnas. Vad som nu sagts innebär att informationsföreskrifterna i praktiken framförallt gäller information som ska lämnas vid individuell tjänstepensionsförsäkring.

I informationsföreskriften stadgas allmänt att informationen ska utformas så att den underlättar de beslut som den som avser att teckna försäkring eller en försäkringstagare kan behöva fatta (2 kap. 2 §).

I ett *allmänt råd* under 2 kap. 2 § sägs bl.a. att det bör vara enkelt att överblicka försäkringens viktigaste egenskaper och begränsningar. Vidare sägs det att det – för *pensionsförsäkringar och kapitalförsäkringar med sparande* – bör tydligt framgå i vilken utsträckning nivån är garanterad på pensionsbelopp respektive försäkringsbelopp och eventuellt efterlevandeskydd. För *privata individuella livförsäkringsprodukter* bör den viktigaste *förköpsinformationen* anges i ett *faktablad*. I det allmänna rådet sägs också att faktabladet bör följa den standarduppställning som finns i en särskild bilaga till föreskriften, och i övrigt utformas så att det blir lätt för en konsument att jämföra likartade produkter. Enligt bestämmelserna i bilagan ska faktabladet bl.a. innehålla uppgifter om produktbeteckning och försäkringsgivare, målgrupp försäkringsföretagets finansiella styrka, ansvar för kapitalplaceringarna, eventuella garantier, överskottshantering, placeringsinriktning, avkastningshistorik, ålder för utbetalning, utbetalningstid,

⁶ Se 4 kap. 18 § 2 FRL och 7 kap. 2 § 8 försäkringsrörelseförordningen (2011:257).

livslängdsantaganden, avgifter och kostnader, skatteregler för försäkringstagaren, beskrivning av produktens försäkringsskydd, kostnader för försäkringsskydd och om det krävs hälsoprövning i något fall, villkor för flytt av sparande eller återköp samt viss övrig information.

I detta sammanhang bör även nämnas att Svensk Försäkring den 11 oktober 2011 antog en rekommendation om faktablad för livförsäkringsprodukter av sparandetyper. Rekommendationen är avsedd som ett komplement till Finansinspektionens allmänna råd om faktabladets innehåll.

I informationsföreskrifterna finns i övrigt bl.a. krav på information *innan* en försäkring meddelas (3 kap.) och information *under försäkrings- och utbetalningstiden* (4 kap.). Bestämmelserna i 3 kap. och 4 kap. har i allt väsentligt sin grund i försäkringsdirektiven.

Därutöver finns det i 5 kap. även krav på *särskild information om livförsäkring och tjänstepension*. Bestämmelserna i det kapitlet har sin grund i såväl försäkringsdirektiven som tjänstepensionsdirektivet. Av bestämmelserna om särskild information för livförsäkring och tjänstepension framgår att bl.a. följande information normalt ska lämnas *innan försäkring meddelas*.

Information om försäkringsavtalet

- Försäkringsavtalets löptid.
- I förekommande fall hur försäkringen kan återköpas, ändras till fribrev eller dess värde flyttas.
- Principerna för hur försäkringens värde bestäms om den återköps eller ändras till fribrev, respektive hur flyttbart belopp bestäms om försäkringens värde ska flyttas.
- I vilket avseende och under vilka förutsättningar försäkringsföretaget kan ändra villkoren i avtalet under försäkringstiden, särskilt när det gäller förmåner, avgifter och andra kostnadsuttag.
- Försäkringstagarens rätt att säga upp försäkringsavtalet och hur det går till.
- Huvuddragen av de skatteregler som gäller för försäkringen.

Information om premier

- De villkor som gäller för premiebetalning.
- Hur stor del av premien som avser huvudförmånen och i tillämpliga fall tilläggsförmånen.

Information om uttag av avgifter och disposition av överskott

- Principerna för hur försäkringsföretagets drifts- och riskkostnader ska täckas liksom hur vinst ska delas ut.
- Principerna för hur överskott ska fördelas mellan såväl försäkringstagare som andra ersättningsberättigade, och vad som gäller när försäkringskapitalet inte kan betalas ut till följd av att ersättningsberättigade saknas.
- Principerna för hur överskott får användas till förlusttäckning.
- Faktorerna eller villkoren som villkorad återbäring beror av.
- Principerna för uppräknig av utfallande periodiska belopp.
- Försäkringsföretagets policy om kollektiv konsolidering och för återtag av återbäring (reallokering), för det fall då ett försäkringsavtal kan få allokerad återbäring.
- Information som tydligt anger viken form av återbäring eller överskott som kan komma försäkringsavtalet tillgodo.

Ekonomiska uppgifter

- Översiktliga uppgifter om vilka långsiktiga mål för placeringarna som försäkringsföretaget har fastställt och med ungefärlig fördelning på kategorierna aktier och andelar, fastigheter och lån mot säkerhet i fastighet, fastförräntade tillgångar och övriga placeringar.
- De långsiktiga målen ska delas upp på de samlade tillgångarna, de tillgångar som används för skuldtäckning som avser villkorad återbäring och de tillgångar som används för skuldtäckning som avser garanterad återbäring samt övriga försäkringsåtaganden

Särskilda uppgifter för försäkring där försäkringstagaren väljer fonder för placering av premierna

- Hur ett fondbyte går till och hur stora avgifter som tas ut vid fondbyte.
- De avgifter som försäkringsföretaget tar ut för att täcka driftskostnader och skatt, med fördelning på avdrag för premien innan köp av andelar sker, eventuell skillnad i köp- och säljkurs för andelar samt avdrag för fond- och andelsvärdet.
- En översiktlig beskrivning av fondutbudet och, på begäran av den som erbjuds teckna försäkring, även information om en enskild fonds huvudsakliga inriktning.

I de särskilda bestämmelserna för livförsäkring och tjänstepension finns vidare närmare bestämmelser kring den information om försäkringens värde som ska lämnas *i samband med flytt* m.m. och bestämmelser om information som ska lämnas *under försäkringstiden*, men före utbetalning. Under försäkringsavtalets löptid fram till utbetalningen ska information lämnas om bl.a. ändringar i tidigare lämnade uppgifter och årlig information om inbetalda premier och uttagna avgifter m.m. Det finns även bestämmelser om information *under utbetalningstiden* (ändringar och årlig information) samt särskilda bestämmelser om kompletterande information om tjänstepensionsförsäkring.

När det särskilt gäller *tjänstepensionsförsäkring* ska en ersättningsberättigad, efter begäran, få den senast upprättade årsredovisningen. Under vissa närmare angivna förutsättningar ska ersättningsberättigade få information om pensionsplaner och information om företagets placeringsriktlinjer. Informationen om placeringsriktlinjer ska innehålla en övergripande beskrivning av de tillgångar som avser tjänstepension, uppgift om avkastningsmål, och uppgift om risknivå i tillgångar och åtaganden som helhet. Dessa bestämmelser har sin grund i tjänstepensionsdirektivet.

Utöver den information som ska lämnas enligt nyss beskrivna bestämmelser ska information även lämnas om kollektiv konsolidering (se 5 kap. 2 §). Vidare ska ett försäkringsföretag avseende tjänstepension årligen lämna information om aktuella pensionsförmåner, riskskydd och efterlevnadeskydd till ersättningsberättigade (se 5 kap. 3 §)

Om ett försäkringsföretag åsidosätter sina skyldigheter att lämna information i enlighet med ovan beskrivna bestämmelser,

ska Finansinspektionen ingripa. Inspektionen har då möjlighet att ingripa genom att förelägga företagets styrelse att vidta rättelse inom viss tid, genom att förbjuda att ett beslut verkställs eller genom en anmärkning. Ett beslut om anmärkning eller varning får förenas med ett beslut om att företaget ska betala en straffavgift (se 16 kap. 1 § 1 och 2 samt 14 § FRL).

11.1.4 Försäkringsföretag

För försäkringsföretagen gäller bl.a. de informationskrav som följer av bestämmelserna i *FAL*.⁷

För försäkringsföretagen gäller även, enligt 4 kap. 2 § *FRL*, att information till försäkringstagare och de som erbjuds att teckna en försäkring ska vara anpassad efter försäkringens art och tydligt visa försäkringens villkor och värdeutveckling. Även andra ersättningsberättigade på grund av försäkringar ska ges den information de behöver. I fråga om tjänstepensionsförsäkringar ska informationen innehålla uppgifter om försäkringsföretaget och dess verksamhet samt om de eventuella överenskommelser som ligger till grund för försäkringarna.

För försäkringsföretagen gäller även Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om information som gäller försäkring och tjänstepension. Som framgått finns det särskilda undantagsregler för kollektivavtalsgrundade försäkringar.

De olika kraven är i delar mycket detaljerade, samtidigt som det finns en betydande flexibilitet när det gäller kollektivavtalsgrundad försäkring.

⁷ Se framförallt 10 kap. och 20 kap.

11.1.5 Tjänstepensionskassor

För understödsföreningar i form av tjänstepensionskassor gäller bl.a. de informationskrav som följer av bestämmelserna i *FAL*.^{8 9}

För understödsföreningar i form av tjänstepensionskassor gäller enligt 20 a § i *UFL* att medlemmar och andra som är ersättningsberättigade på grund av försäkringar i en understödsförening som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska ges den information som behövs om föreningen och dess verksamhet samt om sina försäkringar och de överenskommelser som ligger till grund för försäkringarna. Informationen ska tydligt visa försäkringarnas villkor och värdeutveckling. Informationen ska ges även i fall då en medlem erbjuds teckna en tjänstepensionsförsäkring.

Finansinspektionen har bemyndigande att meddela närmare föreskrifter om vilken information som ska lämnas (se 20 a § tredje stycket *UFL* och 56 § första stycket 2 i 1982 års *FRF*). Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om information som gäller försäkring och tjänstepension (*FFFS* 2011:39) är emellertid *inte* tillämpliga på understödsföreningar i form av tjänstepensionskassor. För tjänstepensionskassorna gäller i stället äldre bestämmelser, vilka finns i Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om information som gäller livförsäkring och tjänstepension (*FFFS* 2011:35).

11.2 Utgångspunkter

Förslag: För tjänstepensionsföretagen ska det finnas såväl civilrättsliga som näringsrättsliga krav på information till tjänstepensionstecknarna och andra ersättningsberättigade på grund av tjänstepensionsförmånsavtal.

Skälen för förslaget: Informationsreglerna i såväl *FRL* som i *FAL* syftar till att skydda de försäkrade. Reglerna är dock av juridiskt

⁸ Se framförallt 10 kap. och 20 kap.

⁹ Enligt 1 kap. 4 § tredje stycket *FAL* ska det som sägs om försäkringsbolag gälla också i fråga om andra företag som meddelar försäkring. Av förarbetena, prop. 2003/04:150 s. 371, framgår att bestämmelsen klargör att det som sägs om försäkringsbolag också är tillämpligt på t.ex. understödsföreningar. En understödsförening i form av en tjänstepensionskassa meddelar personförsäkring i form av pensionsförsäkring på grund av anställning (tjänstepensionsförsäkring), jfr 1 § första och tredje stycket samt 7 § tredje stycket *UFL*.

delvis olika karaktär. Reglerna i FRL utgör näringsrättslig reglering i form av villkor för bedrivande av försäkringsrörelse, medan FAL:s regler är av såväl civilrättslig som näringsrättslig (marknadsrättslig) natur. En enskild kan återropa vissa av informationsreglerna i FAL direkt mot ett försäkringsbolag, vilket inte är möjligt när det gäller de näringsrättsliga reglerna i FRL, eftersom dessa i första hand är utformade i syfte att skydda kollektivet av försäkrade. I det senare fallet är det i stället Finansinspektionen som med stöd av bestämmelserna kan ingripa mot ett försumligt bolag. Även om reglerna i de olika lagstiftningarna i vissa delar överlappar varandra, finns det alltså två parallella sanktionssystem vid överträdelser.

Tjänstepensionsdirektivet är avsett att reglera verksamheten i tjänstepensionsinstitut, på motsvarande sätt som det konsoliderade livförsäkringsdirektivet är avsett att reglera verksamheten i försäkringsföretag. Mot denna bakgrund ska tjänstepensionsdirektivets bestämmelser om information införas i den näringsrättsliga regleringen av tjänstepensionsföretagen. Utredningens förslag i dessa delar behandlas i avsnitt 11.3–11.5 nedan.

På de skäl som anförts i avsnitt 5 anser utredningen att det för tjänstepensionstecknare, tjänstepensionsberättigade och andra ersättningsberättigade i ett tjänstepensionsföretag bör finnas en grundläggande civilrättslig skyddsreglering av det slag som finns på försäkringsområdet. Utredningen anser att de informationsregler som finns i FAL kring individuell personförsäkring respektive kollektivavtalsgrundad personförsäkring är väl lämpade även för den typ av förmåner som tjänstepensionsföretagen kommer att tillhandahålla. Här ska uppmärksammas att detta – såvitt avser kollektivavtalsgrundade förmåner – innebär att inblandade parter har relativt stor frihet att komma överens om hur de olika civilrättsliga informationsbehoven ska tillgodoses på bästa sätt. Utredningens förslag i dessa delar behandlas lämpligen i samband med behandlingen av övriga civilrättsliga regler, se avsnitt 13.

11.3 Information om företaget, dess verksamhet och de överenskommelser som ligger till grund för förmånerna

Förslag: När det gäller den näringsrättsliga regleringen ska det införas en bestämmelse i den nya lagen om att tjänstepensions-tecknare och andra ersättningsberättigade på grund av tjänstepensionsförmånsavtal ska ges information om tjänstepensionsföretaget och dess verksamhet, de överenskommelser som ligger till grund för tjänstepensionsförmånerna och ändringar av dessa överenskommelser samt gällande villkor för tjänstepensionsförmånerna och deras värdeutveckling, anpassad efter förmånens art. Sådan information ska även ges till den som erbjuds att teckna förmånsavtal med företaget.

Tjänstepensionstecknare och andra ersättningsberättigade på grund av förmånsavtal ska även ges information om utbetalningsalternativ vid tjänstepensionsförmånsfall.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilken information som i dessa delar ska lämnas av tjänstepensionsföretaget.

Tjänstepensionsdirektivet: Som förutsättning för att få bedriva verksamhet i ett tjänstepensionsinstitut stadgas i *artikel 9.1 c* att institutet ska ha infört korrekt upprättade regler för hantering av varje pensionsplan och att *medlemmarna har fått tillräcklig information om dessa regler*.

Enligt *artikel 9.1 f* ska medlemmarna *hållas tillräckligt informerade om pensionsplanens villkor*, särskilt vad gäller rättigheter och skyldigheter enligt planen samt riskerna som är förbundna med pensionsplanen och vad dessa risker innebär och deras fördelning.

Skälen för förslaget: I samband med genomförande av tjänstepensionsdirektivet konstaterades¹⁰ att direktivets krav i artikel 9.1 c om att medlemmarna ska ha fått tillräcklig information om verksamhetsreglerna saknade motsvarighet i svensk rätt, och att den information som skulle lämnas enligt den s.k. genomsyningsprincipen i dåvarande 1 kap. 1 a §¹¹ *inte* tog sikte på nu avsedd information. Det anfördes att direktivets krav borde tillgodoses genom bestämmelser i lag, vilka skulle preciseras i

¹⁰ Prop. 2004/05:165 s. 142–143.

¹¹ Motsvarande bestämmelse finns numer i 4 kap. 2 § första stycket FRL.

myndighetsföreskrifter. Lagbestämmelserna¹² kom sedan att utformas som krav på information om företaget/föreningen och dess verksamhet i kombination med ett bemyndigande för Finansinspektionen att utfärda föreskrifter om information som ska lämnas av företaget/föreningen.

På liknande sätt konstaterades det att direktivets krav i artikel 9.1 f rörande information till medlemmarna avseende pensionsplanens innehåll, villkor och risker saknade motsvarighet i den dåvarande lagstiftningen och att kravet skulle tillgodoses genom dels nya bestämmelser i lag, dels myndighetsföreskrifter efter bemyndigande i lag. Lagbestämmelserna¹³ i dessa delar utformades som krav på information om ”de eventuella överenskommelser som ligger till grund för försäkringarna”. Till detta kommer den tidigare gällande bestämmelsen¹⁴ som bl.a. innehåller krav på information som tydligt visar försäkringarnas villkor.

Det finns inte skäl att göra någon annan bedömning än den som gjordes i samband med genomförandet av tjänstepensionsdirektivet. Utredningen föreslår alltså en lagbestämmelse som föreskriver att tjänstepensionstecknare och andra ersättningsberättigade på grund av förmånsavtal ska få den information som föreskrivs i direktivet.

Finansinspektionen bör få ett bemyndigande att meddela föreskrifter om vilken information som ett tjänstepensionsföretag ska lämna i dessa delar.

11.4 Övriga informationskrav enligt direktivet

Förslag: En tjänstepensionsberättigad eller annan ersättningsberättigad ska få information om ändring av reglerna för den bakomliggande överenskommelsen, årlig kortfattad information om tjänstepensionsföretagets situation och de individuella pensionsförmånernas aktuella finansiella nivå. En tjänstepensionsberättigad eller annan ersättningsberättigad ska även – i samband med pensionsavgång eller när andra förmåner ska betalas ut – få information om de förmåner som vederbörande har rätt till och de utbetalningsalternativ som finns att tillgå.

¹² Se numer 4 kap. 2 § andra stycket FRL.

¹³ Se not 12.

¹⁴ Se not 11.

Om en tjänstepensionsberättigad eller annan ersättningsberättigad begär det ska han eller hon få tjänstepensionsföretagets årsbokslut och förvaltningsberättelse, företagets riktlinjer för placeringsverksamheten, utförlig och saklig information om pensionsförmånernas storlek, villkor för överföring av pensionsrättigheter till ett annat tjänstepensionsinstitut för det fallet att anställningen upphör samt och – om det är den tjänstepensionsberättigade eller annan ersättningsberättigad som själv som svarar för den finansiella risken – uppgifter om olika tillgängliga investeringsalternativ och den faktiska placeringsportföljen samt uppgifter om riskexponering och kostnader som är förenade med investeringarna.

De tjänstepensionsberättigades rätt till information i nu aktuella delar ska regleras genom övergripande bestämmelser i lag (se föregående avsnitt), kompletterade med närmare bestämmelser i myndighetsföreskrifter.

Tjänstepensionsdirektivet: I artikel 11 specificeras den information som medlemmar, förmånstagare och i förekommande fall deras företrädare har rätt att erhålla. Av artikel 11.1 framgår det att bestämmelserna i artikeln har karaktären av miniminivå, och att det alltså inte finns några hinder mot att Sverige väljer att införa mera omfattande krav på informationsgivning till medlemmar och andra.

Enligt artikel 11.2 har medlemmar och förmånstagare rätt att på begäran få ta del av tjänstepensionsinstitutets årsbokslut och förvaltningsberättelse. Om institutet förvaltar mer än en plan ska detta, enligt direktivets lydelse, gälla årsbokslut och förvaltningsberättelse som avser personens särskilda plan. Medlemmarna ska vidare inom skälig tid erhålla all relevant information om ändring av reglerna för pensionsplanen. Detta krav gäller således oberoende av begäran från den enskilde. Här kan noteras att artikel 9.1 c föreskriver att medlemmarna ska ges information om de ursprungliga reglerna för institutets hantering av pensionsplanen.

Enligt artikel 11.3 har medlemmar och förmånstagare rätt att på begäran få ta del av institutets riktlinjer för placeringsverksamheten i enlighet med artikel 12 (sistnämnda artikel behandlas i avsnitt 11.5).

Enligt artikel 11.4 ska varje medlem på begäran även få utförlig och saklig information om målnivån för pensionsförmånerna samt information om pensionsförmånernas storlek, och om villkor för överföring av pensionsrättigheter till ett annat tjänstepensions-

institut för det fallet att anställningen upphör. Om det är medlemmen själv som svarar för den finansiella risken ska även uppgifter om olika tillgängliga investeringsalternativ och den faktiska placeringsportföljen samt uppgifter om riskexponering och kostnader som är förenade med investeringarna lämnas, om den enskilde begär det.

Artikel 11.4 föreskriver vidare att medlemmarna har rätt att årligen erhålla kortfattad information om institutets situation och de individuella pensionsförmånernas aktuella finansiella nivå.

I samband med pensionsavgång eller när andra förmåner skall betalas ut anges i artikel 11.5 att förmånstagare har rätt att få information om de förmåner som vederbörande har rätt till och de utbetalningsalternativ som finns att tillgå.

Skälen för förslaget: Informationskraven i artikel 11 i tjänstepensionsdirektivet kan delas in i två grupper.

I den ena gruppen finns sådana uppgifter/information som ska lämnas *på begäran*, dvs. årsbokslut och förvaltningsberättelse, institutets riktlinjer för placeringsverksamheten, utförlig och saklig information om pensionsförmånernas storlek samt villkor för överföring av pensionsrättigheter till ett annat tjänstepensionsinstitut för det fallet att anställningen upphör. Till denna kategori hör även – om det är medlemmen själv som svarar för den finansiella risken – uppgifter om olika tillgängliga investeringsalternativ och den faktiska placeringsportföljen samt uppgifter om riskexponering och kostnader som är förenade med investeringarna. Utredningen anser att de ersättningsberättigades rätt till information på begäran bör tas in i lag. Det saknas däremot skäl att här gå längre än vad direktivet föreskriver, genom att t.ex. kräva att den aktuella informationen ska lämnas oavsett begäran.

I den andra gruppen finns information som ska lämnas *oavsett begäran*, dvs. information om ändring av reglerna för pensionsplanen, årlig kortfattad information om institutets situation och de individuella pensionsförmånernas aktuella finansiella nivå samt information – i samband med pensionsavgång eller när andra förmåner ska betalas ut – om de förmåner som vederbörande har rätt till och de utbetalningsalternativ som finns att tillgå. I likhet med vad som har anförts ovan, får det anses att de ersättningsberättigades rätt till information oavsett begäran bör framgå uttryckligen av lag.

Som framgått i avsnitt 11.3 innebär den civilrättsliga regleringen – såvitt avser kollektivavtalsgrundade förmåner – att

inblandade parter har relativt stor frihet att komma överens om hur de civilrättsliga informationskraven ska tillgodoses i praktiken. För att åstadkomma en liknande flexibilitet när det gäller fullgörandet av de näringsrättsliga informationskraven anser utredningen att de aktuella lagbestämmelserna bör utformas på ett sådant sätt att de är neutrala med avseende på *vem* som ska tillhandahålla informationen. Det yttersta ansvaret för att bestämmelserna i den nya lagen efterlevs åvilar dock alltid tjänstepensionsföretaget. Det bör i sammanhanget påtalas att det inte möjligt att i lag eller föreskrifter medge undantag från de informationskrav som finns i tjänstepensionsdirektivet.

De tjänstepensionsberättigades rätt till information i nu aktuella delar ska således regleras genom bestämmelser i lag, kompletterade med närmare bestämmelser i myndighetsföreskrifter.

11.5 Övriga informationskrav

Förslag: Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer ska ges rätt att utfärda föreskrifter om den ytterligare information som ska lämnas av ett tjänstepensionsföretag.

Skälen för förslaget: Utöver den information som ska lämnas enligt den nya lagen (se avsnitt 11.3 och 11.4) och FAL (se avsnitt 11.1.2) finns det enligt utredningens bedömning skäl att även på tjänstepensionsområdet ha en motsvarighet till vissa av de andra delarna i den informationsreglering som i dag gäller för försäkring och individuell tjänstepension på försäkringsområdet. Mer konkret finns det anledning att ge Finansinspektionen möjlighet att också för tjänstepensionsföretagen kunna meddela i vart fall vissa av de bestämmelser som nu finns på försäkringsområdet (se informationsföreskriften FFFS 2011:39). Här avses t.ex. information om associationsform, klagomålshantering, kollektiv konsolidering och särskild information vid förmåner kopplade till fondandelar. De mer detaljerade kraven på information i olika delar bör lämpligen tas fram av Finansinspektionen, i samråd med bl.a. Konsumentverket och företrädare för de olika företagen.

Nu föreslaget bemyndigande bör möjliggöra detta.

11.6 Förslaget till IORP II-direktiv

Bedömning: De ändringar i informationskraven som föreslås i förslaget till IORP II-direktiv föranleder inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag.

Skälen för bedömningen: I förslaget till IORP II-direktiv är bestämmelserna om den information som ska lämnas till institutets medlemmar och förmånstagare betydligt mer omfattande och mer detaljerade, än de bestämmelser som finns i det nu gällande direktivet. De föreslagna bestämmelserna finns i artiklarna 38–58¹⁵ i förslaget till IORP II-direktiv. Det föreslås bl.a. att instituten ska vara skyldiga att offentliggöra viss information på en hemsida, och att instituten ska upprätta individuella s.k. ”pensionsbesked” med detaljerade uppgifter om institutet, förmånerna och prognoser m.m. Uppgifterna i pensionsbeskedet ska, minst årligen, uppdateras. När det gäller den närmare regleringen av pensionsbeskedet föreslås kommissionen få bemyndigande att meddela delegerade akter kring ett stort antal detaljfrågor.

Utredningen anser att det är rimligt att anta att de förslag till ändringar som finns i förslaget till IORP II-direktiv kan komma att ändras under de fortsatta förhandlingarna, och att det på sikt är troligt att regleringen i direktivet kommer att kompletteras med regelgivning från kommissionen och Eiopa. Mot denna bakgrund har utredningen valt att avstå från att redan nu justera de lagförslag som lämnats ovan, och som har grundats på de nu gällande bestämmelserna i tjänstepensionsdirektivet.

Som framgått ovan föreslår utredningen att de mer detaljerade bestämmelserna kring tjänstepensionsföretagens informationsgivning ska meddelas med stöd av ett särskilt bemyndigande för regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. Enligt utredningens bedömning bör därför de ändringar i informationsbestämmelserna som föreslås i förslaget till IORP II-direktiv – och som bedöms vara viktiga att införa redan nu – kunna hanteras inom ramen för utformningen av föreskrifterna på lägre nivå än lagnivå. Eventuella ändringar i föreskrifterna måste naturligtvis vara förenliga med det nu gällande tjänstepensionsdirektivet.

¹⁵ I dessa artiklar återfinns såväl bestämmelser om information som har sin grund i de nu gällande artiklarna 9.1 c, 9.1 f och 11, som helt nya bestämmelser.

12 Tillsyn

12.1 Tillsynsmyndighet och omfattning av tillsynen

Förslag: Finansinspektionen ska vara tillsynsmyndighet.

Bestämmelser införs om tillsynen och dess omfattning, samarbete med behöriga myndigheter, underrättelse från ett tjänstepensionsföretag om påbörjad verksamhet, upplysningar från ett tjänstepensionsföretag, platsundersökning, upplysningar från och undersökningar hos andra än tjänstepensionsföretag samt om finansiering av Finansinspektionens verksamhet genom årliga avgifter. Bestämmelserna utformas efter mönster från försäkringsrörelselagen.

Finansinspektionen får, i likhet med det som gäller för försäkringsföretag och understödsföreningar, bemyndiganden att meddela föreskrifter om vilka upplysningar ett tjänstepensionsföretag ska lämna till inspektionen.

Tjänstepensionsdirektivet: Tillsynsmyndigheten ska enligt artikel 13.1 a ha erforderliga befogenheter och medel för att kunna kräva dels information om alla tjänstepensionsinstitutets affärsangelägenheter, dels inlämnande av alla dess affärshandlingar. Krav om detta ska kunna riktas mot institutet, dess styrelse och verkställande direktör och mot andra befattningshavare i ansvarig ställning i institutet.

Tillsyn ska vidare kunna utövas över affärsförbindelser mellan tjänstepensionsinstitutet och andra företag eller institut till vilka tjänstepensionsinstitutet överlåtit vissa funktioner, dock under förutsättning att affärsförbindelserna påverkar tjänstepensionsinstitutets finansiella ställning eller är av avgörande betydelse för vad som krävs för att tillsynen ska bli effektiv (se artikel 13.1 b).

Tillsynsmyndigheten ska vidare ha rätt att regelbundet få tillgång till placeringsriktlinjer, redovisningsmaterial (årsbokslut och

förvaltningsberättelse) och alla andra handlingar som krävs för tillsynen, såsom interna delårsrapporter, aktuariella värderingar och detaljerade beräkningar, analyser beträffande matchning av tillgångar och skulder, dokumentation som visar att riktlinjerna för placeringsverksamheten följs, liksom att inbetalningar har skett planenligt samt revisionsrapporter (se artikel 13.1 c).

Tillsynsmyndigheten ska också ha rätt att utföra inspektioner på plats hos institutet liksom i förekommande fall på de platser där utlokaliserade funktioner utförs för att kontrollera huruvida verksamheten bedrivs i enlighet med tillsynsreglerna. Artikeln tar sikte enbart på s.k. hemlandstillsyn, dvs. den tillsyn som utförs av myndigheten i landet där institutet erhållit sin auktorisation (se artikel 13.1 d).

Artikel 13.2¹ anger att Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten (Eiopa) får utarbeta tekniska standarder för de dokument som förtecknas i artikel 13 c. Kommissionen ges befogenheter att anta de tekniska standarderna.

Bakgrund

Understödsföreningar

I 3 § UFL framgår det att en understödsförening ska stå under Finansinspektionens tillsyn.

Bestämmelser om Finansinspektionens möjligheter att erhålla uppgifter från understödsföreningar finns i 67 och 68 §§ UFL. Det åligger föreningens styrelse att hålla föreningens kassa och övriga tillgångar samt räkenskapsmaterial och andra handlingar tillgängliga för granskning av inspektionen. Vidare ska styrelsen för varje räkenskapsår till Finansinspektionen insända stämmoprotokoll över beslut i fråga om redovisning samt en verksamhetsberättelse. Det åligger vidare styrelsen och andra befattningshavare i ansvarig ställning i föreningen att lämna de upplysningar och uppgifter i övrigt rörande föreningen som tillsynsmyndigheten begär. Motsva-

¹ Artikelns införda genom det s.k. Omnibus I-direktivet, Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/78/EU av den 24 november 2010 om ändring i direktiven 98/26/EG, 2002/87/EG, 2003/6/EG, 2003/41/EG, 2003/71/EG, 2004/39/EG, 2004/39/EG, 2004/109/EG, 2005/60/EG, 2006/48/EG, 2006/49/EG och 2009/65/EG vad gäller befogenheterna för Europeiska tillsynsmyndigheten (Europeiska bankmyndigheten) Europeiska tillsynsmyndigheten (Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten) och Europeiska tillsynsmyndigheten (Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten) (EUT L 331, 15.12.2010, s. 120, Celex 32010L0078).

rande gäller för företrädare för aktiebolag, förening eller annan liknande sammanslutning, vars verksamhet uteslutande har till syfte att biträda en eller flera understödsföreningar vid verksamhetens bedrivande.

Om intressegemenskap föreligger mellan en understödsförening å ena sidan och ett aktiebolag, en förening eller annan liknande sammanslutning å andra sidan har Finansinspektionen möjlighet att förelägga företrädare för en sådan sammanslutning att avge särskild redovisning över intressegemenskapen.

I 68 a § framgår det att Finansinspektionen, i sin tillsynsverksamhet, ska sammarbeta med motsvarande myndighet i den utsträckning som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen.

Av bestämmelserna i 73 § framgår det att en understödsförening ska bekosta Finansinspektionens verksamhet med årliga avgifter.

Försäkringsföretag

Tillsynen av försäkringsföretagen utövas av Finansinspektionen enligt 14 kap. FRL.

I 2 § finns bestämmelser om tillsynens omfattning, 3 § reglerar sammarbete med andra behöriga myndigheter, 4 § anger att ett försäkringsföretag ska underrätta Finansinspektionen när det påbörjar sin verksamhet. I 5–7 §§ finns bestämmelser avseende upplysningar om verksamheten som ett försäkringsföretag och dess styrelse ska lämna till Finansinspektionen eller annan behörig myndighet, att inspektionens får göra platsundersökningar samt styrelsens ansvar för att hålla tillgångar, räkenskapsmaterial och andra handlingar tillgängliga för granskning. Bestämmelserna gäller också för upplysningar och undersökningar hos andra än försäkringsföretag för bland annat organ som biträder försäkringsföretag samt företag som försäkringsföretaget har ett bestämmande inflytande i.

I 9 § anges att om det finns intressegemenskap mellan ett försäkringsföretag å ena sidan och ett aktiebolag eller en ekonomisk förening som inte tillämpar FRL å andra sidan har Finansinspektionen möjlighet att förelägga företrädare för en sådan sammanslutning att avge särskild redovisning över intressegemenskapen.

Av bestämmelserna i 16 § framgår det att ett försäkringsföretag ska bidra med avgifter för att täcka kostnader för Finansinspektionens verksamhet.

Finansinspektionen har bemyndiganden att meddela föreskrifter om vilka upplysningar ett försäkringsföretag ska lämna till inspektionen (se 14 kap. 18 § 1 FRL och 7 kap. 2 § 35 FRF).

Skälen för förslaget: Direktivets mer allmänna bestämmelser om tillsyn har ansetts införda i svensk rätt genom bestämmelser i såväl FRL som UFL. I samband med den associationsrättsliga reformen på försäkringsområdet anpassades reglerna om tillsyn på ett sådant sätt att samma regler nu omfattar samtliga associationsformer på försäkringsområdet. Mot denna bakgrund anser utredningen att regleringen om tillsyn över tjänstepensionsföretagen bör utformas efter mönster från FRL.

Vad som nu sagts innebär att det i den nya lagen ska införas bestämmelser om tillsynsmyndighet, tillsynen och dess omfattning, samarbete med behöriga myndigheter, underrättelse från ett tjänstepensionsföretag om påbörjad verksamhet, upplysningar från ett tjänstepensionsföretag, platsundersökning, upplysningar från och undersökningar hos andra än tjänstepensionsföretag samt bestämmelser om årliga avgifter till Finansinspektionen (se 14 kap. 1-7, 9 och 16 §§ FRL).

Det kan noteras att FRL:s regler om underrättelse om påbörjad verksamhet i 14 kap. 4 § FRL inte har sin motsvarighet i UFL. En sådan regel bör införas för tjänstepensionsföretagen, eftersom den är viktig för bland annat tidpunkter för inrapportering till Finansinspektionen och när styrdokument ska skickas in samt för att säkerställa att ett korrekt² avgiftsuttag sker.

Finansinspektionen bör, i likhet med det som gäller för försäkringsföretag och understödsföreningar, få bemyndigande att meddela föreskrifter om vilka upplysningar ett tjänstepensionsföretag ska lämna till Finansinspektionen.

Artikel 13.2 om att Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten (Eiopa) får utarbeta tekniska standarder föranleder inga lagstiftningsåtgärder.

Placeringsriktlinjer och tekniska riktlinjer och beräkningsunderlag kommenterar i avsnitt 9.5.1 respektive 9.5.2.

² I praktiken är det vanligt med "tidsglapp" mellan den tidpunkt då tjänstepensionsföretaget bildas och den tidpunkt då den faktiska tjänstepensionsrörelsen påbörjas.

12.1.2 Förslaget till IORP II-direktiv

Förslag: Utredningens förslag när det gäller omfattningen av Finansinspektionens tillsyn ska justeras för att tydliggöra att tillsynen även omfattar styrdokument som företaget har upprättat och som har sin grund i författningar som reglerar företagets näringsverksamhet.

Finansinspektionen får, utöver hos tjänstepensionsföretaget, genomföra en undersökning hos ett företag som har fått i uppdrag av ett tjänstepensionsföretag att utföra vissa funktioner eller verksamheter, om det behövs för tillsynen av tjänstepensionsföretaget.

Skälen för förslaget: I förslaget till IORP II-direktivet föreslås nya detaljerade bestämmelser om *omfattningen av tillsynen*. Enligt de nya bestämmelserna ska tillsynen omfatta villkoren för att få bedriva verksamhet, tekniska avsättningar, finansiering av tekniska avsättningar, lagstadgat kapitalkrav, disponibel solvensmarginal, föreskriven solvensmarginal, placeringsregler, placeringsförvaltning ("investment management"), villkor för utövande av verksamhet ("conditions for governing activities") samt uppgifter som ska lämnas till de behöriga tillsynsmyndigheterna (se artikel 60 i förslaget).

I det föregående har utredningen föreslagit att bestämmelserna om tillsynen och dess omfattning såvitt gäller tjänstepensionsföretagen ska utformas efter mönster från FRL. Detta innebär bl.a. att det av den nya lagen ska framgå att Finansinspektionens tillsyn omfattar att tjänstepensionsföretagens verksamhet drivs enligt den nya lagen, andra författningar som reglerar företagets näringsverksamhet, bolagsordning eller stadgar och vissa styrdokument/riktlinjer. De detaljerade bestämmelserna om omfattningen av tillsynen som finns i förslaget till IORP II-direktiv föranleder i huvudsak inga ändringar av utredningens förslag, eftersom detaljuppräknningen får anses vara en exemplifiering av vad som gäller "enligt denna lag eller andra författningar som reglerar företagets näringsverksamhet". Enligt utredningens mening torde det dock krävas ett förtydligande kring att tillsynen även omfattar att tjänstepensionsföretagen driver sin verksamhet enligt de styrdokument som företaget ska upprätta (jfr det kommande utkastet till lagrådsremiss om genomförande av Solvens II-direktivet).

När det gäller bestämmelserna i artikel 13.1 a om tillsynsmyndigheternas möjlighet att *kräva information* från tjänstepensionsinstitutet, dess styrelse och verkställande direktör eller andra befattningshavare i ansvarig ställning i institutet, innehåller förslaget till IORP II-direktiv inga ändringar i sak (se artikel 64.1 a i förslaget). Mot denna bakgrund krävs inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag i dessa delar.

I förslaget till IORP II-direktiv har den nuvarande artikel 13.1b förtydligats på det sättet att tillsynen även ska omfatta *utlagda nyckelfunktioner och utkontrakterade verksamheter* (se artikel 64.1b i förslaget). Det kan konstateras att tjänstepensionsföretaget även efter utkontraktering av viss verksamhet har kvar det fulla ansvaret för denna. Av den anledningen krävs inga ändringar i utredningens förslag i denna del.

Bestämmelserna i den nuvarande artikel 13.1 c om vilka handlingar som tillsynsmyndigheten har rätt att regelbundet få tillgång till har i förslaget till IORP II-direktiv kompletterats med handlingar som avser företagets egen riskbedömning, handlingar som avser styrningssystem och informationsdokument som ges till medlemmar och förmånstagare (se artikel 64.1 c i förslaget). De nya bestämmelserna bör lämpligen kunna beaktas inom ramen för de föreskrifter som Finansinspektionen förutsätts komma att meddela om vilka upplysningar ett tjänstepensionsföretag ska lämna till inspektionen (jfr utredningens förslag till bemyndigande i avsnitt 12.1). De nya bestämmelserna i förslaget till IORP II-direktiv föranleder alltså inga ändringar av utredningens grundförslag i dessa delar.

Bestämmelserna i den nuvarande artikel 13.1 d om att tillsynsmyndigheten ska ha rätt att utföra inspektioner på plats hos institutet, liksom i förekommande fall även på de platser där utlokaliserade funktioner utförs ändras inte i sak (se artikel 64.1 d i förslaget). Utredningen anser emellertid att det bör framgå av lag att Finansinspektionen får göra platsbesök hos uppdragstagare som tjänstepensionsföretaget har lagt ut sin verksamhet till.

I förslaget till IORP II-direktiv har det införts nya bestämmelser om att tillsynsmyndigheten när som helst ska kunna begära information från institut med utkontrakterad verksamhet (se artikel 64.1 f i förslaget). Ändringarna bör lämpligen kunna beaktas inom ramen för de föreskrifter som Finansinspektionen förutsätts komma att meddela om vilka upplysningar ett tjänstepensionsföretag ska lämna till inspektionen.

Bestämmelsen i den nuvarande artikel 13.2 om att Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten (Eiopa) får utarbeta tekniska standarder för de dokument som förtecknas i artikel 13.1 c samt att kommissionen ges befogenheter att anta de tekniska standarderna innehåller inga ändringar i sak (se artikel 64.2 i förslaget), och föranleder inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag.

12.1.3 Finansinspektionens rätt att förordna aktuarier

Förslag: Finansinspektionen får förordna en eller flera aktuarier för att utföra tekniska utredningar och beräkningar i ett tjänstepensionsföretag. Finansinspektionen bestämmer storleken på aktuariens arvode och ska utfärda en instruktion som aktuarien ska följa.

Tjänstepensionsdirektivet: Innehåller inga regler om förordnande av aktuarie.

Bakgrund

Understödsföreningar

Regler saknas.

Försäkringsföretag

I 14 kap. 10 § FRL anges att Finansinspektionen får förordna en eller flera aktuarier. Storleken på aktuariens arvode bestäms av Finansinspektionen. Finansinspektionen ska utfärda en instruktion som dessa aktuarier ska följa oavsett stämmans beslut.

Skälen för förslaget: Utredningen anser att Finansinspektionen – i likhet med vad som gäller på försäkringsområdet och de regler som föreslås angående Finansinspektionens rätt att förordna revisorer – ska ha rätt att förordna en eller flera aktuarier i ett tjänstepensionsföretag för att utföra de tekniska beräkningarna och utredningarna. Aktuarien ska ha rätt till ett skäligt arvode från tjänstepensionsföretaget som bestäms av Finansinspektionen. Finansinspektionen ska vidare utfärda en instruktion som aktuarien ska följa oavsett stämmans anvisningar.

12.1.4 Revision

Förslag: Finansinspektionens rätt att förordna revisorer samt revisornas och särskild granskarens rapporteringsskyldighet kommenteras i avsnitt 6.2.5, 7.2.8 och 8.4.7 (jfr 32 a § och 69 § UFL samt 14 kap. 11 och 12 §§ FRL).

12.1.5 Gruppbaserad redovisning

Förslag: Inga särskilda regler om tillsyn över grupper införs för tjänstepensionsföretag. Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga särskilda regler om tillsyn över grupper – se avsnitt 6.2.1. (jfr 71 a § UFL och 14 kap. 8 § FRL).

12.1.6 Sammankallande av styrelse eller stämma

Finansinspektionens rätt att sammankalla styrelsen eller extra stämma kommenteras i avsnitt 6.2.10 och 8.4.6 (jfr 70 § UFL och 14 kap. 13 § FRL).

12.1.7 Allmänt ombud vid konkurs

Bestämmelserna om att Finansinspektionen ska förordna ett allmänt ombud vid konkurs kommenteras i avsnitt 8.4.9 (jfr 14 kap. 14 § FRL – regler saknas i UFL).

12.1.8 Finansinspektionens befogenheter vid ett tjänstepensionsföretags likvidation

Bestämmelserna om Finansinspektionens befogenheter vid ett tjänstepensionsföretags likvidation kommenteras i avsnitt 6.2.10 (jfr 72 § UFL och 14 kap. 15 § FRL).

12.1.9 Granskning av interna modeller

Bestämmelserna om granskning av interna modeller är inte relevanta för tjänstepensionsföretag. Dessa är tillämpliga för försäkringsföretag som tillämpar Solvens II-direktivet (jfr 14 kap. 17 och 18 §§ FRL – regler saknas i UFL).

12.2 Finansinspektionens befogenheter och skyldigheter

12.2.1 Ingripanden mot tjänstepensionsföretag

Förslag: Bestämmelserna om när och hur Finansinspektionen ska ingripa mot tjänstepensionsföretag ska utformas efter mönster från 16 kap. 1–7 §§ försäkringsrörelselagen, med det tillägget att ett tjänstepensionsföretag vars kapitalbas understiger det riskkänsliga kapitalkravet ska upprätta en långsiktig åtgärdsplan och överlämna planen till inspektionen för godkännande. Av åtgärdsplanen ska framgå vilka åtgärder företaget planerar att vidta för att inom rimlig tid sänka riskerna i verksamheten, förändra sina framtida åtaganden eller på annat sätt garantera att företaget kommer att kunna infria sina framtida åtaganden gentemot ersättningsberättigade.

Finansinspektionen får bemyndigande att meddela föreskrifter om innehållet i en åtgärdsplan och en finansiell saneringsplan.

Tjänstepensionsdirektivet: Artikel 14.1 föreskriver att ett tjänstepensionsinstitut ska ha sunda förvaltnings- och redovisningsmetoder samt tillfredsställande mekanismer för intern kontroll.

Tillsynsmyndigheten ska enligt artikel 14.2 ha befogenhet att mot ett institut och dess företrädare vidta alla de åtgärder som är lämpliga och nödvändiga för att förebygga eller åtgärda varje oegentlighet som kan skada medlemmarnas och förmånstagarnas intressen. Tillsynsmyndigheten ska kunna begränsa eller förbjuda institutets rätt att fritt förfoga över sina tillgångar. Detta gäller särskilt om institutet inte har gjort tillräckliga tekniska avsättningar, om de tillgångar som motsvarar de tekniska avsättningarna

är otillräckliga eller om institutet inte längre uppfyller lagstadgat kapitalkrav.

För att skydda medlemmarnas och förmånstagarnas intressen får tillsynsmyndigheten i enlighet med artikel 14.3 helt eller delvis överföra befogenheter till en särskild företrädare.

Artikel 14.4 föreskriver att tillsynsmyndigheten vid särskilt allvarliga överträdelser får förbjuda eller begränsa verksamheten i ett institut, såsom t.ex. då institutet inte på ett tillfredsställande sätt kan skydda medlemmarnas och förmånstagarnas intressen, institutet inte längre uppfyller villkoren för att få bedriva verksamhet, institutet allvarligt åsidosätter sina lagstadgade skyldigheter eller, när institutet bedriver gränsöverskridande verksamhet, institutet inte följer värdlandets social- och arbetsmarknadslagstiftning. Beslut om att förbjuda ett institut att utöva sin verksamhet ska grundas på klart angivna skäl och delges institutet.

Bakgrund

Understödsföreningar

Bestämmelser om tillsynsmyndighetens möjligheter till ingripande mot tjänstepensionskassor finns i första hand i 71 § UFL.

I den paragrafen föreskrivs att Finansinspektionen får meddela de anmärkningar avseende understödsföreningens verksamhet som inspektionen anser behövs. Finansinspektionen ska förelägga en understödsförening att vidta rättelse, om avvikelse har skett från stadgar, lag eller andra bestämmelser för verksamheten, om föreningens stadgar inte längre uppfyller de allmänna kraven för en understödsförening, om placeringsriktlinjerna inte är tillfredsställande med hänsyn till föreningens verksamhet, om föreningens tillgångar inte är tillräckliga för att trygga försäkringsutfästelserna eller om annan allvarlig anmärkning kan riktas mot föreningens verksamhet.

Finansinspektionen ska förelägga understödsföreningen eller dess styrelse att upprätta och för godkännande överlämna en finansiell saneringsplan, om inspektionen bedömer att medlemmarnas rättigheter hotas. I dessa fall får inspektionen utse en särskild företrädare som sköter driften av företaget.

Om en understödsförenings kapitalbas understiger solvensmarginalen, ska Finansinspektionen förelägga föreningen eller dess

styrelse att upprätta en plan för att återställa en tillfredsställande finansiell ställning. Planen ska överlämnas till inspektionen för godkännande. Om kapitalbasen understiger en tredjedel av solvensmarginalen eller garantibeloppet eller om kapitalbasen inte har föreskriven sammansättning, ska föreningen eller styrelsen föreläggas att upprätta och för godkännande överlämna en plan för skyndsamt återställande av kapitalbasen.

Principen om hemlandstillsyn kommer till uttryck genom att det stadgas att om en understödsförening, som driver verksamhet i ett annat land inom EES, inte rättar sig efter Finansinspektionens eller den utländska tillsynsmyndighetens anmodan om rättelse, ankommer det på Finansinspektionen att vidta de åtgärder som behövs för att förhindra fortsatta överträdelser.

Finansinspektionen får begränsa understödsföreningens förfoganderätt eller förbjuda bolaget att förfoga över sina tillgångar i Sverige om föreningen inte följer gällande bestämmelser om försäkringstekniska avsättningar och skuldtäckning, föreningens kapitalbas inte uppgår till vissa fastställda nivåer och det finns särskilda skäl att anta att föreningens finansiella ställning kommer att försämrans.

Om så sker ankommer det på Finansinspektionen att besluta om den fortsatta driften av verksamheten avseende tjänstepensionsförsäkring.

Om rättelse inte sker kan tillsynsmyndigheten ansöka om att understödsföreningen ska träda i likvidation.

Om en understödsförening har trätt i likvidation kan Finansinspektionen enligt 72 § UFL förordna en likvidator att tillsammans med övriga likvidatorer verkställa likvidationen. Under likvidationen har inspektionen samma befogenheter beträffande likvidatorerna som i fråga om styrelsen.

Försäkringsföretag

Regleringen beträffande tillsynsmyndighetens befogenheter att ingripa mot försäkringsföretag finns i 16 kap. 1-3 §§ FRL. Om det är fråga om mer allvarliga missförhållanden, såsom då en avvikelse har skett från lagstiftningen eller från företagets bolagsordning eller stadgar, de försäkringstekniska riktlinjerna, beräkningsunderlaget, placeringsriktlinjerna eller riktlinjer för hantering av intressekonflikter inte längre är tillfredsställande med hänsyn till

omfattningen och arten av företagets verksamhet eller då försäkringsbeståndet inte är tillräckligt för erforderlig riskutjämning, ska Finansinspektionen förelägga företaget eller styrelsen att vidta rättelse, förbjuda företaget att verkställa beslut eller meddela beslut om anmärkning. Finansinspektionen får också begränsa försäkringsföretagets förfoganderätt eller förbjuda företaget att förfoga över sina tillgångar i Sverige. Om överträdelsen är allvarlig får Finansinspektionen meddela varning eller återkalla tillståndet (se 16 kap. 1 och 2 §§).

Finansinspektionen har möjlighet att underlåta att ingripa om överträdelsen är ringa eller ursäktlig eller om försäkringsföretaget gör rättelse. Vidare behöver något ingripande inte ske om någon annan myndighet har vidtagit åtgärder mot företaget och dessa åtgärder bedöms tillräckliga (se 16 kap. 3 §).

Finansinspektionen ska förelägga försäkringsföretaget eller dess styrelse att upprätta och för godkännande överlämna en finansiell saneringsplan, om inspektionen bedömer att försäkringstagarnas rättigheter hotas. I dessa fall får inspektionen utse en särskild företrädare som sköter driften av företaget (se 16 kap. 4 §). Bestämmelsen ger Finansinspektionen möjlighet att ingripa redan på ett tidigt stadium eftersom dess tillämplighet inte förutsätter att kapitalbasen understiger solvensmarginalen.

Finansinspektionen får meddela föreskrifter om innehållet i en finansiell saneringsplan (se 16 kap. 26 § och 7 kap. 2 § 37 FRF).

Om ett försäkringsbolags kapitalbas understiger solvensmarginalen, ska Finansinspektionen förelägga företaget eller dess styrelse att upprätta en plan för att återställa en tillfredsställande finansiell ställning. Planen ska överlämnas till inspektionen för godkännande. Om kapitalbasen understiger en tredjedel av solvensmarginalen eller garantibeloppet eller om kapitalbasen inte har föreskriven sammansättning, ska företaget eller styrelsen föreläggas att upprätta och för godkännande överlämna en plan för skyndsamt återställande av kapitalbasen (se 16 kap. 5 §).

Principen om hemlandstillsyn kommer till uttryck i 16 kap. 6 §, vari stadgas att om ett försäkringsföretag, som driver verksamhet i ett annat land inom EES, inte rättar sig efter Finansinspektionens eller den utländska tillsynsmyndighetens anmodan om rättelse, ankommer det på Finansinspektionen att vidta de åtgärder som behövs för att förhindra fortsatta överträdelser.

Finansinspektionen får begränsa företagets förfoganderätt eller förbjuda bolaget att förfoga över sina tillgångar i Sverige om före-

taget inte följer gällande bestämmelser om försäkringstekniska avsättningar och skuldtäckning, företagets kapitalbas inte uppgår till vissa fastställda nivåer och det finns särskilda skäl att anta att företagets finansiella ställning kommer att försämrats eller det i övrigt bedöms nödvändigt för att skydda de försäkrades intressen vid beslut om återkallelse av tillstånd. Om så sker ankommer det på Finansinspektionen att besluta om den fortsatta driften av försäkringsverksamheten (se 16 kap. 7 §).

Skälen för förslaget: Direktivets föreskrifter i artikel 14.1 om att ett tjänstepensionsinstitut ska ha sunda förvaltnings- och redovisningsmetoder samt tillfredsställande mekanismer för intern kontroll tar bl.a. sikte på redovisningsfrågor. Såsom föreslås i avsnitt 14 omfattas tjänstepensionsföretaget av lagen (2015:000) om årsredovisning i tjänstepensionsföretag (ÅRTL) och av närmare föreskrifter från Finansinspektionen. Angivna bestämmelser i förening med gällande regler om revision tillgodoser kravet i artikel 14.1 såvitt avser redovisningsfrågor i tjänstepensionsföretagen. Det kan i sammanhanget framhållas att utredningen föreslår att Finansinspektionen får utfärda föreskrifter om intern kontroll inom tjänstepensionsföretag (se avsnitt 9.1.9).

Direktivets föreskrifter i artikel 14.2–14.4 avseende tillsynsmyndighetens befogenheter att vidta åtgärder har för *försäkringsföretagens* del sin motsvarighet i bestämmelserna i 16 kap. 1–7 § FRL, samt i bestämmelserna i 8–11 §§ FRL om återkallande av tillstånd. Återkallande av tillstånd beskrivs närmare i nästa avsnitt.

Bestämmelser om tillsynsmyndighetens möjligheter till ingripande mot *understödsföreningar* finns i första hand i 71 § UFL.

Mot denna bakgrund är det lämpligt att regelverket kring när och hur Finansinspektionen ska ingripa mot *tjänstepensionsföretagen* ska utformas efter mönster från 16 kap. 1–7 §§ FRL. Mot beaktande av utredningens förslag till förstärkt solvensreglering – se avsnitt 5.3.4, 5.6.2 och 9.6 – bör regleringen kring Finansinspektionens ingripande mot tjänstepensionsföretag innehålla en reglering om ingripande mot företag vars kapitalbas understiger det riskkänsliga kapitalkravet. Enligt utredningen bör regelverket bygga på den grundstruktur som redan finns i nuvarande reglering, dvs. krav på olika former av åtgärdsplaner.

Mot bakgrund av syftet med det riskkänsliga kapitalkravet och de särskilda förhållanden som kan gälla för företag som enbart tillhandahåller tjänstepensionsförmåner som har sin grund i överenskommelser på arbetsmarknaden, föreslår utredningen att ett tjäns-

tepensionsföretag vars kapitalbas understiger det riskkänsliga kapitalkravet ska upprätta en *långsiktig åtgärdsplan* och överlämna planen till inspektionen för godkännande. Av åtgärdsplanen ska framgå vilka åtgärder företaget planerar att vidta för att inom rimlig tid sänka riskerna i verksamheten, förändra sina framtida åtaganden eller på annat sätt garantera att företaget kommer att kunna infria sina framtida åtaganden gentemot ersättningsberättigade. Med beaktande av att tjänstepensionsföretagens verksamhet normalt är av mycket långsiktig karaktär torde det i vissa fall kunna bli aktuellt att godkänna åtgärdsplaner som sträcker sig över flera år.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer bör, i likhet med det som gäller för försäkringsföretag, få meddela föreskrifter om innehållet i en finansiell saneringsplan (se 16 kap. 26 § FRL). Finansinspektionen bör även få meddela föreskrifter om innehållet i en långsiktig åtgärdsplan.

Förslaget till IORP II-direktivet

Bedömning: Förslaget till IORP II-direktiv föranleder inget behov av ändringar i utredningens förslag till bestämmelser om ingripande mot tjänstepensionsföretag.

Skälen för bedömningen: I förslaget till IORP II-direktivet har inga ändringar skett av bestämmelserna i de nuvarande artiklarna 14.2 och 14.3 om tillsynsmyndigheternas befogenheter att förhindra och förebygga oegentligheter, möjlighet att begränsa eller förbjuda institutets rätt att fritt förfoga över sina tillgångar samt tillsynsmyndighetens möjlighet att helt eller delvis överföra befogenheter till en särskild företrädare (se artikel 64.1 och 2 samt 5 i förslaget).

Bestämmelserna i den nuvarande artikel 14.4 om att ett beslut om att förbjuda ett institut att utöva sin verksamhet ska grundas på klart angivna skäl och delges institutet har kompletterats med bestämmelser om att detta även ska gälla för beslut om begränsning av möjligheter för ett institut att bedriva sin verksamhet (se artikel 62.3 i förslaget). Ändringen föranleder inget behov av ändring i utredningens förslag [jfr 20 § förvaltningslagen (1986:223)].

12.2.2 Återkallelse av tillstånd

Förslag: Bestämmelserna om återkallelse av tillstånd för tjänstepensionsföretag ska utformas efter mönster från 16 kap. 8–11 §§ försäkringsrörelselagen.

Tjänstepensionsdirektivet: Artikel 14.4 föreskriver att tillsynsmyndigheten vid särskilt allvarliga överträdelser får förbjuda eller begränsa verksamheten i ett institut, såsom t.ex. då institutet inte på ett tillfredsställande sätt kan skydda medlemmarnas och förmånstagarnas intressen, institutet inte längre uppfyller villkoren för att få bedriva verksamhet, institutet allvarligt åsidosätter sina lagstadgade skyldigheter eller, när institutet bedriver gränsöverskridande verksamhet, institutet inte följer värdlandets social- och arbetsmarknadslagstiftning. Beslut om att förbjuda ett institut att utöva sin verksamhet ska grundas på klart angivna skäl och delges institutet.

Bakgrund

Understödsföreningar

Finansinspektionen kan ansöka om att understödsföreningen ska träda i likvidation om föreningen inte vidtar rättelser (se 71 § UFL).

Försäkringsföretag

Finansinspektionen ska under vissa förutsättningar återkalla ett försäkringsförtags tillstånd om någon av bolagets ledande befattningshavare inte uppfyller de krav på ledningen som uppställs i FRL. Som ett alternativ till återkallandet av tillståndet får Finansinspektionen fatta beslut om att avsätta en styrelseledamot eller verkställande direktör. Avsikten är att det alternativet ska väljas i de fall det finns brister i ledningen i ett i övrigt väl fungerande företag (se 16 kap. 8 §).

Finansinspektionen ska vidare återkalla tillståndet eller i vissa fall meddela varning bland annat om registrering inte skett inom föreskriven tid, om inte tillståndspliktig rörelse påbörjats inom ett år, om företaget vill avregistrera sig, om företaget inte bedrivit försäkringsrörelse under en sammanhängande period av 6 månader samt om företaget är försatt i konkurs eller trätt i likvidation (se 16 kap. 9 §).

Finansinspektionen får återkalla tillstånd eller meddela varning om inte företaget uppfyller kraven för tillstånd, inte vidtagit åtgärderna i sin plan för återställande av en tillfredsställande finansiell ställning eller i andra fall allvarligt åsidosatt gällande bestämmelser för verksamheten (se 16 kap. 10 §).

Finansinspektionen får bestämma hur avvecklingen av rörelsen ska ske i de fall ett försäkringsföretags tillstånd återkallas (se 16 kap. 11 §).

Skälen för förslaget: Direktivets regler om att tillsynsmyndigheten vid särskilt allvarliga överträdelser ska få förbjuda eller begränsa verksamheten i ett institut motsvaras för *försäkringsföretagen* främst av reglerna i 16 kap. 8, 10 och 11 §§ FRL. 16 kap. 9 § FRL avser mer detaljerade regler som är koppade till registreringen av tillstånd, konkurs och likvidation. I samband med införandet av den nya FRL anpassades reglerna om återkallelse av tillstånd till att omfatta samtliga associationsformer för försäkringsföretag.

Mot denna bakgrund anser utredningen att regleringen kring återkallelse av tillstånd för *tjänstepensionsföretagen* ska utformas efter mönster från 16 kap. 8–11 §§ FRL.

Bestämmelserna i artikel 14.4 andra stycket om att tillsynsmyndighetens beslut om att förbjuda ett institut att utöva sin verksamhet ska grundas på klart angivna skäl och delges institutet är redan tillgodosedda genom regleringen i förvaltningslagen (1986:223). Ett beslut varigenom en myndighet avgör ett ärende ska enligt huvudregeln i 20 § förvaltningslagen innehålla de skäl som har bestämt utgången, om ärendet avser myndighetsutövning mot någon enskild. Med begreppet enskild avses inte enbart enskilda individer utan även företag, organisationer och andra privaträttsliga subjekt. En part ska enligt 21 § förvaltningslagen underrättas om innehållet i ett här aktuellt beslut.

12.2.3 Anmälan till behörig myndighet och Eiopa

Förslag: Beslut om återkallelse av tillstånd ska anmälas till Eiopa. Anmälan ska göras av Finansinspektionen.

Bestämmelsen på försäkringsområdet om att Finansinspektionen ska anmäla en viss typ av beslut – beslut om begränsningar i ett försäkringsföretags förfoganderätt över tillgångar – till berörda tillsynsmyndigheter inom EES och till Eiopa, ska inte ha någon motsvarighet på tjänstepensionsområdet.

Tjänstepensionsdirektivet: Artikel 14.4 föreskriver att beslut om att förbjuda ett institut att utöva sin verksamhet ska anmälas till Eiopa.³ Direktivet innehåller inga regler om något särskilt anmälningsförfarande i samband med beslut om förfogandeinskränkningar.

Bakgrund

Understödsföreningar

I 71 b § UFL finns bestämmelser om rutiner för informationsutbyte mellan tillsynsmyndigheter inom EES i samband med beslut om förfogandeinskränkningar.

UFL innehåller inte några regler om anmälningskyldighet till Eiopa.

Försäkringsföretag

I 16 kap. 12 § UFL finns bestämmelser om rutiner för informationsutbyte mellan tillsynsmyndigheter inom EES i samband med återkallelse av tillstånd och beslut om förfogandeinskränkningar. Anmälan ska i dessa fall även göras till Eiopa.

Skälen för förslaget: Bestämmelsen om anmälningskyldighet till Eiopa i samband med en tillsynsmyndighets beslut om att förbjuda ett institut att utöva sin verksamhet – som infördes i tjänstepensionsdirektivet genom det s.k. Omnibus I-direktivet – ska tas in i lag, och anmälningskyldigheten ska läggas på Finansinspektionen.

Någon motsvarighet till bestämmelserna om rutiner för informationsutbyte mellan tillsynsmyndigheter inom EES (se 71 b § UFL respektive 16 kap. 12 § FRL) ska inte införas på tjänstepensionsområdet, eftersom det inte finns några sådana bestämmelser i tjänstepensionsdirektivet.

³ Artikel 14.4 ändrad genom det s.k. Omnibus I-direktivet, Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/78/EU av den 24 november 2010 om ändring i direktiven 98/26/EG, 2002/87/EG, 2003/6/EG, 2003/41/EG, 2003/71/EG, 2004/39/EG, 2004/39/EG, 2004/109/EG, 2005/60/EG, 2006/48/EG, 2006/49/EG och 2009/65/EG vad gäller befogenheterna för Europeiska tillsynsmyndigheten (Europeiska bankmyndigheten) Europeiska tillsynsmyndigheten (Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten) och Europeiska tillsynsmyndigheten (Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten) (EUT L 331, 15.12.2010, s. 120, Celex 32010L0078).

12.2.4 Sanktionsavgifter m.m.

Förslag: Straffavgifter och förseningsavgifter får beslutas av Finansinspektionen för tjänstepensionsföretag. Bestämmelserna ska utformas efter mönster från 16 kap. 14–21 §§ FRL. Avgifterna ska tillfalla staten.

Finansinspektionen får förena föreläggande med vite.

Tjänstepensionsdirektivet: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga regler om vilka sanktionsavgifter en tillsynsmyndighet får ta ut.

Bakgrund

Understödsföreningar

Finansinspektionen har enligt 74 § UFL möjlighet att vitesförelägga styrelsen att fullgöra sina lagstadgade skyldigheter, såsom att årligen till inspektionen sända in stämmoprotokoll och därmed tillhörande handlingar liksom att hos inspektionen göra behöriga anmälningar för registrering.

Försäkringsföretag

Bestämmelser om att Finansinspektionen får ta ut straffavgifter, förseningsavgifter och vite finns i 16 kap. 14–21 och 25 §§ FRL.

Finansinspektionen får besluta om att ett försäkringsföretag ska betala en straffavgift om inspektionen meddelat ett beslut om anmärkning eller varning. Avgiften tillfaller staten (se 14 §).

Straffavgiften ska fastställas till lägst femtusen kronor och högst femtio miljoner kronor. Avgiften får inte överstiga tio procent av försäkringsföretagets omsättning närmast föregående räkenskapsår. Om överträdelsen har skett under försäkringsföretagets första verksamhetsår eller om uppgifter om omsättningen annars saknas eller är bristfälliga, får omsättningen uppskattas. Avgiften får inte vara så stor att försäkringsföretaget, efter det att avgiften har påförts, inte uppfyller kraven på att ha en tillfredsställande soliditet och likviditet (se 15 §).

När straffavgiftens storlek fastställs, ska särskild hänsyn tas till hur allvarlig den överträdelse är som har föranlett anmärkningen eller varningen och hur länge överträdelsen har pågått (se 16 §).

Om ett försäkringsföretag inte i tid lämnar de upplysningar om sin verksamhet som Finansinspektionen begär, får inspektionen besluta att företaget ska betala en förseningsavgift med högst 100 000 kronor. Avgiften tillfaller staten (se 17 §).

Straffavgiften eller förseningsavgiften ska betalas till Finansinspektionen inom trettio dagar efter det att beslutet om den har vunnit laga kraft eller inom den längre tid som anges i beslutet (se 18 §).

Finansinspektionens beslut att ta ut straffavgift eller förseningsavgift får verkställas utan föregående dom eller utslag, om avgiften inte har betalats inom den tid som anges i 18 § (se 19 §).

Om straffavgiften eller förseningsavgiften inte betalas inom den tid som anges i 18 §, ska Finansinspektionen lämna den obetalda avgiften för indrivning. Bestämmelser om indrivning av statliga fordringar finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. (se 20 §).

En beslutad straffavgift eller förseningsavgift faller bort i den utsträckning verkställighet inte har skett inom fem år från det att beslutet vann laga kraft (se 21 §).

Om Finansinspektionen meddelar föreläggande eller förbud enligt denna lag, får inspektionen förena föreläggandet med vite (se 25 §).

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsdirektivet saknar regler om vilka avgifter de behöriga myndigheterna som utför tillsyn över tjänstepensionsinstitut får ta ut. Bestämmelser om de straffavgifter och förseningsavgifter som Finansinspektionen får besluta om, bör avseende tjänstepensionsföretag lämpligen utformas efter mönster från försäkringsregleringen. Det finns inte skäl att bedöma ett tjänstepensionsföretag på ett annat sätt än försäkringsföretag och andra finansiella företag. En liknande bedömning gjordes för försäkringsföreningarna i samband med att den nya FRL infördes (se prop. 2009/10:246 s. 403). Avgifterna ska tillfalla staten.

Om Finansinspektionen, i likhet med bestämmelserna för försäkringsföretag, meddelar förbud eller föreläggande enligt tjänstepensionsrörelselagen, får inspektionen förena föreläggandet med vite.

12.2.5 Ingripande mot den som saknar tillstånd

Förslag: Bestämmelser införs om ingripande mot den som driver sådan rörelse som omfattas av tjänstepensionsrörelselagen, men saknar tillstånd. Bestämmelserna utformas efter mönster från 16 kap. 23 och 24 §§ FRL.

Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga regler.

Bakgrund

Understödsföreningar

Regler saknas.

Försäkringsföretag

I 16 kap. 23 och 24 §§ FRL finns bestämmelser om ingripande mot den som saknar tillstånd.

I 23 § anges att om någon driver sådan rörelse som omfattas av FRL utan att vara berättigad till det, ska Finansinspektionen förelägga denne att upphöra med rörelsen. Inspektionen får besluta hur avvecklingen av rörelsen ska ske. I föreläggandet ska Finansinspektionen upplysa om att rätten efter ansökan av inspektionen kan komma att besluta att företaget ska gå i likvidation om föreläggandet inte följs.

Om det är osäkert om lagen är tillämplig på viss rörelse, får Finansinspektionen förelägga den som driver rörelsen att lämna de upplysningar om rörelsen som inspektionen behöver för att bedöma om så är fallet. Den som är revisor i ett företag är skyldig att på begäran av inspektionen lämna sådana upplysningar om företagets rörelse som revisorn har fått kännedom om vid fullgörandet av sitt uppdrag.

I 24 § anges att om ett aktieföretag eller en ekonomisk förening inte följer ett föreläggande enligt 23 § första stycket att upphöra med rörelsen, ska rätten, efter ansökan av Finansinspektionen, besluta att företaget ska gå i likvidation. I dessa fall tillämpas 25 kap. 10, 25, 28-44, 46 och 47 §§ aktieföretagslagen (2005:551) och 11 kap. 5 och 7-16 §§ samt 17 § fjärde och femte styckena lagen

(1987:667) om ekonomiska föreningar. Beslut om likvidation ska inte meddelas om det under ärendets handläggning vid rätten visas att rörelsen har upphört. Beslutet om likvidation gäller omedelbart.

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga regler om ingripande mot den som saknar tillstånd att bedriva verksamhet. Behovet av kundskydd medför att tjänstepensionsrörelselagen bör innehålla bestämmelser om att Finansinspektionen får ingripa om ett företag bedriver tillståndspliktig verksamhet utan att ha tillstånd för detta. Utredningen anser att nu aktuella bestämmelser bör utformas efter mönster från 16 kap. 23 och 24 §§ FRL.

12.2.6 Överklagande m.m.

<p>Förslag: Bestämmelser om överklagande av Finansinspektionens och Bolagsverkets beslut ska utformas efter mönster från den reglering som gäller på försäkringsområdet.</p>

Tjänstepensionsdirektivet: Tillsynsmyndighetens beslut om sanktioner och andra åtgärder ska enligt artikel 14.5 kunna överklagas till domstol.

Bakgrund

Understödsföreningar

Enligt 75 § UFL överklagas Finansinspektionens beslut att vägra registrering av en understödsförening hos kammarrätten, medan inspektionens övriga beslut enligt UFL överklagas hos förvaltningsrätten.

Försäkringsföretag

Regler om överklagande av Finansinspektionens och Bolagsverkets beslut finns i 17 kap FRL.

Skälen för förslaget: Bestämmelser om överklagande av Finansinspektionens och Bolagsverkets beslut ska utformas efter mönster från den reglering som gäller på försäkringsområdet.

12.3 Övriga frågor kring tillsynen med anledning av förslaget till IORP II-direktiv

12.3.1 Tillsynens huvudsyfte

Bedömning: Bestämmelserna om tillsynens huvudsyfte i förslaget till IORP II-direktiv föranleder inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag.

Skälen för bedömningen: I förslaget till IORP II-direktiv finns nya bestämmelser om tillsynens huvudsyfte. Huvudsyftet är att skydda medlemmar och förmånstagare. Enligt de nya bestämmelserna ska myndigheterna vid utförande av tillsynen beakta sina besluts potentiella effekter på det finansiella systemets stabilitet i unionen, särskilt i krissituationer, med hänsyn till den information som finns tillgänglig vid den aktuella tidpunkten (se artikel 59 i förslaget).

Utredningens bedömning är att de nya bestämmelserna är av sådan art att de bör samordnas med övriga bestämmelser i förordningen (2009:93) med instruktion för Finansinspektionen, och att de nya bestämmelserna därför inte föranleder några ändringar i utredningens bedömningar och förslag.

12.3.2 Allmänna principer för tillsynen

Bedömning: De nya bestämmelserna om allmänna tillsynsprinciper i förslaget till IORP II-direktivet föranleder den ändringen i utredningens förslag att Finansinspektionens tillsyn ska utgå från en proaktiv och riskbaserad metod.

Skälen för bedömningen: I förslaget till IORP II-direktiv finns nya bestämmelser om allmänna principer för tillsynen, se artikel 61 i förslaget. Enligt bestämmelserna ska behöriga myndigheter i hemmedlemsstaten ansvara för tillsynen. Vidare ska tillsynen base-

ras på en proaktiv och riskbaserad metod, samt omfatta en kombination av platsbesök och åtgärder på distans. Det anges även att tillsynsmyndigheten ska utöva tillsynen inom rimlig tid och på ett proportionerligt sätt. Slutligen ska de behöriga myndigheterna ta hänsyn till den potentiella effekten av deras åtgärder på de finansiella systemens stabilitet i EU, särskilt i krissituationer.

Utredningens bedömning är att bestämmelserna i huvudsak är av sådan art att de bör samordnas med övriga bestämmelser i förordningen med instruktioner för Finansinspektion. Direkt i lag bör dock uttryckas att inspektionens tillsyn ska utgå från en proaktiv och riskbaserad metod.

12.3.3 Granskningsprocessen

Bedömning: De föreslagna detaljbestämmelserna om tillsynsmyndighetens granskningsprocess föranleder inga ändringar av utredningens förslag och bedömningar.

Skälen för bedömningen: I förslaget till IORP II-direktiv finns ett antal nya detaljbestämmelser om de behöriga myndigheternas granskningsprocess (se artikel 63 i förslaget).

Bestämmelserna anger att de behöriga myndigheterna ska

- granska strategier, processer och rapporteringsrutiner som institutet infört för att följa de lagar och andra författningar som följer av direktivet. Granskningen ska omfatta en bedömning av kvalitativa krav som avser styrningssystemet, bedömning av institutets risker och en bedömning av institutets förmåga att bedöma dessa risker,
- ha övervakningsinstrument i form av stresstester,
- ha nödvändiga befogenheter för att kunna kräva att institutet åtgärdar svagheter eller brister som påvisats i granskningen,
- fastställa hur ofta granskningen av strategier, processer och rapporteringsrutiner som institutet infört för att följa de lagar och andra författningar som följer av direktivet ska ske och vilken omfattning de ska ha.

Utredningens bedömning är att de föreslagna bestämmelserna är av sådan art att de bör tas in i föreskrifter som meddelas av regeringen.

Det ska här noteras att Finansinspektionen redan i dag använder ett tillsynsverktyg – trafikljuset – för stresstester av försäkringsföretag och understödsföreningar.

12.3.4 Öppenhet och ansvar vid utförande av tillsynsuppgifter m.m.

Bedömning: Bestämmelserna om att tillsynsmyndigheterna ska utföra sina uppgifter på ett öppet och ansvarsfullt sätt föranleder inga ändringar av utredningens bedömningar och förslag.

Skälen för bedömningen: Enligt artikel 65 i förslaget till IORP II-direktiv ska behöriga myndigheter utföra sina⁴ uppgifter på ett öppet och ansvarsfullt sätt, och med vederbörlig hänsyn till skyddet av konfidentiella uppgifter.

Enligt de nya bestämmelserna ska följande uppgifter offentliggöras;

- Texter till lagar, författningar, vägledningar, information, tillämpning av direktivet enligt artikel 4 och 5.
- Information om granskningsförfarande enligt artikel 63.
- Aggregerade statistiska uppgifter om centrala aspekter av tillämpningen av tillsynsregelverket.
- Klargörande av huvudsyftet med tillsynen är att skydda medlemmar och förmånstagare.
- Regler om administrativa påföljder vid överträdelse.

Institutet ska vidare ha och tillämpa överblickbara rutiner för utnämning och entledigande av ledamöter i de behöriga myndigheternas styrelser och verkställande organ (se artikel 65 i förslaget.)

Enligt artikel 72 i förslaget till IORP II-direktivet ska medlemsstaterna underrätta Eiopa om sina nationella bestämmelser av tillsynskaraktär som är relevanta när det gäller tjänstepensionsplaner och som inte omfattas av hänvisningen till nationell social- och

⁴ Uppgifterna anges i artiklarna 60–64.

arbetsmarknadslagstiftning i bestämmelserna om verksamhet över gränserna (artikel 12.1).

Utredningens bedömning är att de nya bestämmelserna inte för-
anleder något behov av ändringar i utredningens bedömningar och
förslag.

12.3.5 Konfidentiell information och informationsbyte

Bedömning: Bestämmelserna om konfidentiell information och informationsutbyte med avseende på de behöriga myndigheterna för-
anleder inga ändringar i utredningens bedömningar och
förslag.

Skälen för bedömningen: I förslaget till IORP II-direktiv finns det nya detaljerade bestämmelser om tystnadsplikt och informationsutbyte med avseende på de behöriga myndigheterna. Bestämmelserna handlar om tystnadsplikt (artikel 66), användning av konfidentiella uppgifter (artikel 67), informationsutbyte mellan myndigheter (artikel 68), överföring av uppgifter till centralbanker, monetära myndigheter, europeiska tillsynsmyndigheter och Europeiska systemriskrådet (artikel 69), utlämnande av uppgifter till den centrala förvaltningen som ansvarar för den finansiella lagstiftningen (artikel 70) samt om villkor för informationsutbyte (artikel 71).

Utredningens bedömning är att de nya bestämmelserna i artiklarna 66-71 om konfidentiell information och informationsutbyte med avseende på tillsynsmyndigheten är av sådan art att de omfattas av regleringen i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), och att de inte för-
anleder något behov av ändringar i utredningens bedömningar och förslag (se prop. 2011/12:70 s. 7477).

13 Avtalsrätt

13.1 Utgångspunkt för den civilrättsliga regleringen

Bedömning: Den civilrättsliga regleringen av avtalen mellan tjänstepensionsföretag och arbetsgivare/arbetstagare ska ta sin utgångspunkt i regleringen av personförsäkring enligt försäkringsavtalslagen. Regleringen ska tas in i den lagen genom hänvisning till relevanta försäkringsavtalsregler. Vid tillämpning av bestämmelserna ska avtal om tjänstepensionsförmåner jämföras med motsvarande försäkringsavtal och det som sägs om försäkringsbolag även gälla ett tjänstepensionsföretag.

Bakgrund: Bestämmelser om det civilrättsliga förhållandet mellan försäkringsbolag (inklusive tjänstepensionskassor¹) och den som ingått avtal om försäkring med ett försäkringsbolag finns i försäkringsavtalslagen (2005:104), FAL. FAL innehåller bestämmelser om individuell skadeförsäkring, individuell personförsäkring och kollektiv försäkring. När det gäller individuell skadeförsäkring finns det olika bestämmelser för konsumentförsäkring och företagsförsäkring. Beträffande kollektiv försäkring finns det olika bestämmelser för kollektiv skadeförsäkring – som är uppdelad i grupp-skadeförsäkring och kollektivavtalsgrundad skadeförsäkring – och kollektiv personförsäkring – som delas in i grupp-personförsäkring och kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

Enligt FAL innefattas i begreppet personförsäkring kategorierna livförsäkring, sjukförsäkring och olycksfallsförsäkring. En personförsäkring kan tecknas på försäkringstagarens eller någon annans liv eller hälsa. Med begreppet skadeförsäkring avses försäkring mot ekonomisk förlust genom sakskada, ersättningsskyldighet eller ren förmögenhetsskada i övrigt.

¹ Enligt 1 kap. 4 § tredje stycket försäkringsavtalslagen (2005:104) ska det som sägs om försäkringsbolag gälla också i fråga om andra företag som meddelar försäkring.

I FAL menas med försäkringstagare den som har ingått ett avtal om försäkring med ett försäkringsbolag. Med försäkrad avses vid skadeförsäkring den vars intresse är försäkrat mot skadan och vid personförsäkring den på vars liv eller hälsa en försäkring gäller. Med förmånstagare menas den som på grund av ett förmånstagarförordnande enligt vissa särskilda bestämmelser i FAL har rätt att få försäkringen eller ersättning som utfaller från den. Med gruppavtal avses avtal som sluts med ett försäkringsbolag för en bestämd grupp personer och som anger villkor för avtal om gruppförsäkring.²

Enligt FAL gäller vidare – om inte försäkringsavtalet föreskriver något annat – att när en arbetsgivare tecknar en individuell personförsäkring till förmån för en anställd på dennes liv eller hälsa, anses den anställde som försäkringstagare vid tillämpningen av bestämmelserna om information till försäkringstagaren när ett försäkringsavtal har träffats, vid tillämpningen av bestämmelserna om förfogande över försäkringen och om förhållandet till borgenärerna samt i fråga om rätten till försäkringsersättning i övrigt (1 kap. 5 § FAL). Försäkringsvillkor som i jämförelse med bestämmelserna i FAL är till nackdel för försäkringstagaren eller dennes rättsinnehavare eller för den försäkrade är utan verkan mot någon av dem, om inte annat anges i lagen (1 kap. 6 § FAL). Det som sägs om tvingande bestämmelser gäller dock inte kollektivavtalsgrundad försäkring, om försäkringen följer en överenskommelse mellan en arbetsgivarorganisation och en central arbetstagarorganisation (se 1 kap. 7 § 4 FAL).

Skälen för bedömningen: Inledningsvis kan det konstateras att ett tjänstepensionsföretags verksamhet enligt tjänstepensionsdirektivet ska avse tillhandahållande av *pensionsförmåner*. Enligt tjänstepensionsdirektivet avses med detta förmåner som betalas ut med anledning av uppnådd pensionsålder eller förväntat uppnående av pensionsålder eller, om de kompletterar dessa förmåner och tillhandhålls sekundärt, i form av utbetalningar vid dödsfall, invaliditet eller upphörande av anställning eller i form av bidrag eller tjänster som tillhandahålls vid sjukdom, medellöshet eller dödsfall. Förmånerna kan utgöras av livslånga utbetalningar eller utbetalningar under viss tid eller utbetalning av ett engångsbelopp³.

Mot denna bakgrund kan det konstateras att pensionsförmåner uppvisar grundläggande likheter med försäkringar, vilket bl.a. inne-

² Dessa definitioner finns i 1 kap. 4 § FAL.

³ Se artikel 6 d.

bär att det behov av civilrättslig skyddsreglering kring försäkringar som har föranlett införandet av FAL också finns när det gäller pensionsförmåner. Likheterna mellan försäkringar och pensionsförmåner innebär också att de lösningar på olika legala frågeställningar som finns i FAL bör utgöra en naturlig utgångspunkt för den civilrättsliga regleringen kring pensionsförmåner. En uppenbar fördel med att ta utgångspunkt i FAL-regleringen är naturligtvis att de aktuella pensionsförmånerna hittills har reglerats enligt den lagen och att lagen även har utformats med beaktande av detta.⁴ Det kan dock finnas anledning att pröva om vissa bestämmelser i FAL är lämpliga eller inte i den civilrättsliga regleringen kring pensionsförmåner, mot bakgrund av de skillnader som finns mellan försäkringar och sådana förmåner.

Definitionen av tjänstepensionsinstitut i tjänstepensionsdirektivet⁵ är till viss del svårtolkad, men förenklat och sammanfattningsvis kan sägas att ett tjänstepensionsinstitut är ett institut som – oavsett rättslig form – förvaltar fonderade medel utifrån syftet att tillhandahålla *pensionsförmåner* eller vissa former av *kompletterande förmåner* på grundval av en överenskommelse mellan arbetsgivare och arbetstagare, och där de fonderade medlen är sakrättsligt skyddade i händelse av arbetsgivarens konkurs.

Vad som ska regleras civilrättsligt är således en *tjänstepensionsförmån*. Mot bakgrund av direktivets definitioner i artikel 6 a och d bör sådana lämpligen definieras som förmåner som betalas ut med anledning av uppnådd pensionsålder eller förväntat uppnående av pensionsålder, dödsfall (efterlevandepension), sjukdom och invaliditet, upphörande av anställning eller medellslöshet, där förmånen har sin grund i en överenskommelse om pensionsförmåner mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Enligt FAL innefattas i begreppet *personförsäkring* kategorierna livförsäkring, sjukförsäkring och olycksfallsförsäkring. En personförsäkring kan tecknas på försäkringstagarens eller någon annans liv eller hälsa. En arbetsgivare kan således teckna en individuell personförsäkring till förmån för en anställd. Bestämmelserna i 10–16 kap. tillämpas på individuell personförsäkring och 20 kap. på kollektivavtalsgrundad personförsäkring (1 kap. 2 § FAL).

Tjänstepensionsförmåner definierat som ovan och som tecknas av ett tjänstepensionsföretag har såldes stora likheter med begreppet personförsäkring som tecknas hos ett försäkringsbolag enligt FAL.

⁴ Se prop. 2003/04:150 s. 371.

⁵ Se artikel 6 a.

Som nämnts bör regleringen i FAL av personförsäkring därför utgöra grunden för den civilrättsliga regleringen av tjänstepensionsförmåner. Mot bakgrund av de skillnader mellan de försäkringar som definieras som personförsäkringar i FAL och tjänstepensionsförmåner finns det dock anledning att pröva om dessa bestämmelser i FAL till alla delar är lämpliga att införa i den civilrättsliga regleringen av sådana pensionsförmåner.

Med hänsyn till definitionen av tjänstepensionsförmån i tjänstepensionsdirektivet gör utredningen bedömningen att även motsvarigheten till grupppersonförsäkring (19 kap. FAL) bör inkluderas i den civilrättsliga regleringen av dessa förmåner. De grupppersonförsäkringar som har sin grund i kollektivavtal tecknas nämligen i vissa fall av arbetsgivaren och i andra fall av en organisation för sina medlemmar. Arbetsgivaren svarar sedan – i vart fall när det gäller obligatorisk gruppförsäkring – för premiebetalningen.

Sammanfattningsvis ska den civilrättsliga regleringen av avtalen mellan tjänstepensionsföretag och arbetsgivare/arbetstagare ta sin utgångspunkt i regleringen av personförsäkring enligt försäkringsavtalslagen. Regleringen ska tas in i den lagen genom hänvisning till relevanta försäkringsavtalsregler. Vid tillämpning av bestämmelserna ska avtal om tjänstepensionsförmåner jämföras med motsvarande försäkringsavtal och det som sägs om försäkringsbolag även gälla ett tjänstepensionsföretag.

13.2 Tillämpningsområde och tvingande reglering

Förslag: Vad gäller individuell tjänstepensionsförmån ska i huvudsak motsvarande bestämmelser som i 10–16 kap. försäkringsavtalslagen införas i lagen. För kollektivavtalsgrundad tjänstepensionsförmån och grupptjänstepensionsförmån ska tas in motsvarande regler som gäller för kollektivavtalsgrundad personförsäkring och grupppersonförsäkring.

Bestämmelserna om individuell tjänstepensionsförmån ska vara tvingande till förmån för tjänstepensionstecknaren eller för den tjänstepensionsberättigade. Detta gäller inte kollektivavtalsgrundad tjänstepensionsförmån, om avtalet följer en överenskommelse mellan en arbetsgivarorganisation och en central arbetstagarorganisation.

Försäkringsavtalslagen

Tillämpningsområde – personförsäkring

För *individuell personförsäkring* – dvs. livförsäkring, sjukförsäkring och olycksfallsförsäkring – som tecknas hos ett försäkringsbolag gäller enligt FAL en omfattande reglering som i huvudsak avser information (10 kap.), försäkringsavtalet (11 kap.), begränsning av försäkringsbolagets ansvar (12 kap.), premien (13 kap.), förfogande över försäkringen (14 kap.), förhållandet till borgenärerna (15 kap.) och reglering av försäkringsfall, m.m. (16 kap.).

För *gruppersonförsäkring* och *kollektivavtalsgrundad personförsäkring* gäller särskilda bestämmelser i 19 och 20 kap. i FAL.

Definitioner och begrepp

Försäkringstagare är den som har ingått avtal om försäkring med ett försäkringsbolag och *försäkrad* – vid personförsäkring – den på vars liv eller hälsa en försäkring gäller. *Förmånstagare* är den som – enligt lagens kapitel om förfogande över försäkringen – har rätt att få försäkringen eller ersättningen som utfaller från den (1 kap. 4 § FAL).

Vid *individuell personförsäkring* utgörs parterna i försäkringsavtalet av försäkringsbolaget och försäkringstagaren. Särskilda regler gäller för en individuell personförsäkring som tecknas för en arbetsgivare till förmån för en anställd på dennes liv och hälsa. Bl.a. vid tillämpningen av bestämmelserna om förfogande över försäkringen och vid tillämpning av bestämmelserna om förhållandet till borgenärerna anses den anställde som försäkringstagare. Regeln är dock dispositiv, dvs. den gäller inte om försäkringsavtalet föreskriver något annat (1 kap. 5 § FAL).

Bestämmelser om grupppersonförsäkring finns i 19 kap. FAL. En *gruppersonförsäkring* är en personförsäkring som meddelas enligt ett gruppavtal och som gäller under förutsättning att den försäkrade eller någon annan med särskild anknytning till denne tillhör gruppen. En obligatorisk grupppersonförsäkring är en grupppersonförsäkring som varje medlem i gruppen är direkt ansluten till på grund av gruppavtalet. Parterna i avtalet preciseras i 19 kap. 3 § FAL.

Bestämmelserna om *kollektivavtalsgrundad personförsäkring* tillämpas på personförsäkringar som tecknas av arbetsgivare för att ge skydd åt anställda, meddelas enligt ett i avtalsvillkoren angivet

kollektivavtal som har slutits mellan en arbetsgivarorganisation och en arbetstagarorganisation och tecknas hos ett försäkringsbolag enligt kollektivavtalet (20 kap. 1 § FAL). En arbetsgivare som ingår avtal om kollektivavtalsgrundad försäkring med försäkringsbolaget är försäkringstagare. Vid tillämpning av bestämmelser om förfogande över försäkringen och vid tillämpningen av bestämmelserna om förhållandet till borgenärerna samt i fråga om rätten utbetalning av förmåner i övrigt anses dock varje försäkrad som försäkringstagare, om försäkringen gäller på hans liv eller hälsa.

Tvingande lagstiftning

FAL är till helt övervägande del tvingande (indispositiv) på så sätt att försäkringsvillkoren som i jämförelse med bestämmelserna i lagen är till nackdel för försäkringstagaren eller dennes rättsinnehavare eller för den försäkrade är utan verkan mot någon av dem om inte annat anges i lagen (1 kap. 6 § FAL). Vissa möjligheter till undantag finns dock från de tvingande bestämmelserna – när det gäller kollektivavtalsgrundad försäkring, om försäkringen följer en överenskommelse mellan en arbetsgivarorganisation och en central arbetstagarorganisation (1 kap. 7 § 4 FAL).

Skälen för förslaget

Tillämpningsområdet för den civilrättsliga regleringen

Som nämnts i föregående avsnitt bör den civilrättsliga regleringen av tjänstepensionsförmånsavtalen mellan tjänstepensionsföretag och arbetsgivare/arbetstagare ta sin *utgångspunkt* i regleringen av personförsäkring enligt FAL. Eftersom förmånsavtalen ska ha sin grund i en pensionsöverenskommelse/överenskommelse om pensionsförmåner är det här fråga om att som utgångspunkt ha bestämmelserna om individuell personförsäkring i 10–16 kap. (som även innefattar individuell tjänstepensionsförsäkring) samt om grupppersonförsäkring och kollektivavtalsgrundad personförsäkring i 19 och 20 kap. FAL.

I sammanhanget bör uppmärksammas att det finns vissa skillnader mellan de försäkringar som definieras som personförsäkringar enligt FAL och tjänstepensionsförmåner. Det finns således anledning att pröva om dessa bestämmelser i FAL till alla delar är lämpliga att införa.

Definitioner

De förmåner som ska regleras är pensionsförmåner och vissa former av kompletterande förmåner (se definitionen av pensionsförmåner i artikel 6 d i tjänstepensionsdirektivet). Dessa pensionsförmånsavtal ska ha sin grund i en överenskommelse som slutits enskilt eller kollektivt mellan arbetsgivare och arbetstagare eller deras respektive företrädare (se definitionen av tjänstepensionsinstitut i artikel 6 a i tjänstepensionsdirektivet). Dessa *tjänstepensionsförmåner* bör definieras som förmåner som betalas ut med anledning av uppnådd pensionsålder eller förväntat uppnående av pensionsålder, dödsfall (efterlevandepension), sjukdom och invaliditet, upphörande av anställning eller medellöshet, där förmånen har sin grund i en överenskommelse om pensionsförmåner mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Ett *tjänstepensionsföretag* bör vara ett tjänstepensionsaktiebolag, ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag och en tjänstepensionsförening (jfr avsnitt 5.8 som behandlar den associationsrättsliga regleringen av tjänstepensionsföretag).

Utöver detta bör den som har ingått avtal om tjänstepensionsförmåner med tjänstepensionsföretaget betecknas som *tjänstepensions-tecknare* och den som är berättigad till tjänstepensionsförmåner enligt ett sådant avtal betecknas som *tjänstepensionsberättigad*.⁶ Begreppet *förmånstagare* bör definieras som den som på grund av ett förmånstagarförordnande har rätt att få tjänstepensionsförmåner.

Tvingande lagstiftning

Det har kunnat konstateras att tjänstepensionsförmåner uppvisar grundläggande likheter med personförsäkring. Det innebär att det behov av civilrättslig skyddsreglering kring försäkringar som har föranlett införandet av FAL också finns när det gäller pensionsförmåner. Lösningarna på olika legala frågeställningar som finns i FAL för personförsäkringar bör således utgöra utgångspunkten för den civilrättsliga regleringen kring tjänstepensionsförmåner.

I likhet med 1 kap. 6 § första stycket FAL bör gälla att *bestämmelserna om individuell tjänstepensionsförmån och grupptjänstepensionsförmån* ska vara *tvingande* till förmån för tjänstepensions-tecknaren eller den tjänstepensionsberättigade. Detta innebär att

⁶ Se motsvarande för avtal om grupptjänstepensionsförmåner (jfr 19 kap. 3 § FAL).

villkor i avtal om tjänstepensionsförmåner som i jämförelse med nu föreslagna skyddsregler är till nackdel för tjänstepensionstecknaren eller dennes rättsinnehavare eller för den tjänstepensionsberättigade är utan verkan mot någon av dem.

Detta bör dock inte gälla kollektivavtalsgrundad tjänstepensionsförmån, om förmånsavtalet följer en överenskommelse mellan en arbetsgivarorganisation och en central arbetstagarorganisation. Motsvarande regel gäller för kollektivavtalsgrundad försäkring i 1 kap. 7 § 4 FAL. Grunden för detta ställningstagande utvecklas i propositionen om ny försäkringsavtalslag.⁷ Där sägs att den civilrättsliga regleringen på kollektivavtalsområdet i väsentliga delar bör vara dispositiva. Regeringen fortsätter enligt följande.

”De viktigaste ka-försäkringarna tillkommer genom överenskommelser där centrala organisationer på arbetsmarknaden medverkar, och då finns det knappast behov av att göra reglerna tvingande till skydd för de försäkrade. Detta gäller också i sådana fall där överenskommelsen lämnar frihet åt arbetsgivaren och försäkringsbolaget att utforma vissa villkor på ett lämpligt sätt. Man får utgå från att de anställdas intresse också då kommer att tillvaratas i tillräcklig utsträckning. Det förekommer emellertid andra försäkringar som visserligen är kollektivavtalsgrundade men inte sluts på sådan organisationsnivå att man kan utgå från att de försäkrades intressen blir tillvaratagna med behövlig sakkunskap. Det är här som tvingande regler har sitt egentliga värde.

I linje med vad regeringen också redan uttalat (avsnitt 5.3) bör man medge avtalsfrihet för i stort sett bara arbetsmarknadens huvudorganisationer. En avvikelse från lagens bestämmelser bör bara tillåtas om det sker genom kollektivavtal mellan en arbetsgivarorganisation och en central arbetstagarorganisation, alltså i praktiken på förbunds nivå.”

⁷ Se prop. 2003/04:150 s. 341–345.

13.3 Individuell tjänstepensionsförmån

13.3.1 Information

Förslag: Genom hänvisningen till 10 kap. försäkringsavtalslagen införs bestämmelser om tjänstepensionsföretagets skyldighet att lämna information, information innan ett avtal om tjänstepensionsförmån tecknas, information när avtal har träffats, information under avtalstiden och i samband med förnyelse, information om villkorsändring, information om tjänstepensionsförmånsfall, information om möjligheten till överprövning och underlåtenhet att lämna information.

Försäkringsavtalslagen

Bestämmelserna om information vid individuell personförsäkring finns i 10 kap. FAL. Här bör nämnas att det av 1 kap. 5 § FAL framgår att när en arbetsgivare tecknar en individuell personförsäkring till förmån för en anställd på dennes liv eller hälsa, anses den anställde som försäkringstagare vid tillämpning av bl.a. bestämmelserna i 10 kap. om information till försäkringstagaren när ett försäkringsavtal har träffats. Regleringen innebär⁸ att förköpsinformationen i dessa fall ska ges till *arbetsgivaren*, medan efterköpsinformationen och information under försäkringstiden ska ges till den *anställda*.

I 10 kap. 1 § FAL finns vissa grundläggande bestämmelser kring bl.a. informationens form.

Enligt 10 kap. 2 § FAL ska ett försäkringsbolag, innan en individuell personförsäkring meddelas, lämna information som underlättar kundens bedömning av försäkringsbehovet och val av försäkring (*förköpsinformation*). Bestämmelsen anger vidare att informationen på ett enkelt sätt ska återge det huvudsakliga innehållet i de försäkringsvillkor som kunden behöver ha kännedom om för att kunna bedöma kostnaden för och omfattningen av försäkringen. Även viktiga begränsningar av försäkringsskyddet ska framgå tydligt. I 10 kap. 3 § FAL anges att informationen enligt 2 § inte behöver lämnas i den mån kunden avstår från den eller det möter hinder med hänsyn till förhållandena då försäkringsavtalet ingås.

⁸ Jfr prop. 2004/05:150 s. 371.

Vissa information ska vidare enligt 10 kap. 4 § FAL lämnas till försäkringstagaren när avtal har träffats (*efterköpsinformation*), nämligen skriftlig bekräftelse på avtalet och vissa upplysningar om försäkringsvillkorens innehåll.

Enligt 10 kap. 5 § ska information även lämnas *under försäkringstiden* (årligen) och i samband med förnyelse. Information ska även lämnas *i samband med villkorsändring* (10 kap. 6 § FAL), *vid försäkringsfall* (10 kap. 7 §) och om möjligheter till *överprövning* m.m. (10 kap. 8 §).

Om försäkringsföretaget inte lämnar föreskriven information kan marknadsrättsliga sanktioner tillgripas enligt MFL (se 10 kap. 10 § FAL). En näringsidkare som vid sin marknadsföring låter bli att lämna information som är av särskild betydelse från konsument-synpunkt får enligt 24 § MFL åläggas att lämna sådan information. I fall som inte är av större vikt får Konsumentombudsmannen meddela ett informationsföreläggande och i andra fall väcka talan vid Marknadsdomstolen om åläggande att lämna informationen. Talan om förbud eller ålägganden får väckas såväl av Konsumentombudsmannen som av en näringsidkare som berörs av marknadsföringen och en sammanslutning av konsumenter, näringsidkare eller löntagare (se 28 § första stycket 2 och 47 § MFL).

Förslaget till tjänstepensionsrörelselag

När det gäller den näringsrättsliga regleringen om information har utredningen tidigare föreslagit följande.⁹

Det ska det införas en bestämmelse i den nya lagen om att tjänstepensionsberättigade och andra ersättningsberättigade på grund av förmånsavtal ska få den information som behövs om tjänstepensionsföretaget, dess verksamhet och de överenskommelser som ligger till grund för förmånen samt information som tydligt visar vilka villkor som gäller för förmånen. Sådan information ska även ges till den som erbjuds att teckna förmånsavtal med företaget. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilken information som i dessa delar ska lämnas av tjänstepensionsföretaget.

En tjänstepensionsberättigad eller annan ersättningsberättigad ska få information om ändring av reglerna för den bakomliggande överenskommelsen, årlig kortfattad information om tjänste-

⁹ Se avsnitt 11.3–11.5.

pensionsföretagets situation och de individuella pensionsförmånernas aktuella finansiella nivå. En tjänstepensionsberättigad eller annan ersättningsberättigad ska även – i samband med pensionsavgång eller när andra förmåner ska betalas ut – få information om de förmåner som vederbörande har rätt till och de utbetalningsalternativ som finns att tillgå.

Om en tjänstepensionsberättigad eller annan ersättningsberättigad *begär det* ska han eller hon få tjänstepensionsföretagets årsbokslut och förvaltningsberättelse, företagets riktlinjer för placeringsverksamheten, utförlig och saklig information om pensionsförmånernas storlek, villkor för överföring av pensionsrättigheter till ett annat tjänstepensionsinstitut (för det fallet att anställningen upphör) samt och – om det är den tjänstepensionsberättigade eller annan ersättningsberättigad som själv som svarar för den finansiella risken – uppgifter om olika tillgängliga investeringsalternativ och den faktiska placeringsportföljen samt uppgifter om riskexponering och kostnader som är förenade med investeringarna.

De tjänstepensionsberättigades rätt till information i nu aktuella delar ska regleras genom bestämmelser i lag, kompletterade med närmare bestämmelser i myndighetsföreskrifter.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer ska ges rätt att utfärda föreskrifter om den ytterligare information som ska lämnas av ett tjänstepensionsföretag.

Skälen för förslaget: För tjänstepensionsföretagen bör det finnas såväl civilrättsliga som näringsrättsliga krav på information till tjänstepensionsberättigade och andra ersättningsberättigade på grund av förmånsavtal. För tjänstepensionstecknare, tjänstepensionsberättigade och andra ersättningsberättigade i ett tjänstepensionsföretag bör det således finnas en grundläggande civilrättslig skyddsreglering av det slag som finns på försäkringsområdet. Utredningen anser att de informationsregler som finns i FAL kring individuell personförsäkring är väl lämpade även för den typ av förmåner som tjänstepensionsföretagen kommer att tillhandahålla.

Det bör således genom hänvisning till 10 kap. FAL tas in bestämmelser om tjänstepensionsföretagets skyldighet att lämna information, information innan ett avtal om tjänstepensionsförmån tecknas, information när avtal har träffats, information under avtalstiden och i samband med förnyelse, information om villkorsändring, information om tjänstepensionsförmånsfall, information om möjligheten till överprövning och underlåtenhet att lämna information.

13.3.2 Avtalet om tjänstepensionsförmåner m.m.

Förslag: Genom hänvisning till 11 kap. försäkringsavtalslagen införs i huvudsak motsvarande bestämmelser om tjänstepensionsförmånsavtal som gäller försäkringsavtalet vid individuell personförsäkring.

Flytträtt införs inte bara till ett annat tjänstepensionsförmånsavtal utan även till en försäkring.

Flytträtten av en individuell tjänstepensionsförsäkring utvidgas till att även omfatta flytt till ett tjänstepensionsförmånsavtal.

En justering genomförs i inkomstskattelagen för att möjliggöra denna reform, men även för att möjligheten till den frivilliga flytträtten inte ska begränsas.

Försäkringsavtalslagen

Rätten till försäkring

Enligt 11 kap. 1 § FAL gäller för individuell personförsäkring en kontraheringsplikt för försäkringsbolagen – bolagen får nämligen inte vägra någon att teckna vissa individuella försäkringar. Denna rätt gäller försäkring som ett försäkringsbolag normalt tillhandahåller allmänheten när det har fått de uppgifter som behövs. Rätten gäller dock under förutsättning att det inte finns särskilda skäl för vägran med hänsyn till risken för framtida försäkringsfall, den avsedda försäkringens art eller någon annan omständighet.

Ett avslag får inte grundas på att ett försäkringsfall har inträffat eller den försäkrades hälsotillstånd har försämrats efter det att en ansökan har avsänts eller lämnats till försäkringsbolaget. Sådana villkor som beror av den försäkrades hälsotillstånd ska bestämmas på grundval av hälsotillståndet vid ansökan.

Samtycke till att inhämta hälsouppgifter

Ett försäkringsbolag får enligt 11 kap. 1 a § FAL begära samtycke till att inhämta uppgifter om en enskild persons hälsotillstånd endast om det är nödvändigt för prövningen av försäkringsansökan.

Samtycket ska lämnas på en av försäkringsbolaget särskilt upprättad handling. Det ska framgå av handlingen att samtycket är begränsat till att gälla under prövningen av ansökan.

Försäkringsbolaget ska i samband med att samtycke begärs informera om innebörden och betydelsen för prövningen av att samtycke ges.

Försäkringsbolagets ansvarsinträde

En omständighet av stor betydelse i försäkringssammanhang är när försäkringsbolagets ansvar för en försäkring inträder (se 11 kap. 2 § FAL). Om en försäkring meddelas på normala villkor eller på sådana särskilda villkor som har angetts i ansökan om försäkringen, inträder försäkringsbolaget ansvar dagen efter den dag då försäkringstagaren ansökte om försäkringen eller antog ett anbud från företaget. Detta gäller dock inte om försäkringstagaren har begärt att försäkringen ska träda i kraft först senare. Försäkringsbolaget får också förbehålla sig att ansvaret inte ska inträda förrän dagen efter den dag då försäkringstagaren betalar premie för försäkringen.

En försäkring får avtalas på bestämd tid eller på försäkringstagarens livstid. Har ingen tid angetts, är försäkringstiden ett år. Ansvaret gäller till och med försäkringstidens sista dag.

Uppsägning av en tidsbegränsad försäkring till försäkringstidens utgång – förnyelse av försäkringen

Sker inte en giltig uppsägning av en tidsbegränsad individuell försäkring förnyas den (se 11 kap. 4 § FAL). Förnyelsen sker för en tid av ett år om inte annat har avtalats. Regeln innebär att en sådan försäkring således måste sägas upp för att upphöra vid försäkringstidens slut.

Försäkringstagaren får när som helst säga upp en tidsbegränsad försäkring att upphöra vid avtalstidens utgång (se 11 kap. 3 §). Även försäkringsbolaget får säga upp ett tidsbegränsad försäkring till avtalstidens utgång. Uppsägningen ska göras skriftligen och sändas till försäkringstagaren tidigast sex månader och senast en månad innan avtalstiden går ut. Den ska för att få verkan innehålla en förfrågan om försäkringstagaren vill ha förmånsavtalet förnyat.

Begär försäkringstagaren att försäkringen förnyas, gäller uppsägningen bara om det finns särskilda skäl att vägra försäkring med hänsyn till sådana omständigheter som anges bestämmelsen om kontraheringsplikt (se 11 kap. 1 § första stycket). Bestämmelserna om samtycke till att inhämta hälsouppgifter gäller även vid förnyelse av försäkring (se 11 kap. 1 a §).

Uppsägning eller ändring av en försäkring i förtid

En försäkringstagare får när som helst säga upp försäkringen att upphöra omedelbart eller vid viss framtida tidpunkt (11 kap. 5 §).

Om inte annat anges, får uppsägningen verkan dagen efter den dag då den kom fram till försäkringsbolaget. I samband med uppsägningen har försäkringstagaren betydande principiella möjligheter att få försäkringen ändrad till premiefri försäkring (fribrev) eller få den återköpt. För försäkringsavtal som har ingåtts eller förnyats fr.o.m. den 1 juli 2007 finns det dessutom möjlighet att få försäkringens hela värde överfört till en annan försäkring (flytträtt).

Den lagstadgade- respektive den frivilliga flytträtten behandlas något mer utförligt nedan.

Särskilt om den lagstadgade flytträtten

I 11 kap. 5 § andra stycket FAL ges försäkringstagaren en ovillkorlig rätt att i samband med uppsägningen, och utöver att få försäkringen ändrad till fribrev eller återköpt, få *hela försäkringens värde överfört* till en annan försäkring. Denna rätt gäller i den mån inte rätt till överföring saknas enligt inkomstskattelagen (1999:1229, IL).

Som framgått är det försäkringstagaren som har den ovillkorliga rätten att enligt civilrätten överföra värdet av en pensionsförsäkring. Att det är försäkringstagaren som getts denna rätt innebär att det för individuella tjänstepensionsförsäkringar, för vilka det i de allra flesta fallen är arbetsgivaren som är försäkringstagare, också är denne som har rätt att flytta. Det finns således en viktig skillnad mellan flytträtten för privat livförsäkring och individuell tjänstepensionsförsäkring i detta avseende. Försäkringstagarens rätt att förfoga över en försäkring med ett oåterkalleligt förmånstagarförordnande, vilket regelmässigt är fallet vid tjänstepensionsförsäkringar tecknade

av en arbetsgivare, inskränks dock genom att försäkringstagaren inte får förfoga över försäkringen på ett sätt som inskränker förmånstagarens rätt utan dennes samtycke (se 14 kap. 9 § andra stycket FAL). Denna bestämmelse har i branschen tolkats som att en arbetsgivare som vill flytta en arbetstagares tjänstepensionsförsäkring har behövt dennes medgivande för att vidta en sådan disposition. Av förarbetena framgår att återköp som regel inte ska kunna ske utan förmånstagarens samtycke (se prop. 2003/04:150 s. 551).

I det sammanhanget bör även nämnas den dispositiva regeln i 1 kap. 5 § FAL som föreskriver att när en arbetsgivare tecknar en individuell personförsäkring till förmån för en anställd på dennes liv eller hälsa, anses den anställde som försäkringstagare vid tillämpning bl.a. av 14 kap. FAL. Enligt 14 kap. 9 § har försäkringstagaren (arbetsgivaren) rätt att förfoga över försäkringen genom överlåtelse, pantsättning eller annars på annat sätt än genom förmånstagarförordnande. Om inte annat avtalats kan den försäkrade (den anställde) således förfoga över försäkringen på detta sätt.

I sammanhanget är det viktigt att betona att det finns ytterligare begränsningar i den lagstadgade flytträtten. Dessa begränsningar är kopplade till försäkringens art och framgår av den civilrättsliga regleringen (se 11 kap. 5 § andra stycket FAL). Begränsningen innebär att regeln är tillämplig endast på försäkringar med sparande som kan åsättas ett positivt återköpsvärde och där återköp är möjligt av försäkringstekniska skäl.

Som nämnts bygger vidare flytträtten bl.a. på att försäkringstagaren i samband med momenten uppsägning och återköp inte fritt får förfoga över försäkringens värde, utan värdet måste i enlighet med skatterätten *direkt* flyttas över till *en annan pensionsförsäkring som tecknats i samband med överföringen* (se 58 kap. 18 § tredje stycket IL). Det innebär med nuvarande regler att försäkringens värde inte kan flyttas till en redan befintlig pensionsförsäkring utan att ett nytt avtal måste tecknas till vilket tillgodohavandet kan flyttas.

I nämnd paragraf i IL finns en rad ytterligare krav uppställda för att en överföring ska medges. Även den nya försäkringen ska vara en pensionsförsäkring och försäkringens hela behållning ska överföras direkt från den gamla försäkringsgivaren till ett nytt avtal hos den nya försäkringsgivaren eller från ett avtal till ett annat nytt avtal hos samma försäkringsgivare. Det är enligt gällande lagstiftning därmed inte heller möjligt att flytta delar av försäkringens värde till ett nytt försäkringsavtal och samtidigt behålla en del av

värdet i det befintliga försäkringsavtalet. Inte heller är det möjligt att flytta försäkringens värde till mer än ett annat försäkringsavtal utan reglerna innebär att hela försäkringens värde ska flyttas till ett och samma nytecknade försäkringsavtal. Av förarbetena till den skatterättsliga flytträttsregeln framgår vidare att en förutsättning för att en överföring ska medges är att det nya avtalet kan ses som en direkt fortsättning av det gamla försäkringsavtalet och att det gamla och nya avtalet därmed ur skattesynpunkt kan betraktas som samma avtal (se prop. 1998/99:87 s. 326 f.).

Vidare anges i 58 kap. 18 § tredje stycket IL att försäkringstagaren i samband med överföringen ska teckna den nya försäkringen hos samma eller annan försäkringsgivare och med samma person som försäkrad. Det ska således vara samma försäkringstagare som tecknar den gamla och den nya försäkringen. Överföring kan ske till en försäkring som meddelats i en svensk försäkringsrörelse eller försäkringsgivare som bedriver verksamhet från ett fast driftställe i en utländsk stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). I förarbetena anges att det är den försäkringsgivare med vilken avtal ursprungligen har träffats som har skyldigheten att innan försäkringens värde överförs kontrollera att det avtal dit värdet ska överföras uppfyller de krav som gäller för att försäkringen ska anses som en pensionsförsäkring (se prop. 1998/99:87 s. 327, 328 och 450 samt prop. 1999/2000:9 s. 71 och 80).

I en sådan överföring som beskrivs ovan ingår ett moment av återköp, då det är försäkringens återköpsvärde och inte tillgångarna som hör till försäkringen eller försäkringsavtalet i sig som överförs. Inför en sådan överföring måste försäkringsföretaget således avsluta försäkringen, vid behov avyttra tillgångar och därefter överföra värdet av den avslutade försäkringen till det nya försäkringsavtalet. Försäkringstagarens civilrättsliga och ovillkorliga rätt till överföring av hela återköpsvärdet av en individuell försäkring som följer av FAL är således vad som i dag utgör den lagstadgade flytträtten.

Till denna rätt tillkommer en rätt till återbäring enligt försäkringsrörelselagen (2010:2043, FRL). Denna rätt innebär att försäkringstagaren vid en flytt ska ha rätt till återbäring enligt samma fördelning och principer som skulle ha gällt vid försäkringsfall (se 11 kap. 18 §, 12 kap. 69 § och 13 kap. 23 § FRL). Till skillnad från rätten till återköpsvärdet är denna rätt inte ovillkorlig utan försäkringsgivaren ges en möjlighet att avvika från den om det är försvarligt med hänsyn till det kvarvarande försäkringstagar-

kollektivets rätt till återbäring eller försäkringsgivarens ekonomiska situation.

Värt att notera är att det i lagstiftningen inte finns inskrivet något krav på mottagande försäkringsgivare att erbjuda vissa typer av försäkringar. En försäkringstagare som vill få sin försäkring återköpt och värdet av den överförd till en annan försäkring kan därmed endast göra detta om försäkringsföretaget till vilket det vill flytta erbjuder den typen av försäkring som uppfyller de krav i IL som måste vara uppfyllda för att överföring ska medges.

Den frivilliga flytträtten – en skatterättslig möjlighet till överföring av pensionskapital

Den lagstadgade flytträtten som gäller för avtal tecknade den 1 juli 2007 eller senare och som beskrivs ovan ska jämföras med den s.k. frivilliga flytträtten som infördes den 1 januari 2000. Denna skatterättsliga möjlighet till överföring ger till skillnad från den civilrättsliga inte försäkringstagaren en ovillkorlig rätt utan denna medger endast att överföring kan ske, i det fall att kraven som ställs upp är uppfyllda. Den frivilliga flytträtten bygger enbart på den ändring i skattelagstiftningen som genomfördes i samband med 1999 års försäkringsrörelserreform och som innebär en möjlighet för försäkringstagaren att utan skattekonsekvens överföra hela pensionsförsäkringens värde direkt till en annan pensionsförsäkring meddelad av samma eller annan försäkringsgivare om försäkringstagaren tecknar den i samband med överföringen. Den frivilliga flytträtten bygger således inte på någon civilrättslig rättighet för försäkringstagaren att överföra försäkringens värde. För att försäkringstagaren ska ha möjlighet att flytta värdet av en försäkring i dessa fall krävs i stället att en sådan rätt förhandlats fram mellan försäkringstagare och försäkringsföretaget och att rätten finns inskriven i försäkringsavtalet. Denna frivilliga rätt till flytt av värdet av en pensionsförsäkring kompletterar den lagstadgade flytträtten.

Försäkringstagarens rätt till fortsatt försäkring efter återköp

Om försäkringsbolaget har återköpt en livförsäkring med sparmoment har försäkringstagaren, om annat inte har avtalats, rätt att utan ny hälsoprövning fortsätta försäkringen som en ren riskförsäkring (se i övrigt 11 kap. 6 § FAL).

Försäkringsbolagets rätt att säga upp eller ändra försäkringen i förtid

För försäkringsbolagets vidkommande gäller att det får göras förbehåll om rätt att säga upp eller ändra en sjuk- eller olycksfallsförsäkring vid slutet av en premieperiod om förbehållet behövs på grund av försäkringens art eller någon annan särskild omständighet. Under samma förutsättningar får bolaget göra förbehåll om att ändra en livförsäkring vid slutet av en premieperiod (se i övrigt 11 kap. 7 § FAL).

Försäkringens upphörande på grund av försäkringsbolagets konkurs m.m.

Om försäkringsbolaget försätts i konkurs, har konkursboet enligt 11 kap. 8 § FAL rätt att säga upp en sjuk- och olycksfallförsäkring med fjorton dagars uppsägning. Av 5 § framgår att försäkringstagaren alltid har rätt att säga upp en personförsäkring att upphöra omedelbart.

Upphör en personförsäkring att gälla på grund av konkurs, har försäkringstagaren och andra som lider skada på grund av detta rätt till skadestånd.

Försäkringstagaren och andra som lider skada har rätt till skadestånd enligt 11 kap. 9 § FAL om en personförsäkring upphör att gälla på grund av att

1. försäkringsbolaget vid en utmätning saknar tillgångar till full betalning av utmätningssfordringen, förklarar sig ställa in sina betalningar eller annars kommer på obestånd, eller
2. försäkringsbolagets rätt upphör att bedriva marknadsföring och att ingå nya försäkringsavtal om risker som är belägna i Sverige eller att alls driva försäkringsrörelse.

Om försäkringsbolaget har trätt i likvidation, tillämpas 8 §. En sjuk- eller olycksfallsförsäkring upphör att gälla ett år efter likvidationens början, om inte försäkringstagaren har sagt upp den dessförinnan (se 11 kap. 10 §).

Rätten till försäkringens värde när försäkringen upphör att gälla m.m.

När en personförsäkring upphör att gälla, ska försäkringsbolaget ställa försäkringens värde till försäkringstagarens förfogande, även om företaget i övrigt är fritt från ansvar. Om försäkringsbolaget i annat fall, på grund av dröjsmål med premiebetalningen, har varit helt eller delvis fritt från ansvar under någon del av avtalstiden, ska premien eller återbäringen anpassas efter detta (se 11 kap. 11 §).

Skälen för förslaget

Allmän skyddsreglering beträffande tjänstepensionsförmånsavtalet

För tjänstepensionstecknare, tjänstepensionsberättigade och andra förmånstagare i ett individuellt tjänstepensionsförmånsavtal bör det finnas en grundläggande civilrättslig skyddsreglering av motsvarande omfattning som för individuella personförsäkringar i FAL. Genom en hänvisning till 11 kap. FAL bör därför i huvudsak tas in motsvarande bestämmelser om förmånsavtal som gäller försäkringsavtalet vid individuell personförsäkring.

Särskilt om flytträtt

Det finns inte någon anledning att avvika från den naturliga utgångspunkten att regleringarna för olika aktörer på tjänstepensionsmarknaden i grunden ska vara konkurrensneutrala. Denna utgångspunkt bör även gälla regleringen av det civilrättsliga förhållandet mellan företagen och dess kunder. Det finns dessutom ett stort kundintresse i att inte begränsa den lagstadgade flytträtten, och inte heller den frivilliga flytträtten. Detta skulle kunna bli konsekvensen av nu föreslagen reglering av tjänstepensionsföretag.

Därför föreslås att det inte bara införs flytträtt till ett annat tjänstepensionsförmånsavtal utan även till försäkring. Flytträtten

av en individuell tjänstepensionsförsäkring bör utvidgas till att även omfatta ett tjänstepensionsförmånsavtal.

Justeringar bör genomföras i IL för att möjliggöra denna reform, men även för att möjligheten till den frivilliga flytträtten inte ska begränsas.

13.3.3 Begränsning av tjänstepensionsföretagets ansvar

Förslag: Genom hänvisning till 12 kap. försäkringsavtalslagen införs motsvarande bestämmelser om begränsning av tjänstepensionsföretagets ansvar som gäller begränsning av försäkringsbolagets ansvar vid individuell personförsäkring.

Försäkringsavtalslagen

Upplyningsplikten

För rätt bedömning av försäkringsrisken är det viktigt att svaren i försäkringsansökan är riktiga och fullständiga. FAL reglerar försäkringstagarens och den försäkrades upplysningsplikt och påföljderna när någon uppgift är ofullständig eller oriktig. Följderna av oriktiga uppgifter beskrivs också i bolagets försäkringstekniska riktlinjer. Detta är normalt också angivet i de allmänna villkoren.

I 12 kap. 1 § FAL slås fast att försäkringstagaren och den försäkrade är skyldiga att på försäkringsbolagets begäran lämna upplysningar som kan ha betydelse för frågan om försäkringen ska meddelas, utvidgas eller förnyas. Försäkringsbolaget får också under försäkringstiden begära sådana upplysningar om försäkringstagarens ekonomiska förhållanden som är av betydelse för försäkringens utformning. Försäkringstagaren och den försäkrade ska ge riktiga och fullständiga svar på försäkringsbolagets frågor.

Vid bedömning av om oriktiga uppgifter föreligger och resultatet av denna bedömning, görs skillnad mellan svikliga uppgifter och oriktiga uppgifter i andra fall (12 kap. 2 § FAL).

Om försäkringstagaren vid fullgörande av sin upplysningsplikt har förfarit svikligt eller i strid mot tro och heder, är avtalet ogiltigt enligt vad som sägs i lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område och försäkringsbolaget

fritt från ansvar för försäkringsfall som inträffar därefter. I fråga om betald riskpremie tillämpas 5 kap. 6 § FAL (se nedan).

Har försäkringstagaren eller den försäkrade annars uppsåtligen eller av oaktsamhet som inte är ringa lämnat oriktiga eller ofullständiga uppgifter av betydelse för riskbedömningen och kan försäkringsbolaget visa att det inte skulle ha meddelats försäkring om upplysningsplikten hade fullgjorts, är bolaget fritt från ansvar för inträffade försäkringsfall. Kan försäkringsbolaget visa att det skulle ha meddelat försäkring mot högre premie eller i övrigt på andra villkor än som avtalats, är dess ansvar begränsat till vad som svarar mot den premie och de villkor i övrigt som har avtalats. Har försäkringsbolaget inte tagit återförsäkring som annars skulle ha tecknats, ska ansvaret anpassas efter detta. Dessa bestämmelser får inte tillämpas i den mån detta skulle leda till resultat som är oskäligt mot försäkringstagaren eller hans rättsinnehavare.

Om försäkringsbolaget under försäkringstiden får kännedom om att upplysningsplikten har åsidosatts, får bolaget (enligt 12 kap. 3 § FAL) säga upp försäkringen för upphörande eller ändring. Uppsägningen ska göras skriftligen och med tre månaders uppsägningstid, räknat från det att försäkringsbolaget avsände den.

Skulle försäkringsbolaget, om upplysningsplikten hade fullgjorts, ha meddelat försäkring mot högre premie eller i övrigt på andra villkor än som avtalats, har försäkringstagaren rätt till fortsatt försäkring med det försäkringsbelopp som svarar mot den premie och de villkor i övrigt som avtalats. Begäran om fortsatt försäkring ska framställas före uppsägningstidens utgång.

I uppsägningen ska anges under vilka förutsättningar en försäkringstagare har rätt till fortsatt försäkring. Saknas denna uppgift, får uppsägningen ingen verkan.

Försäkringsbolaget får (enligt 12 kap. 4 § FAL) inte åberopa att upplysningsplikten har åsidosatts, om det då insåg eller borde ha insett att upplysningarna var oriktiga eller ofullständiga. Detsamma gäller om upplysningarna saknade eller senare har upphört att ha betydelse för avtalets innehåll.

Vid livförsäkring för dödsfall får försäkringsbolaget åberopa att upplysningsplikten har åsidosatts, bara om dödsfallet har inträffat inom fem år från det att upplysningarna lämnades eller om försäkringsbolaget har lämnat meddelande om ansvarsbegränsning inom samma tid.

Dessa bestämmelse – med undantag för regeln om betydelselösa upplysningar – gäller inte om försäkringstagaren har förfarit svikligt eller i strid mot tro och heder.

Symtomklausuler

Gäller försäkringen för följder av sjukdom eller kroppsfel, får försäkringsbolaget (enligt 12 kap. 5 §) göra särskilt undantag för sådana sjukdomar och kroppsfel som försäkringstagaren hade när avtalet ingicks, bara om undantaget grundar sig på upplysningar om försäkringstagaren som bolaget har inhämtat, eller behövs på grund av försäkringens art eller någon annan särskild omständighet (se i andra stycket vissa undantag från denna regel vid förnyelse eller utvidgning av försäkringen).

Riskökning m.m.

Om försäkringsbolaget har förbehållit sig ansvarsfrihet när försäkringstagaren deltar i särskilt angivna verksamheter eller är utsatt för särskilt angivna risker, ansvarar det (enligt 12 kap. 6 § FAL) ändå för försäkringsfall som inträffar under sådana omständigheter men som inte sammanhänger med den särskilda verksamheten eller risken.

Försäkringsbolaget får (enligt 12 kap. 7 §) göra försäkringens giltighet och utformning beroende av försäkringstagarens levnadsförhållanden, såsom hans yrkesverksamhet, bostadsort eller liknande, under de förutsättningar som anges i 3 kap. 7 § och ålägga försäkringstagaren att anmäla ändringar i sådana förhållanden till bolaget. Underlåter försäkringstagaren uppsåtligen eller av oaktsamhet som inte är ringa att göra en sådan anmälan senast vid första premiebetalningen efter ändringen, är bolagets ansvar vid försäkringsfall begränsat enligt vad som sägs i 2 § andra och tredje styckena. En förutsättning är dock att bolaget i samband med krav på premien har upplyst försäkringstagaren om hans anmälningskyldighet och om följderna av att denna inte fullgörs.

Försäkringsbolaget får inte göra sitt ansvar beroende av att försäkringstagarens hälsotillstånd inte försämras.

Framkallande av försäkringsfall

Om försäkringstagaren (enligt 12 kap. 8 §) uppsåtligen har framkallat ett försäkringsfall, är försäkringsbolaget fritt från ansvar. Vid sjukförsäkring gäller detta inte om den försäkrade var under femton år eller allvarligt psykiskt störd.

Har den försäkringstagaren begått självmord, ansvarar försäkringsbolaget dock, om det har gått mer än ett år från det att försäkringsavtalet ingicks eller, vid kortare tid, om det måste antas att försäkringen tecknades utan tanke på självmordet. Om en tidsbegränsad försäkring som endast avser dödsfall har förnyats, räknas ettårstiden från dagen för det första avtalet.

Har den försäkrade (enligt 12 kap. 9 §) vid sjuk- eller olycksfallsförsäkring genom grov vårdslöshet framkallat ett försäkringsfall eller förvärrat dess följder, kan utbetalningen sättas ned såvitt angår honom efter vad som är skäligt med hänsyn till hans förhållanden och omständigheterna i övrigt. Detsamma gäller om försäkringstagaren annars måste antas ha handlat eller underlåtit att handla i vetskap om att detta innebar en betydande risk för att skadan skulle inträffa.

Dessa bestämmelser i 12 kap. 9 § gäller inte om den försäkrade var under femton år eller allvarligt psykiskt störd.

Undantag från bestämmelserna om begränsning av försäkringsbolagets ansvar

Försäkringsbolaget kan (enligt 12 kap. 10 §) inte åberopa förbehåll om ansvarsfrihet enligt 6 § eller bestämmelserna om framkallande av försäkringsfall enligt 8 eller 9 §, om försäkringstagaren handlade för att förebygga skada på person eller egendom under sådana omständigheter att handlingen kan anses försvarlig.

Meddelande om att ansvarsbegränsning åberopas

När försäkringsbolaget får kännedom om ett förhållande som kan medföra ansvarsfrihet vid försäkringsfall eller uppsägningsrätt, ska bolaget (enligt 12 kap. 11 §), om det vill göra gällande att dess ansvar ska begränsas eller att det har rätt till uppsägning, utan oskäligt dröjsmål lämna ett skriftligt meddelande om detta till försäkringstagaren.

Ett sådant ska lämnas också till den försäkrade och till den som har fått försäkringen i pant eller är förmånstagare enligt ett oåterkalleligt förmånstagarförordnande, om hans rätt är känd för försäkringsbolaget.

Försummar försäkringsbolaget att lämna ett sådant meddelande, får det inte åberopa förhållandet mot den som skulle ha fått meddelandet, om inte försäkringstagaren eller den försäkrade har förfarit svikligt eller i strid mot tro och heder.

Vissa fall av s.k. omfattningsvillkor

I 12 kap. 12 § FAL finns bestämmelser om betydelsen av vissa fall av omfattningsvillkor.

Skälen för förslaget: Dessa väl avvägda, tvingande bestämmelser om begränsning av försäkringsbolagets ansvar vid individuella personförsäkringar bör i motsvarande mån genom hänvisning till 12 kap. FAL införas beträffande begränsningar av tjänstepensionsföretagets ansvar för individuella tjänstepensionsförmånsavtal. Bestämmelsen i 12 kap. 2 § andra stycket FAL om återförsäkring blir dock inte tillämplig eftersom något sådant institut inte förekommer i tjänstepensionsrörelselagen.

13.3.4 Premien

Förslag: Genom hänvisning till 13 kap. försäkringsavtalslagen införs motsvarande bestämmelser om premien vid ett individuellt tjänstepensionsförmånsavtal som gäller premien vid individuell personförsäkring.

Försäkringsavtalslagen

När premien behöver betalas

Den första premien för en personförsäkring behöver (enligt 13 kap. 1 §) inte betalas tidigare än fjorton dagar från den dag då försäkringsbolaget avsände ett krav på premien till försäkringstagaren. Detta gäller dock inte om försäkringen ska tecknas genom att försäkringstagaren betalar premien eller om försäkringen annars är

giltig bara under förutsättning att premien betalas innan försäkringstiden börjar.

Premien för en senare premieperiod behöver inte betalas tidigare än en månad från den dag då försäkringsbolaget avsände krav på premien till försäkringstagaren. Om premieperioden är högst en månad, ska premien dock betalas på periodens första dag. Om särskilda premieperioder inte har avtalats, ska senare premie för försäkringen betalas inom en månad från den dag då försäkringsbolaget avsände krav på premien till försäkringstagaren. Detta gäller också betalning av premien när en tidsbegränsad försäkring förnyas på grund av utebliven uppsägning.

Uppsägning på grund av dröjsmål med premien

Betalas inte premien i rätt tid och är dröjsmålet inte av ringa betydelse, får försäkringsbolaget (enligt 13 kap. 2 §) säga upp försäkringen för upphörande eller begränsning av ansvaret enligt vad villkoren närmare föreskriver. Uppsägningen skall sändas till försäkringstagaren.

Uppsägningen får verkan fjorton dagar efter den dag då den avsändes, om inte premien betalas inom denna frist. Uppsägningen ska innehålla uppgift om detta och om möjligheten att få försäkringen återupplivad (se 3 § nedan). Saknas någon av dessa uppgifter, får uppsägningen ingen verkan. Om försäkringstagaren inte har kunnat betala premien inom den angivna fristen på grund av svår sjukdom, frihetsberövande, utebliven pension eller utebliven lön från sin huvudsakliga anställning eller liknande hinder, får uppsägningen verkan tidigast en vecka efter det att hindret har fallit bort, dock senast tre månader efter fristens utgång.

Återupplivning

Har en uppsägning fått verkan och avser dröjsmålet inte första premien för försäkringen, återupplivas försäkringen (enligt 13 kap. 3 §) till sin tidigare omfattning, om utestående premiebelopp betalas inom tre månader från utgången av den frist som anges i 2 § ovan.

En försäkring som har ändrats till premiefri försäkring (fribrev) eller till en försäkring mot lägre premie, utan att en uppsägning

enligt 2 § dessförinnan fått verkan, återupplivas till sin tidigare omfattning, om försäkringstagaren inom tre månader från den dag då försäkringsbolaget avsände ett meddelande om ändringen till honom betalar det premiebelopp som skulle ha betalats om försäkringen inte hade ändrats. Meddelandet ska innehålla en uppgift om rätten att få försäkringen återupplivad.

Återupplivas försäkringen, ansvarar försäkringsbolaget från och med dagen efter den dag då premiebeloppet betalas.

Underrättelse till annan om dröjsmål med premien

I 13 kap. 4 § FAL finns bestämmelser om underrättelse till annan om dröjsmål med premien.

Betalning genom betalningsförmedlare

I 13 kap. 5 § FAL finns bestämmelser om vad som gäller vid betalning genom betalningsförmedlare.

Riskpremie vid ansvarsfrihet

Är försäkringsavtalet ogiltigt enligt 12 kap. 2 § första stycket, får försäkringsbolaget ändå behålla betald riskpremie för förfluten tid (se 13 kap. 6 §).

Preskription av rätt till premie

Försäkringsbolaget förlorar (enligt 13 kap. 7 §) rätten till en obetald premie när ett år har förflutit från det att premien skulle ha betalats, om försäkringsavtalet inte dessförinnan har sagts upp av bolaget eller av någon annan anledning har upphört att gälla.

Skälen för förslaget: För tjänstepensionstecknare i ett individuellt tjänstepensionsförmånsavtal bör gälla motsvarande regler om premien som för individuella personförsäkringar. Det bör därför genom hänvisning till 13 kap. FAL tas in motsvarande bestämmelser om premien vid ett individuellt tjänstepensionsförmånsavtal som gäller premien vid individuell personförsäkring.

13.3.5 Förfogande över tjänstepensionsförmånsavtalet

Förslag: Genom hänvisning till 14 kap. försäkringsavtalslagen införs motsvarande bestämmelser om förfogande över tjänstepensionsförmånsavtalet som gäller förfogande över försäkringen vid individuell personförsäkring.

Försäkringsavtalslagen

Rätten att göra, ändra och återkalla ett förmånstagarförordnande

Försäkringstagaren har (enligt 14 kap. 1 §) rätt att själv förfoga över en personförsäkring genom förmånstagarförordnande. Se i övrigt den bestämmelsen om tillämpligheten av vissa bestämmelser i ärvdabalken om testamente och om lagen (1930:106) om vissa rättshandlingar till förmån för ofödda.

Försäkringstagaren kan (enligt 14 kap. 2 §), innan försäkringsersättning ska betalas, ändra eller återkalla ett förmånstagarförordnande. Detta gäller dock inte om han gentemot förmånstagaren har utlovat att förordnandet ska stå fast (oåterkalleligt förmånstagarförordnande).

Formkrav för ett förmånstagarförordnande

Ett förmånstagarförordnande och en återkallelse eller ändring av ett sådant förordnande ska (enligt 14 kap. 3 §) för att vara gällande göras genom ett egenhändigt undertecknat meddelande till försäkringsbolaget.

Ett förmånstagarförordnande kan också göras genom att det tas in i försäkringsvillkoren. Ett sådant förordnande förlorar sin verkan om ett nytt förordnande görs.

Dessa regler gäller också ett villkor enligt 7 kap. 2 § 5 äktenskapsbalken om att ett förmånsbelopp eller ett tjänstepensionsförmånsavtal ska vara förmånstagarens enskilda egendom och en återkallelse eller ändring av sådant villkor.

Tolkning av ett förmånstagarförordnande

Vid tolkningen av ett förmånstagarförordnande gäller (enligt 14 kap. 4 §) det som sägs nedan i 5 och 6 §§, om inte annat med hänsyn till omständigheterna får anses framgå av förordnandet.

Vid försäkring på försäkringstagarens liv eller hälsa gäller (enligt 14 kap. 5 §) ett förmånstagarförordnande bara för försäkringstagarens död.

Om vid försäkring på annans liv försäkringstagaren avlider före försäkringsfallet, övergår försäkringstagarens rätt till försäkringen genast till förmånstagaren. Detsamma gäller när annans försäkringsbeloppets utbetalning enligt villkoren beror av annat än försäkringstagarens död.

Kan ett förmånstagarförordnande inte verkställas såvitt angår en viss förmånstagare, gäller förordnandet till förmån för hans avkomlingar, om de i fråga om arv efter försäkringstagaren eller den försäkrade hade haft rätt att träda i förmånstagarens ställe. Om sådana avkomlingar saknas men det finns andra förmånstagare, tillfaller hela försäkringen dem. Detta gäller dock inte vid en sådan pensionsförsäkring som avses i 58 kap. 2 § första stycket inkomstskattelagen (1999:1229). Kan ett förmånstagarförordnande i ett sådant fall inte verkställas såvitt angår en förmånstagare men det finns andra förmånstagare, tillfaller hela försäkringen dem.

Har försäkringstagaren (enligt 14 kap. 6 §) till en försäkring som gäller på hans liv eller hälsa utan att namnge förmånstagaren använt någon av nedan angivna beteckningar, anses detta innebära följande:

make: den som är gift med försäkringstagaren när förordnandet tillämpas; om det pågår mål om äktenskapsskillnad mellan makarna, gäller inte förordnandet,

registrerad partner: den som är registrerad partner med försäkringstagaren när förordnandet tillämpas; om det pågår mål om upplösning av partnerskapet, gäller inte förordnandet,

sambo: den som är sambo med försäkringstagaren när förordnandet tillämpas,

barn: försäkringstagarens bröstarvingar, med fördelning av försäkringen efter vad som gäller i fråga om arvsrätt efter försäkringstagaren,

make och barn: försäkringstagarens make är förmånstagare till halva försäkringen och hans bröstarvingar till återstoden; om

försäkringstagaren efterlämnar bara make eller bara bröstarvingar, tillfaller hela försäkringen maken eller bröstarvingarna, arvingar: de som har arvsrätt efter försäkringstagaren, med fördelning av försäkringen efter vad som gäller för arvsrätten.

Förmånstagarförordnandes verkan mot dödsbodelägare

Är förmånstagarare insatt, ska försäkringsbelopp (enligt 14 kap. 7 §) som utfaller efter försäkringstagares död inte ingå i dennes kvarlåtenskap.

Om tillämpningen av ett förmånstagarförordnande som gäller för försäkringstagarens död skulle leda till ett resultat som är oskäligt mot en make eller bröstarvinge efter försäkringstagaren, kan förordnandet jämkas så att försäkringen helt eller delvis tillfaller maken eller bröstarvingen. Vid prövningen ska särskilt beaktas skälen för förordnandet samt förmånstagararens och makens eller bröstarvingens ekonomiska förhållanden. Har dödsfallet inträffat sedan det har dömts till äktenskapsskillnad mellan försäkringstagaren och hans make eller sedan talan om äktenskapsskillnad väckts men innan bodelning har förrättats, gäller i stället att, om maken inte vid bodelningen kan få ut sin andel därför att försäkringen tillfaller någon annan som förmånstagarare, denne är skyldig att avstå vad som fattas.

Den som vill begära jämkning ska väcka talan mot förmånstagararens inom ett år från det att bouppteckning efter försäkringstagaren avslutades eller dödsboanmälan gjordes. Väcks inte talan inom denna tid, är rätten till jämkning förlorad.

I 7 kap. finns bestämmelser om förordnandets verkan mot försäkringstagarens borgenärer.

Förmånstagararens förfoganderätt

Innan förmånstagararens rätt har inträtt får han (enligt 14 kap. 8 §) inte genom överlåtelse, pantsättning eller på annat sätt förfoga över den rätt som förordnandet medför.

Försäkringstagarens rätt att förfoga över försäkringen på annat sätt än genom förmånstagarförordnande

Försäkringstagaren har (enligt 14 kap. 9 §) rätt att förfoga över försäkringen genom överlåtelse, pantsättning eller annars på annat sätt än genom förmånstagarförordnande. Försäkringsbolaget får dock i försäkringsvillkoren föreskriva att ett förfogande som avser enbart försäkringens riskdel eller enbart försäkringens spardel är utan verkan mot bolaget.

Om ett oåterkalleligt förmånstagarförordnande gäller för försäkringen, ska försäkringstagaren anses ha utfäst sig att inte utan förmånstagarens samtycke förfoga över förmånsavtalet på ett sätt som inskränker dennes rätt.

Verkan av förfogande till förmån för flera

Förfogar försäkringstagaren genom överlåtelse, pantsättning eller oåterkalleligt förmånstagarförordnande över försäkringen till förmån för flera, gäller (enligt 14 kap. 10 §) ett tidigare förfogande framför ett senare. Ett senare förfogande gäller dock framför ett tidigare, om meddelande om det senare förfogandet kommer in till försäkringsbolaget först och den till vars förmån förfogandet skett då är i god tro. Avser förfogandet ett försäkringsbrev som innehavaren måste förete för att få ut försäkringsersättning, gäller det senare förfogandet framför ett tidigare, om den till vars förmån förfogandet sker i god tro har fått försäkringsbrevet i sin besittning.

I fråga om försäkringsbrev som måste företes för att innehavaren ska få försäkringsersättning gäller följande. Om någon begär utbetalning av ett försäkringsbelopp eller återköp av en försäkring eller vill träffa överenskommelse om ändring av förmånsavtalet, ska försäkringsbolaget göra anteckning på försäkringsbrevet om den åtgärd som vidtas. Annars är åtgärden utan verkan mot innehavare av försäkringsbrevet som i god tro förvärvat rätt till försäkringen och fått försäkringsbrevet i sin besittning.

När ett förmånstagarförordnande faller vid överlåtelse

Överlåts försäkringen, förfaller (enligt 14 kap. 12 §) ett tidigare förmånstagarförordnande som inte är oåterkalleligt, om inte annat har avtalats eller får anses förutsatt vid överlåtelsen.

En pantsättning av försäkringen medför inte att ett förmånstagarförordnande förfaller.

Panthavarens rätt

Pantsättning av försäkringen medför (enligt 14 kap. 13 §) rätt för panthavaren att få så mycket av utfallande försäkringsersättning, inbegripet återbäring, som svarar mot pantfordringen. Detta gäller även om pantfordringen inte är förfallen till betalning.

Om försäkringen är förenad med återköpsrätt, får panthavaren också kräva återköp av försäkringen. Återköp får dock ske bara om panthavaren har underrättat försäkringstagaren och denne inte inom två månader har återlöst panten genom att betala det belopp som panthavaren kan få ut från försäkringsbolaget.

Ett förbehåll om rätt att göra panträtten gällande på annat sätt än som nu sägs är ogiltigt mot försäkringstagaren.

Förfogande som är utan verkan

Ett förfogande över försäkringen är (enligt 14 kap. 14 §) utan verkan i den mån förfogandet är förbjudet enligt ett avtalsvillkor som enligt inkomstskattelagen (1999:1229) ska tas in i försäkringsavtalet. Ett förbud mot överlåtelse hindrar dock inte utmätning eller överlåtelse vid ackord eller i konkurs i vidare utsträckning än detta följer av vad som annars föreskrivs i lag eller annan författning.

Förlust av rätten till försäkring

Om någon genom brott som avses i 15 kap. ärvdabalken har dödat försäkringstagaren, den försäkrade eller en förmånstagare, eller medverkat till sådant brott, gäller det som där sägs om förlust av rätt att ta arv eller testamente beträffande rätten till försäkringen eller försäkringsersättningen.

Skälen för förslaget: För den tjänstepensionsberättigade i ett individuellt tjänstepensionsförmånsavtal bör gälla motsvarande regler om förfogande över förmånsavtalet som för individuell personförsäkring. Det bör därför genom en hänvisning till 14 kap. FAL tas in motsvarande bestämmelser om förfogande över förmånsavtalet som gäller förfogande över försäkringen vid individuell personförsäkring.

13.3.6 Förhållandet till borgenärerna

Förslag: Genom hänvisning till 15 kap. försäkringsavtalslagen införs i huvudsak motsvarande bestämmelser om förhållandet till borgenärerna vid ett individuellt tjänstepensionsförmånsavtal som gäller detta förhållande vid individuell personförsäkring.

Försäkringsavtalslagen

Inledande bestämmelse

En försäkring och ersättning som utfaller från den får tas i anspråk för försäkringstagarens och någon annan berättigads skulder i enlighet med 15 kap. FAL och lagstiftningen i övrigt.

Verkan av förmånstagarförordnande m.m.

En försäkring eller ett försäkringsbelopp, som tillfaller en förmånstagare till följd av ett förordnande som har kunnat återkallas, får (enligt 15 kap. 2 §) tas i anspråk för försäkringstagarens skulder, om fordringen har uppkommit före försäkringsfallet och inte kan betalas ur försäkringstagarens förmögenhet eller kvarlåtenskap.

En försäkring eller ett försäkringsbelopp, som tillfaller en förvärvare eller panthavare eller en förmånstagare till följd av ett oåterkalleligt förordnande, får inte tas i anspråk för försäkringstagarens skulder efter det att ett meddelande om förfogandet har kommit in till försäkringsföretaget. Om förfogandet avser ett försäkringsbrev som innehavaren måste förete för att få utbetalning av förmåner, blir förfogandet gällande mot försäkringstagarens

borgenärer när den till vars förmån förfogandet äger rum får försäkringsbrevet i sin besittning.

Ett förmånsavtal eller en utbetalning av förmåner som tillfaller en förmånstagare får aldrig utmätas för försäkringstagarens skulder, om ansökan görs mer än tre år från det att förmånstagarens rätt inträdde.

Utmätning av livförsäkring för försäkringstagarens skulder

Innan något försäkringsfall har inträffat får en livförsäkring som gäller på försäkringstagarens eller försäkringstagarens makes liv (enligt 15 kap. 3) utmätas för försäkringstagarens skulder bara i den mån det under något av de senaste tio åren har betalats premie för förmånsavtalet med belopp som överstiger

1. för tidsbegränsad försäkring som endast avser dödsfall: fem gånger den premie som beräknas belöpa på det året,
2. för livförsäkring där försäkringsbolagets betalningsskyldighet efter försäkringsfall inte längre är beroende av att en viss person lever, om den inte omfattas av dubbla genomsnittet av de premier som betalats under perioden eller den kortare tid under vilken försäkringen gällt (detta gäller alltid fondförsäkring),
3. för försäkring med periodisk utbetalning där försäkringsbolagets betalningsskyldighet är beroende av att en eller flera personer lever, om den inte omfattas av femton procent av den premie som skulle ha betalats om försäkringen hade tecknats mot engångspremie vid början av det året.

Om prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken ändrats efter premiebetalningen, ändras det belopp som får utmätas i proportion till ändringen av prisbasbeloppet.

Det som sägs om make gäller också sambo samt tidigare make och tidigare sambo (se 15 kap. 6 §).

Om (enligt 15 kap. 4 §) värdet av en försäkring, som enligt 3 § inte får utmätas, förs över till en annan försäkring på sätt som anges i 58 kap. 18 § tredje stycket inkomstskattelagen (1999:1229), anses den nya försäkringen som samma försäkring vid tillämpningen av 3 §.

Sedan ett försäkringsfall har inträffat får (enligt 15 kap. 5 §) en livförsäkring och ersättning som utfaller från den inte utmätas för försäkringstagarens skulder i den mån ersättningen tillfaller någon

som själv behöver den för sin försörjning eller för en underhållsskyldighet. Om utbetalningen tillfaller någon annan än den försäkrade, gäller dock detta förbud bara om försäkringstagaren har försörjt eller varit skyldig att försörja den berättigade. När ersättningen betalas i form av livränta, gäller förbudet bara rätten till livräntan.

Från vad som efter den försäkrades död på grund av förmånstagarförordnande tillfaller den berättigades make eller den berättigades eller makens barn som vid dödsfallet inte fyllt 25 år ska för varje berättigad alltid undantas från utmätning ett sammanlagt förmånsbelopp som motsvarar sex gånger det prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken som gäller för dödsåret.

Det som sägs om make gäller också sambo (se 15 kap. 6 §).

Om en försäkring (enligt 15 kap. 7 §) som en arbetsgivare har tecknat på en anställds liv inte gäller till förmån för arbetsgivaren själv, får försäkringen och ersättningen som utfaller från den inte tas i anspråk för arbetsgivarens skulder på något annat sätt än som sägs i 8 §. Detta gäller också om den försäkrade inte är anställd hos arbetsgivaren men har någon annan anknytning till dennes verksamhet eller är medberättigad som närstående till någon annan försäkrad.

Återkrav vid försäkringstagarens konkurs, m.m.

Om vid livförsäkring försäkringstagaren eller dödsboet efter honom försätts i konkurs och försäkringstagaren senare än tre år före den fristdag som anges i 4 kap. 2 § konkurslagen (1987:672) har betalat premie för försäkringen med belopp som vid betalningstillfället inte stod i skäligt förhållande till hans villkor, får (enligt 15 kap. 8 §) konkursboet av tillgodohavandet hos försäkringsbolaget kräva åter vad han har betalat för mycket. Om försäkringstagaren eller en panthavare inte har lämnat sitt samtycke till återbetalningen, ska konkursboet för prövning av dess rätt väcka talan mot honom. Vid en sådan talan tillämpas 4 kap. 19 och 20 §§ konkurslagen.

Har försäkringsbeloppet betalats ut, är den som har uppburit beloppet skyldig att till konkursboet betala tillbaka det belopp som konkursboet annars hade kunnat kräva åter av försäkringsbolaget. Har beloppet uppburits av en förmånstagar, gäller detta dock bara om utbetalningen har skett senare än sex månader före fristdagen.

Återbetalningsskyldigheten kan jämkas om det finns synnerliga skäl. Också vid en talan mot den som har uppburit förmånsbeloppet tillämpas 4 kap. 19 och 20 §§ konkurslagen.

Vad som nu sagts tillämpas också i fråga om offentligt ackord vid företagsrekonstruktion. Vid en talan med anledning av ackordsförhandling tillämpas 3 kap. 6 och 7 §§ lagen (1996:764) om företagsrekonstruktion.

Vid sådan försäkring som avses i 7 § får krav göras gällande bara om den försäkrade eller den till vars förmån försäkringen annars gäller är närstående till arbetsgivaren på det sätt som anges i 4 kap. 3 § konkurslagen.

Krav får inte göras gällande till nackdel för förmånstagare med oåterkalleligt förordnande.

Utmätning av en livförsäkring för den berättigades skulder

Sedan ett försäkringsfall har inträffat, får (enligt 15 kap. 9 §) en livförsäkring och ersättning som utfaller från den inte utmätas för den berättigades skulder utom i fall som framgår av 5 §.

Trots det som sägs i 5 § får ett ersättningsbelopp som inte hålls avskilt efter utbetalningen utmätas för den berättigades skulder. När två år har gått från det att beloppet skulle betalas, får också det som hålls avskilt utmätas till den del beloppet inte behövs för den berättigades försörjning eller för att fullgöra underhållsskyldighet som åvilar honom.

Utmätning av sjuk- och olycksfallsförsäkring

Om ersättningen från en sjuk- eller olycksfallsförsäkring ska tillfalla den försäkrade, får (enligt 15 kap. 10 §) försäkringen och ersättning som utfaller från den inte utmätas för försäkringstagarens eller den försäkrades skulder. När ersättning betalas i form av livränta, gäller förbudet mot utmätning för den berättigades skulder bara rätten till livräntan.

Trots detta får ett förmånsbelopp som har tillfallit den försäkrade och som inte hålls avskilt efter utbetalningen utmätas för den berättigades skulder. När två år har gått sedan utbetalning skulle ske, får också det som hålls avskilt utmätas till den del

beloppet inte behövs för den försäkrades försörjning eller för att fullgöra underhållsskyldighet som åvilar honom.

Om ersättning ska tillfalla någon annan än den försäkrade, tillämpas vad som gäller enligt 3–7 och 9 §§ om utmätning av tidsbegränsad livförsäkring som bara avser dödsfall och av ersättning som utfaller från livförsäkring.

Skälen för förslaget: Det är lämpligt att motsvarande regler om förhållandet till borgenärerna gäller för tjänstepensionsförmånsavtal som för individuell personförsäkring.

Genom hänvisning till 15 kap. försäkringsavtalslagen införs därför i huvudsak motsvarande bestämmelser om förhållandet till borgenärerna vid ett individuellt tjänstepensionsförmånsavtal som gäller detta förhållande vid individuell personförsäkring.

Det bör dock införas en särregel av innehåll att om värdet av en tjänstepensionsförmån enligt 15 kap. 4 § FAL, som enligt 15 kap. 3 § inte får utmätas, förs över till ett annat avtal om tjänstepensionsförmån på sätt som anges i 58 kap. 18 § tredje stycket II, ska bestämmelsen om att det nya tjänstepensionsförmånsavtalet ska anses som samma avtal, under motsvarande förutsättningar, även gälla överföring till en försäkring.

Dessutom bör 15 kap. 4 § FAL ändras på följande sätt. Om värdet av en försäkring som enligt 3 § inte får utmätas, förs över till en annan försäkring *eller till ett avtal om tjänstepensionsförmåner* på sätt som anges i 58 kap. 18 § tredje stycket inkomstskattelagen (1999:1229), anses den nya försäkringen *eller det nya tjänstepensionsförmånsavtalet* som samma *avtal* vid tillämpningen av 3 §.

13.3.7 Reglering av tjänstepensionsförmånsfall, m.m.

Förslag: Genom hänvisning till 16 kap. försäkringsavtalslagen införs motsvarande bestämmelser om reglering av tjänstepensionsförmånsfall som gäller reglering av försäkringsfall vid individuell personförsäkring.

Försäkringsavtalslagen

Tiden för utbetalning av försäkringsersättning

Ett försäkringsbolag som (enligt 16 kap. 1 §) har fått underrättelse om ett försäkringsfall ska utan uppskov vidta de åtgärder som behövs för att försäkringsfallet ska kunna regleras. Regleringen ska ske skyndsamt och med beaktande av den ersättningsberättigades behöriga intressen.

Försäkringsersättning som inte avser periodiska utbetalningar ska betalas senast en månad efter det att rätten till ersättningen inträtt och sådan utredning som skäligen kan begäras för att fastställa betalnings-skyldigheten och mot vem denna skall fullgöras har lagts fram för försäkringsbolaget.

Försäkringsbolaget skall betala ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635), om inte betalning sker i tid.

Om den som gör anspråk på försäkringsersättning uppenbarligen har rätt till åtminstone ett visst belopp, ska detta genast betalas ut i avräkning på den slutliga ersättningen.

Samtycke till att inhämta hälsouppgifter

Om det behövs för regleringen av försäkringsfallet, får försäkringsbolaget (enligt 16 kap. 1 a §) begära samtycke till att inhämta uppgifter om en enskild persons hälsotillstånd.

Ett samtycke som är begränsat till att gälla under en skadereglering i anledning av den försäkrades död får begäras redan innan försäkringsfallet har inträffat. Samtycket ska lämnas på en av försäkringsbolaget särskilt upprättad handling. Det ska framgå av handlingen att samtycket är begränsat till att gälla under regleringen av försäkringsfallet.

Försäkringsbolaget ska i samband med att samtycke begärs informera om innebörden av att samtycke ges.

Utbetalning till annan än rätt förmånstagare

Har försäkringsbolaget (enligt 16 kap. 2 §) betalat ut försäkringsersättning till någon annan än den som i egenskap av förmånstagare har rätt till ersättningen och därvid iakttagit skäligen aktsamhet, är bolaget befriat från sin skuld. Detta gäller dock inte om

utbetalningen grundats på en handling som är förfalskad eller som är ogiltig på grund av att den har tillkommit under tvång som avses i 28 § lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område eller som har utfärdats under sådana omständigheter som anges i 17 § andra stycket lagen (1936:81) om skuldebrev.

Försummelse att anmäla försäkringsfall, m.m.

Om den ersättningsberättigade (enligt 16 kap. 3 §) har försummat att följa avtalsvillkor om skyldighet att anmäla försäkringsfall till försäkringsbolaget inom viss tid eller villkor eller anvisningar enligt dessa om skyldighet att medverka till utredningen av försäkringsfallet eller av bolagets ansvar, och försummelsen har medfört skada för bolaget, kan den ersättning som annars skulle ha betalats till honom sättas ned efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna. Detta gäller inte om oaktsamheten har varit ringa.

Om (enligt 16 kap. 4 §) den eller någon annan som begär ersättning av försäkringsbolaget efter ett försäkringsfall uppsåtligt eller av grov vårdslöshet oriktigt har uppgett eller förtigit eller dolt något av betydelse för bedömningen av rätten till ersättning från försäkringsavtalet, kan den ersättning som annars skulle ha betalats till honom sättas ned efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna.

Preskription av rätt till försäkringsersättning

Den som vill göra anspråk på försäkringsskydd (enligt 16 kap. 5 §) måste väcka talan inom tio år från tidpunkten när det förhållande som enligt försäkringsavtalet berättigar till sådant skydd inträdde. Om den som vill ha försäkringsskydd har framställt anspråket till försäkringsbolaget inom denna tid, är fristen att väcka talan alltid minst sex månader från det att bolaget har förklarat att det har tagit slutlig ställning till anspråket.

Vid återkrav mellan försäkringsbolag är fristen att väcka talan alltid minst ett år från den betalning som grundar återkravet. Om talan inte väcks på detta sätt, går rätten till försäkringsskydd förlorad.

I förhållanden mellan försäkringsbolag får annat avtalas om preskription än vad dessa regler.

Risken för vissa meddelanden

Gör försäkringstagaren (enligt 16 kap. 6 §) sannolikt att en uppsägning från försäkringsbolagets sida eller ett meddelande som avses i 3 kap. 7 § eller 8 kap. 7 § andra stycket har försenats eller inte kommit fram på grund av omständigheter som han inte har kunnat råda över, får uppsägningen eller meddelandet verkan tidigast en vecka efter den dag då uppsägningen eller meddelandet kom fram. En uppsägning på grund av dröjsmål med premien får dock verkan senast tre månader efter den dag då försäkringsbolaget avsånde den.

Twist om rätten att teckna eller behålla en försäkring

Har ett försäkringsbolaget (enligt 16 kap. 7 §) i strid mot 3 kap. 1 eller 3 § vägrat någon att teckna eller förnya en försäkring, ska domstol på yrkande av denne förklara att han har rätt att teckna eller förnya försäkringen. Talan om en sådan förklaring ska väckas inom sex månader från det att försäkringsbolaget till sökanden har avsänt meddelande om sitt beslut, uppgift om skälen för detta och upplysning om vad sökanden skall göra för att få beslutet prövat. Väcks inte talan inom denna tid, är rätten att föra talan förlorad.

Domstolen får bestämma att avtalstiden ska räknas från den tidpunkt som skulle ha gällt om försäkringsbolaget hade bifallit ansökan.

Har ett försäkringsbolag (enligt 16 kap. 8 §) sagt upp ett försäkringsavtal i förtid i strid mot denna lag eller mot försäkringsavtalet, ska domstol på yrkande av försäkringstagaren förklara att uppsägningen är ogiltig. Talan om förklaring ska väckas inom sex månader från det att försäkringsbolaget till försäkringstagaren har avsänt uppsägningen, uppgift om skälen för denna och upplysning om vad försäkringstagaren ska göra för att få beslutet prövat. Talan behöver dock aldrig väckas före den tidpunkt när uppsägningen skulle få verkan. Väcks inte talan inom denna tid, är rätten att föra talan förlorad.

Domstolen kan på yrkande meddela förklaring som avses i 7 eller 8 § att gälla för tiden intill dess att det föreligger ett avgörande som har vunnit laga kraft. En sådan förklaring får inte meddelas utan att försäkringsbolaget har beretts tillfälle att yttra sig över yrkandet.

Regressrätt

Försäkringsbolaget inträder (enligt 16 kap. 10 §) i den försäkrades rätt till skadestånd i fråga om utbetalning för sjukvårdskostnader och andra utgifter och förluster som bolaget har ersatt enligt försäkringsavtalet. Försäkringsvillkor som ger bolaget större rätt till återkrav är utan verkan mot den skadeståndsskyldige.

Skälen för förslaget: Det är lämpligt att motsvarande bestämmelser om reglering av försäkringsfall vid individuell personförsäkring gäller för reglering av tjänstepensionsförmånsfall. Det bör således genom hänvisning till 16 kap. FAL tas in motsvarande bestämmelser om reglering av tjänstepensionsförmånsfall som gäller för reglering av försäkringsfall vid individuell personförsäkring.

13.4 Grupptjänstepensionsförmån

Förslag: Genom hänvisning till 19 kap. försäkringsavtalslagen införs motsvarande bestämmelser om reglering av grupptjänstepensionsförmån som gäller reglering av grupppersonförsäkring.

Försäkringsavtalslagen

Bestämmelser om grupppersonförsäkring finns i 19 kap. FAL. Ett gruppavtal är ett avtal som sluts med ett försäkringsbolag för en bestämd grupp personer och som anger villkor för avtal om grupp-försäkring. En grupppersonförsäkring är en personförsäkring som meddelas enligt ett gruppavtal och som gäller under förutsättning att den försäkrade eller någon annan med särskild anknytning till denne tillhör gruppen (se 1 kap. 4 § FAL). Grupppersonförsäkring delas sedan upp i frivillig grupppersonförsäkring och obligatorisk grupppersonförsäkring. Frivillig grupppersonförsäkring är en grupppersonförsäkring som gruppmedlemmarna ansluter sig till genom en anmälan eller genom att inte avböja försäkringen (s.k. reservationsanslutning) medan obligatorisk grupppersonförsäkring är en grupppersonförsäkring som varje medlem i gruppen är direkt ansluten till på grund av gruppavtalet.

Begreppet gruppföreträdare är inte definierat i lagen. I förarbetena anges dock att ett i viss mån karaktäristiskt drag för grupp-försäkring är att någon som står utanför försäkringsbolagets

organisation inte bara i samband med avtalsslut utan också under försäkringstiden uppträder som mellanhand mellan bolaget och gruppen, men utan att vara formellt behörig att företräda något av dem (se prop. 2003/04:150 s. 317). När det gäller ansvarsfrågan finns dock i lagen en bestämmelse som innebär att om försäkringsbolaget ger en företrädare för gruppen i uppdrag att fullgöra en skyldighet mot gruppmedlemmarna som föreskrivs i kapitlet om grupppersonförsäkring ansvarar försäkringsbolaget, med något undantag, mot medlemmarna för företrädarens utförande av uppdraget (se 19 kap. 4 § FAL). Parterna i avtalet preciseras i 19 kap. 3 § FAL.

Kapitlet innehåller i övrigt bestämmelser om information (5–8 §§), tiden för försäkringsbolagets ansvar m.m. (9 och 10 §§), samtycke till att inhämta hälsouppgifter (10 a §), förnyelse av försäkringen och uppsägning till försäkringstidens utgång (11 §), en gruppmedlems rätt att säga upp eller avstå från försäkringen (12 §), verkan av att en medlem lämnar gruppen (13 §), verkan av att gruppavtalet upphör på grund av uppsägning från gruppens sida (14 §), rätten till fortsättningsförsäkring m.m. och försäkringens värde (15 §), undantag från rätten till efterskydd och fortsättningsförsäkring (16 §), försäkringsbolagets rätt att ändra försäkringen eller säga upp den i förtid (17 §), försäkringens upphörande på grund av försäkringsbolagets konkurs, m.m. (18 §), begränsning av försäkringsbolagets ansvar (19 §), premien (20–23 §§), förfogande över försäkringen (24 §), förhållande till borgenärerna (25 §), reglering av försäkringsfall m.m. (26 §) och meddelande till de försäkrade (27 §).

Skälen för förslaget: Med hänsyn till definitionen av tjänstepensionsförmån i tjänstepensionsdirektivet gör utredningen bedömningen att även motsvarigheten till grupppersonförsäkring (19 kap. FAL) bör inkluderas i den civilrättsliga regleringen av dessa förmåner. De grupppersonförsäkringar som har sin grund i kollektivavtal tecknas nämligen i vissa fall av arbetsgivaren och i andra fall av en organisation för sina medlemmar. Arbetsgivaren svarar sedan – i vart fall när det gäller obligatorisk grupp-försäkring – för premiebetalningen.

Det bör således genom hänvisning till 19 kap. försäkringsavtalslagen införas motsvarande bestämmelser om reglering av grupp-tjänstepensionsförmån som gäller reglering av grupp-personförsäkring.

13.5 Kollektivavtalsgrundad tjänstepensionsförmån

13.5.1 Tillämpningsområde m.m.

Förslag: Genom hänvisning till 20 kap. försäkringsavtalslagen införs i huvudsak motsvarande bestämmelser om kollektivavtalsgrundad tjänstepensionsförmån som gäller kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

Försäkringsavtalslagen

Tillämpningsområde

Bestämmelserna om kollektivavtalsgrundad personförsäkring tillämpas (enligt 20 kap. 1 §) på personförsäkringar som tecknas av arbetsgivare för att ge skydd åt anställda, meddelas enligt ett i avtalsvillkoren angivet kollektivavtal som har slutits mellan en arbetsgivarorganisation och en arbetstagarorganisation och tecknas hos ett försäkringsbolag enligt kollektivavtalet.

En kollektivavtalsgrundad personförsäkring kan omfatta även arbetsgivaren själv och andra som har anknytning till arbetsgivarens verksamhet. Närstående till anställda eller till andra försäkrade kan också omfattas av försäkringen. Det som sägs om anställda i 3–6 §§ gäller också andra som omfattas av försäkringen.

Om försäkringsskyddet enligt ett kollektivavtal som avgränsas ovan, ska gälla också för anställda hos sådana arbetsgivare som inte har tecknat försäkring trots att de har varit skyldiga att göra det, ska utbetald ersättning anses som utbetalning från en kollektivavtalsgrundad försäkring.

Bestämmelserna tillämpas också om flera försäkringsbolag meddelar kollektivavtalsgrundad försäkring för olika anställda hos samma arbetsgivare. Varje försäkringsbolag har då de skyldigheter och rättigheter som bestämmelserna anger i förhållande till dem som bolaget meddelar försäkring för.

Om en försäkrad enligt kollektivavtalet får överenskomma med försäkringsbolaget om en särskild utformning av försäkringsskyddet, anses en sådan överenskommelse som en del av det kollektivavtalsgrundade försäkringen.

Försäkringstagare

En arbetsgivare som (enligt 20 kap. 2 §) ingår avtal om kollektivavtalsgrundad försäkring med försäkringsbolaget är försäkringstagare. Vid tillämpning av 14 och 15 kap. och i fråga om rätten till försäkringsersättning i övrigt anses dock varje försäkrad som försäkringstagare, om försäkringen gäller på hans liv eller hälsa.

Skälen för förslaget: Som nämnts i avsnitt 13.2 bör den civilrättsliga regleringen av tjänstepensionsförmånsavtalet mellan tjänstepensionsföretaget och arbetsgivare/arbetstagare ta sin utgångspunkt i regleringen av personförsäkring enligt FAL. Eftersom det här är fråga om tjänstepensionsförmåner är utgångspunkten kollektivavtalsgrundad personförsäkring enligt 20 kap. FAL. De skillnader som finns mellan dessa personförsäkringar enligt FAL och de tjänstepensionsförmåner som nu ska regleras, gör att det finns anledning att pröva om dessa bestämmelser i FAL till alla delar är lämpliga att införa i den nya lagen.

13.5.2 Information

Förslag: Genom hänvisningen till 20 kap. försäkringsavtalslagen införs motsvarande bestämmelser om tjänstepensionsföretagens skyldighet att lämna information om kollektivavtalsgrundad tjänstepensionsförmån som gäller information vid kollektivavtalsgrundad försäkring.

Försäkringsavtalslagen

Information – kollektivavtalsgrundad personförsäkring

För kollektivavtalsgrundade personförsäkringar gäller särskilda informationskrav i FAL. Av 20 kap. 3 § framgår att när en överenskommelse som medför skyldighet för en arbetsgivare att teckna en kollektivavtalsgrundad personförsäkring har ingåtts, ska försäkringsbolaget och de arbetsmarknadsparter som har slutit det kollektivavtal som försäkringsvillkoren anger på lämpligt sätt informera de arbetsgivare och anställda som berörs av överenskommelsen. Informationen ska avse arbetsgivarens skyldighet att teckna försäkring, kostnaderna för försäkringen, och omfattningen av

försäkringen. I 20 kap. 4 § FAL preciseras vilken information som ska lämnas när en försäkring har meddelats och när försäkringen ändras eller förnyas. I 20 kap. 5 § FAL finns bestämmelser om vilken information som ska lämnas under försäkringstiden.

I förarbetena¹⁰ anges att frågan om information till de försäkrade och deras arbetsgivare är av stor betydelse för att kollektivavtalsgrundade försäkringar ska fungera på ett tillfredsställande sätt. Detta eftersom man kan räkna med att dessa försäkringar, vid sidan av socialförsäkringen, svarar för det grundläggande och viktigaste försäkringsskyddet för de flesta anställda. I förarbetena anförs vidare att kunskap om skyddets närmare utformning är avgörande för att de berörda ska kunna överblicka sin situation och vid behov teckna kompletterande egna försäkringar, och att informationen också är en förutsättning för att de enskilda genom sina organisationer ska kunna påverka skyddets utformning. Det anges vidare att den grundläggande ambitionsnivån bör vara minst lika hög vid kollektivavtalsgrundad försäkring som vid andra försäkringstyper. Målet bör vara att ge varje försäkrad en fullgod information som på ett enkelt, och såvitt möjligt fullständigt, sätt klargör vad som gäller för honom eller henne. Samtidigt sägs det att de typiska kollektivavtalsgrundade försäkringarna avser mycket stora kollektiv och att man därför inte i alla avseenden kan räkna med samma exakthet i informationsflödet som vid främst individuell försäkring, och att man vidare måste räkna med att de informationshandlingar som går ut i stor utsträckning är standardiserade. Av förarbetena framgår också att det för kollektivavtalsgrundade försäkringar är naturligt att det i första hand är försäkringsbolaget som ska lämna den nödvändiga informationen till arbetsgivare och anställda, men att allmän information sedan länge i stor utsträckning lämnas av arbetsmarknadens parter, både före och efter försäkringens tecknande. Det anförs att detta stämmer väl med rådande synsätt att låta försäkringsbolaget och arbetsmarknadsparterna delvis gemensamt svara för informationen.

Om ett försäkringsföretag inte lämnar den information som bestämmelserna avser kan, i likhet med vad som gäller för individuella försäkringar, marknadsrättsliga sanktioner tillgripas enligt MFL. En anställd som omfattas av försäkringsskyddet ska då anses som en konsument som tecknat individuell försäkring (se 20 kap. 6 § FAL).

¹⁰ Prop. 2003/04 :150 s. 349–351.

Skälen för förslaget: För tjänstepensionsföretagen bör det finnas såväl civilrättsliga som näringsrättsliga krav på information till tjänstepensionsberättigade och andra ersättningsberättigade på grund av förmånsavtal. För tjänstepensionstecknare, tjänstepensionsberättigade och andra ersättningsberättigade i ett tjänstepensionsföretag bör det således finnas en grundläggande civilrättslig skyddsreglering av det slag som finns på försäkringsområdet. Utredningen anser att de informationsregler som finns i FAL kring kollektivavtalsgrundad personförsäkring är väl lämpade även för den typ av förmåner som tjänstepensionsföretagen kommer att tillhandahålla. Här ska uppmärksammas att detta innebär att inblandade parter har relativt stor frihet att komma överens om hur de olika civilrättsliga informationsbehoven ska tillgodoses på bästa sätt.

Det bör därför genom en hänvisning till 20 kap. FAL tas in motsvarande bestämmelser om information som gäller kollektivavtalsgrundad försäkring.

13.5.3 Tiden för tjänstepensionsföretagets ansvar

Förslag: Genom hänvisning till 20 kap. försäkringsavtalslagen införs motsvarande bestämmelser om tiden för tjänstepensionsföretagets ansvar vid kollektivavtalsgrundad tjänstepensionsförmån som gäller sådana regler för kollektivavtalsgrundad försäkring.

Försäkringsavtalslagen

Tiden för försäkringsbolagets ansvar

När en arbetsgivare tecknar en personförsäkring som han enligt kollektivavtal är skyldig att teckna, räknas tiden för försäkringsbolagets ansvar (enligt 20 kap. 7 §) från och med den dag då han blev bunden av kollektivavtalet eller den dag som anges i kollektivavtalet. I annat fall räknas tiden från och med dagen efter den då ansökan om försäkring avgavs till försäkringsbolaget, om inte annat har avtalats eller framgår av omständigheterna.

Om ett försäkringsfall inträffar innan avtal träffats om en särskild utformning av försäkringsskyddet, bestäms ansvaret efter

vad som är skäligt med hänsyn till den försäkrades förhållanden och de villkor som gäller för övriga försäkrade.

Skälen för förslaget: Motsvarande regler om tiden för tjänstepensionsföretagets ansvar som för försäkringsbolagets ansvar vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring bör införas.

13.5.4 Avtal om tjänstepensionsförmåner

Förslag: Genom hänvisning till 20 kap. försäkringsavtalslagen införs motsvarande bestämmelser om förmånsavtal som gäller försäkringsavtalet vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

Försäkringsavtalslagen

Samtycke till att inhämta hälsouppgifter

Om det behövs för att pröva om uppställda hälsokrav är uppfyllda, får försäkringsbolaget (enligt 20 kap. 7 a §) begära samtycke till att inhämta uppgifter om en enskild persons hälsotillstånd.

Samtycket ska lämnas på en av försäkringsbolaget särskilt upprättad handling. Det ska framgå av handlingen att samtycket är begränsat till att gälla under prövningen av om hälsokraven är uppfyllda.

Försäkringsbolaget ska i samband med att samtycke begärs informera om innebörden av att samtycke ges.

Uppsägning av försäkringen

Försäkringsvillkoren får (enligt 20 kap. 8 §) innehålla att försäkringen inte kan upphöra på grund av uppsägning, så länge arbetsgivaren enligt kollektivavtal är skyldig att hålla försäkringen.

Om ett sådant villkor inte gäller tillämpas följande. En försäkring som gäller tills vidare kan sägas upp till utgången av månaden efter den då uppsägning sker. Om försäkringen gäller för viss tid, kan försäkringsbolaget säga upp den för upphörande i förtid bara om premien inte betalas i rätt tid och dröjsmålet inte är av ringa betydelse. Uppsägningstiden vid dröjsmål med premie för senare premieperiod än den första ska vara minst en månad, räknat från det att försäkringsbolaget avsände uppsägningen till arbetsgivaren.

Ändring av försäkringen

Försäkringsbolaget får (enligt 20 kap. 9 §) i försäkringsvillkoren förbehålla sig rätt att ändra försäkringen under försäkringstiden. En ändring till de försäkrades nackdel får dock göras bara med godkännande av de arbetsmarknadsparter som har slutit det kollektivavtal som försäkringen följer.

Försäkringsvillkor som har utformats genom en särskild överenskommelse mellan försäkringsbolaget och den anställde får inte ändras till den anställdes nackdel utan dennes samtycke.

Efterskydd m.m.

En försäkrad som lämnar sin anställning har (enligt 20 kap. 10 §) rätt till efterskydd, premiefri försäkring (fribrev) eller fortsättningsförsäkring enligt vad som föreskrivs i försäkringsvillkoren. Detsamma gäller när någon av annan anledning inte längre uppfyller kraven för att omfattas av försäkringen.

Fortsättningsförsäkring anses som kollektivavtalsgrundad försäkring. I stället för 7–9 §§ tillämpas dock 11 kap. 2–7 §§ och 13 kap. vid fortsättningsförsäkring.

Försäkringens upphörande på grund av försäkringsbolagets konkurs

Enligt 20 kap. 11 § FAL gäller att det som sägs i 11 kap. 8–10 §§ om konkurs m.m. också tillämpas vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring. I fall som avses där har försäkringstagaren alltid rätt att säga upp ett kollektivavtalsgrundad personförsäkring att upphöra omedelbart.

Skälen för förslaget: Det bör genom en hänvisning till försäkringsavtalslagen tas in motsvarande bestämmelser om förmånsavtal som gäller försäkringsavtal vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

13.5.5 Begränsning av tjänstepensionsföretagets ansvar

Förslag: Genom hänvisning till 20 kap. försäkringsavtalslagen införs motsvarande bestämmelser om begränsning av tjänstepensionsföretagets ansvar som gäller begränsning av försäkringsbolagets ansvar vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

Försäkringsavtalslagen

Begränsning av försäkringsbolagets ansvar

Enligt 20 kap. 12 § gäller att det som sägs i 12 kap. 1–4 och 6–12 §§ om begränsningar av försäkringsbolagets ansvar också tillämpas vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring. Försäkringsbolaget får dock inte vid tillämpning av 12 kap. 1–3 §§ mot den försäkrade åberopa att någon annan än denne eller någon medförsäkrad har eftersatt sin upplysningsplikt eller haft vetskap om detta.

Skälen för förslaget: Det bör genom en hänvisning till 20 kap. försäkringsavtalslagen tas in motsvarande bestämmelser om begränsning av tjänstepensionsföretagets ansvar som gäller begränsning av försäkringsbolagets ansvar vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

13.5.6 Förfogande över tjänstepensionsförmånsavtalet

Förslag: Genom hänvisning till 20 kap. försäkringsavtalslagen införs motsvarande bestämmelser om förfogande av tjänstepensionsförmånsavtalet som gäller förfogande över försäkringen vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

Försäkringsavtalslagen

Förfogande över försäkringen

Enligt 20 kap. 13 § ska det som sägs i 14 kap. om förfogande över försäkringen som huvudregel tillämpas också vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

Försäkringsbolaget kan dock i försäkringsvillkoren bestämma att den försäkrade inte får överlåta eller pantsätta sin rätt enligt försäkringen. Ett förfogande i strid mot en sådan bestämmelse är utan verkan. Ett förbud mot överlåtelse hindrar dock inte utmätning eller överlåtelse vid ackord eller i konkurs i vidare mån än detta följer av vad som annars föreskrivs i lag eller annan författning.

Skälen för förslaget: Det bör genom hänvisning till försäkringsavtalslagen tas in motsvarande bestämmelser om förfogande av tjänstepensionsförmånsavtalet som gäller förfogande över försäkringen vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

13.5.7 Förhållandet till borgenärerna

Förslag: Genom hänvisning till 20 kap. försäkringsavtalslagen införs motsvarande bestämmelser om förhållandet till borgenärerna som gäller detta förhållande vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

Försäkringsavtalslagen

Förhållandet till borgenärerna

Enligt 20 kap. 14 § ska det som sägs i 15 kap. om förhållandet till borgenärerna tillämpas också vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

Skälen för förslaget: Det bör genom hänvisning till 20 kap. försäkringsavtalslagen tas in motsvarande bestämmelser om förhållandet till borgenärerna som gäller detta förhållande vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

13.5.8 Reglering av tjänstepensionsförmånsfall

Förslag: Genom hänvisning till 20 kap. försäkringsavtalslagen införs motsvarande bestämmelser om reglering av tjänstepensionsförmånsfall som gäller reglering av försäkringsfall vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

Försäkringsavtalslagen

Reglering av försäkringsfall

Enligt 20 kap. 15 § ska det som sägs i 16 kap. 1–5 och 10 §§ om regleringen av försäkringsfall m.m. tillämpas också vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

Skälen för förslaget: Dert bör genom hänvisning till 20 kap. försäkringsavtalslagen tas in motsvarande bestämmelser om reglering av tjänstepensionsförmånsfall som gäller reglering av försäkringsfall vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

14 Redovisningsregler

14.1 Bakgrund – redovisningslagstiftning

Bokföring- och årsredovisningslagar

Redovisningslagstiftningen i Sverige består av bestämmelser om bokföring och redovisning som antingen är allmänna till sin karaktär och gäller för de flesta företag som bedriver näringsverksamhet såsom bokföringslagen (1999:1078) och årsredovisningslagen (1995:1554) eller är särskilda för redovisning i en viss typ av företag.

Bokföringslagen (BFL) innehåller bestämmelser om vem som är bokföringsskyldig och om räkenskapsår, löpande bokföring, årsbokslut samt arkivering av räkenskapsmaterial.

Årsredovisningslagen (ÅRL) omfattar samtliga företag som är skyldiga att avsluta den löpande bokföringen med en årsredovisning. ÅRL grundar sig på Rådets fjärde direktiv 78/660/EEG av den 25 juli 1978 om årsbokslut i vissa typer av bolag¹ avseende redovisning i *juridisk person* och Rådets sjunde direktiv 83/349/EEG av den 13 juni 1983 om sammanställd redovisning avseende *koncernredovisning*². ÅRL innehåller bestämmelser om upprättande och offentliggörande av årsredovisning, koncernredovisning och delårsrapport. ÅRL är tillämplig på bland annat aktiebolag, ekonomiska föreningar, handelsbolag och stiftelser. Bestämmelser om de finansiella företagens offentliga redovisning finns i de särskilda årsredovisningslagarna för kreditinstitut och värdepappersbolag respektive för försäkringsföretag.

Lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag (ÅRFL) ska tillämpas av försäkringsföretag och understödsföreningar³.

¹ EGT L 222, 14.8.1978, s. 11, Celex 31978L0660.

² EGT L 193, 18.7.1983, s. 1, Celex 31983L0349.

³ I samband med den nya försäkringsrörelselagens införande utgick reglerna om understödsföreningarna i ÅRFL (se prop. 2009/10:246). Äldre bestämmelser (dvs. de som gäller för räkenskapsår 2010) ska tillämpas av understödsföreningar enligt övergångsregleringen.

Koncernredovisningsreglerna ska dessutom tillämpas på finansiella holdingföretag som uteslutande eller huvudsakligen förvaltar andelar i dotterföretag som är försäkringsföretag eller utländska företag av motsvarande slag (försäkringsholdingföretag). ÅRFL grundar sig på Rådets direktiv 91/674/EEG av den 19 december 1991 om årsbokslut och sammanställd redovisning för försäkringsföretag⁴. ÅRFL kan sägas bestå av två delar. Den första delen avser hänvisningar till ÅRL som avser grundläggande principer och regler som är av mer generell karaktär och därmed ska tillämpas för företag i allmänhet. Den andra delen avser regler som är speciellt utmärkande för försäkringsföretagens verksamhet. Dessa regler avser t.ex. uppställningsformerna för resultat- och balansräkning, benämning av posterna i dessa, det exakta innehållet i de försäkringsspecifika posterna, värderingsregler för placerings-tillgångar och försäkringstekniska avsättningar samt upplysningar.

Lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag (ÅRKL) ska tillämpas av kreditinstitut⁵ och värdepappersbolag. Koncernredovisningsreglerna ska dessutom tillämpas på finansiella holdingföretag som uteslutande eller huvudsakligen förvaltar andelar i dotterföretag som är kreditinstitut, värdepappersbolag eller utländska företag av motsvarande slag. ÅRKL grundar sig på Rådets direktiv 83/635/EEG av den 8 december 1986 om årsbokslut och sammanställd redovisning för banker och andra finansiella institut⁶. ÅRKL kan, i likhet med ÅRFL, sägas bestå av två delar. Den första delen avser hänvisningar till ÅRL som avser grundläggande principer och regler som är av mer generell karaktär och därmed ska tillämpas för företag i allmänhet. Den andra delen avser regler som är speciellt utmärkande för kreditinstitutens och värdepappersbolagens verksamhet. Dessa regler avser till exempel uppställningsformerna för resultat- och balansräkning, terminologi, exakt vad posterna i och utanför balansräkningen avser, värderingsregler för tillgångar och skulder samt notupplysningar.

⁴ EGT L 374, 31.12.1991, s 7, Celex 31991L0674.

⁵ Bankaktiebolag, sparbanker, medlemsbanker, kreditmarknadsföretag (kreditmarknadsbolag respektive kreditmarkandsföreningar) och Svenska skeppshypotekskassan.

⁶ EGT L 372, 31.12.1986, s 1, Celex 31986L0635.

Normgivande organ

På redovisningsområdet i Sverige finns det myndigheter och organ som ansvarar för utvecklandet av god redovisningssed.

Bokföringsnämnden (BFN) ansvarar för utvecklandet av god redovisningssed (se 8 kap. 1 § BFL).

Finansinspektionen ansvarar för utvecklandet av god redovisningssed i sådana företag som omfattas av ÅRFL och ÅRKL i den utsträckning det är påkallat av dessa företags särart (se 8 kap. 1 § BFL).

Rådet för finansiell rapportering (Rådet) verkar för att anpassa och utveckla god redovisningssed samt regelbunden finansiell rapportering för företag vars värdepapper på balansdagen är noterade på en reglerad marknad i Sverige.

Internationella normgivare

International Accounting Standards Board (IASB) är en oberoende icke-vinstdrivande organisation som verkar på internationell nivå. Organisationen har till uppdrag att verka för en internationell harmonisering av de redovisningsstandarder som används i olika länder världen över. Regelverket utgörs av ett antal redovisningsstandarder och tolkningar som publiceras av IASB. Standarderna benämns International Accounting Standards (IAS) och International Financial Reporting Standards (IFRS). Tolkningarna benämns tolkningar från Standing Interpretations Committee (SIC) och tolkningar från IFRS Interpretation Committee (IFRIC). Standarderna baseras på en föreställningsram⁷ ("framework") som behandlar begrepp och grundprinciper för utformning av finansiella rapporter avsedda för externa användare. I samband med att standarderna ändras eller att nya standarder eller tolkningar ges ut publicerar IASB sina motiv och överväganden ("Basis for Conclusion"). Dessa handlingar utgör dock inte en del av standarderna.

Vid sidan av IASB finns nationella redovisningsnormgivare som utfärdar redovisningsnormer för, i första hand, de företag som har sitt säte i ett visst land. Bland dessa tillmäts ofta den amerikanska normgivaren Financial Accounting Standards Board (FASB) störst betydelse. Dess standarder ger uttryck för amerikanska redovisningsnormer (US GAAP).

⁷ Föreställningsramen är föremål för omarbetning. IASB har publicerat ett "Discussion Paper" den 18 juli 2013 om förändringar av föreställningsramen. Kommentartiden löper ut den 14 januari 2014. IASB kommer sedan att remittera ett förslag "Exposure Draft" på ett omarbetat ramverk "Conceptual Framework" som får kommenteras av allmänheten.

IAS-förordningen

IAS-förordningen⁸ är en EG-förordning om tillämpning av internationella redovisningsstandarder. Innebörden i förordningen är att alla noterade europeiska företag från och med år 2005 i sina koncernredovisningar ska tillämpa de internationella redovisningsstandarder som har antagits för tillämpning inom europeiska gemenskapen (se artikel 4). De standarder som förordningen syftar på är IAS och IFRS med tillhörande SIC- respektive FRIC-tolkningar som antagits eller utfärdats av IASB (se artikel 2).

Innebörden av förordningen är att IASB är standardsättaren, varefter EU behandlar standarderna för att, i en särskild ordning, anta dem (se artikel 3). De antagna standarderna publiceras därefter på varje medlemspråk i Europeiska gemenskapens officiella tidning i form av förordningar, och blir därmed bindande och direkt tillämplig i alla medlemsstater. Det innebär att om de utgivna standarderna eller tolkningarna av IASB inte är förenliga med de bestämmelser som finns om antagande i förordningen kan de inte antas och kan därmed inte tillämpas av europeiska företag.

Som framgår ovan ställer förordningen krav på redovisning enligt de av kommissionen antagna IAS/IFRS enbart såvitt gäller noterade företag och enbart beträffande dessa företags koncernredovisningar. Förordningen lämnar emellertid en möjlighet för medlemsstaterna att besluta om att utsträcka tillämpningsområdet för de antagna standarderna genom att tillåta eller kräva dels att noterade företag upprättar sina årsredovisningar enligt standarderna, dels att icke-noterade företag upprättar sina års- eller koncernredovisningar (eller båda) enligt standarderna (se artikel 5).

Föreställningsramen ("framework") är ingen standard och antas därmed inte av EU. Den får dock indirekt påverkan eftersom utformningen av standarderna och tolkningarna har detta ramverk som grund.

Motiven och övervägandena ("Basis for Conclusion") antas inte heller av EU eftersom de inte utgör en del av standarderna.

⁸ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1606/2002 av den 19 juli 2002 om tillämpning av internationella redovisningsstandarder. (EGT L243, 11.9.2002, s. 1.)

Tillämpning av IAS-förordningen

Sverige har valt att införa möjligheten i artikel 5 om att även onoterade företags får upprätta sin koncernredovisning enligt IAS-förordningen (se 7 kap. 6 § ÅRL, 7 kap. 6 § ÅRFL och 7 kap. 8 § ÅRKL). Däremot är det inte tillåtet att tillämpa IAS-förordningen i årsredovisningen dvs. för juridisk person (se prop. 2004/05:24 Internationell redovisning i svenska företag).

Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd

För att säkerställa att de finansiella företagens externa redovisning har en hög och enhetlig standard bör, enligt Finansinspektionen, i princip alla finansiella företag tillämpa samma redovisningsregler som de noterade företagen, dvs. av EU godkända internationella redovisningsstandarder och tolkningar (IFRS) samt rekommendationer och uttalanden från Rådet för finansiell rapportering (Rådet). Finansinspektionen har infört detta för försäkringsföretag och understödsföreningar genom att i allmänna råd i redovisningsföreskriften FFFS 2008:26, dels hänvisa till vid varje tidpunkt gällande IFRS-regler för noterade företag, dels särskilt specificera eventuella tillägg och undantag till dessa.

Redovisning för *juridiska personer* ska upprättas enligt bestämmelserna i ÅRFL och ÅRL. Denna lagstiftning är till sin karaktär en ramlagstiftning. Lagarnas innehåll kompletteras av normgivande organ och redovisningspraxis. Finansinspektionens regler innebär att försäkringsföretag bör tillämpa s.k. lagbegränsad IFRS i sin redovisning enligt FFFS 2008:26. Det innebär att av EU godkänt IFRS-regelverk tillämpas så långt som det är möjligt med hänsyn till lagar och andra författningar eller föreskrifter och allmänna råd från Finansinspektionen. I redovisningsföreskriften FFFS 2008:26 specificeras undantag från och tillägg till IFRS-regelverket och Rådets rekommendationer och uttalanden. Dessa undantag och tillägg kan dels motiveras av att det finns specifika lagar för försäkringsföretag, dels av annan hänsyn baserad på försäkringsföretagens särart. Sådan hänsyn kan exempelvis ha sin grund i solvensregler, speciella rörelse regler i försäkringsrörelselagen, skilda skatteregler samt vissa lättnadsregler för mindre försäkringsföretag.

Finansinspektionens regler innebär att samtliga försäkringsföretag ska tillämpa IFRS-regelverket såsom det antagits av EU när de upprättar sina *koncernredovisningar*, dvs. samma regler som för noterade företag. De ska även tillämpa rekommendationer och uttalanden från Rådet i fråga om koncernredovisning. Rekommendationerna och uttalandena är en komplettering av IFRS-regelverket. Kompletteringarna avser bland annat krav på upplysningar som ska lämnas i koncernredovisningen enligt ÅRFL och som saknar motsvarighet i IFRS-regelverket. Vidare finns det i 7 kap. FFFS 2008:26 bestämmelser som försäkringsföretag ska tillämpa i sina koncernredovisningar och som saknar motsvarighet i IFRS-regelverket.

IASB – pågående regeländringar

Förutom det projekt som nämnts ovan om föreställningsram kan följande projekt nämnas som kan komma att innebära stora skillnader mot gängse redovisningspraxis som gäller i dag.

IFRS 9 om finansiella instrument

Standarden ("Financial Instruments") är ännu inte antagen av EU. IASB har publicerat ändringar relaterade till redovisning av finansiella instrument i olika omgångar vilket gör att det är svårt att få en samlad bild av standardens innebörd. På grund av detta vill EU se den slutliga utformningen av standarden innan antagningsprocessen påbörjas. IASB har också skjutit fram den obligatoriska tillämpningen av standarden till 2015 men den tiden kommer troligtvis att förlängas till 2018.

IFRS 4 Försäkringsavtal

Standarden är föremål för omarbetning eftersom den nuvarande standarden i princip bara innehåller upplysningskrav och definitioner. IASB har remitterat flera förslag. En stor förändring mot gängse praxis är hur försäkringsskulderna (försäkringstekniska avsättningar) ska beräknas och vilka åtaganden de ska omfatta. Vidare förslås omfattande förändringar i hur premieintäkterna, omvärderingarna av

försäkringsskulden samt avkastning och värdeförändringar på tillgångar relaterade till försäkringsskulden ska presenteras.

Nytt EU direktiv om årsbokslut, koncernredovisning och rapporter i vissa typer av företag

Ett nytt EU direktiv – Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/34/EU av den 26 juni 2013 om årsbokslut, koncernredovisning och rapporter i vissa typer av företag, om ändring av Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/43 och om upphävande av rådets direktiv 78/660/EEG och 83/49/EEG – har publicerats. Direktivet syftar framför allt till att minska byråkratin och förenkla bestämmelserna för framför allt små företag. Direktivets nya utformning innebär att medlemsstaterna i vissa delar ges ett stort utrymme att bestämma hur redovisningsreglerna ska utformas och i andra delar inte alls kan bestämma innehållet i dem. Medlemsstaterna ska ha infört direktivet senast den 20 juli 2015 men får ange att det gäller för räkenskapsår som börjar den 1 januari 2016 eller under kalenderåret 2016 (för de företag som har brutna räkenskapsår).

En utredning⁹ har tillsatts som ska föreslå hur direktivet ska genomföras i svensk rätt samt i ett andra steg föreslå ytterligare förenklingar m.m. som kan göras. Utredningen har publicerat ett delbetänkande i april 2014, SOU 2014:22 Genomförande av EU:s nya redovisningsdirektiv, med sina överväganden om nödvändiga anpassningar för genomförandet av direktivet. Uppdraget i övrigt ska redovisas senast den 31 januari 2015.

Eftersom det nya direktivet innebär att de befintliga ÅRL direktiven upphävs innebär implementeringen i svensk rätt att det sker följdändringar i BFL och ÅRFL. Utredningen har inte beaktat dessa ändringar i nedanstående förslag om tjänstepensionsföretags tillämpning av bokföringslagen och den särskilda årsredovisningslag som föreslås för tjänstepensionsföretag.

⁹ Utredningen om genomförande av EU-direktiv om årsredovisning och koncernredovisning (dir. 2012:126).

14.2 Bokföringslagen

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska omfattas av bokföringslagen.

Bokföringslagen ska kompletteras med hänvisningar till den nya årsredovisningslagen för tjänstepensionsföretag i fråga om räkenskapsår i finansiella företag och om tidpunkten för bokföring.

Ett tjänstepensionsföretag ska få ha euro som redovisningsvaluta.

Ett tjänstepensionsföretag ska upprätta och offentliggöra en årsredovisning. Grundläggande bestämmelserna om vad dessa handlingar ska innehålla och hur de ska offentliggöras ska finnas i årsredovisningslagen och den nya årsredovisningslagen för tjänstepensionsföretag.

Finansinspektionen ska vara ansvarig för utvecklande av god redovisningssed i tjänstepensionsföretag.

Tjänstepensionsdirektivet: I artikel 10 stadgas att tjänstepensionsinstitut ska upprätta årsbokslut och förvaltningsberättelser, där hänsyn tas till varje pensionsplan som institutet hanterar och, vid behov, årsbokslut och förvaltningsberättelser för varje pensionsplan. Årsboksluten och förvaltningsberättelserna ska ge en rättvisande och korrekt bild av institutets tillgångar, skulder och finansiella ställning.

Uppgifterna däri ska vara konsekventa, uttömmande och sakligt presenterade samt godkända av auktoriserade personer i enlighet med nationell lagstiftning.

Bakgrund

Bestämmelser om löpande bokföring finns i bokföringslagen (BFL). Bestämmelserna syftar till att tillgodose de behov som det bokföringsskyldiga företags borgenärer, ägare, medlemmar och anställda samt det allmänna kan ha av att kunna följa upp företagets förhållanden. Den räkenskapsinformation som ingår i den löpande bokföringen sammanställs i årsbokslut och årsredovisningar samt, i vissa fall, koncernredovisningar och delårsrapporter.

Ett årsbokslut – som inte är en offentlig handling – sammanfattar de affärshändelser som ägt rum under året. Bestämmelser om årsbokslut finns i BFL. Understödsföreningar och försäkringsföretag omfattas av den lagen. Också årsredovisningar, koncernredovisningar och delårsrapporter utgör sammanfattningar av den verksamhet som förevarit under en viss period. Deras syfte är främst att ge information till företagets externa intressenter. Det finns därför särskilda bestämmelser i BFL om att handlingar av dessa slag ska offentliggöras. De grundläggande bestämmelserna om vad dessa handlingar ska innehålla och hur de ska offentliggöras finns i ÅRL, ÅKL och ÅRFL.

Skälen för förslaget: Huvudregeln i BFL är att alla juridiska personer är bokföringsskyldiga (se 2 kap. 1 § BFL). Det finns vissa undantag från denna regel avseende ideella föreningar, trossamfund, samfälligheter, vissa stiftelser och föreningar som har tillgångar under 1 500 000 kronor. Eftersom tjänstepensionsföretag är juridiska personer och har tillgångar över 1 500 000 kronor omfattas de av BFL. Utredningen anser att direktivets allmänt hållna bestämmelser om årsbokslut uppfylls av reglerna i BFL. Kravet på förvaltningsberättelse kommer att uppfyllas i utredningens förslag om en ny årsredovisningslag för tjänstepensionsföretag (se avsnitt 14.3 och 14.3.6). BFL bör dock kompletteras med hänvisningar till denna årsredovisningslag i 3 kap. 8 § om räkenskapsår i finansiella företag och 5 kap. 2 § om tidpunkten för bokföring.

Aktiebolag, ekonomiska föreningar, sparbanker, medlemsbanker och försäkringsföretag får ha euro som redovisningsvaluta. Även tjänstepensionsföretag bör ha denna möjlighet. Bestämmelsen i 4 kap. 6 § första stycket BFL ska därför kompletteras med tjänstepensionsföretag.

Aktiebolag, ekonomiska föreningar samt företag som omfattas av ÅRFL eller ÅRKL ska avsluta den löpande bokföringen med en årsredovisning som ska offentliggöras (se 6 kap. 1 och 2 §§ BFL). Utredningen ser inget skäl till att ett tjänstepensionsföretag inte ska upprätta en årsredovisning och offentliggöra denna. Bestämmelsen i 6 kap. 1 och 2 §§ BFL bör således kompletteras så att även tjänstepensionsföretag omfattas. De grundläggande bestämmelserna om vad dessa handlingar ska innehålla och hur de ska offentliggöras bör finnas i ÅRL och den nya årsredovisningslagen för tjänstepensionsföretag.

Finansinspektionen ansvarar för utvecklandet av god redovisningssed för företag som omfattas av ÅRKL och ÅRFL i den utsträckning det är påkallat av dessa företags särart (se 8 kap. 1 § BFL). Utredningen anser att Finansinspektionen också ska ha detta ansvar för god redovisningssed i tjänstepensionsföretag eftersom dessa företag ska stå under Finansinspektionens tillsyn. Bestämmelsen i 8 kap. 1 § BFL bör därför kompletteras med en hänvisning till den nya lagen om årsredovisning i tjänstepensionsföretag.

14.3 Årsredovisning

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska omfattas av en särskild årsredovisningslag, lagen om årsredovisning för tjänstepensionsföretag.

Den föreslagna lagen ska hänvisa till de grundläggande bestämmelserna om årsredovisning och koncernredovisning i ÅRL. Den ska utformas med ÅRFL som förebild, men anpassas till tjänstepensionsdirektivets terminologi och verksamhet.

Lagen ska ha särskilda uppställningsformer, värderingsregler för tekniska avsättningar samt upplysningar som är utformade för verksamheten.

I den mån det är möjligt ska lagen innehålla liknande bestämmelser som dem i ÅRFL.

Finansinspektionen får bemyndiganden att meddela föreskrifter om ett tjänstepensionsföretags löpande bokföring, årsbokslut, årsredovisning och koncernredovisning samt övriga föreskrifter om verkställighet.

Tjänstepensionsdirektivet: I artikel 10 stadgas att tjänstepensionsinstitut ska upprätta årsbokslut och förvaltningsberättelser, där hänsyn tas till varje pensionsplan som institutet hanterar och, vid behov, årsbokslut och förvaltningsberättelser för varje pensionsplan. Årsboksluten och förvaltningsberättelserna ska ge en rättvisande och korrekt bild av institutets tillgångar, skulder och finansiella ställning.

Uppgifterna däri ska vara konsekventa, uttömmande och sakligt presenterade samt godkända av auktoriserade personer i enlighet med nationell lagstiftning.

Bakgrund

Av 1 kap. 1 § ÅRFL framgår att lagen är tillämplig på försäkringsaktiebolag, ömsesidiga försäkringsbolag och försäkringsföreningar som omfattas av försäkringsrörelselagen (FRL).

Koncernredovisningsreglerna ska dessutom tillämpas på finansiella holdingföretag som uteslutande eller huvudsakligen förvaltar andelar i dotterföretag som är försäkringsföretag eller utländska företag av motsvarande slag (försäkringsholdingföretag).

I 29 § UFL stadgas att bestämmelserna i BFL och ÅRFL ska tillämpas på understödsföreningar. Enligt ÅRFL:s äldre lydelse i 1 kap. 1 §¹⁰ framgår det att understödsföreningar som omfattas av UFL även ska omfattas av ÅRFL.

ÅRFL grundar sig på Rådets direktiv 91/674/EEG av den 19 december 1991 om årsbokslut och sammanställd redovisning för försäkringsföretag (försäkringsredovisningsdirektivet). ÅRFL¹¹ kan sägas bestå av två delar.

Den första delen avser hänvisningar till ÅRL¹² som avser grundläggande principer och regler som är av mer generell karaktär och därmed ska tillämpas för företag i allmänhet. Detta gäller bl.a. bestämmelserna om årsredovisningens delar, om överskådlighet och god redovisningssed och om rättvisande bild samt om förvaltningsberättelsens innehåll.

Den andra delen avser regler som är speciellt utmärkande för försäkringsföretagens verksamhet. Dessa regler avser t.ex. uppställningsformerna för resultat- och balansräkning, benämning av posterna i dessa, det exakta innehållet i de försäkringsspecifika posterna, värderingsregler för placeringstillgångar och försäkringstekniska avsättningar, upplysningar i förvaltningsberättelsen samt upplysningar om finansiella instrument och eget kapital samt upprättande av resultatanalys.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen, får enligt 1 kap. 4 § ÅRFL meddela närmare föreskrifter om löpande bokföring, årsbokslut, årsredovisning och koncernredovisning i försäkringsföretag samt den koncernredovisning som försäkringsholdingföretag ska upprätta.

¹⁰ I samband med den nya försäkringsrörelselagens införande utgick reglerna i 1 kap. 1 § om att understödsföreningarna ska tillämpa ÅRFL. Äldre bestämmelser (dvs. de som gäller för räkenskapsår 2010) ska tillämpas av understödsföreningar enligt övergångsregleringen (se prop. 2009/10:246).

¹¹ Understödsföreningar ska tillämpa ÅRFL i dess lydelse till och med SFS 2010:1264.

¹² Understödsföreningarna ska tillämpa reglerna i ÅRL till och med SFS 2010:690.

I FFFS 2008:26 ges föreskrifter och allmänna råd från Finansinspektionen om årsredovisning i försäkringsföretag. Föreskrifterna är tillämpliga på både försäkringsföretag (försäkringsaktiebolag, ömsesidiga försäkringsbolag och försäkringsföreningar) och understödsföreningar¹³ samt reglerar hur årsredovisning, koncernredovisning och delårsrapporter ska upprättas. Vissa detaljregler i försäkringsredovisningsdirektivet såsom värderingsprinciper för försäkringstekniska avsättningar och detaljregler om innehållet i resultat- och balansräkningens poster är införda i föreskrifterna. Vidare finns det bland annat regler om nyckeltal som ska lämnas i förvaltningsberättelsens femårsöversikt samt detaljregler om resultatanalysens innehåll och utformning. Föreskrifterna innehåller också regler om tillämpningen av internationella redovisningsregler i årsredovisningen och regler om koncernredovisning.

Särskilda regler om revision framgår av 11 kap. (försäkringsaktiebolag), 12 kap. (ömsesidiga försäkringsbolag) och 13 kap. (försäkringsföreningar) i FRL.

I 31–32 a §§ UFL finns bestämmelser om revision och de krav som ställs på den revisor som ska granska en understödsförenings räkenskaper.

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsinstitut i sig omfattas inte av något särskild redovisningsdirektiv eftersom direktivet inte anger dess rättsliga form (se artikel 6 a i tjänstepensionsdirektivet). Utredningen anser att ett tjänstepensionsföretag bör upprätta en årsredovisning för att uppfylla direktivets krav på att årsboksluten och förvaltningsberättelserna ska ge en rättvisande och korrekt bild av företagets tillgångar, skulder och finansiella ställning. Detta innebär att – utöver de reglerna om löpande redovisning och årsbokslut (balans- och resultaträkning) som finns i bokföringslagen (se avsnitt 14.2) – ska företaget lämna en förvaltningsberättelse, upplysningar om redovisningsprinciper samt specifikationer över de redovisade posternas förändringar (dvs. notupplysningar). Det kan hävdas att dessa krav kan anses bli uppfyllda genom att föreslå att ett tjänstepensionsföretag ska omfattas av ÅRL. Detta eftersom utredningen föreslår att ett tjänste-

¹³ I samband med den nya försäkringsrörelselagens införande (se prop. 2009/10:246) utgick reglerna i 1 kap. 1 § om att understödsföreningarna ska tillämpa FFFS 2008:26. Äldre bestämmelser (dvs. de som gäller för räkenskapsår 2010) ska tillämpas av understödsföreningar enligt övergångsregleringen i FFFS 2011:28. Detta innebär att understödsföreningar ska tillämpa grundförfattningen FFFS 2008:26 samt ändringsförfattning FFFS 2009:12.

pensionsföretag ska vara ett tjänstepensionsaktiebolag som då ska tillämpa relevanta delar i aktiebolagslagen (se avsnitt 6) – alternativt ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag eller en tjänstepensionsförening, som i så fall ska tillämpa lagen om ekonomiska föreningar i tillämpliga delar (se avsnitt 7 respektive 8).

Genom att de föreslagna företagsformerna följer regelverk för aktiebolag och ekonomiska föreningar kan de indirekt anses omfattas av ÅRL även om de föreslagna associationsformerna inte uttryckligen finns nämnda i redovisningsdirektivet (som omfattar aktiebolag och ekonomiska föreningar) som ligger till grund för ÅRL. Eftersom ÅRL tar sikte på alla företag som omfattas och därmed är av mer generell karaktär anser utredningen att det är motiverat att tjänstepensionsföretag ska omfattas av en egen årsredovisningslag, i likhet med de särskilda årsredovisningslagar som finns för kreditinstitut, värdepappersbolag och försäkringsföretag. Därmed säkerställs att alla tjänstepensionsföretag upprättar sin årsredovisning och presenterar informationen i den på likartat sätt. En tillämpning av ÅRL skulle sannolikt innebära att varje tjänstepensionsföretag skulle göra de anpassningar, som är möjliga enligt ÅRL, för att årsredovisningen bättre skulle spegla deras verksamhet. I så fall torde direktivets krav på att uppgifterna som presenteras ska vara konsekventa inte uppfyllas. Dessutom försvårar det för förmånstagare och andra intressenter att jämföra företagen.

En annan utgångspunkt skulle kunna vara att införa anpassade regler för tjänstepensionsföretagen i ÅRFL. Utredningens bedömning är att detta inte är lämpligt eftersom ÅRFL grundar sig på ett särskilt redovisningsdirektiv som specifikt avser försäkringsföretag (se avsnitt 14.1) och till stor del har sin utgångspunkt i en uppdelning av skade- respektive livförsäkringsrörelse. Det skulle även försvåra tillämpningen av ÅRFL om nya regler, begrepp och uppställningsformer för tjänstepensionsföretag infördes.

Det finns dock anledning att utforma årsredovisningslagen för tjänstepensionsföretag (ÅRTPL) med ÅRFL som förebild. Andra redovisningsregler för tjänstepensionsföretag bör dock gälla när det är motiverat. Det gäller framför allt tillämpningen av ÅRL samt värdering av finansiella instrument och fastigheter. Det som kommer skilja sig åt för att tjänstepensionsdirektivets krav på en rättvisande och korrekt bild av institutets tillgångar, skulder och finansiella ställning ska vara uppfyllda är terminologin, uppställningsformerna för resultat- och balansräkningarna, värdering av

tekniska avsättningar, innehållet i resultatanalysen samt vissa upplysningskrav för t.ex. pensionsplaner.

Eftersom balans- och resultaträkningen ligger till grund för solvensberäkningen för tjänstepensionsföretag anser utredningen att Finansinspektionen, i likhet med dem som gäller för försäkringsföretag, bör få bemyndiganden att meddela föreskrifter om ett tjänstepensionsföretags löpande bokföring, årsbokslut, årsredovisning och koncernredovisning samt övriga föreskrifter om verkställighet. På så sätt kan Finansinspektionen också uppfylla sitt ansvar för god redovisningssed för tjänstepensionsföretag genom att – vid behov – komplettera lagstiftningen med detaljerade föreskrifter.

Exempel på detaljregler där utredningen gör bedömningen att dessa är mer lämpade att regleras via föreskrifter än i lag är de olika balans- och resultatposternas innehåll, värdering av tekniska avsättning, resultatanalysens innehåll samt vissa upplysningar om exempelvis tekniska avsättningar och pensionsplaner.

Reglerna om koncernredovisning behandlas i avsnitt 14.3.7.

Reglerna om revision behandlas i avsnitt 6.2.5 (tjänstepensionsaktiebolag), 7.2.8 (ömsesidiga tjänstepensionsbolag) och 8.4.7 (tjänstepensionsföreningar).

14.3.1 Inledande bestämmelser

Förslag: Lagen om årsredovisning i tjänstepensionsföretag ska tillämpas av tjänstepensionsaktiebolag, ömsesidiga tjänstepensionsbolag samt tjänstepensionsföreningar.

Ett tjänstepensionsföretag ska följa reglerna om större företag i ÅRL.

ÅRL:s definitioner om andelar, koncern- och intresseföretagsdefinitioner, vissa rättigheter hos mellanman samt skyldigheter för moderföretag och dotterföretag att lämna varandra upplysningar ska tillämpas.

Finansinspektionen får motsvarande normgivningsbemyndiganden som dem i ÅRFL.

Räkenskapsåret ska vara kalenderår.

Skälen för förslaget: Lagen om årsredovisning i tjänstepensionsföretag (ÅRTPL) ska tillämpas av tjänstepensionsaktiebolag, ömsesidiga tjänstepensionsbolag och tjänstepensionsföreningar.

Det finns inget behov av att införa liknande undantag från ÅRTPL som de som finns i 1 kap. 1 § ÅRFL avseende små skade- och livförsäkringsföretag, eftersom dessa verksamheter inte omfattas av tjänstepensionsrörelselagen.

I övrigt införs motsvarande bestämmelser som de som gäller för försäkringsföretag om hänvisningar till årsredovisningslagen (större företag), tillämpningar av definitioner i ÅRL, normgivningsbemyndigande för Finansinspektionen och räkenskapsår (kalenderår). Det saknas skäl att införa avvikande regler från ÅRFL i denna del.

14.3.2 Allmänna bestämmelser om årsredovisningen

Förslag: En huvudregel införs om att ett tjänstepensionsföretag ska upprätta en resultatanalys om företaget förvaltar flera planer.

Resultatanalysen ska omfatta tillgångar, tekniska avsättningar, konsolideringsfond, intäkter, kostnader och rörelseresultat.

Finansinspektionen får bemyndigande att utfärda detaljerade föreskrifter om resultatanalysens innehåll.

Företaget får möjlighet att ansöka om dispens från att lämna en resultatanalys trots att det förvaltar flera planer. Dessa frågor prövas av Finansinspektionen.

De grundläggande bestämmelserna i ÅRL ska tillämpas avseende årsredovisningsdelar, överskådlighet och god redovisningssed, rättvisande bild, andra grundläggande redovisningsprinciper, form och språk, valuta samt årsredovisningens undertecknande. Bestämmelserna om kravet att upprätta en finansieringsanalys (kassaflödesanalys) i ÅRL införs inte.

Försiktighetsprincipen ska inte tillämpas vid värderingen av de tekniska avsättningarna. Dessa värderas enligt aktsamma antaganden.

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsdirektivet (artikel 10) anger att tjänstepensionsinstitut ska upprätta årsbokslut och förvaltningsberättelser, där hänsyn tas till varje pensionsplan som

institutet hanterar och, vid behov, årsbokslut och förvaltningsberättelser för varje pensionsplan.

Utredningen anser att direktivets regler om att hänsyn ska tas till varje pensionsplan i årsbokslut och förvaltningsberättelse uppfylls genom att införa en bestämmelse om att ett tjänstepensionsföretag som förvaltar flera pensionsplaner ska upprätta en resultatanalys som innehåller uppgifter om tillgångar, tekniska avsättningar, konsolideringsfond, intäkter, kostnader och rörelseresultat per pensionsplan. En indelning av dessa uppgifter ska också ske i huvudförmåner respektive tilläggsförmåner. (Se förslag 6 kap. 3 § ÅRTPL). Eftersom den föreslagna resultatanalysen ska omfatta både tillgångar (inklusive förutbetalda anskaffningskostnader), tekniska avsättningar och konsolideringsfond som är relaterade till respektive plan kommer resultatanalysens uppgifter i princip att motsvara ett årsboksluts tillgångssida, skuldsida och eget kapital.

Finansinspektionen bör få ett bemyndigande att meddela närmare föreskrifter om resultatanalysens innehåll eftersom inspektionen då kan bestämma detaljgraden av den information som ska lämnas och samordna de uppgifter som ska lämnas i resultatanalysen med den information myndigheten behöver i sin tillsyn. Utöver planernas tillgångar, tekniska avsättningar, konsolideringsfond, intäkter och kostnader kan uppgifterna avse övrigt eget kapital och derivat samt fördelningen av företagsrelaterade balansposter såsom immateriella tillgångar (till exempel aktiverade systemkostnader), skattefordringar och skatteskulder.

I vissa fall kan det saknas ett behov av att upprätta en resultatanalys enligt de föreslagna bestämmelserna ovan trots att tjänstepensionsföretaget förvaltar flera planer. Det kan till exempel gälla för ett tjänstepensionsföretag som förvaltar flera pensionsplaner i form av så kallade kryssvalsalternativ (se avsnitt 2.7). Företaget bör i så fall ha en möjlighet att söka dispens från kravet på att en resultatanalys ska ingå i årsredovisningen. Dessa frågor bör prövas av Finansinspektionen. Enligt utredningens mening bör ett sådant undantag inte strida mot tjänstepensionsdirektivets bestämmelser eftersom direktivet anger att det ska finnas ett behov av denna typ av information. Genom att frågan prövas av Finansinspektionen säkerställs att alla företag som söker denna dispens prövas på ett likartat sätt. Inspektionen kan också ange perioden för dispensen så att den bara gäller under vissa förutsättningar. Detta eftersom verksamheten kan ändras genom t.ex. bestånds-

överlåtelse, nya produkter och nya versioner (omarbetade) av kollektivavtal.

Utredningen ser inget skäl till att inte ett tjänstepensionsföretag ska tillämpa de grundläggande redovisningsprinciperna i 2 kap. 1–7 §§ ÅRL enligt samma principer som försäkringsföretag gör enligt ÅRFL. Det innebär t.ex. att ett onoterat tjänstepensionsföretag, i likhet med onoterade försäkringsföretag, inte behöver upprätta en finansieringsanalys (kassaflödesanalys) enligt lag. Utredningen ser inget skäl till att införa ett krav på att upprätta en finansieringsanalys för ett onoterat tjänstepensionsföretag utan menar att Finansinspektionen bör, i likhet med de regler som gäller för försäkringsföretag, hantera denna fråga.

Det finns dock anledning att föreslå ett undantag från de grundläggande redovisningsprinciperna i ÅRL avseende tillämpningen av försiktighetsprincipen i samband värderingen av de tekniska avsättningarna. De tekniska avsättningarna bör värderas enligt aktsamma antaganden vilket gör att en generell hänvisning till försiktighetsprincipen i denna del blir missvisande.

14.3.3 Balansräkning och resultaträkning

Förslag: Särskilda uppställningsformer införs för ett tjänstepensionsföretags balansräkningar och resultaträkningar.

Balansräkningens tillgångar delas in i materiella och finansiella tillgångar.

Resultaträkningen indelas i fyra delar för att ett tjänstepensionsföretags verksamhet ska presenteras på ett transparent sätt; den tekniska verksamheten, kapitalförvaltningsverksamheten, verksamheten där förmånstagaren bär risk och icke-teknisk verksamhet.

Posterna extraordinära intäkter respektive kostnader införs inte i resultaträkningen.

I övrigt införs motsvarande regler som finns i ÅRFL om årsredovisningslagens tillämpning, särskilda regler i ÅRFL om sammanslagning av poster och åtaganden samt motsvarande regler som finns i ÅRFL om förpliktelser till följd av försäkringsavtal med vissa anpassningar till de nya uppställningsformernas poster och terminologi.

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga bestämmelser om balansräkningen och resultaträkningens uppställningsform. ÅRFL:s uppställningsformer för balans- och resultaträkningar regleras av försäkringsredovisningsdirektivet.

Utredningen förslår att tjänstepensionsföretag ska ha särskilda uppställningsformer som är anpassade till dessa företags verksamhet (se avsnitt 14.3).

Balansräkningens uppställningsform

Utredningen föreslår följande huvudsakliga ändringar jämfört med ÅRFL:s uppställningsform (se bilaga 1 i ÅRFL) för balansräkningen för ett tjänstepensionsföretag.

Terminologin anpassas till tjänstepensionsföretagens verksamhet.

Placeringstillgångarna ersätts av en uppdelning i materiella respektive finansiella tillgångar för att bättre spegla tjänstepensionsföretagens verksamhet och likna ÅRL:s uppställningsform. På så sätt kommer stiftelsernas (som är tjänstepensionsinstitut) och tjänstepensionsföretagens balansräkningar bli likartade och därmed jämförbara.

Posterna avseende tekniska avsättningar anpassas till tjänstepensionsföretagens verksamhet och terminologi.

Inga tillgångs-, avsättnings- eller skuldposter införs om återförsäkring eftersom utredningens bedömning är att ett tjänstepensionsföretag inte kan bedriva återförsäkring (se avsnitt 9.1.17).

En post om finansiella skulder införs utöver skulder till kreditinstitut. Utredningen anser att det finns ett behov av denna post eftersom vissa finansiella instrument såsom derivat även kan vara en finansiell skuld.

Resultaträkningens uppställningsform

Resultaträkningen för ett *försäkringsföretag* är indelad i tre delar: teknisk redovisning för skadeförsäkringsrörelse, teknisk redovisning för livförsäkringsrörelse samt icke-teknisk redovisning (se bilaga 2 i ÅRFL). Denna indelning saknar relevans för ett tjänstepensionsföretag eftersom det bara bedriver en verksamhet.

Utredningen anser att resultaträkningen för ett *tjänstepensionsföretag* i stället ska ha en liknande indelningsgrund som ÅRL där

den finansiella verksamheten separeras från rörelseresultatet. Kapitalförvaltningen bör därför redovisas i ett separat avsnitt i resultaträkningen.

Eftersom tjänstepensionsföretag kan bedriva en verksamhet där förmånstagaren bär risken anser utredningen att även denna verksamhet bör framgå i ett separat avsnitt i resultaträkningen. Detta harmonierar också med indelningen i balansräkningen där denna verksamhet har separata tillgångs- och skuldposter.

Sammanfattningsvis föreslår utredningen att resultaträkningen i ett tjänstepensionsföretag ska bestå av fyra delar för att denna ska ge en korrekt bild av tjänstepensionsföretagets finansiella ställning.

Den *första delen* avser verksamheten före kapitalförvaltning och verksamheten där förmånstagaren bär placeringsrisk. I denna del redovisas de transaktioner som är relaterade till den tekniska verksamheten exklusive finansiella transaktioner. Det innebär premieinkomst, övriga tekniska intäkter, utbetalda förmåner, förändring i tekniska avsättningar, driftskostnader, återbäring och rabatter samt övriga tekniska kostnader. Resultatet av denna del förs över till en icke-teknisk del som visar hela företagets verksamhet.

Den *andra delen* avser företagets verksamhet avseende kapitalförvaltning. I denna del redovisas intäkter och kostnader avseende kapitalförvaltningen såsom utdelningar, ränteintäkter och räntekostnader, realiserade vinster och förluster avseende försäljning av finansiella instrument och materiella tillgångar, orealiserade värdeförändringar på finansiella instrument och materiella tillgångar samt av- och nedskrivningar avseende materiella tillgångar och finansiella tillgångar. Resultatet av denna del förs över till en icke-teknisk del som visar hela företagets verksamhet.

Den *tredje delen* avser företagets verksamhet avseende förmåner där förmånstagaren bär placeringsrisk. I denna del redovisas de intäkter som företaget debiterar kunden, de återbäringar och rabatter som har belastat verksamheten, verksamhetens driftskostnader samt övriga kostnader. Här redovisas också värdeökningarna och värdeminskningarna på tillgångar för fondanknutna förmåner och förändringar i de tekniska avsättningarna där förmånstagaren bär placeringsrisk. Inbetalda premier ska, i likhet med de regler som gäller för försäkringsföretag, bara redovisas i resultaträkningen till den del som inte tillhör förmånstagarna¹⁴ (dvs. den del som företaget tar ut i administrativa avgifter för att

¹⁴ Jämför 1a och 2 §§ bilaga 4 FFFS 2008:26 om årsredovisning i försäkringsföretag.

täcka sina kostnader). Dessa redovisas som övriga intäkter i denna del av resultaträkningen. De inbetalda premierna som avser tekniska avsättningar för pensionsförmåner för vilka förmånstagaren bär risk redovisas under denna balanspost och förändring relaterade till intäkter redovisas därmed inte över resultaträkningen. Det innebär t.ex. att de värdeökningar som redovisas i resultaträkningen är relaterade till förvaltningen av förmånerna. Resultatet av denna del förs över till en icke-teknisk del som visar hela företagets verksamhet.

Den *fjärde delen* omfattar hela företagets verksamhet. De ovan beskrivna delarna redovisas som separata poster. Därtill tillkommer övriga intäkter och kostnader som inte avser de övriga delarna, bokslutsdispositioner, skatt på årets resultat samt övriga skatter. Summan av dessa blir årets resultat. Utredningen har valt att inte införa posterna extraordinära intäkter och kostnader eftersom ett tjänstepensionsföretag inte kan bedriva rörelsefrämmande verksamhet och det därmed inte finns behov av dessa poster i resultaträkningens uppställningsform.

I övrigt införs motsvarande regler som finns i 3 kap. 2 § ÅRFL om årsredovisningslagens tillämpning, 3 kap. 3 § ÅRFL om särskilda regler om sammanslagning av poster och åtaganden samt 3 kap. 4 § ÅRFL om förpliktelser till följd av avtal om förmåner med vissa anpassningar till de nya uppställningsformerna och terminologi.

14.3.4 Värderingsregler

Förslag: Bestämmelser om årsredovisningslagens tillämpning vid värdering av tillgångar och skulder, finansiella instrument m.m., hur värderingsreglerna ska tillämpas på ett försäkringsföretags tillgångar och skulder, periodisering av överkurs och underkurs, värdering av vissa placeringstillgångar till verkligt värde samt upplysningar om en alternativ värdering av placeringstillgångar som motsvarar reglerna i ÅRFL införs för tjänstepensionsföretag med vissa anpassningar till terminologin för tjänstepensionsföretagens verksamhet och den föreslagna balansräkningens poster.

Ett tjänstepensionsföretag ska lämna upplysningar om anskaffningsvärdet för tillgångar för vilka förmånstagaren bär placeringsrisk.

Ett tjänstepensionsföretag får ta upp förutbetalda anskaffningskostnader som en tillgång.

Bestämmelser om redovisning av tekniska avsättningar införs som motsvarar reglerna i ÅRFL. Reglerna anpassas till tjänstepensionsföretagens terminologi.

Direktivets regler om att de ekonomiska och aktuariella beräkningarna som ett tjänstepensionsföretag gör vid värdering av de tekniska avsättningarna ska grundas på aktsamma antaganden införs.

Skälen för förslaget: 4 kap. 1 och 2 samt 4–7 §§ ÅRFL innehåller bestämmelser om årsredovisningslagens tillämpning vid värdering av tillgångar, finansiella instrument m.m. (1 §), hur dessa värderingsregler ska tillämpas på ett försäkringsföretags tillgångar och skulder (2 §), periodisering av överkurs och underkurs (4 §), värdering av vissa placeringstillgångar till verkligt värde (5 och 6 §§) samt upplysningar om en alternativ värdering av placeringstillgångar (7 §). Utredningen anser att dessa regler även är relevanta för ett tjänstepensionsföretag. Bestämmelserna bör därför införas med vissa anpassningar till terminologin för tjänstepensionsföretagens verksamhet och den föreslagna balansräkningens poster.

Utredningen anser att det också bör införas bestämmelser om att ett tjänstepensionsföretag alltid ska lämna upplysningar om anskaffningsvärdet för tillgångar för vilka förmånstagaren bär placeringsrisk. På så sätt kommer alla materiella och finansiella tillgångar i balansräkningen omfattas av samma upplysningskrav om anskaffningsvärde och verkligt värde oavsett om förmånstagaren bär risken eller ej.

Försäkringsföretag ska ta upp förutbetalda anskaffningskostnader som en tillgång om de är av väsentligt värde för den bedrivna rörelsen under kommande år (se 4 kap. 8 § ÅRFL). Utredningen anser att detta inte bör vara ett tvingande krav för ett tjänstepensionsföretag utan en möjlighet, dvs. de får ta upp dessa kostnader som en tillgång. Denna bedömning gör varje tjänstepensionsföretag bäst utifrån sin verksamhet. Eftersom det inte är en tvingande regel måste ett tjänstepensionsföretag upplysa om varför de valt att ta upp dessa kostnader som en tillgång. Det är också samma princip som finns i ÅRL avseende utgifter för utvecklingsarbete, koncessioner, patent, licenser, varumärken m.m.

(se 4 kap. 2 § ÅRL). Utredningen har dessutom föreslagit att denna post ska dras från kapitalbasen (se avsnitt 9.6.2).

Bestämmelsen som finns i 4 kap. 9 § om tekniska avsättningar bör även införas för tjänstepensionsföretag med vissa språkliga justeringar. Den motsvarar i princip artikel 15.1 i tjänstepensionsdirektivet (se avsnitt 9.2.1). Utredningen anser dock att den ska kompletteras med direktivets bestämmelser om att de ekonomiska och aktuariella beräkningarna som ett tjänstepensionsföretag ska göra vid värderingen av de tekniska avsättningarna ska grundas på aktsamma antaganden eftersom detta är en grundläggande förutsättning i direktivet (se avsnitt 9.2.). På så sätt säkerställs att alla tjänstepensionsföretag använder samma förutsättningar i redovisningen eftersom denna också ligger till grund för solvensberäkningarna.

14.3.5 Tilläggsupplysningar

Förslag: Bestämmelser om årsredovisningslagens tillämpning avseende tilläggsupplysningar, särskilda regler om tilläggsupplysningar, upplysningar om tillgångar och om eget kapital och avsättningar som motsvarar reglerna i ÅRFL införs för tjänstepensionsföretag med vissa anpassningar till terminologin för tjänstepensionsföretagens verksamhet och den föreslagna balansräkningens poster.

Bestämmelsen i ÅRL om att en ekonomisk förening ska specificera förändringar i eget kapital ska tillämpas av ömsesidiga tjänstepensionsbolag och tjänstepensionsföreningar.

Bestämmelserna om upplysningar avseende eget kapital respektive upplysningar om tekniska avsättningar införs i separata avsnitt.

En bestämmelse införs om att tjänstepensionsföretag ska lämna upplysningar om de antaganden som används för att beräkna tekniska avsättningar. Upplysningarna ska omfatta de viktigaste särdragen hos de aktuella kollektiven och pensionsplanerna.

Upplysningar om premieinkomst ska lämnas för huvudförmåner och tilläggsförmåner specificerat på avgiftsbestämda respektive förmånsbestämda premier.

Uppllysningar ska lämnas om tecknade premier i Sverige, andra länder som ingår i Europeiska samarbetsområdet samt övriga länder.

Uppllysningar ska lämnas om erlagda respektive erhållna provisioner.

Uppllysningar ska lämnas om inbetalda premier respektive utbetalda förmåner avseende förmåner där förmånstagaren bär placeringsrisk.

Uppllysningar ska lämnas om fordringar och skulder avseende koncern- och intresseföretag.

Skälen för förslaget: Utredningens bedömning är att årsredovisningslagens tillämpning avseende tilläggsuppllysningar i 5 kap. 1 § ÅRFL även är relevanta för ett tjänstepensionsföretag. Dessa hänvisningar till ÅRL ska dock kompletteras med en hänvisning till 5 kap. 15 § ÅRL andra stycket om specificering av eget kapital i en ekonomisk förening eftersom de associationsrättsliga reglerna som föreslås för ömsesidiga tjänstepensionsbolag och tjänstepensionsföreningar har sin grund i lagen om ekonomiska föreningar. Bestämmelserna i 5 kap. 2 § 1 och 2 samt 5–7 ÅRFL om särskilda regler om hur tilläggsupplysningarna i 5 kap. 1 § ÅRL ska tillämpas är även relevanta för tjänstepensionsföretag. Dessa bör införas med vissa anpassningar till terminologin för tjänstepensionsföretagens verksamhet och den föreslagna balansräkningens poster.

Utredningens bedömning är att reglerna i 5 kap. 2 § 8 och 9 ÅRFL om uppllysningar om anställda uppdelade på kontorstjänstemän och fälttjänstemän saknar relevans för tjänstepensionsföretag.

Bestämmelserna i 5 kap. 3 § ÅRFL om uppllysningar om tillgångar är även relevanta för tjänstepensionsföretag. Dessa regler bör införas, förutom reglerna om återförsäkring, med vissa anpassningar till terminologin för tjänstepensionsföretagens verksamhet. En bestämmelse bör införas om att förutbetalda anskaffningskostnader hänförliga till avtal där förmånstagaren bär placeringsrisk ska anges. Denna uppllysning är relevant i verksamheter som omfattas av resultaträkningens första och tredje del eftersom avskrivningarna på denna tillgång ska redovisas i respektive del för att en rättvisande bild av tjänstepensionsföretagets verksamhet ska kunna uppnås.

Utredningens ser inget skäl till att ett tjänstepensionsföretag inte ska lämna liknande upplysningar om eget kapital och avsättningar som ett försäkringsföretag. Dessa upplysningar bör dock inte behandlas i samma paragraf utan ska hanteras separat. Relevanta delar av bestämmelserna om upplysningar om eget kapital i 5 kap. 4 § ÅRFL bör införas för tjänstepensionsföretag. Det innebär att dessa regler anpassas till tjänstepensionsföretagens terminologi och hänvisningar till tjänstepensionsrörelselagen ersätter hänvisningar till FRL. Upplysningarna om avsättningarna anpassas också till tjänstepensionsföretagens terminologi och kompletteras med ett krav på att ett tjänstepensionsföretag ska lämna upplysningar om de antaganden som används för att beräkna de tekniska avsättningarna. Upplysningarna ska omfatta de viktigaste särdragen hos de aktuella kollektiven och pensionsplanerna. På så sätt kan intressenterna/medlemmarna få en övergripande information om planerna via årsredovisningen och denna information är därmed föremål för revision.

Tjänstepensionsrörelsen kan avse huvudförmåner eller tilläggsförmåner eller en kombination av dessa (se avsnitt 9.1.16). Utredningen anser att upplysningarna som ska lämnas om premier även ska ha denna indelningsgrund eftersom premierna ligger till grund för tjänstepensionsföretagets verksamhet. Utöver detta bör tjänstepensionsföretag, i likhet med vad som gäller för livförsäkringsföretag¹⁵, lämna upplysningar om premier som avser avgiftbestämda respektive förmånsbestämda förmåner eftersom denna premiesättning vanligtvis är relaterad till olika pensionsplaner. På så sätt uppfylls direktivets krav på relevant information per plan.

Tjänstepensionsföretag bör i likhet med de regler som gäller för försäkringsföretag lämna upplysningar om tecknade premier i Sverige, andra länder som ingår i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet samt övriga länder. Utredningen ser inget skäl till att inte dessa upplysningar ska lämnas. De används också för vissa statistiska ändamål.

Försäkringsföretag bör lämna upplysningar om det totala beloppet för provisioner för direkt försäkring (se 5 kap. 5 § 6 ÅRFL). Utredningen anser att information om provisioner även är relevant för tjänstepensionsföretag men anser att upplysningen ska

¹⁵ 2 § bilaga 6 FFFS 2008:26 om årsredovisning i försäkringsföretag.

omfatta både erlagda respektive erhållna provisioner eftersom det är viktig information utifrån ett kundperspektiv.

Bestämmelser bör införas om att uppgifter ska lämnas om årets inbetalda premier respektive utbetalda förmåner avseende förmåner där förmånstagaren bär placeringsrisk eftersom denna information inte framgår av resultaträkningen.

Försäkringsföretag bör lämna upplysningar om fordringar och skulder avseende koncern- och intresseföretag (se 5 kap. 6 § ÅRFL). Utredningen ser inget skäl till att inte dessa upplysningar även ska lämnas av tjänstepensionsföretag.

14.3.6 Förvaltningsberättelse m.m.

Förslag: Relevanta bestämmelser om årsredovisningslagens tillämpning om förvaltningsberättelse motsvarande dem som finns i ÅRFL införs för tjänstepensionsföretag med en viss anpassning till terminologin för tjänstepensionsföretag.

Ett tjänstepensionsföretag ska lämna en femårsöversikt enligt resultaträkningens uppställningsform.

Inga bestämmelser införs om att upplysningarna i femårsöversikten ska lämnas per plan.

Tjänstepensionsdirektivet: I artikel 10 stadgas att tjänstepensionsinstitut ska upprätta förvaltningsberättelser, där hänsyn tas till varje pensionsplan som institutet hanterar och, vid behov, förvaltningsberättelser för varje pensionsplan. Uppgifterna i förvaltningsberättelserna ska ge en rättvisande och korrekt bild av institutets tillgångar, skulder och finansiella verksamhet samt vara konsekventa, uttömmande och sakligt presenterade.

Skälen för förslaget: Utredningen ser inget skäl till att inte ett tjänstepensionsföretag också ska tillämpa de bestämmelser om förvaltningsberättelse som anges i 6 kap. 1 § ÅRFL om tillämpning av ÅRL i relevanta delar. Relevanta bestämmelser bör införas med vissa anpassningar till tjänstepensionsföretagens terminologi.

Bestämmelser om att en femårsöversikt, i likhet med de regler som gäller för försäkringsföretag (se 6 kap. 2 § ÅRFL), införs för tjänstepensionsföretag. Uppgifterna i femårsöversikten ska lämnas enligt den föreslagna resultaträkningens indelning (se avsnitt 14.3.3).

Direktivet anger att om det finns ett behov så ska en förvaltningsberättelse upprättas per plan. Utredningens anser att det inte är motiverat att införa en bestämmelse om att uppgifter som ska lämnas enligt förslaget om årsredovisningslagens tillämpning ska lämnas per plan eftersom dessa uppgifter är av mer företagsspecifik natur¹⁶. Däremot kan det finnas en relevans att lämna de upplysningar som föreslås i femårsöversikten per plan. Tjänstepensionsföretaget bör dock få avgöra om det är möjligt och relevant att lämna dessa upplysningar per plan i förvaltningsberättelsen. Därför införs i nuläget inga bestämmelser i denna del utan utredningens bedömning är att branschpraxis får utformas om vilken detaljgrad på upplysningar relaterade per plan som är relevanta att lämna i en femårsöversikt.

Resultatanalysen kommenteras i avsnitt 14.3.2.

14.3.7 Koncernredovisning

Förslag: Motsvarande bestämmelser om koncernredovisning som gäller för försäkringsföretag och finansiella holdingföretag i ÅRFL införs med vissa anpassningar.

Bestämmelserna anpassas till årsredovisningslagen för tjänstepensionsföretags (ÅRTPL) regler och terminologi.

Alla moderföretag och finansiella tjänstepensionsholdingföretag som omfattas av ÅRTPL ska upprätta en koncernredovisning.

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga regler om koncernredovisning. Eftersom ett tjänstepensionsföretag, i likhet med de regler som gäller för försäkringsföretag, kan äga aktier och andelar i dotterföretag och intresseföretag ser utredningen inget skäl till att inte ett tjänstepensionsföretag ska omfattas av krav på att upprätta en koncernredovisning. Desamma

¹⁶ Till exempel upplysningar om sådana förhållanden som inte redovisas i balansräkningen, resultaträkningen eller noterna men som är viktiga för bedömningen av företagets verksamhet, ställning och resultat. Upplysningar om väsentliga händelser som inträffat under räkenskapsåret eller efter dess slut. Företagets förväntade framtida utveckling inklusive en beskrivning av väsentliga risker och osäkerhetsfaktorer. Upplysningar om företagets filialer i utlandet. Mål och tillämpade principer för finansiell riskstyrning, tillämpade principer för försäkringsredovisning, exponering för prisrisker, kreditrisker, likviditetsrisker och kassaflödesrisker. Icke-finansiella upplysningar som behövs för förståelsen av företagets verksamhet.

gäller för finansiella holdingföretag som äger aktier och andelar i ett tjänstepensionsaktiebolag.

Utredningen anser att motsvarande regler som gäller för försäkringsföretag och finansiella holdingföretag i 7 kap. 1–6 §§ ÅRFL införs med vissa anpassningar. Bestämmelserna anpassas till årsredovisningslagen för tjänstepensionsföretags (ÅRTPL) regler och terminologi. Utredningen anser att motsvarande lätttnadsregler som finns i 7 kap. 3 och 5 §§ ÅRFL – om att koncernredovisning inte behöver upprättas om moderföretaget upprättar en koncernredovisning enligt försäkringsredovisningsdirektivet, eller IAS-förordningen eller har upprättats och reviderats på likvärdigt sätt – inte bör införas. Eftersom tjänstepensionsföretagen – i egenskap av tjänstepensionsinstitut – inte omfattas av något särskilt redovisningsdirektiv går det inte att hänvisa till ett sådant. Utredningens bedömning är också att det inte går att hänvisa till ”liknande slag” eftersom ÅRTPL är en särsvensk lag. Koncernredovisningen för tjänstepensionsföretag kommer också delvis att få en annan betydelse jämfört med försäkringsföretag eftersom tjänstepensionsföretagen inte omfattas av några gruppregler för solvens. Det är därför viktigt att koncernredovisningarna ska upprättas av alla moderföretag och tjänstepensionsholdingföretag som omfattas av ÅRTPL. Genom detta krav säkerställs det att samma och relevanta reglerverk tillämpas i koncernredovisningarna. Det går på detta sätt att få en samlad bild av de företag som ingår i koncernen.

14.3.8 Delårsrapport

Förslag: Inga krav på att onoterade tjänstepensionsföretag ska upprätta delårsrapporter införs.

Motsvarande regler som gäller för noterade försäkringsföretag om delårsrapport i ÅRFL införs med en anpassning till tjänstepensionsföretagens verksamhet.

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsdirektivet saknar regler om delårsrapport. Det finns inte något lagkrav för onoterade försäkringsföretag att upprätta delårsrapport (se 9 kap. ÅRFL). Utredningen finner inget skäl till att ett onoterat tjänstepensionsföretag ska ha avvikande regler och föreslår inga bestämmelser för upprättande av delårsrapport för dessa företag.

Finansinspektionen bör, i likhet med de regler som gäller för försäkringsföretag, reglera denna fråga.¹⁷

Motsvarande regler som gäller för noterade försäkringsföretag i 6 kap. 1–2 §§ ÅRFL införs för noterade tjänstepensionsföretag med en anpassning till tjänstepensionsföretagens terminologi.

14.3.9 Offentlighet

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska offentliggöra sin årsredovisning och revisionsberättelse samt i förekommande fall sin koncernredovisning och koncernrevisionsberättelse enligt bestämmelserna i ÅRL.

Ett noterat tjänstepensionsföretag ska offentliggöra sin bolagstyrningsrapport enligt bestämmelserna i ÅRL.

Årsredovisningen och i förekommande fall koncernredovisning ska lämnas till revisorerna och lekmannarevisorerna senast en månad före ordinarie stämma.

Bestyrkta kopior av årsredovisningen och revisionsberättelsen samt i förekommande fall koncernredovisning och koncernrevisionsberättelse ska sändas in till Bolagsverket. Motsvarande bestämmelser om formkrav i ÅRFL ska även gälla för tjänstepensionsföretag.

Årsredovisning och revisionsberättelse samt i förekommande fall koncernredovisning och koncernrevisionsberättelse för tjänstepensionsaktiebolag ska registreras i tjänstepensionsregistret av Bolagsverket.

Motsvarande bestämmelser som gäller i ÅRFL om Bolagsverkets kungörande av årsredovisning och revisionsberättelse samt i förekommande fall koncernredovisning och koncernrevisionsberättelse samt möjlighet att förelägga vite införs för tjänstepensionsföretag.

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsdirektivet saknar regler om offentlighet. Motsvarande regler som gäller för försäkringsföretag om offentlighet bör gälla för tjänsteföretag.

¹⁷ Se 8 kap. allmänna råd om delårsrapport i FFFS 2008:25 om årsredovisning i försäkringsföretag.

Registreringsmyndighet

Bestämmelser bör införas om att Bolagsverket ska vara registreringsmyndighet för tjänstepensionsföretag (se avsnitt 9.1.1).

Årsredovisningslagens tillämpning

Bestämmelser bör införas om att ett tjänstepensionsföretag ska, i likhet med de regler som gäller för försäkringsföretag, tillämpa vissa reglerna i 8 kap. ÅRL om publicering av årsredovisningen (14 och 15 §§) och att ett noterat tjänstepensionsaktiebolag¹⁸ ska offentliggöra sin bolagsstyrningsrapport (15 a §). Vidare bör bestämmelser om utlämnande av uppgift i koncernredovisningen (16 § 2) införas.

Årsredovisningens avlämnande till revisorerna

Bestämmelser, i likhet med dem som gäller för försäkringsföretag, bör införas om att årsredovisningen ska lämnas till revisorerna och lekmannarevisorerna senast en månad före ordinarie stämma.

Ingivande till registreringsmyndighet

Bestämmelser, i likhet med dem som gäller för försäkringsföretag i 8 kap. 5 och 5 a §§ ÅRFL, om formkrav för de årsredovisningshandlingar som ska sändas in till registreringsmyndigheten bör införas för tjänstepensionsföretag.

Registrering i tjänstepensionsföretagsregister

Bestämmelser i likhet med dem som gäller för försäkringsföretag om registrering i försäkringsregistret (se 8 kap. 5 § ÅRFL), bör införas för registrering av årsredovisning och revisionsberättelse för tjänstepensionsaktiebolag i tjänstepensionsföretagsregistret.

¹⁸ Ett tjänstepensionsaktiebolag vars aktier, teckningsoptioner eller skuldebrev är upptagna till handel på en reglerad marknad.

Kungörande

Motsvarande bestämmelser som gäller för försäkringsföretag (se 8 kap. 6 § ÅRFL) om Bolagsverkets kungörande av årsredovisning och revisionsberättelse bör införas för tjänstepensionsföretag.

Vite

Motsvarande bestämmelser som gäller för försäkringsföretag (se 8 kap. 7 § ÅRFL) om Bolagsverkets möjlighet att förelägga vite om redovisningshandlingar och revisionsberättelse inte har skickats in bör införas för tjänstepensionsföretag.

Koncernredovisning och koncernredovisningsberättelse

De föreslagna bestämmelserna i 8 kap. ÅRTPL bör även tillämpas på koncernredovisning och koncernredovisningsberättelse, i likhet med de bestämmelser som gäller för försäkringsföretag, i de fall tjänstepensionsföretaget är skyldig att upprätta koncernredovisning.

14.3.10 Överklagande

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska kunna överklaga beslut meddelade av Finansinspektionen eller Bolagsverket. Motsvarande bestämmelser som gäller i ÅRFL om överklagande införs för tjänstepensionsföretag.

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsdirektivet saknar regler om överklagande. Ett tjänstepensionsföretag bör, i likhet med försäkringsföretag, kunna överklaga beslut som Finansinspektionen eller Bolagsverket meddelar. Bestämmelser motsvarande dem i 10 kap.1 § ÅRFL bör införas i ÅRTPL.

15 Skatteregler

15.1 Bakgrund – skattelagstiftning

Skattelagstiftningen i Sverige kan ur ett ekonomiskt perspektiv sägas ha sin utgångspunkt i skatt på *arbete* respektive skatt på *kapital*. Skatt på kapital kan ur ett skatteperspektiv ses som en form av skatt på avkastningen av finansiella tillgångar. Syftet med kapitalbeskattningen är att ha en *likvärdig beskattning* av olika kapitalplaceringsformer. Detta gör att kapitalbeskattningen förekommer i flera olika former.

Kapitalbeskattningen – ur ett företagsskatteperspektiv – består bland annat av *bolagsskatt* (skatt på företagets vinster) och *avkastningsskatt* på pensionsmedel.

Det finns vidare särskilda bestämmelser om beskattning av vissa typer av transaktioner, t.ex. *särskild löneskatt på pensionskostnader* och beskattning av *tjänstegruppplivförsäkringar*.

Bolagsskatt (företagsbeskattning)

Bolagsskatten regleras i inkomstskattelagen (1999:1229, IL). Den skattemässiga termen för företagsbeskattning är *inkomst av näringsverksamhet* (se 13–40 kap. IL). Utöver skattereglerna för näringsverksamhet i IL finns det t.ex. särskilda skattebestämmelser om *pensionssparande* (se 58 och 59 kap. IL).

En *grundläggande princip* inom företagsbeskattningen är att det skattemässiga resultatet utgår från *företagens bokföringsmässiga resultat*. Dessa resultat utgör utgångspunkten för beskattningen och resultaten påverkas av vissa skattemässiga justeringar (t.ex. i de fall de bokföringsmässiga reglerna skiljer sig från de skattemässiga, vissa bokförda intäkter och kostnader inte är skattepliktiga eller avdragsgilla såsom skattefria utdelningar från koncern- och intresseföretag).

Ytterligare koppling mellan beskattning och redovisning är att det krav som finns att vissa skattemässiga reserveringar endast godtas om avsättningen har gjorts i räkenskaperna (t.ex. avsättning till periodiseringsfond och överavskrivningar).

Vidare finns det möjligheter företag som ingår i en koncern att påverka sitt resultat via koncernbidrag. Koncerner utgör inte skatte- subjekt i Sverige utan varje enskilt företag utgör ett självständigt skattesubjekt. För att valet av organisationsform – ett företag eller flera företag i en koncern – inte ska styras av skattereglerna finns särskilda regler som medger att inkomsterna förs över från ett företag till ett annat genom koncernbidrag. Syftet med reglerna om koncernbidrag är att skattebelastningen för en koncern varken bör vara större eller mindre än om verksamheten hade bedrivits i ett enda bolag.

Avkastningsskatt

Bestämmelser om avkastningsskatt finns i lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel (avkastningsskattelagen). Avkastningsskatt tas ut på kapital avsatt för tjänstepension, kapital i form av privat pensionssparande och på kapitalförsäkringar. Skatten betalas in av dem som förvaltar de avsatta medlen t.ex. försäkringsföretag, kreditinstitut (banker), pensionsstiftelser, företag som tryggar pensionen i balansräkningen och pensionssparinstitut.

Om en individ köpt en utländsk kapital- eller pensionsförsäkring betalar individen själv skatten.

Syftet med avkastningsskatten är att göra beskattningen mer likformig mellan privatpersoners direkta sparande i t.ex. banker och försäkringssparandet i pensions- och kapitalförsäkringar.

Avkastningsskatten baseras på en schablonmässig beräknad avkastning som beräknas utifrån kapitalunderlaget. Skatteunderlaget beräknas genom att kapitalunderlaget multipliceras med den genomsnittliga statslåneräntan. Pensionsförsäkringskapitalet beskattas sedan med en skattesats på 15 procent.

Särskild löneskatt

Bestämmelser om särskild löneskatt finns i lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader. Skatten (skattesats 24,26 procent) tas ut på inkomster för passiv näringsverksamhet och på vissa försäkringsersättningar (t.ex. avtalsreglerad avgångsersättning) och på kostnader som arbetsgivaren har för pensionsutfästelser till anställda samt på egenföretagares pensionsförsäkringspremier.

Särskild premieskatt för grupplivförsäkringar

Bestämmelser om beskattning av tjänstegrupplivförsäkringar finns i lagen (1990:1427) om särskild premieskatt på grupplivförsäkring, m.m. Skatten betalas på premie för grupplivförsäkring och för utbetalt belopp som motsvarar ersättning på grund av sådan försäkring. Beskattning av förmåner avseende tjänstegruppliv tas ut av svenska försäkringsföretag och utländska försäkringsföretag som bedriver verksamhet i Sverige samt i vissa fall arbetsgivare och näringsidkare. Syftet med skatten är att göra beskattningen likformig och neutral för löneförmåner. Skatten motsvarar genomsnittlig kommunalskattesats och uttaget av särskild löneskatt.

15.1.2 Beskattning av försäkringsföretag

I 39 kap. 2–13 §§ IL finns särskilda bestämmelser för inkomstbeskattning av försäkringsföretag. Försäkringsföretag beskattas olika beroende på om företaget är ett livförsäkringsföretag eller ett skadeförsäkringsföretag.

Med livförsäkringsföretag avses enligt 39 kap. 2 § första stycket IL, livförsäkringsföretag enligt 1 kap. 4 § försäkringsrörelselagen (2010:2043, FRL) samt svenskt europabolag (se avsnitt 6.2.17) eller europakooperativ (se avsnitt 8.4.15) som bedriver motsvarande verksamhet och utländskt försäkringsföretag som bedriver livförsäkringsrörelse i Sverige med stöd av lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares och tjänstepensionsinstituts verksamhet i Sverige.

Definitionen av livförsäkringsföretag i 1 kap. 4 § FRL omfattar företag som uteslutande eller så gott som uteslutande driver direkt livförsäkringsrörelse eller rörelse avseende återförsäkring av livförsäkring. Av 39 kap. 2 § andra stycket IL framgår att med skadeför-

säkringsföretag avses annat försäkringsföretag än livförsäkringsföretag.

Ett livförsäkringsföretag ska inte ta upp inkomster som hänför sig till tillgångar och skulder som förvaltas för försäkringstagarnas räkning eller influtna premier. Utgifter som hänför sig till sådana inkomster och premier får inte heller dras av. Verksamhet som bedrivs för försäkringstagarnas räkning inkomstbeskattas således inte. Denna verksamhet beskattas i stället enligt avkastningsskattelagen.

Den del av företagens verksamhet som inte är hänförlig till förvaltning av kapital för försäkringstagarnas räkning inkomstbeskattas däremot enligt bestämmelserna i inkomstskattelagen eftersom denna verksamhet i hög grad liknar den verksamhet som drivs i många andra företag inom den finansiella sektorn (se prop. 1992/93:187 s. 210).

Den egna rörelsen beskattas således enligt vanliga bolagsskatte- regler (inkomstskatteregler). Sådan rörelse kan avse förvaltning av det egna kapitalet, externa tjänster, förvaltningsuppdrag och liknande verksamhet.

Inkomster från grupplivförsäkringar samt sjuk- och olycksfallsförsäkringar beskattas med inkomstskatt i stället för avkastningsskatt. Detta beror på att sådana försäkringar saknar inslag av sparande, varför avkastningsskatten har bedömts som mindre lämplig för sådant försäkringskapital. Ett skadeförsäkringsföretag beskattas i huvudsak enligt samma regler som gäller för andra företag, med undantag för de tillägg som finns i 39 kap. 6–9 §§ IL (försäkrings- tekniska avsättningar, säkerhetsreserv och utjämningsfond).

15.1.3 Beskattning av understödsföreningar

En understödsförening är enligt 7 kap. 19 § IL¹ skattskyldig bara för inkomst på grund av innehav av sådan fastighet som inte förvaltas i livförsäkringsverksamhet. Understödsföreningar som bedriver till livförsäkring hänförlig verksamhet ska dock betala avkastningsskatt enligt avkastningsskattelagen.

I 2 kap. 4 b § IL föreskrivs att ett europakooperativ² ska räknas som en ekonomisk förening vid inkomstbeskattningen. Av 7 kap. 19 § andra stycket nämnda lag följer dock att ett europakooperativ

¹ Bestämmelsen upphävdes i samband med att nya försäkringsrörelselagen (2010:2043) trädde i kraft. Understödsföreningar ska dock tillämpa inkomstskattelagen i dess äldre lydelse enligt övergångsregler i samma lag (se prop. 2010/11:18 s. 49).

² Se avsnitt 8.4.15 om europakooperativ.

som bedriver motsvarande verksamhet som en understödsförening ska beskattas som en sådan. Vad gäller avkastningsskattelagen har den lagens termer och uttryck samma betydelse och tillämpningsområde som i inkomstskattelagen. Detta innebär att ett europakooperativ som ska beskattas som en understödsförening enligt inkomstskattelagen även ska beskattas som en sådan enligt avkastningsskattelagen.

15.2 Inkomstskattelagen

Förslag: Skatteneutralitet avseende bestämmelserna i inkomstskattelagen ska gälla för aktörerna som verkar inom området tjänstepension.

Skälen för förslaget: De nya föreslagna företagsformerna tjänstepensionsaktiebolag, ömsesidiga tjänstepensionsbolag och tjänstepensionsföreningar innebär att bestämmelserna i inkomstskattelagen måste anpassas för att uppnå skatteneutralitet mellan aktörerna som verkar inom området tjänstepension. Det gäller dels mellan de bolagsformer som kommer att verka inom tjänstepensionssektorn, dels mellan dessa och försäkringsföretag som meddelar tjänstepensionsförsäkring.

15.2.1 Tjänstepensionsaktiebolag

Förslag: Tjänstepensionsaktiebolag ska omfattas av bestämmelserna om inkomstskatt för aktiebolag.

Europabolag med säte i Sverige som bedriver tjänstepensionsrörelse ska omfattas av bestämmelserna om inkomstskatt för aktiebolag.

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsaktiebolag är en särskild associationsform (se avsnitt 6). Enligt 11 kap. 1 § förslaget till tjänstepensionsrörelselag ska för tjänstepensionsaktiebolag föreskrifterna för aktiebolag i allmänhet gälla om inte något annat följer av tjänstepensionsrörelselagen eller är särskilt föreskrivet. Det innebär således att bestämmelserna om aktiebolag i inkomstskattelagen direkt kommer att bli tillämpliga på tjänstepensionsaktiebolagen. Motsvarande

lagstiftningsteknik har tidigare använts för försäkringsaktiebolag och bankaktiebolag.

Eftersom tjänstepensionsaktiebolag, i likhet med försäkringsaktiebolag, är en särskild associationsform anser utredningen att 2 kap. 1 § IL bör kompletteras med en definition av tjänstepensionsaktiebolag som hänvisar till 2 kap. 4 § IL om att europabolag räknas som aktiebolag i skattehänseende. På så sätt omfattas också europabolag med säte i Sverige som bedriver tjänstepensionsrörelse av inkomstskattelagens bestämmelser.

15.2.2 Ömsesidiga tjänstepensionsbolag

Förslag: Särskilda skattebestämmelser för ömsesidiga tjänstepensionsbolag införs i inkomstskattelagen.

Utgifter får dras av i samband med förändringar i förlagsinsatser.

Skattefri utdelning från näringsbetingade andelar kan tas emot och avyttring av näringsbetingade delägarätter kan ske utan några skattemässiga konsekvenser.

Bestämmelserna om underprisöverlåtelse, koncernbidrag, koncernavdrag, framskjuten beskattning vid andelsbyten och uppskovsgrundande andelsbyten, verksamhetsavyttringar, tidigare års underskott samt fusion ska gälla för ömsesidiga tjänstepensionsbolag.

Skälen för förslaget: Enligt förslaget till tjänstepensionsrörelselag kommer ömsesidiga tjänstepensionsbolag, i likhet med ömsesidiga försäkringsbolag, att utgöra en särskild företagsform för drivande av tjänstepensionsrörelse. Genom hänvisningar i den nya lagen blir flertalet allmänna associationsrättsliga bestämmelser i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar (FL) direkt tillämpliga på de ömsesidiga tjänstepensionsbolagen.

I likhet med de regler som gäller för försäkringsbolagen föreslås även att tjänstepensionsbolagen ska ha möjligheter till extern kapitalanskaffning genom tillämpning av bestämmelserna om förlagsinsatser i 5 kap. FL. Vidare blir det möjligt för ömsesidiga tjänstepensionsbolag att genom fusion gå samman med andra motsvarande bolag.

Med förlagsinsatser avses kapital som tillskjuts för att kunna användas som rörelsekapital och som får tillskjutas av såväl medlemmar som andra.

Förlagsandelsinnehavare har inget reglerat inflytande över företaget däremot vissa insynsrättigheter. De kan vidare få utdelning på investerat kapital. Sådan utdelning är skattepliktig. För skattskyldigheten gäller motsvarande regler som vid utdelning på andelar i ekonomiska föreningar.

Förslagen avseende de ömsesidiga tjänstepensionsbolagen i tjänstepensionsrörelselagen medför behov av vissa ändringar i inkomstskattelagen.

Möjligheten för de ömsesidiga tjänstepensionsbolagen att tillämpa reglerna om förlagsinsatser föranleder en ändring i bestämmelserna om avdrag för organisationsutgifter i 16 kap. 8 § IL, enligt vilka bl.a. utgifter i samband med förändringar av förlagsinsatser ska dras av. Genom ändringen görs bestämmelserna tillämpliga på ömsesidiga tjänstepensionsbolag.

Enligt FRL kan ett ömsesidigt försäkringsbolag uppta vinstandelslån och kapitalandelslån. Ett vinstandelslån är ett lån där rätt till ränta är beroende av bolagets utdelning eller vinst. Ett kapitalandelslån är ett finansiellt instrument där återbetalning bestäms på annat sätt än genom ett nominellt eller ett indexerat penningbelopp. Utredningen har inte föreslagit denna möjlighet till kapitalanskaffning för ömsesidiga tjänstepensionsföretag. Det innebär att bestämmelserna (24 kap 5 §) om avdragsrätt för ränta på vinstandelslån, likaså bestämmelserna om kapitalandelslån (48 kap. 6 b §) om inlösen av kapitalandelsbevis och kapitalförlust vid inlösen av kapitalandelsbevis (48 kap. 28 §) som gäller för ömsesidiga försäkringsbolag inte behöver anpassas till ömsesidiga tjänstepensionsbolags verksamhet.

De ömsesidiga tjänstepensionsbolagen är, i likhet med de ömsesidiga försäkringsbolagen, en egen associationsform. De omfattas därmed inte av de generella reglerna för aktiebolag och ekonomiska föreningar i inkomstskattelagen. Det innebär att justeringar i ett flertal bestämmelser i inkomstskattelagen bör sker för att de ömsesidiga tjänstepensionsbolagen skattemässigt ska behandlas på ett neutralt sätt i förhållande till andra företag som bedriver motsvarande verksamhet.

Ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag kan – i likhet med ett ömsesidigt försäkringsbolag – åtminstone i teorin vara en part i en underprisöverlåtelse. Bestämmelsen om definitioner av företag i kapitlet

om underprisöverlåtelse (23 kap. 4 §) bör kompletteras så att även ömsesidiga tjänstepensionsbolag omfattas.

Ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag får äga aktier och andelar i aktiebolag och ekonomiska föreningar. Därför bör de, i likhet med ömsesidiga försäkringsbolag, omfattas av bestämmelserna om avdragsrätt³ och avyttring⁴ av näringsbetingade andelar (24 kap. 13 § och 25 a kap. 3 §), koncernbidrag (35 kap. 2 §), koncernavdrag⁵ (35 a kap. 2 §), framskjuten beskattning vid andelsbyten (48 a kap. 6 §) och uppskovsgrundande andelsbyten (49 kap. 9 §).

Ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag bör också, i likhet med ömsesidiga försäkringsbolag, aktiebolag och ekonomiska föreningar, omfattas av bestämmelserna om verksamhetsavyttringar⁶ (38 kap. 3 §) och tidigare års underskott (40 kap. 3 §).

I 37 kap. IL finns bestämmelser om beskattningen vid fusioner och fissioner. I förslaget till tjänstepensionsrörelselag föreslås liknande fusionsbestämmelser för ömsesidiga tjänstepensionsbolag som de som gäller för ömsesidiga försäkringsbolag. Vidare föreslås att ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag, i likhet med ett ömsesidigt försäkringsbolag, inte har möjlighet att delta i en fission.

Ömsesidiga tjänstepensionsbolag bör omfattas av fusions- och fissionsbestämmelserna (37 kap. 9 §) i IL. Utredningen föreslår inga undantag från fissionsbestämmelser trots att dessa inte är relevanta för ömsesidiga tjänstepensionsbolag. I dag gäller dessa regler t.ex. fullt ut för de ömsesidiga försäkringsbolagen och försäkringsföreningarna trots att möjligheten att tillämpa reglerna är begränsad även för dem. Vid införandet av det s.k. fusionsdirektivet⁷, som reglerar beskattningen vid fusioner, fissioner, verksamhetsavyttringar och andelsbyten, har Sverige haft som utgångspunkt att de skatterättsliga reglerna ska anpassas till direktivet oavsett om transaktionerna civilrättsligt kan genomföras eller inte (prop. 2006/07:2 s. 105).

Inga ändringar föreslås avseende bestämmelserna om övertagande av periodiseringsfonder i samband med beståndsöverlåtelser (30 kap. 14 §). Ömsesidiga tjänstepensionsbolag kan inte göra avsättningar

³ Ta emot skattefri utdelning från näringsbetingade andelar.

⁴ Avyttring av näringsbetingade delägarätter utan några skattemässiga konsekvenser.

⁵ Svenskt moderföretags rätt att göra avdrag för en slutlig förlust hos ett helägt utländskt dotterföretag.

⁶ Undantag från omedelbar beskattning när ett företag avyttrar tillgångar till ett annat företag genom en verksamhetsavyttring.

⁷ Rådets direktiv 90/434/EEG av den 23 juli 1990 om ett gemensamt beskattningssystem för fusion, fission, överföring av tillgångar och utbyte av aktier eller andelar som berör bolag i olika medlemsstater samt om förflyttning av ett europabolags eller en europeisk kooperativ förenings säte från en medlemsstat till en annan (EGT L 225, 20.8.1990, s. 1, Celex 31990L0434).

till periodiseringsfond (se förslag till 12 kap. tjänstepensionsrörelselagen).

Vidare föreslås inga ändringar i bestämmelserna om partiella fissioner (38 a kap. 4 §) eftersom ömsesidiga tjänstepensionsbolag inte omfattas av fissionsregler (se förslag till 12 kap. tjänstepensionsrörelselagen).

15.2.3 Tjänstepensionsföreningar

Förslag: Tjänstepensionsföreningar ska skatterättsligt likställas med ekonomiska föreningar.

Europakooperativ med säte i Sverige som bedriver tjänstepensionsrörelse ska omfattas av bestämmelserna om inkomstskatt för ekonomiska föreningar.

Tjänstepensionsföreningar och europakooperativ som bedriver tjänstepensionsrörelse ska tillämpa de särskilda bestämmelserna för tjänstepensionsföretag i inkomstskattelagen.

Skälen för förslaget: Eftersom tjänstepensionsföreningarna föreslås få likartade verksamhetsförutsättningar som de ömsesidiga tjänstepensionsbolagen finns det inget skäl att skattemässigt särbehandla föreningarna. Det naturliga är i stället att de beskattas på samma sätt som tjänstepensionsbolag som bedriver likartad verksamhet.

Enligt 13 kap. 2 § förslaget till tjänstepensionsrörelselag ska tjänstepensionsföreningarna tillämpa FL, om inte annat följer av tjänstepensionsrörelselagen eller är särskilt föreskrivet. En tjänstepensionsförening kommer emellertid associationsrättsligt inte att vara en ekonomisk förening. Frågan uppkommer om en tjänstepensionsförening ska likställas med en ekonomisk förening vid inkomstbeskattningen eller om tjänstepensionsföreningarna särskilt ska tas in som en egen associationsform i inkomstskattelagen.

Utredningen anser att det är angeläget att tjänstepensionsföreningarna skattemässigt behandlas på ett neutralt sätt i förhållande till andra företag som bedriver motsvarande verksamhet. Det bedöms därför som naturligt att inkomstskattemässigt likställa tjänstepensionsföreningar med ekonomiska föreningar. Att reglerna om t.ex. uttagsbeskattning i 22 kap. IL kan bli tillämpliga på uttag ur föreningarna – på samma sätt som gäller för övriga företag – påverkar inte den bedömningen. Utredningen föreslår därför att tjänste-

pensionsföreningarna, i likhet med försäkringsföreningarna, ska räknas som ekonomiska föreningar i IL.

I och med att tjänstepensionsföreningarna likställs med ekonomiska föreningar i IL kommer dessa föreningar bl.a. att kunna vara part i en underprisöverlåtelse (23 kap.), ta emot skattefri utdelning från näringsbetingade andelar (24 kap.) och avyttra näringsbetingade delägarrätter utan några skattemässiga konsekvenser för föreningen (25 a kap.). Vidare kommer föreningarna kunna ge och ta emot koncernbidrag (35 kap.). De kommer även att omfattas av reglerna om underskott (40 kap.).

Genom att tjänstepensionsföreningarna likställs med ekonomiska föreningar vid tillämpningen av IL kommer en tjänstepensionsförening även att kunna tillämpa reglerna för kooperativa föreningar på den del av verksamheten som beskattas enligt IL. Med kooperativ förening avses enligt 39 kap. 21 § IL en ekonomisk förening som är öppen på det sätt som anges i 3 kap. 1 § FL och som tillämpar lika rösträtt. I förslaget till ny tjänstepensionsrörelselag föreslås, i likhet med det som gäller för försäkringsföreningar, inget krav på slutenhet (se avsnitt 8.4.3). Det föreslås i stället att 3 kap. 1 § FL blir tillämplig på tjänstepensionsföreningarna utan några särregler.

Tjänstepensionsföreningarna kommer också, i och med att de likställs med ekonomiska föreningar, i motsatts till dagens understödsföreningar men i likhet med tjänstepensionsaktiebolagen och de ömsesidiga tjänstepensionsbolagen att omfattas av bestämmelserna i 37, 38, 38 a, 48 a och 49 kap. IL. I 37 kap. finns bestämmelser om beskattningen vid fusioner och fissioner. I 38 kap. finns bestämmelser om undantag från omedelbar beskattning när ett företag avyttrar tillgångar till ett annat företag genom en verksamhetsavyttring. I 38 a kap. finns bestämmelser om partiella fissioner. I 48 a kap. finns bestämmelser om framskjuten beskattning vid andelsbyten. I 49 kap. slutligen finns bestämmelser om uppskovsgrundande andelsbyten.

En understödsförening har i dag inte någon möjlighet att delta i en fission eller en partiell fission. Några sådana regler föreslås inte heller för tjänstepensionsföreningar i tjänstepensionsrörelselagen.

I en ekonomisk förening ska medlemmarna delta i föreningen med en insats, dvs. ett kapitaltillskott. Genom insatsen förvärvar medlemmen en andelsrätt i föreningen, vilket innebär en rättighet till ekonomiska förmåner i föreningen. En medlems andel kan i motsatts till medlemskapet överlåtas. Förvärvaren erhåller överlåtarens på insatser grundade ekonomiska rättigheter mot föreningen. Eftersom medlemskapet inte kan överlåtas måste förvärvaren av andelen söka

medlemskap i vanlig ordning. I lagen (1972:262) om understödsföreningar uppställs inte något krav på insatskapital. Något sådant krav föreslås inte heller för tjänstepensionsföreningarna. Någon individualiserad andelsrätt som kan särskiljas från medlemskapet kommer således inte att finnas i en sådan förening. Inte heller i ömsesidiga tjänstepensionsbolag finns det några individualiserade andelsrätter i tillgångsmassan som kan överlåtas utan tillgångarna ägs av förmånstagarna som ett kollektiv.

I och med att medlemmarna inte har några individualiserade andelsrätter kommer det i praktiken inte alltid vara möjligt att tillämpa reglerna om verksamhetsavyttringar i 38 kap. och reglerna om andelsbyten i 48 a och 49 kap. i IL. Genom att likställa tjänstepensionsföreningar med ekonomiska föreningar kommer således en rad skatteregler att bli tillämpliga på tjänstepensionsföreningar trots att reglerna i praktiken inte kommer att kunna tillämpas fullt ut. Detta aktualiserar frågan om tjänstepensionsföreningarna till någon del bör undantas från dessa regler.

I dag gäller dessa regler t.ex. fullt ut för de ömsesidiga försäkringsbolagen och försäkringsföreningarna trots att möjligheten att tillämpa reglerna är begränsad även för dem. Vid införandet av det s.k. fusionsdirektivet⁸, som reglerar beskattningen vid fusioner, fissioner, verksamhetsavyttringar och andelsbyten, har Sverige haft som utgångspunkt att de skatterättsliga reglerna ska anpassas till direktivet oavsett om transaktionerna kan genomföras eller inte (prop. 2006/07:2 s. 105).

När direktivet gjordes tillämpligt på de ömsesidiga försäkringsbolagen⁹ ändrades inkomstskattelagen så att dessa bolag omfattades av bestämmelserna i 37, 38, 38 a, 48 a och 49 kap. trots att det i dag inte går att fusionera eller fissionera sådana bolag och trots att det inte finns några individualiserade andelar i de ömsesidiga försäkringsbolagen. Försäkringsföreningar omfattas visserligen inte av direktivet men ett europakooperativ som bedriver motsvarande verksamhet som en försäkringsförening omfattas. Utredningen ser inget skäl till att ha en annan bedömning för tjänstepensionsföreningarna och föreslår

⁸ Rådets direktiv 90/434/EEG av den 23 juli 1990 om ett gemensamt beskattningssystem för fusion, fission, överföring av tillgångar och utbyte av aktier eller andelar som berör bolag i olika medlemsstater samt om förflyttning av ett europabolags eller en europeisk kooperativ förenings säte från en medlemsstat till en annan (EGT L 225, 20.8.1990, s. 1, Celex 31990L0434).

⁹ Rådets direktiv 2005/19/EG av den 17 februari 2005 om ändring av direktiv 90/434/EEG om ett gemensamt beskattningssystem för fusion, fission, överföring av tillgångar och utbyte av aktier eller andelar som berör bolag i olika medlemsstater (EUT L 58, 4.3.2005, s. 19, Celex 32005L0019).

därför inte att föreningarna undantas från några av de skatteregler som blir tillämpliga på dem, i och med att de likställs med ekonomiska föreningar, även om de transaktioner reglerna tar sikte på inte skulle vara möjliga att civilrättsligt genomföra i en tjänstepensionsförening.

För att tydliggöra att europakooperativ med säte i Sverige som bedriver tjänstepensionsrörelse (se avsnitt 8.4.15) ska omfattas av inkomstskattereglerna för ekonomiska föreningar anser utredningen att 2 kap. 4 b § IL ska kompletteras så att även tjänstepensionsföreningar räknas som ekonomiska föreningar.

15.2.4 Särskilda bestämmelser för tjänstepensionsföretag

Förslag: Särskilda bestämmelser om inkomstskatt ska gälla för tjänstepensionsföretag.

Europabolag och europakooperativ som bedriver tjänstepensionsrörelse ska skattemässigt jämföras med tjänstepensionsföretag.

Inkomster som hänförs till tillgångar och skulder som förvaltas för tjänstepensionstecknarnas räkning eller inbetalda premier ska inte vara föremål inkomstskatt. Dessa tillgångar och skulder ska vara föremål för avkastningskatt.

Förändring av tekniska avsättningar som är relaterade till tilläggsförmåner som inte avkastningsbeskattas ska inkomstbeskattas.

Tjänstepensionsföretag ska få göra avsättning till säkerhetsreserv.

Finansinspektionen får bemyndigande att meddela verkställighetsföreskrifter om säkerhetsreserv.

En uppdelning av verksamheten i skattesammanhang ska göras på ett skäligt sätt.

Hela beståndsoverlåtelser mellan tjänstepensionsföretag ska inte medföra inkomstskatt.

Hänvisningar sker till bestämmelserna om att tjänstepensionsföretagens tillgångar beskattas enligt bestämmelserna om lagertillgångar.

Skälen för förslaget: IL (39 kap.) innehåller särskilda skattebestämmelser för vissa juridiska personer. Bestämmelserna omfattar bland annat försäkringsföretag (2–13 §§) och utländska tjänstepensionsinstitut (13 a–13 f §§).

För att uppnå neutralitet i beskattningen för tjänstepensionsföretag respektive försäkringsföretag som meddelar tjänstepensionsförsäkringar är vissa av de särskilda bestämmelserna i 39 kap. som gäller för försäkringsföretag även relevanta för tjänstepensionsföretag. Innehållsförteckningen i 39 kap. 1 § bör kompletteras med att det finns bestämmelser om tjänstepensionsföretag.

Europabolag och europakooperativ

Enligt den nya lagen avses med tjänstepensionsföretag enbart tjänstepensionsaktiebolag, ömsesidigt tjänstepensionsbolag och tjänstepensionsföreningar. Det innebär att europabolag och europakooperativ som bedriver tjänstepensionsrörelse inte ingår i definitionen av tjänstepensionsföretag.

För att även europabolag och europakooperativ som bedriver tjänstepensionsrörelse skattmässigt ska omfattas av de särskilda bestämmelserna i IL som föreslås för tjänstepensionsföretag bör en definition införas i 39 kap. som anger att dessa bolagsformer ska jämföras med tjänstepensionsföretag¹⁰.

Verksamhet som är föremål för avkastningsskatt

Eftersom tjänstepensionsföretagen ska omfattas av avkastningsskattelagen ska inte de inkomster som hänför sig till tillgångar och skulder som förvaltas för tjänstepensionstecknarens räkning eller influtna premier vara föremål för inkomstskatt. Det innebär också att därtill hänförliga utgifter inte får dras av. En bestämmelse, liknande den som gäller för livförsäkringsföretag (39 kap. 3 §), bör införas för tjänstepensionsföretag. Bestämmelsen bör också innehålla en hänvisning till avkastningsskattelagen, liknande den som gäller för livförsäkringsföretag (39 kap. 5 §).

¹⁰ Jfr 39 kap. 2 § inkomstskattelagen där europabolag och europakooperativ jämföras med livförsäkringsföretag.

Verksamhet som inte avkastningsbeskattas

Gruppförmåner m.m. som är relaterade till de tilläggsförmåner ett tjänstepensionsföretag får meddela är vanligtvis föremål för inkomstbeskattning (se avsnitt 15.3.6). En bestämmelse bör införas, i likhet med den för försäkringsföretag (39 kap. 4 §), om att dessa typer av förmåner inte ska vara föremål för avkastningskatt. I stället införs särskilda bestämmelser för dessa förmåner med utgångspunkt i den föreslagna årsredovisningslagen för tjänstepensionsföretag. Det innebär att ett tjänstepensionsföretag ska ta upp minskningar i tekniska avsättningar relaterade till ej intjänade premier, oreglerade förmåner, återbäring och rabatter samt övriga tekniska avsättningar till beskattning i den mån de avtal som ligger till grund för dessa tekniska avsättningar inte är föremål för avkastningsskatt eller annan beskattning. Ökning av de nämnda tekniska avsättningarna ska dras av (jfr 39 kap. 6 och 7 §§ som gäller för försäkringsföretag).

Avsättning till säkerhetsreserv

Tilläggsförmåner som ett tjänstepensionsföretag får meddela liknar mer till sin karaktär produkter i form av grupplivförsäkringar samt sjuk- och olycksfallsförsäkringar som meddelas av skadeförsäkringsföretag.

Svenska skadeförsäkringsföretag får göra avsättning till en säkerhetsreserv (obeskattad reserv) för att täcka sådana förluster i försäkringsrörelsen som beror på slumpmässiga eller i övrigt svårbedömda faktorer till den del reserven inte överstiger vad som behövs för en tillfredsställande konsolidering (39 kap. 8 §). Syftet med säkerhetsreserven är att möjliggöra ett skydd för försäkringstagarna mot variationer i försäkringsrörelsens resultat genom förändringar främst i fråga om skadeutvecklingen. Det är med andra ord önskvärt att företagen upp till en viss nivå kan gardera sig utöver de normalt beräknade försäkringsförpliktelserna.

De kostnader som avses härrör framför allt från svängningarna över åren vad gäller antalet inträffade skador och genomsnittligt skadebelopp, men också från oförutsedda skade- och driftskostnadsökningar på grund av ökad inflation samt oförutsedda kostnader.

Finansinspektionen utfärdar föreskrifter¹¹ för skadeförsäkringsföretags beräkning av säkerhetsreserv. Föreskriften innehåller formler och antaganden som ligger till grund för att beräkna ett maximibelopp av säkerhetsreserven. Maximibeloppet bestämmer nivån för en tillfredsställande konsolidering. Formulerna och antagandena i föreskriften bygger på skadestatistik från 15 års skadematerial fördelat på försäkringsgrenar. Vid bestämningen av denna maximigräns har utgångspunkten varit att ett skadeförsäkringsföretag ska kunna klara två svåra förlustår i följd. Finansinspektionen ser över dessa formler och antaganden utifrån aktuell skadestatistik med jämna mellanrum. Den senaste översynen gjorde Finansinspektionen 2013.

Utredningen ser inget skäl till att inte tjänstepensionsföretag också ska ha denna möjlighet till att göra avsättningar till säkerhetsreserv för t.ex. gruppförmåner. Nya bestämmelser bör införas om att tjänstepensionsföretag får göra avsättningar till säkerhetsreserv för att täcka förluster i tjänstepensionsrörelsen som beror på slumpmässiga eller i övrigt svårbedömda faktorer. Samma begränsning införs som för skadeförsäkringsföretag om att reserven inte får överstiga vad som behövs för en tillfredsställande konsolidering (jfr 39 kap. 6 och 8 §§).

Finansinspektionen har bemyndigande att meddela verkställighetsföreskrifter om säkerhetsreserver i skadeförsäkringsföretag enligt förordningen (2000:1127). Syftet med Finansinspektionens föreskrifter om säkerhetsreserv är att säkerställa att skyddet för försäkringstagarna inte försämras på grund av variationer i försäkringsrörelsens resultat. Genom att Finansinspektionen ser över parametrarna som ligger till grund för avsättningarna med jämna mellanrum anpassas skyddet för försäkringstagarna till riskbilden. För att säkerställa att samma konsumentskydd omfattar förmånstagarna i tjänstepensionsföretag bör Finansinspektionen få bemyndiganden att utfärda verkställighetsföreskrifter om säkerhetsreserver i tjänstepensionsföretag.

Uppdelning av verksamheter

Eftersom ett tjänstepensionsföretag kan meddela både huvudförmåner och tilläggsförmåner (se avsnitt 9.1.6) kan det innebära att intäkter och kostnader – ur ett skatteperspektiv – måste delas upp i

¹¹ Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2013:8) om normalplan för skadeförsäkringsföretags beräkning av säkerhetsreserv.

olika verksamheter. En bestämmelse, i likhet med det som gäller för försäkringsföretag (39 kap. 11 §), bör införas för tjänstepensionsföretag om att en sådan uppdelning mellan verksamheten bör göras på ett skäligt sätt.

Beståndsöverlåtelse

Om ett försäkringsföretags hela försäkringsbestånd tas över av ett annat försäkringsföretag medför detta ingen inkomstbeskattning utan det övertagande företaget inträder i det överlåtande företags skattesituation (39 kap. 12 §). Utredningen ser inget skäl till att inte samma resonemang ska gälla för beståndsöverlåtelse mellan tjänstepensionsföretag. Utredningen föreslår att en ny bestämmelse om detta införs.

Utredningen föreslår inga särskilda regler om hela beståndsöverlåtelse mellan ett försäkringsföretag och ett tjänstepensionsföretag.

Hänvisningar

39 kap. 13 § IL innehåller en hänvisning till bestämmelser i 17 kap. 17, 18, 20 och 21 §§ om försäkringsföretags placeringstillgångar. Bestämmelsen bör kompletteras med hänvisningar till föreslagna bestämmelser i 17 kap. 17 och 18 §§ om tjänstepensionsföretags materiella och finansiella tillgångar. Vidare bör bestämmelsen om hänvisningen till 17 kap. 20 § (värdering av finansiella instrument) och 21 § (höjning av lagervärdet vid viss utdelning) kompletteras så att de även gäller för tjänstepensionsföretag.

15.2.5 Gruppfrämån m.m.

Förslag: Tilläggsfrämån, relaterade t.ex. till sjukdom som ett tjänstepensionsföretag får meddela ska inkomstbeskattas på samma sätt som gruppsjukförsäkringar och grupplivförsäkringar.

Skälen för förslaget: Ett tjänstepensionsföretag får meddela tilläggsfrämån relaterade t.ex. till sjukdom (se avsnitt 9.1.6). För att säkerställa att beskattningen av ersättningar vid sjukdom och olycks-

fall m.m. blir likvärdig oavsett om avtalet tecknas i ett försäkringsföretag i form av försäkringsavtal eller i ett tjänstepensionsföretag i form av förmånsavtal bör följdändringar ske i ett antal bestämmelser i IL.

8 kap. 15 § innehåller bestämmelser om ersättning vid sjukdom m.m. som ska tas upp i *inkomstlaget tjänst* avseende gruppsjukförsäkringar vars grunder fastställs i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens huvudorganisationer (11 kap. 20 §). Dessa bestämmelser bör kompletteras med föreskrifter som innebär att även *ersättningar* hänförliga till avtal som omfattar gruppsjukförmåner m.m. inkomstbeskattas på samma sätt som avtalsgruppförsäkringar.

Vidare bör även bestämmelserna i 11 kap. 19 § om hur *förmåner* av grupplivförsäkringar ska tas upp till beskattning i *inkomstlaget tjänst* kompletteras så att även *förmåner* hänförliga till avtal som omfattar gruppförmåner inkomstbeskattas på samma sätt som grupplivförsäkringar.

Bestämmelserna i 16 kap. 25 § om avdrag för premier avseende grupplivförsäkringar i inkomstlaget näringsverksamhet bör kompletteras så att detta avdrag även erhålls för premier avseende gruppförmåner som erläggs till tjänstepensionsföretag.

15.2.6 Terminologi/följdändringar

Förslag: Tjänstepensionsrörelselagens terminologi införs i inkomstskattelagens kapitel om grundläggande bestämmelser om kommunal och statlig inkomstskatt, definitioner och förklaringar, grundläggande bestämmelser om inkomstlaget tjänst, vad som får dras av i tjänst, pensionsförsäkringar, tjänstepensionsavtal, kapitalförsäkringar och pensionssparkonto samt pensionssparavdrag.

Skälen för förslaget: Förslaget till tjänstepensionsrörelselag och ändringar i försäkringsavtalslagen (2005:104) påverkar de skattemässiga definitionerna och begreppen avseende tjänstepensionsrelaterad verksamhet. För att likvärdig beskattning ska uppnås, oavsett i vilken bolagsform verksamheten bedrivs, föreslår utredningen följande ändringar i bestämmelser i inkomstskattelagen (förutom de som angivits i andra avsnitt).

Strecksatsen om ”pensionsförsäkringar och pensionssparkonto i 58 kap.” i 1 kap. 10 § bör kompletteras med ”avtal om tjänstepensionsförmåner”.

I 2 kap. 1 § bör införas en hänvisning till var i lagen det finns definition och förklaringar av tjänstepensionsföretag respektive avtal om tjänstepensionsförmån.

10 kap. 2 § 3 bör kompletteras för att även ersättning på grund av tjänstepensionsförmåner relaterade till sjukdom ska behandlas som tjänst i inkomstkaget tjänst.

10 kap. 3 § 6 bör kompletteras för att även avskattning av tjänstepensionsförmåner räknas till inkomstlaget tjänst.

10 kap. 5 § om definitioner av pension i inkomstlaget tjänst behöver inte uppdateras med anledning av den ändring som föreslås i 28 kap. 2 § (se avsnitt 15.2.8). I andra stycket bör dock införas en komplettering som innebär att det i 58 kap. finns ytterligare bestämmelser om avtal om tjänstepensionsförmåner.

10 kap. 7 § behöver inte kompletteras eftersom tjänstepensionsförmåner endast kan tecknats i samband med tjänst.

58 kap. 1 a § bör punkten 1 kompletteras så bestämmelserna om tjänstepensionsavtal även omfattar avtal om tjänstepensionsförmåner som ingås med ett tjänstepensionsföretag.

I punkt 2 bör hänvisningen till 5 § endast gälla det utländska tjänstepensionsinstitutet, medan hänvisningen till 6 § bör gälla både detta institut och ett tjänstepensionsföretag.

58 kap. 1 b § bör kompletteras så att också tjänstepensionsföretaget ska anses som försäkringsgivare vid tillämpning av bestämmelsen i 58 kap. 1 a §. Bestämmelsen bör även kompletteras med att också tjänstepensionstecknaren och den tjänstepensionsberättigade ska anses som arbetsgivare respektive anställd.

För tydlighetens skull bör det införas en ny bestämmelse i 58 kap. 6 a §. Där läggs i ett första stycke fast att ett avtal om tjänstepensionsförmåner som uppfyller villkoren i 1 a § ska anses som en pensionsförsäkring. I ett andra stycke stadgas vad som ska gälla (tillämpningen) vid återköp och överföring av pensionsförsäkringens värde, när det är fråga om avtal om tjänstepensionsförmåner (18 §).

58 kap. 7 och 8 §§ om definitioner av tjänstepensionsförsäkring respektive försäkrad bör kompletteras så att även tjänstepensionsförmåner respektive tjänstepensionsförmånstagare omfattas. På så sätt kommer dessa även att omfattas av bestämmelserna om ålderspension (10 och 11 §§), sjukpension (12 §) och efterlevandepension (13 och 14 §§) utan att ändringar behöver ske i dessa bestämmelser.

58 kap. 15 § bör kompletteras så att bestämmelserna om att bortse från förändringar av beloppen som beror på fondandelarnas kursutveckling vid fastställande av utbetalningarnas storlek även omfattar fondanknutna förmåner.

Ändringarna som föreslås i 58 kap. 1 a § gör att även bestämmelserna om försäkringsavtalets utformning i 58 kap. 16–16 b §§ bör göras tillämpliga för avtal om tjänstepensionsförmåner. För att säkerställa detta bör 16 §, 16 a § och 16 b § kompletteras. En lydelse som anger att bestämmelserna också bör tillämpas på avtal om tjänstepensionsförmåner som är att jämställa med pensionsförsäkring och uppfyller villkoren i 1 a § bör införas. Detta ligger helt i linje med den nya paragrafen i 6 a §. Därigenom kommer även bestämmelserna om överlåtelse (17 §) och återköp och överföring (18 §) att gälla för avtal om tjänstepensionsförmåner.

Bestämmelserna i 58 kap. 19–19 c §§ om avskattning till pensionsförsäkring och tjänstepensionsavtal innehåller korsreferenser mellan paragraferna. I vissa av dessa paragrafer anges att bestämmelserna även är tillämpliga på tjänstepensionsavtal som är jämförbar med pensionsförsäkring och uppfyller villkoren i 1 a §. För att säkerställa att dessa bestämmelser även bör gälla för avtal om tjänstepensionsförmåner som är att jämställa med pensionsförsäkring bör sådana förtydligande införas i samtliga nu nämnda paragrafer.

I 59 kap. 2 § behandlas när pensionsparavdrag får göras. För tydlighetens skull bör nu införas justeringar som innebär att bestämmelserna även ska gälla med pensionsförsäkringar jämförbart avtal om tjänstepensionsförmåner.

15.2.7 Lager och pågående arbete

Förslag: Definitioner om anskaffningsvärde, nettoförsäljningsvärde och återanskaffningsvärde avseende inkomstbeskattning av lager och pågående arbete ska även omfatta en hänvisning till lagen om årsredovisning för tjänstepensionsföretag.

Redovisade materiella tillgångar och finansiella tillgångar i ett tjänstepensionsföretags balansräkning ska inkomstbeskattas som varulager.

Skälen för förslaget: 17 kap. 2 § IL hänvisar till ÅRL, ÅKL och ÅRFL avseende anskaffningsvärde, nettoförsäljningsvärde och återanskaffningsvärde. Utredningen ser inget skäl till att inte denna bestämmelse även bör omfatta tjänstepensionsföretag eftersom 4 kap. 3 § i den föreslagna lagen om årsredovisning för tjänstepensionsföretag (ÅRTPL) innehåller motsvarande bestämmelser.

Ett försäkringsföretags placeringstillgångar ska, förutom kontorsfastigheter för den egna verksamheten samt andelar i dotterföretag och intresseföretag, behandlas som lagertillgångar i beskattningshänseende enligt 17 kap. 17 och 18 §§. Utredningen ser inget skäl till att inte dessa regler även ska gälla för tjänstepensionsföretags materiella tillgångar (C) och finansiella tillgångar (D), i den mån dessa tillgångar inte är föremål för avkastningsskatt. Utredningen föreslår att 17 kap. 17 och 18 §§ ändras så att de även omfattar redovisade materiella och finansiella tillgångar enligt balansräkningen i ett tjänstepensionsföretag. Förslaget innebär inga ändringar i 20–20 c §§.

15.2.8 Arbetsgivarens pensionskostnader

Förslag: Arbetsgivare ska få dra av premier för ett avtal med ett tjänstepensionsföretag.

Samma begränsningar i arbetsgivarens avdragsrätt för premier avseende fondförsäkring ska gälla för premier som betalas avseende fondanknutna förmåner till ett tjänstepensionsföretag.

Skälen för förslaget: Bestämmelser om arbetsgivarens avdragsrätt för pensionskostnader finns i 28 kap. IL. För att avdragsätten även ska gälla för arbetsgivare som tecknar avtal med tjänstepensionsföretag måste vissa bestämmelser i ovan angivna kapitel kompletteras.

I 28 kap. 2 § framgår i dess nuvarande lydelse att betalning enligt avtal med utländskt tjänstepensionsinstitut om tjänstepension jämställs med betalning av en premie för pensionsförsäkring. Genom att införa ett tillägg om att även premier som betalas för ett avtal med ett tjänstepensionsföretag om tjänstepensionsförmån jämställs med betalning av en premie för pensionsförsäkring får arbetsgivaren denna avdragsrätt och medför skatteneutralitet för arbetsgivaren.

Genom att premierna för tjänstepensionsförmånerna jämställs med premierna för tjänstepensionsförsäkringar behövs inga ändringar i

28 kap. 3 § (tryggandeformer), 15 § (begränsningen av avdragsrätten för olika tryggandeformer), 19 § (pensionsförsäkring till efterlevande i särskilda fall) och 24 § (disponibla pensionsbelopp).

I fråga om avdragsrätt för premier avseende fondanknutna förmåner i ett tjänstepensionsföretag bör samma begränsningsregler gälla som för premier avseende fondförsäkringar. Begränsningsregeln i 28 kap. 10 § bör kompletteras så att den även omfattar fondanknutna förmåner.

15.3 Lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel

Förslag: Tjänstepensionsföretag ska vara skattskyldiga för avkastningsskatt.

Avkastningsskatt ska inte utgå på tjänstepensionsförmåner som enbart avser olycks- eller sjukdomsfall.

Beräkningarna av kapitalunderlaget ska anpassas till tjänstepensionsföretagens terminologi.

Tillgångar som motsvarar konsolideringsfonden, till den del fonden enligt bolagsordning eller stadgar får användas för återbäring i ett tjänstepensionsföretag, ska omfattas av avkastningsskatt.

Bestämmelserna om övertagande av skyldighet för avkastningsskatt samband med beståndsöverlåtelser bör även omfatta beståndsöverlåtelser som avser tjänstepensionsförmåner.

Skälen för förslaget: Avkastningsskatt tas ut på kapital avsatt för tjänstepension, kapital i form av privat pensionssparande och på kapitalförsäkringar. Skatten betalas in av dem som förvaltar de avsatta medlen t.ex. försäkringsföretag, kreditinstitut (banker), pensionsstiftelser, företag som tryggar pensionen i balansräkningen och pensionssparinstitut. Om en individ köpt en utländsk kapital- eller pensionsförsäkring betalar individen själv skatten.

Syftet med avkastningsskatten är att göra beskattningen mer likformig mellan privatpersoners direkta sparande i t.ex. banker och försäkringsparandet i pensions- och kapitalförsäkringar.

Eftersom tjänstepensionsföretagen kommer att förvalta avsatta medel för tjänstepension blir de skattskyldiga för avkastningsskatt.

Detta kräver dock ändringar i bestämmelserna i avkastningsskattelagen.

Bestämmelserna i 2 § bör kompletteras så att även tjänstepensionsföretag blir skattskyldiga till avkastningsskatt. Avkastningsskatt ska inte utgå på tjänstepensionsförmåner som enbart avser olycks- eller sjukdomsfall eftersom dessa förmåner är föremål för inkomstskatt.

Bestämmelserna i 3 a § om beräkningar av kapitalunderlaget bör anpassas till tjänstepensionsrörelselagens terminologi. Bestämmelserna bör också kompletteras med hänvisningar till 11 kap. 19 §, 12 kap. 70 § och 13 kap. 22 § tjänstepensionsrörelselagen så att även tillgångar som motsvarar konsolideringsfonden i ett tjänstepensionsföretag skatterättsligt ska anses förvaltade för förmånstagarnas räkning till den del fonden enligt bolagsordningen eller stadgarna får användas för återbäring.

Bestämmelserna i 3 b § om beräkning av kapitalunderlaget samt 9 § om skattesats bör anpassas till tjänstepensionsrörelselagens terminologi. Bestämmelserna i 9 § om avkastningsskatt i samband med beståndsöverlåtelser bör även omfatta beståndsöverlåtelser som avser tjänstepensionsförmåner. Det innebär att om ett helt tjänstepensionsförmånsbestånd överläts eller fusioneras mellan tjänstepensionsföretag som är skattskyldiga enligt avkastningsskattelagen ska det övertagande företaget träda in i det överlåtande företags skattesituation.

15.4 Lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m.

Förslag: Ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag ska omfattas av tryggandelagens bestämmelser.

Tryggandelagen ska kompletteras med hänvisning till lagen om årsredovisning i tjänstepensionsföretag avseende redovisning av pensionsåtagande.

Skälen för förslaget: Ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag kan vara arbetsgivare. Tryggandelagens bestämmelser om vad arbetsgivaren får redovisa som avsatt till pensioner bör därför, i likhet med ömsesidiga försäkringsbolag, även omfatta ömsesidiga tjänstepensionsbolag.

Tryggandelagen bör också kompletteras med en hänvisning till den nya lagen om årsredovisning i tjänstepensionsföretag avseende redovisning av pensionsåtaganden i balansräkningen.

15.5 Lagen (1984:404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter

Förslag: Ingen stämpelskatt ska utgå på fastigheter om ett tjänstepensionsföretag förvärvar ett helt tjänstepensionsförmånsbestånd från ett annat tjänstepensionsföretag.

Skälen för förslaget: Om ett försäkringsföretag förvärvar ett helt försäkringsbestånd från ett annat försäkringsföretag medför det ingen stämpelskatt för de fastigheter som ingår i förvärvet. Utredningen ser inget skäl till att inte samma regler ska gälla om ett tjänstepensionsföretag förvärvar ett helt tjänstepensionsförmånsbestånd från ett annat tjänstepensionsföretag där det ingår fastigheter.

15.6 Lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta

Förslag: Avtal om tjänstepensionsförmåner ska omfattas av bestämmelserna om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta.

Skälen för förslaget: Utredningen ser inget skäl till att inte avtal om tjänstepensionsförmåner, i likhet med tjänstepensionsförsäkringar, ska omfattas av bestämmelserna om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta.

15.7 Lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader

Förslag: Premier för avtal om tjänstepensionsförmåner ska omfattas av bestämmelserna om särskild löneskatt på pensionskostnader.

Skälen för förslaget: Utredningen ser inget skäl till att inte premier som erlaggs för avtal om tjänstepensionsförmåner, i likhet med premier för tjänstepensionsförsäkringar, ska omfattas av bestämmelserna om särskild löneskatt på pensionskostnader.

15.8 Skatteförfarandelagen (2011:1244)

Förslag: Tjänstepensionsföretag ska lämna motsvarande kontrolluppgifter som försäkringsgivare avseende pensionsförsäkringar.

Skälen för förslaget: Skatteförfarandelagen innehåller bestämmelser om när kontrolluppgifter ska lämnas.

Kontrolluppgifter ska lämnas av försäkringsgivare. Kontrolluppgifter ska bland annat lämnas om pensionsförsäkringar, vid överlåtelse eller överföring av pensionsförsäkring till annan försäkringsgivare eller vid omständigheter som kan medföra avskattning av pensionsförsäkringar. Skatteförfarandelagen innehåller vidare bestämmelser om innehållet i dessa kontrolluppgifter.

Utredningen ser inget skäl till att inte tjänstepensionsföretag och avtal om pensionsförmåner ska omfattas av bestämmelserna – i likhet med dem som gäller för försäkringsgivare och pensionsförsäkringar – om kontrolluppgifter.

16 Ikraftträdande-, övergångs- och omvandlingsregler

16.1 Ikraftträdandet av ny reglering för tjänstepensionsföretag

16.1.1 Ny reglering för tjänstepensionsföretag

I det föregående har utredningen föreslagit att det ska införas en ny lag – *tjänstepensionsrörelselagen* (TPRL) – som ska reglera svenska *tjänstepensionsföretag*. Den nya lagen är en reglering för en särskild form av svenska tjänstepensionsinstitut (på engelska Institution for Occupational Retirement Provision [IORP]) som, i likhet med andra former av tjänstepensionsinstitut, omfattas av den reglering som finns i tjänstepensionsdirektivet (IORP I-direktivet).¹ Direktivet – som framförallt innehåller s.k. näringsrättsliga² bestämmelser – är i många delar ett s.k. minimidirektiv och utredningen har valt att på vissa områden – bl.a. när det gäller solvensregleringen och regleringen kring företagsstyrning och riskhantering – föreslå en svensk reglering som går längre än den minimireglerna som finns i det nu gällande direktivet.³ Vid utformningen av den näringsrättsliga regleringen i TPRL har utredningen även beaktat kommissionens förslag till ändringar i IORP I-direktivet, förslaget till IORP II-direktiv.⁴

Den associations- och civilrättsliga regleringen av tjänstepensionsinstitut regleras *inte* genom tjänstepensionsdirektivet. Utredningen

¹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/41/EG av den 3 juni 2003 om verksamhet i och tillsyn över tjänstepensionsinstitut.

² Med näringsrättsliga bestämmelser menas här bestämmelser om registrering/tillstånd, om vilken verksamhet som är tillåten, om närmare krav på den verksamhet som bedrivs, om förutsättningarna för att bedriva verksamhet i andra medlemsländer och bestämmelser om tillsynen över instituten.

³ Se avsnitt 5.3.

⁴ Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om verksamhet i och tillsyn över tjänstepensionsinstitut (omarbetning), COM(2014) 167 final.

har i dessa delar valt att föreslå en reglering efter mönster från den som gäller på försäkringsområdet, men med beaktande av de skillnader som finns mellan å den ena sidan tjänstepensionsföretag och deras verksamhet och å den andra sidan försäkringsföretag och deras verksamhet. Tjänstepensionsföretag ska enligt den nya regleringen kunna bildas i form av tjänstepensionsaktiebolag, ömsesidiga tjänstepensionsbolag eller tjänstepensionsföreningar.

Ett tjänstepensionsföretag enligt den nya regleringen kännetecknas framförallt av att dess verksamhet *inte får avse någonting annat än tillhandahållande av tjänstepensionsförmåner*⁵, och att tjänstepensionsföretaget gentemot arbetstagaren eller annan ersättningsberättigad står för åtagandet⁶ att täcka s.k. biometrisk risker⁷ eller garanterar viss avkastning eller förmånsnivå.

Utredningens allmänna utgångspunkter för den nya regleringen inklusive övergångs- och omvandlingsregleringen finns i avsnitt 5, särskilt avsnitt 5.7–5.9.

16.1.2 Ikraftträdande av den nya regleringen

Förslag: Lagen om tjänstepensionsrörelse ska träda i kraft den 1 januari 2016.

Skälen för förslaget: Utgångspunkten för utredningens förslag är att det är angeläget att möjliggöra nybildning av svenska tjänstepensionsinstitut även i annan form än pensionsstiftelse.⁸ Den nu föreslagna regleringen kan träda i kraft så snart det är praktiskt möjligt, vilket torde vara den 1 januari 2016.

Den föreslagna tidpunkten för ikraftträdandet av den nya lagen sammanfaller med den förväntade ikraftträdandetidpunkten för merparten av de ändringar som måste göras i försäkringsrörelselagen (2010:2043, FRL) till följd av det s.k. Solvens II-regelverket.

⁵ Att verksamheten i ett tjänstepensionsföretag *ska* vara avgränsad till endast tjänstepensionsförmåner skiljer ett tjänstepensionsföretag från ett försäkringsföretag som kan *välja* att avgränsa sin verksamhet till att endast avse försäkringar som har samband med tjänstepensionsverksamhet.

⁶ Att tjänstepensionsföretaget ska ”stå för risken/åtagandet/garantin” gentemot arbetstagaren eller andra ersättningsberättigade skiljer ett tjänstepensionsföretag från en pensionsstiftelse som inte har något direkt åtagande gentemot arbetstagaren eller andra ersättningsberättigade.

⁷ Med biometrisk risker avses risker kopplade till dödsfall, invaliditet eller lång levnad.

⁸ Se avsnitt 5.

Enligt utredningens mening är det en fördel om den nya regleringen för tjänstepensionsföretag träder i kraft vid samma tidpunkt som den reformerade regleringen för försäkringsföretag, eftersom det innebär ett samtidigt ikraftträdande av ett helt regelpaket som sammantaget skapar en modern och EU-anpassad svensk reglering av försäkrings- respektive tjänstepensionsföretag.

Mot bakgrund av att utredningen i sitt förslag till ny reglering av tjänstepensionsföretag har beaktat kommissionens förslag till s.k. IORP II-direktiv, gör utredningen bedömningen att de revideringar av den nya lagen som eventuellt måste göras när IORP II-direktivet väl har antagits inte bör bli av sådan art och omfattning att det är motiverat att avvakta med ikraftträdandet till dess att det kommande IORP II-direktivet har antagits.

Mot denna bakgrund föreslår utredningen att den nya lagen om tjänstepensionsrörelse ska träda ikraft den 1 januari 2016, vilket alltså innebär att det fr.o.m. den tidpunkten blir möjligt att bilda nya svenska tjänstepensionsinstitut i annan form än pensionsstiftelser.

16.2 Behovet av särskild övergångs- och omvandlingsreglering

Bedömning: Utredningens förslag till reglering i kombination med det hittillsvarande svenska regelverket skapar behov av en särskild övergångs- och omvandlingsreglering för de tjänstepensionskassor och livförsäkringsföretag som tillämpar det nuvarande svenska regelverket för tjänstepensionsförsäkringar, samt för vissa andra försäkringsföretag som meddelar försäkringar som har sin grund i överenskommelser mellan arbetsmarknadens parter.

Genom omvandlingsregleringen ska de aktuella företagen ges möjlighet att genom ett särskilt förfarande få en prövning av huruvida företaget och dess verksamhet uppfyller kraven i den nya lagen och då få tillstånd att övergå från att tillämpa den äldre specialregleringen för tjänstepensionsverksamhet till att i stället tillämpa den nya specialregleringen för företag som enbart tillhandahåller tjänstepensionsförmåner (omvandling).

Skälen för bedömningen: Den svenska regleringen på det som här kan kallas tjänstepensionsområdet kan – starkt förenklat – sägas bygga på en specialreglering för verksamhet som avser tjänstepensionsförsäkringar, där bestämmelser från tjänstepensionsdirektivet har tagits in i försäkringsrörelselagen (FRL) respektive lagen (1972:262) om understödsföreningar (UFL). För en närmare genomgång av den nuvarande regleringen hänvisas till avsnitt 2 och 4.

Som framgått i avsnitt 4.3 bör den nuvarande svenska regleringen ses i ljuset av att försäkrings- och tjänstepensionsdirektiven införlivats i svensk rätt utan att det har genomförts någon mer genomgripande systematisk förändring av den samlade nationella regleringen i syfte att fullt ut anpassa denna till den gemenskapsrättsliga systematiken. Detta har bl.a. inneburit att det inte har införts någon egentlig självständig reglering för svenska tjänstepensionsinstitut som står risk.

Som framgått ovan föreslår utredningen att det nu ska införas en självständig reglering för svenska *tjänstepensionsföretag*, dvs. för svenska tjänstepensionsinstitut som står risk. Som framgått i avsnitt 5.3.1 föreslår utredningen vidare att den nya regleringen *inte* ska vara begränsad till att endast avse ett ”återinförande” av den numer upphävda regleringen för understödsföreningar i form av tjänstepensionskassor.

Utredningen föreslår i stället ett regelverk där den *associationsrättsliga regleringen* för de framtida tjänstepensionsföretagen ska ha sin utgångspunkt i modern associationsrätt, vilket bl.a. innebär ett utökat antal möjliga associationsformer för svenska tjänstepensionsinstitut och att regleringen över tid kommer att förändras i takt med förändringar i den allmänna associationsrätten. Eftersom det nya regelverket är en reglering av tjänstepensionsinstitut ska den *näringsrättsliga regleringen* ta sin utgångspunkt i det regelverk som finns för tjänstepensionsinstitut på EU-nivå, och utredningen föreslår därför att den nya svenska regleringen ska bygga på den struktur och terminologi som finns i tjänstepensionsdirektivet. Det bör dock i sammanhanget understrykas att tjänstepensionsdirektivet i stora delar är ett s.k. minimidirektiv, vilket innebär att det finns ett visst nationellt handlingsutrymme när det gäller utformningen av de näringsrättsliga bestämmelserna. Som framgått i avsnitten 5.3.4 och 5.3.5 föreslår utredningen en förstärkt nationell reglering såvitt avser solvensregelverket och regleringen kring företagsstyrning och riskhantering. Det näringsrättsliga regelverket kommer över tid att förändras i takt med de förändringar i regleringen av tjänstepensions-

institut som sker på EU-nivå. Sammantaget kan konstateras att utredningens förslag – om det genomförs – kommer att innebära en genomgripande reformering av regleringen för svenska tjänstepensionsinstitut.

Den nu föreslagna reformeringen av regelverket för de svenska tjänstepensionsinstituten kan jämföras med de genomgripande förändringar som har skett i regleringen för de svenska *försäkringsföretagen*. Den *associationsrättsliga* regleringen för dessa företag reformerades i samband med införandet av den nya FRL år 2011, och en genomgripande reformering av den *näringsrättsliga regelverket* för försäkringsföretagen håller nu på att ske genom införande av Solvens II-regelverket som ska börja tillämpas den 1 januari 2016.

Vad som nu sagts innebär sammantaget att den svenska regleringen på tjänstepensionsområdet har förändrats i grunden. De sammantagna förändringarna kan beskrivas som en övergång från en historiskt betingad regleringsmiljö där tjänstepensionskassor och vissa livförsäkringsföretag har tillämpat en specialreglering för tjänstepensionsprodukter som har byggt på en mix av regler från försäkrings- och tjänstepensionsdirektiven, till en mer modern och EU-anpassad regleringsmiljö med fristående regleringar för å den ena sidan tjänstepensionsföretag som följer det – på sikt – reformerade tjänstepensionsdirektivet (IORP II-direktivet) och å den andra sidan försäkringsföretag som följer det reformerade försäkringsdirektivet (Solvens II-direktivet). Enligt utredningens bedömning är de samlade förändringarna i den svenska regleringsmiljön av sådan art att det finns behov av en särskild övergångsreglering för de svenska företag som har tillämpat den äldre specialregleringen för tjänstepensionsförsäkringar (tjänstepensionskassor och vissa livförsäkringsföretag).

Utredningens bedömning är att det även finns behov av en särskild övergångsreglering för försäkringsföretag som har meddelat *andra typer av försäkringar* som har sin grund i överenskommelser mellan parterna på arbetsmarknaden, även om dessa försäkringar inte har klassats som tjänstepensionsförsäkringar (livförsäkring) enligt nuvarande regelverk. Bedömningen grundas här på att även denna typ av företag torde kunna komma att uppfylla kraven i den nya lagen för tjänstepensionsföretag. Här ska understrykas att den nya regleringen – till skillnad från den äldre regleringen – *inte* tar sin utgångspunkt i den *försäkringsrörelserättsliga* uppdelningen mellan liv- och skadeförsäkring.

Genom den särskilda omvandlingsregleringen bör de aktuella företagen ges möjlighet att genom en särskilt förfarande få en prövning

av om företaget uppfyller de krav som gäller för den nya typen av tjänstepensionsföretag, dvs. om företaget uppfyller förutsättningarna för att tillämpa den nya regleringen för tjänstepensionsföretag i stället för den äldre reglering som de hittills har tillämpat. Den särskilda omvandlingsregleringen möjliggör en enklare form av ”ombildning” jämfört med de typer av ”ombildningar” som torde kunna genomföras med tillämpning av allmänna regler, t.ex. beståndsöverlåtelser i kombination med likvidation.

16.3 Särskilda skyddsregler i omvandlingsregleringen

Bedömning och förslag: En omvandling av det slag som utredningen föreslår är en så pass genomgripande verksamhetsförändring att den inte bör få genomföras utan tillräckligt stöd av bolagets eller föreningens delägare, dvs. utan att det har fattas beslut av bolagsstämma eller föreningsstämman med viss kvalificerad majoritet.

Även om det kan antas att nivån på kundskyddet generellt sett blir högre i den nya tjänstepensionsrörelselagen jämfört med kundskyddet i den äldre regleringen finns det en risk för att det – i samband med övergången eller över tid – uppstår oskäliga förämringar i det kundskydd som regleringen är avsedd att säkerställa. Mot denna bakgrund ska Finansinspektionen, inom ramen för tillståndsprövningen, pröva om omvandlingen kan antas medföra sådana konsekvenser för de ersättningsberättigade att en omvandling inte ska tillåtas.

Skälen för bedömningen och förslaget: Inledningsvis anser utredningen att en övergång till det nya regelverket för tjänstepensionsföretag är en så pass genomgripande verksamhetsförändring att den inte bör genomföras utan tillräckligt stöd hos företagens ägare, dvs. utan att det har fattas beslut vid bolagsstämma för försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag respektive föreningsstämma för understödsförening. Utredningen har här stannat för att föreslå ett majoritetskrav efter mönster från vad som gäller vid fusion.

En särskild fråga är i vilken utsträckning övergången från den äldre regleringen till den nya regleringen (dvs. omvandlingen) medför några förändringar i det mer *näringsrättsliga kundskyddet*, och vilken betydelse det i så fall ska tillmätas. Om en övergång till det

nya regelverket kan antas innebära att kundskyddet blir *högre* kan det hävdas att behovet av skyddsreglering inte behöver vara lika långtgående som om en omvandling kan antas innebära att kundskyddet blir lägre. När det gäller förändringar i det näringsrättsliga kundskyddet anser utredningen att jämförelsen bör göras mellan kundskyddet i den reglering som gäller för respektive företagskategori vid tidpunkten *innan* övergången och kundskyddet i den reglering som gäller för respektive företagskategori *efter* övergången. Här bör understrykas att en jämförelse mellan kundskyddet i den nya tjänstepensionsrörelselagen och kundskyddet i den försäkringsrörelselag som kommer att gälla när det näringsrättsliga Solvens II-regelverket ska tillämpas fullt ut även på försäkringsverksamhet som avser tjänstepension naturligtvis också är relevant, men utredningen anser att det då blir fråga om en delvis annan typ av jämförelse. Den senare typen av jämförelse är inte i första hand en fråga som rör övergången från äldre till ny specialreglering, utan snarare en fråga som rör behovet och lämpligheten av att ha ett särskilt regelverk baserat på ett på sikt reformerat tjänstepensionsdirektiv vid sidan av en reglering baserad på det reformerade försäkringsdirektivet. Denna fråga har behandlats i avsnitt 5, och särskilt i avsnitt 5.4.2.

Vid en jämförelse mellan kundskyddet i utredningens förslag till reglering av tjänstepensionsföretagen (TPRL) och kundskyddet i den äldre regleringen anser utredningen att kundskyddet i den nya regleringen kan antas komma att vara *högre* än i den äldre regleringen.

16.4 Den närmare utformningen av övergångs- och omvandlingsregleringen

16.4.1 Längden på övergångsperioden

Förslag: Den särskilda övergångsperioden för understödsföreningar i form av tjänstepensionskassor ska gälla t.o.m. den 31 december 2017, eller till dess att beslut med anledning av ansökan om tillstånd enligt försäkringsrörelselagen alternativt ansökan om omvandling till tjänstepensionsföretag har vunnit laga kraft.

Den särskilda övergångsperioden för försäkringsföretag ska som längst gälla till och med den 31 december 2019.

Skälen för förslaget: Riksdagen har nyligen beslutat att den övergångsreglering som finns för *understödsföreningar* i lagen om införande av försäkringsrörelselagen ska förlängas till och med den 31 december 2017. Utredningen anser inte att det finns skäl att föreslå några förändringar i den nyligen beslutade regleringen, som innebär att tjänstepensionskassorna har möjlighet att senast den 31 december 2017 ansöka om tillstånd enligt försäkringsrörelselagen. Utredningen föreslår att tjänstepensionskassorna också ska ha möjlighet att senast den 31 december 2017 ansöka om tillstånd att tillämpa den nya lagen om tjänstepensionsrörelse (omvandling).

När det gäller *försäkringsföretagen* har utredningen i avsnitt 5.9 gjort bedömningen att övergångsregleringen i Omnibus II-direktivet innebär att Sverige *kan* ha en övergångsperiod till och med den 31 december 2019, men att Sverige också *kan* välja huruvida hela den perioden ska utnyttjas eller inte. För en kortare övergångsperiod än den som medges i Omnibus II-direktivet talar bl.a. nackdelarna med att i ett och samma företag tillämpa bestämmelser från i grunden olika regelverk (tjänstepensions- respektive försäkringsdirektiven). För en längre övergångsperiod talar bl.a. praktiska skäl, eftersom de nödändiga beslutsprocesserna och efterföljande åtgärderna kan förväntas vara tidskrävande för såväl Finansinspektionen som för försäkringsföretagen. Vid en samlad bedömning har utredningen stannat för att föreslå en maximal övergångsperiod om fyra år räknat från den 1 januari 2016, kompletterad med möjlighet för försäkringsföretagen att ansöka om "förtida" tillämpning av den nya lagen om tjänstepensionsrörelse alternativt "förtida" tillämpning av den reformerade försäkringsregleringen (se avsnitt 16.4.2 när det gäller tjänstepensionsregleringen och avsnitt 5.9 när det gäller försäkringsregleringen).

16.4.2 Tillståndsprövning och särreglering

Förslag: Omvandlingsregleringen ska bygga på att företagen, senast i den 31 december 2017, ska kunna ansöka om särskilt tillstånd att få tillämpa tjänstepensionsrörelselagen.

Ansökan om särskilt tillstånd ska godkännas av bolags- eller föreningsstämman med viss kvalificerad majoritet.

Utgångspunkten för den särskilda tillståndsprövningen ska vara den tillståndsprövning som ska ske av nybildade tjänstepensionsföretag, med de tillägg och avvikelser som behövs med

hänsyn till behovet av kundskydd i samband med en omvandling och de anpassningar som behövs på grund av att företagen redan står under tillsyn enligt den nuvarande regleringen.

Det särskilda tillståndet ska kunna förenas med villkor, och därutöver ska det finnas sådan generell särreglering i förhållande till tjänstepensionsrörelselagen som kan komma att behövas för den typ av företag som har omvandlats till tjänstepensionsföretag.

Ansökan om särskilt tillsånd ska prövas av Finansinspektionen, som också ska kunna ta ut avgifter för prövningen.

Den särskilda tillståndsprövningen och den generella särregleringen för tjänstepensionsföretag som har omvandlats ska vara närmare reglerad i en ikraftträdandelag.

Skälen för förslaget: Från och med ikraftträdandet av den nya tjänstepensionsrörelselagen, dvs. den 1 januari 2016, ska försäkringsföretag och understödsföreningar kunna ansöka om särskilt tillstånd att få tillämpa den nya lagen i stället för den äldre regleringen. Av praktiska skäl bör en ansökan inte få lämnas in efter den 31 december 2017, dvs. efter det att halva övergångsperioden har löpt ut. Förslaget innebär att den tillgängliga tiden kan sägas bli ”delad” mellan företagen och Finansinspektionen.

Utgångspunkten för den särskilda tillståndsprövningen ska vara den tillståndsprövning som ska ske av nybildade tjänstepensionsföretag (jfr utredningens förslag till 2 kap. TPRL). En liknande lösning föreslogs t.ex. i Försäkringsföreningsutredningens betänkande Försäkringsföreningar – ett reformerat regelsystem⁹, och synes också ha tillämpats på värdepappersområdet i samband med ändringar i den bakomliggande EU-rättsliga regleringen på värdepappersområdet.

Utöver en prövning av att företaget uppfyller de grundläggande krav som ställs på alla företag som ska bedriva verksamhet i egenskap av tjänstepensionsföretag (tillståndsprövning enligt 2 kap. TPRL) ska det även ske en övergripande prövning av om omvandlingen medför oacceptabla nackdelar för kollektivet av försäkringstagare eller andra ersättningsberättigade.

Med hänsyn till ägarnas rättigheter ska det vidare ställas krav på att en ansökan om särskild tillståndsprövning ska ha godkänts med viss kvalificerad majoritet på bolags- eller föreningsstämman.

⁹ SOU 1998:82 s. 68 ff.

Bestämmelserna om den särskilda tillståndsprovningen bör tas in i en särskild ikraftträdandelag.

Mot bakgrund av den mängd olika frågor som kan tänkas uppkomma i samband med en övergång från den äldre regleringen till den nya regleringen bör ett särskilt tillstånd kunna förenas med *villkor*, t.ex. när det gäller hanteringen av enskilda bestånd av s.k. ”övriga försäkringar” som kan finnas vid tidpunkten för ansökan om särskilt tillstånd. Med hantering avses här t.ex. krav på att vissa bestånd ska överlätas vid en viss senaste tidpunkt eller sättas i s.k. run off.

Därutöver bör den särskilda ikraftträdandelagen innehålla sådan *generell särreglering* i förhållande till lagen om tjänstepensionsrörelse som kan komma att behövas för den typ av företag som har ”bildats” genom omvandling. Generell särreglering kan t.ex. komma att behövas när det gäller bestämmelser om firma.

Eftersom de företag som kan komma ifråga för särskilt tillstånd redan är bildade och står under Finansinspektionens tillsyn är det rimligt – och av förenklingskäl motiverat – att vissa av de granskningar som redan har genomförts av Finansinspektionen ska kunna beaktas inom ramen för den särskilda tillståndsprovningen.

Den föreslagna lagtekniska lösningen bygger på att *en och samma juridiska person* övergår från att tillämpa äldre reglering till att tillämpa ny reglering i form av lagen om tjänstepensionsrörelse. Lösningen kan sägas vara en specialreglerad form av företagsomvandling. Genom den lagtekniska lösningen kan anpassningen till den nya regleringsmiljön ske utan att företagen tvingas gå i likvidation. En uppenbar fördel med den föreslagna lösningen är att det inte torde kunna anses ske något partsbyte i de avtal som redan är ingångna, och att företagen torde kunna behålla sitt organisationsnummer, m.m.

17 Konsekvenser av förslagen

17.1 Allmänt om förslagets konsekvenser

17.1.1 Beskrivning av förslaget

Utredningen föreslår att det ska införas en modern och självständig reglering för svenska tjänstepensionsföretag.

Förslaget innebär att Sverige utnyttjar den möjlighet som ges genom tjänstepensionsdirektivet att ha en på det direktivet baserad, och därmed särskilt anpassad, nationell reglering för företag som *enbart* tillhandahåller pensionsförmåner eller kompletterande förmåner, som har sin grund i överenskommelser eller avtal mellan arbetsgivare och arbetstagare eller deras respektive företrädare.

Genom den föreslagna regleringen kan det nuvarande utbudet av olika trygghandsformer på tjänstepensionsområdet både bibehållas och breddas, dvs. ge möjlighet att behålla gamla och skapa nya tjänstepensionslösningar.

Utredningen föreslår också särskilda övergångs- och omvandlingsregler för alla de företag som hittills, helt eller delvis, har tillämpat en nationell reglering baserad på tjänstepensionsdirektivet. Förslaget ger dessa företag möjlighet att – efter renodling av verksamheten – fortsätta att bedriva sin tjänstepensionsverksamhet på de villkor som gäller enligt tjänstepensionsdirektivet.

Genom den föreslagna regleringen ges både nya och gamla svenska företag möjlighet att fullt ut utnyttja den inre marknadens fördelar.

Utredningen lämnar förslag till en ny samlad tjänstepensionsrörelselag med de associations- och näringsrättsliga bestämmelser som behöver finnas för tjänstepensionsföretagen, och lämnar även förslag till kompletterande och särskilt anpassad civilrättslig reglering, redovisningsrättslig reglering samt förslag till nödvändiga ändringar i skatteregelverket.

Bakgrunden till, och det närmare behovet av, den föreslagna regleringen behandlas bl.a. i avsnitt 5.

17.1.2 Berörda av regleringen

Regleringen berör dels den eller dem som vill starta helt ny verksamhet baserad på regleringen i tjänstepensionsdirektivet, dels de understödsföreningar (tjänstepensionskassor) och försäkringsföretag som idag meddelar tjänstepensionsförsäkringar.

Regleringen berör också ägarna till nyss nämnda företag, och företagens kunder som inte samtidigt är ägare.

De myndigheter som främst berörs är Finansinspektionen och Bolagsverket. Skatteverket berörs till viss del eftersom regleringen påverkar bland annat inkomstskattelagen och avkastningsskattelagen. Bland de övriga som berörs av regleringen bör särskilt nämnas parterna på arbetsmarknaden.

Nedan redovisas uppgifter kring de nuvarande företag som berörs av regleringen. Av naturliga skäl är det svårt att uppskatta hur stort intresset kommer att vara när det gäller att bilda *helt nya* tjänstepensionsföretag.

Understödsföreningar (tjänstepensionskassor)

Det finns 11 stycken understödsföreningar som bedriver tjänstepensionsverksamhet, s.k. tjänstepensionskassor¹. Dessa förvaltar tillsammans cirka 135 miljarder² kronor, fördelat enligt följande.

1 förening	45–50 miljarder
1 förening	20–25 miljarder
3 föreningar	10–15 miljarder per företag
Övriga föreningar	0–9 miljarder per företag

De omvandlingsregler som föreslås för tjänstepensionskassorna är frivilliga i den meningen att tjänstepensionskassorna inte *måste* omvandlas till tjänstepensionsföretag, eftersom de också har möjlighet att ombildas till försäkringsföreningar eller avsluta sin verksamhet. Utredningen har i sitt arbete inte fått några indikationer på att det finns tjänstepensionskassor som kommer att avsluta sin verksamhet eller utnyttja möjligheten att tillämpa försäkringsregleringen. Här

¹ Finansinspektionens företagsregister 2014-05-15.

² Uppgifter från årsredovisningar 2012.

kan också nämnas att tjänstepensionskassorna ansågs vara tjänstepensionsinstitut i samband med det ursprungliga införandet av tjänstepensionsdirektivet i svensk rätt. Mot denna bakgrund gör utredningen bedömningen att i vart fall huvuddelen av tjänstepensionskassorna kommer att omvandla sig till tjänstepensionsföreningar.

Försäkringsföretag

De försäkringsföretag som i första hand berörs av den föreslagna regleringen är de försäkringsföretag som meddelar tjänstepensionsförsäkring. Tjänstepensionsförsäkring kan meddelas av både livförsäkringsföretag och fondförsäkringsföretag. Det finns även ett fåtal andra försäkringsföretag som meddelar försäkringar relaterade till tjänstepension. Det är främst sjuk- och olycksfallsförsäkringar samt tjänstegrupplivförsäkringar.

Det finns 32 stycken livförsäkringsföretag samt 9 stycken fondförsäkringsföretag (unit-linked)³. Av dessa sammanlagt 41 företag verkar 5 stycken under associationsformen ömsesidiga försäkringsbolag, medan resterande verkar som försäkringsaktiebolag (både vinstutdelande och icke-vinstutdelande).

Balansomslutningar – livförsäkringsföretag exklusive fondförsäkringsföretag

Livförsäkringsföretagens sammanlagda balansomslutning (förvaltad kapital) uppgår till cirka 2 400 miljarder kronor⁴, fördelat enligt följande.

1 företag	550 miljarder
2 företag	320–380 miljarder per företag
5 företag	110–160 miljarder per företag
2 företag	80–100 miljarder per företag
4 företag	20–60 miljarder per företag
Övriga företag	0–19 miljarder per företag

³ Finansinspektionens företagsregister 2014-05-15.

⁴ Uppgifter från företagens årsredovisningar 2012.

De tre största livförsäkringsföretagen står för cirka 50 procent av det förvaltade kapitalet, de 10 största livförsäkringsföretagen för cirka 92 procent av det förvaltade kapitalet samt de 15 största företagen för i princip hela det förvaltade kapitalet (99 procent).

Fyra livförsäkringsföretags verksamhet består i princip bara av tjänstepensionsförsäkring. Dessa förvaltar cirka hälften av kapitalet – dvs. knappt 1 200 miljarder kronor.

Övriga elva av de största företagens verksamhet består av tjänstepensionsförsäkring i varierande grad. Från cirka 40–75 procent.⁵

Balansomslutningar - fondförsäkringsföretag

Fondförsäkringsföretagens samlande balansomslutning (förvaltad kapital) uppgår till cirka 300 miljarder kronor⁶, fördelat enligt följande.

1 företag	160 miljarder
4 företag	20–45 miljarder per företag
Övriga företag	0–4 miljarder per företag

Två fondförsäkringsföretags verksamhet består i princip bara av tjänstepensionsförsäkring. Dessa förvaltar cirka 80 miljarder kronor dvs. cirka 27 procent av kapitalet.

Fyra fondförsäkringsföretag har tjänstepensionsförsäkringar i varierande grad, mellan 10–55 procent.

De omvandlingsregler som föreslås för försäkringsföretagen är frivilliga i den meningen att försäkringsföretagen inte *måste* omvandlas till tjänstepensionsföretag, eftersom de också har möjlighet att fortsätta att bedriva sin verksamhet i försäkringsföretagsform. Utredningen gör här bedömningen att det finns skäl att anta att i vart fall några av de försäkringsföretag som idag i princip bara har tjänstepensionsförsäkringar kommer att välja att omvandla sig till tjänstepensionsföretag.

⁵ Uppgifter från årsredovisningar 2012.

⁶ Uppgifter från företagens årsredovisningar 2012.

*Försäkringsföretag som tillhandahåller tilläggsförmåner
(kompletterande förmåner)*

Utredningen har inte haft möjlighet att närmare undersöka hur många försäkringsföretag som tillhandahåller tilläggsförmåner (kompletterande förmåner), och som på denna grund skulle kunna kvalificera sig för att omvandla sig till ett tjänstepensionsföretag.

Små företag

Ett fåtal av de ovan nämnda företagen (fyra livförsäkringsföretag, två fondförsäkringsföretag och en tjänstepensionskassa) har en verksamhet som innebär att de kan ses som ett medelstort företag enligt rekommendationen från EU om definition av mikroföretag samt små och medelstora företag, SMF, (small and medium sized enterprises, SME) som gäller från och med den 1 januari 2005.

Definition enligt personalstyrka och finansiella trösklar SMF - små och medelstora företag samt mikroföretag är följande:

1. Kategorin mikroföretag samt små och medelstora företag (SMF-kategorin) utgörs av fristående företag, och företag som tillsammans med partnerföretag eller anknutna företag, som
 - sysselsätter färre än 250 personer och
 - vars årsomsättning inte överstiger 50 miljoner euro eller
 - vars balansomslutning inte överstiger 43 miljoner euro per år.
2. Inom SMF-kategorin definieras små företag som fristående företag, och företag som tillsammans med partnerföretag eller anknutna företag, som sysselsätter färre än 50 personer och vars omsättning eller balansomslutning inte överstiger 10 miljoner euro per år.
3. Inom SMF-kategorin definieras mikroföretag som företag som sysselsätter färre än 10 personer och vars omsättning eller balansomslutning inte överstiger 2 miljoner euro per år.

Utredningen föreslår inga lättnader för små- och medelstora företag.

17.1.3 Vad händer om inte reglerna införs?

Om det inte införs någon ny svensk reglering för tjänstepensionsinstitut som står risk kommer Sverige inte längre att utnyttja den *möjlighet* som ges genom tjänstepensionsdirektivet att ha en särskilt anpassad reglering för företag som vill bedriva tjänstepensionsverksamhet som innefattar risk på de villkor som gäller enligt tjänstepensionsdirektivet, dvs. en särskilt anpassad reglering av det slag som hittills har gällt för tjänstepensionskassor.

17.1.4 Överensstämmelse med Sveriges medlemskap i EU

De föreslagna reglerna är förenliga med EU-rätten.

Utredningen föreslår att vissa nationella regler införs som går längre än de krav som följer av det bakomliggande EU-direktivet (tjänstepensionsdirektivet⁷). Utredningen föreslår bl.a. att ett kompletterande riskkänsligt kapitalkrav ska införas i solvensregleringen för tjänstepensionsföretag, och att den förstärkta reglering kring företagsstyrning och riskhantering som kommissionen har lämnat i sitt förslag till omarbetat tjänstepensionsdirektiv (IORP II-direktivet⁸) införs i förväg. Förslagets tillämpningsområde har inte utvidgats jämfört med direktivet.

Den EU-lagstiftning som ligger till grund för huvuddelen av förslaget är tjänstepensionsdirektivet som antogs den 3 juni 2003.

Direktivet utgör det första steget mot en inre marknad för tjänstepensioner. Syftet med reglerna är att garantera en hög grad av trygghet för de framtida pensionärerna, samtidigt som en effektiv förvaltning av tjänstepensionskapitalet möjliggörs. En överflyttning av sparandet till tjänstepensionsområdet bedöms bidra till såväl ekonomiska som sociala framsteg. I detta ligger bl.a. att tjänstepensionsinstitutens gränsöverskridande verksamhet möjliggör en större rörlighet för kapital inom EU (se skäl 4–7 till direktivet).

Den EU-lagstiftning som ligger till grund för företagsstyrningsreglerna är kommissionen förslag till omarbetat av tjänstepensionsdirektiv (IORP II-direktivet).

Utredningen bedömer att förslaget inte har någon effekt för övrig internationell handel.

⁷ Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/41/EG om verksamhet i och tillsyn över tjänstepensionsinstitut.

⁸ Europeiska kommissionen förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om verksamhet i och tillsyn över tjänstepensionsinstitut (omarbetning), COM (2014) 167 final.

17.2 Konsekvenser för företag

17.2.1 Nya företag

Den eller dem som vill starta helt ny verksamhet som avser tillhandahållande av tjänstepensionsförmåner som har sin grund i överenskommelser på arbetsmarknaden får genom utredningens förslag tillgång till ett modernt och särskilt anpassat regelverk, baserat på tjänstepensionsdirektivet. Det ges möjlighet att bedriva verksamheten i olika associationsformer; sluten eller öppen tjänstepensionsförening, tjänstepensionsaktiebolag som kan vara både vinstutdelande och icke- vinstutdelande samt ömsesidigt tjänstepensionsbolag.

Det är svårt att uppskatta de ekonomiska konsekvenserna för ett nystartat tjänstepensionsföretag eftersom det beror på vem eller vilka som startar företaget, vilken associationsform som väljs, risk-exponeringen för verksamheten, som till viss del kommer att styra nivån på det kapital som krävs för att driva verksamheten, samt olika former av avgifter som krävs för att söka tillstånd, t.ex. avgifter till Finansinspektionen.

Utredningens bedömning är att avgiftnivåerna inte kommer att avvika väsentligt från de avgiftsnivåer som Finansinspektionen tillämpar vid ansökan om att starta ett försäkringsföretag enligt försäkringsrörelselagen. Denna avgift uppgår för närvarande till 295 000 kronor⁹. Till det tillkommer Bolagsverkets avgifter för registreringar av olika handlingar beroende på vilken associationsform som ska tillämpas. Utredningen uppskattar att dessa kostnader uppgår till cirka 10 000 kronor.

För att få en indikation på vad övriga administrativa kostnader kan uppgå till i samband med en verksamhetsstart har utredningen utgått från offentligt tillgängliga uppgifter kring ett försäkringsföretag som har bildats relativt nyligen, som meddelar tjänstepensionsförsäkringar och som inte ingår i en försäkringskoncern. Företaget startade sin försäkringsverksamhet genom att överta en försäkringsportfölj. Företagets förvaltade kapital uppgår till mindre än fem miljarder kronor. Företagets administrationskostnader för det första hela räkenskapsåret efter förvärvet uppgick till cirka 30 miljoner kronor, varav personalkostnaderna uppgår till cirka 30 procent. Medelantalet anställda var färre än tio.

Utredningens bedömning är att de administrativa kostnaderna skulle bli något högre om företaget i stället startat sin verksamhet

⁹ Enligt uppgifter från Finansinspektionens hemsida 2014-06-10.

enligt de nu föreslagna reglerna, framförallt på grund av den förstärkta regleringen kring företagsstyrning och riskhantering.

17.2.2 Konsekvenserna för tjänstepensionskassor

Tjänstepensionskassorna får driva sin verksamhet enligt äldre rätt fram till den 31 december 2017, då föreningarna senast måste ansöka om ombildning till försäkringsförening enligt försäkringsregleringen *eller* omvandling till tjänstepensionsförening enligt utrednings förslag. De flesta tjänstepensionskassor kommer troligen inte att behöva renodla sin verksamhet på det sätt som kan bli aktuell för i vart fall vissa försäkringsföretag. Utredningens bedömning är att den ombildningsprocess som finns i försäkringsregleringen är mer komplicerad och kostsam än den omvandlingsprocess som utredningen föreslår.

Konsekvenser för tjänstepensionskassorna relaterade till det förstärkta kapitalkravet – som inte är av administrativ karaktär – behandlas i avsnitt 17.2.4.

Administrativa kostnader

De administrativa kostnaderna för tjänstepensionskassorna kommer att variera beroende på bl.a. tjänstepensionskassans storlek och befintliga organisation. Vid en omvandling kommer tjänstepensionskassorna i grunden att drabbas av samma slags administrationskostnader som försäkringsföretagen (se avsnitt 17.2.3). Utredningen gör dock bedömningen att de administrativa kostnaderna utslaget per medlem kan bli något högre för tjänstepensionskassorna, på grund av att tjänstepensionskassorna generellt sätt är mindre än försäkringsföretag. Vidare har tjänstepensionskassorna generellt mindre förvaltat kapital än försäkringsföretagen vilket innebär att de har mindre organisationer, och att de därför i samband med en omvandling kanske måste anlita externa konsulter i större utsträckning än vad som är nödvändigt för försäkringsföretagen.

Om en tjänstepensionskassa väljer att inte omvandla sig till en tjänstepensionsförening måste kassan ombildas till en försäkringsförening eller träda i likvidation. Om ombildningen sker till en försäkringsförening kommer kassan troligen att drabbas av något högre administrativa kostnader på grund av en mer komplicerad ombild-

ningsprocess, jämfört med de administrativa kostnader som uppstår vid en omvandling till en tjänstepensionsförening.

17.2.3 Konsekvenserna för försäkringsföretag

Förslaget innebär att försäkringsföretag har *möjlighet* att omvandla sig till tjänstepensionsföretag. Det finns två huvudtyper av försäkringsföretag som kan komma ifråga för omvandling.

1. Försäkringsföretag som i princip endast meddelar tjänstepensionsförsäkring eller enbart tilläggsförmåner i form av sjuk- och efterlevandeskydd samt vissa typer av gruppförsäkringar (*redan renodlade företag*).
2. Försäkringsföretag som bedriver s.k. blandad verksamhet, dvs. de meddelar tjänstepensionsförsäkringar och övriga försäkringar eller tilläggsförmåner i form av sjuk- och efterlevandeskydd, vissa typer av gruppförsäkringar samt andra skadeförsäkringar (*blandade företag*).

Gemensamt för de båda huvudtyperna av försäkringsföretag är att deras verksamhet måste vara förenlig med tjänstepensionsdirektivets krav på verksamheten för att företaget ska kunna få tillstånd att omvandlas, och då framförallt direktivets krav på att verksamheten i ett tjänstepensionsinstitut *enbart* ska bestå i tillhandahållande av tjänstepensionsförmåner som har sin grund i överenskommelser på arbetsmarknaden. Mot denna bakgrund kan det sägas att en omvandling förutsätter en *renodling* av verksamheten i de företag som bedriver blandad verksamhet.

Renodling av verksamhet

Den nödvändiga renodlingen kan t.ex. ske genom att företaget avyttrar sådan verksamhet som inte är förenlig med direktivets krav avseende tjänstepensionsinstitut, vilket kan ske genom t.ex. beståndsöverlåtelse eller delning.

Beståndsöverlåtelse är en möjlighet för alla försäkringsföretag, men det finns här vissa praktiska begränsningar. Även om företagen kan dela upp upparbetade överskott kan det vara komplicerat och kostsamt för företaget att säkerställa att det kvarvarande kollek-

tivets rätt inte försämras, försäkringstagarnas rätt i det överlåtande beståndet inte försämras samt att försäkringstagarnas rätt i det övertagande företaget inte försämras, vilket är ett krav för att få tillstånd för beståndsöverlåtelsen. Livförsäkringsutredningen (SOU 2011:64) har belyst denna problematik i samband med överskottshantering.

Överlåtelser av delbestånd kan också medföra vissa skattekonsekvenser eftersom inkomstskattelagen regler om skatteneutralitet främst tar sikte på överlåtelse av ett helt försäkringsbestånd. Utredningen anser sig dock inte kunna bedöma de skattemässiga konsekvenserna eftersom de utgår från respektive företags skattemässiga status.

Allternativet delning av företag är idag endast tillgängligt för de försäkringsföretag som bedriver sin verksamhet i aktiebolagsform. De aktiebolagsrättsliga reglerna samspelar med de skattemässiga reglerna om delning (fission) som syftar till att uppnå skattemässig neutralitet och kontinuitet. Samma problematik som finns vid beståndsöverlåtelser avseende överskottshantering och att försäkringstagarnas rätt inte får försämras är även relevant vid delning av verksamheten.

Delning av bestånd kan också medföra merkostnader i form av ”dubbla” organisationer, bemanningsproblematik samt ökade kostnader relaterade till mervärdesskatt. De kan också leda till utländsk skatt på investeringar utanför Sverige.

Regler om delning saknas i lagen om ekonomiska föreningar, vilket innebär att ömsesidiga försäkringsföretag och försäkringsföreningar inte kan använda sig av denna möjlighet för renodling. Utredningen noterar dock att föreningslagen är föremål för en översyn.

Utredningens bedömning är att det i första hand måste anses vara företagets högsta beslutande organ, dvs. förenings- eller bolagsstämma, som har att göra bedömningen av om kostnaderna för en renodling av verksamheten är acceptabla i förhållande till de för- och nackdelar som kan finnas med en anpassad reglering för den renodlade verksamheten.

Administrativa kostnader

De administrativa kostnaderna för de försäkringsföretag som väljer att omvandla sig kommer att variera beroende på försäkringsföretagets storlek och befintliga organisation.

Avgiften till Finansinspektionen idag¹⁰ för ansökan om ombildning från icke-vinstutdelande till vinstutdelande uppgår till 540 000 kronor. Avgiften för att beviljas tillstånd att bedriva försäkringsrörelse uppgår till 295 000 kronor. Utredningen gör bedömningen att avgiften till Finansinspektionen för prövning av ett omvandlingsärende torde komma att ligga på ungefär samma nivå som ett ombildningsärende. Till det kommer registreringsavgifter till Bolagsverket på cirka 10 000 kronor.

Den nya tjänstepensionsrörelselagen innebär att företaget måste uppdatera sig om det nya regelverket och genomföra utbildningsinsatser i organisationen.

De nya kraven på beräkning av ett riskkänsligt kapitalkrav kan komma att kräva en del systemanpassningar. Här ska dock noteras att i vart fall vissa företag redan har gjort en del anpassningar till följd av kraven på förberedelser inför genomförandet av Solvens II-regelverket. Kostnaderna för systemanpassningar påverkas av vilken IT-miljö företaget har idag. En del företag har relativt ålderdomliga IT-system, medan de företag som har startats under 2000-talet vanligtvis har mer moderna system. Vissa företag har avvaktat med att genomföra anpassningar av sina system, eftersom det har funnits – och finns – osäkerhet kring de slutliga regelkraven.

De nya företagsstyrnings- och riskhanteringsreglerna innebär att företagen kan komma att behöva ta fram nya styrdokument, och genomföra särskilda utbildningsinsatser. Företagsstyrnings- och riskbedömningsreglerna kan innebära att styrelsernas kompetens måste förstärkas. Detta kan medföra krav på ökade styrelsearvoden.

De nya företagsstyrningsreglerna innebär att nya funktioner måste inrättas i de företag som inte redan har denna typ av funktioner. Utredningen anser att det inte är osannolikt att det i många företag kan komma att krävas i vart fall någon eller några nyanställningar för att företagen ska kunna leva upp till de nya kraven.

Den nya årsredovisningslagen för tjänstepensionsföretag som föreslås innebär att berörda måste uppdatera sig om det nya regelverket och genomföra utbildningsinsatser i organisationen. Förslaget innebär också att vissa anpassningar måste göras av bland annat ekonomisystem och koncernredovisningssystem, mallar för årsredovisningar samt ekonomihandböcker.

Om ett försäkringsföretag väljer att omvandla sig innebär det att årsredovisningslagen för tjänstepensionsföretag ska tillämpas vid

¹⁰ Se Finansinspektionens hemsida om avgifter för tillstånd.

det årsskifte som tillståndet erhålls. Det innebär troligtvis en del omarbetning av nyckeltal, jämförelsetal, anpassning och förklaringar till olika finansiella uppgifter som kommuniceras på webben, omarbetning av pressmeddelanden, omarbetning av interna mallar för prognoser och budgetar samt olika dokument till styrelsen.

I samband med en omvandling kan företaget behöva genomföra ändringar av sin firma (namn). Det innebär att trycksaker, broschyrer, avtal m.m. kan behöva uppdateras i de fall hela namnet används. Här kan nämnas att utredningen, i syfte att så långt möjligt minimera de administrativa kostnaderna, föreslagit särskilda övergångsregler kring användande av firma. Ett omvandlat företag kan behöva informera olika avtals- och samarbetspartners om ändrad associationsform.

Utredningen anser att de administrativa kostnaderna för en omvandling ska ses som en helhet, eftersom det är svårt att uppskatta kostnaderna för varje delmoment för sig. Enligt utredningen bör de administrativa kostnaderna också ställas i relation verksamheten i övrigt. Om ett försäkringsföretag med en balansomslutning på över 150 miljarder kronor uppskattar sina kostnader för en omvandling till 200 miljoner kronor och har 2,5 miljoner kunder innebär det en kostnad med 80 kronor per kund första året. Om hälften av kostnaderna avser investeringar i IT-system av engångskaraktär innebär det en framtida kostnad på 40 kronor per kund och år. Om kostnaden uppskattas till 50 miljoner kronor under samma förutsättningar uppgår de initiala kostnaderna till 20 kronor per kund och år och de framtida kostnaderna till 10 kronor per kund och år.

17.2.4 Konsekvenser relaterade till nya kapitalkrav

Utredningen föreslår en förstärkt solvensreglering, dvs. att den nuvarande solvensregleringen för de aktuella företagen ska kompletteras med ett riskkänsligt kapitalkrav. Eftersom den slutliga utformningen av detaljerna i det riskkänsliga kapitalkravet förutsätter tillgång till marknadsdata m.m. som inte har varit möjligt att ta fram inom ramen för utredningens arbete, har utredningen föreslagit att Finansinspektionen ska ges i uppdrag att genomföra en s.k. förstudie kring det föreslagna kapitalkravet. Mot denna bakgrund anser utredningen att de mer exakta konsekvenserna av det riskkänsliga kapitalkravet bäst hanteras inom ramen för dessa förstudier.

På ett mer övergripande plan kan dock sägas att utredningens ambition har varit att det riskkänsliga kapitalkravet ska medföra den konsekvensen att tjänstepensionsföretagen – såväl betraktade som grupp som var för sig – ska få ”rätt” kapitalkrav utifrån de risker som finns i verksamheten och de övriga hänsyn som behöver tas vid den närmare kalibreringen av den samlade solvensregleringen.

17.3 Konsekvenser för tjänstepensionsmarknaden

Den huvudsakliga delen av tjänstepensionsmarknaden regleras genom kollektivavtal (ca 80 procent). Det är kollektivavtalsparterna som har skapat denna marknad genom att ingå kollektivavtal och parterna kan också i stor utsträckning påverka hur denna marknad fungerar, genom att ingå nya överenskommelser. I Sverige omfattar de kollektivavtalade pensionsplanerna nära 90 procent av den arbetande befolkningen, omkring fyra miljoner arbetstagare. Anslutningen till en tjänstepensionsplan sker vanligtvis automatiskt. En arbetstagare som arbetar vid ett företag som har ingått kollektivavtal omfattas automatiskt av den överenskommelse om tjänstepension som arbetsgivaren är bunden av, oavsett om arbetstagaren är medlem i en facklig organisation eller inte.

Marknaden för tjänstepensioner kan delas upp i två delmarknader. *Marknaden för pensionsutfästelser* som har sin utgångspunkt i arbetsmarknaden och utgörs av ett utbud av pensionsförmåner från arbetsgivare och efterfrågan från arbetstagare. *Marknaden för trygghet av utfästelser* som består av arbetsgivarnas efterfrågan på trygghet av pensionsutfästelserna. Marknaden för pensionsutfästelser torde inte i sig påverkas av utredningens förslag, medan marknaden för trygghet av utfästelser däremot i viss mån kommer att påverkas. Utredningens förslag innebär att utbudet av företag som verkar inom denna marknad med tillämpning av bestämmelserna i tjänstepensionsdirektivet kommer att kunna bibehållas, men också utökas med helt nya tjänstepensionsföretagsformer.

I vilken utsträckning det kommer att bildas nya tjänstepensionsföretag och i vilken utsträckning företagen kommer att utnyttja möjligheten till omvandling är svårt att bedöma, och kommer naturligtvis ytterst att påverkas av bl.a. kollektivavtalen och i vilken mån den framtida regleringen baserad på det reviderade tjänstepensionsdirektivet kommer att utgöra ett mer anpassat och därmed ”bättre”

regelverk för renodlad tjänstepensionsverksamhet än försäkringsregleringen eller regleringen för de andra trygghandformerna.

17.4 Konsekvenser för samhälle och staten

Utredningens förslag bedöms inte få någon direkt eller betydande påverkan på samhällsekonomin. Mot bakgrund av att regleringsförslagen berör företag som förvaltar betydande tillgångar kan förslagen påverka finansmarknaderna på såväl kort som lång sikt. Utredningen anser dock att dessa konsekvenser inte kan bedömas förrän de slutliga kraven i såväl tjänstepensions- som försäkringsregleringen har slagits fast och det finns mer tydliga indikationer på hur regelverken kommer att användas.

I följande avsnitt beskrivs konsekvenser för myndigheter som berörs av utredningens förslag.

17.4.1 Konsekvenser för Bolagsverket

Enligt förslaget ska Bolagsverket vara registreringsmyndighet och föra ett tjänstepensionsföretagsregister.

Bolagsverket har angivit i sitt remissvar till Solvens II-utredningen att resursåtgången och kostnaderna för att införa nya regler för tjänstepensionsföretag med allt vad det medför avseende utveckling och modifiering av befintliga datasystem, utbildning av personal samt framtagande av ny information kan bli relativt omfattande. Bolagsverket bedömde då att kostnaderna vid en preliminär beräkning kunde komma att uppgå till 2, 3 miljoner kronor. Utredningen ser inget skäl till att göra en annan bedömning.

Bolagsverket angav vidare att då det rör sig om ett relativt litet antal registreringsärenden för de aktuella objekten är det inte rimligt att anta att utvecklingskostnaderna kommer att täckas av framtida registreringsavgifter. För närvarande kostar det 2 200 kronor att registrera ett aktiebolag.¹¹ Det innebär att cirka 1 300 företag måste registrera sig för att kostnadstäckning ska uppnås.

Utredningen gör samma bedömning som Bolagsverket om att kostnaderna inte kan finansieras via avgifter utan måste till största delen finansieras på annat sätt.

¹¹ Se Bolagsverkets hemsida om avgifter.

17.4.2 Konsekvenser för Finansinspektionen

Enligt förslaget ska Finansinspektionen vara tillsynsmyndighet för tjänstepensionsföretagen och det föreslås också bemyndiganden på en rad olika områden. Det innebär att Finansinspektionen bl.a. måste anpassa sitt tillsynsarbete och sina föreskrifter. Det kan dock här noteras att det finns likheter mellan det nuvarande regelverket och den reglering som utredningen föreslår. Utredningen föreslår också att Finansinspektionen ska ges i uppdrag att genomföra s.k. förstudier kring den mer detaljerade beräkningen av det riskkänsliga kapitalkravet. Utredningen gör bedömningen att det sammantaget rör sig om ett relativt omfattande arbete och att Finansinspektionen därför troligtvis kommer att vara i behov av extra resurser.

Till detta kommer att eventuella omvandlingar av tjänstepensionskassor och försäkringsföretag kan antas komma att kräva ett omfattande och mycket resurskrävande arbete, vilket i sig kan innebära behov av extra resurser under övergångsperioden.

Finansinspektionens tillsynsansvar innebär att inrapporteringen till inspektionen och webbsidor måste ändras och uppdateras. Detta kräver vissa utbildningsinsatser, både internt och externt. Dessa kostnader är till sin natur av mer engångskaraktär. Utredningen uppskattar dessa kostnader till någon eller några miljoner kronor (varav systemutvecklingskostnader står för största delen).

Eftersom den föreslagna tjänstepensionsföretagsregleringen kommer att vara en egen sektorreglering gör utredningen bedömningen att Finansinspektionen med stor sannolikhet kommer att behöva mer resurser för hantering av den löpande tillstånds- och tillsynsverksamheten. Utredningen bedömer dock att dessa resursförstärkningar till viss del torde kunna finansieras via de avgifter Finansinspektionen tar ut för tillståndsverksamheterna. Resterande del bör ske inom befintliga budgetramar.

Utredningen noterar att avgiftsförordningen måste ändras så att Finansinspektionen kan ta ut avgifter för att finansiera den löpande tillstånds- och tillsynsverksamheten av tjänstepensionsföretagen.

17.4.3 Konsekvenser för övriga myndigheter

Den myndighet som berörs förutom Bolagsverket och Finansinspektionen är Skatteverket.

Utredningens bedömning är att konsekvenserna för Skatteverket främst berör framtagande av ny information, uppdatering av webbsidor och viss utbildning av personal. Utredningen uppskattar dessa kostnader till cirka 500 000 kronor.

17.5 Sociala och miljömässiga konsekvenser

Utredningens bedömning är att förslaget inte får några sociala konsekvenser. De påverkar inte människors hälsa, levnadsförhållanden och trivsel. De påverkar inte heller arbetstagarens ställning eller grupperns åtkomst av arbetsmarknaden.

Utredningens bedömning är vidare att förslaget inte påverkar företag och konsumenters miljöpåverkan.

Statens offentliga utredningar 2014

Kronologisk förteckning

1. Vissa bostadsbeskattningsfrågor. Fi.
2. Framtidens valfrihetssystem – inom socialtjänsten. S.
3. Boende utanför det egna hemmet – placeringsformer för barn och unga. S.
4. Det måste gå att lita på konsumentskyddet. Ju.
5. Staten får inte abdikera – om kommunaliseringen av den svenska skolan. U.
6. Män och jämställdhet. U.
7. Skärpta straff för vapenbrott. Ju.
8. Översyn av statsskuldspolitiken. Fi.
9. Förändrad assistansersättning – en översyn av ersättningssystemet. S.
10. Ett steg vidare – nya regler och åtgärder för att främja vidareutnyttjande av handlingar. S.
11. Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2014. Forskningsdebatt, alternativ och beslutsfattande. M.
12. Utvärdera för utveckling – om utvärdering av skolpolitiska reformer. U.
13. En digital agenda i människans tjänst – en ljusnande framtid kan bli vår. N.
14. Effektiv och rättssäker PBL-överprövning. S.
15. Investeringsplanering för försvarsmateriel
En ny planerings-, besluts- och uppföljningsprocess. Fö.
16. Det ska vara lätt att göra rätt
Åtgärder mot felaktiga utbetalningar inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. A.
17. Genomförande av Seveso III-direktivet. Fö.
18. Straffskalorna för allvarliga våldsbrott. Ju.
19. Yrkeskvalifikationsdirektivet – ett samlat genomförande. U.
20. Läkemedel för särskilda behov. S.
21. Bredband för Sverige in i framtiden. N.
22. Genomförande av EU:s nya redovisningsdirektiv. Ju.
23. Rätt information på rätt plats i rätt tid. Del 1, 2 och 3. S.
24. Olycksregister och djupstudier på transportområdet. N.
25. Internationella rättsförhållanden rörande arv. Ju.
26. Tillträde till COTIF 1999. Ju.
27. Svensk veteranpolitik. Ett ansvar för hela samhället. + Bilagor. Fö.
28. Lönsamt arbete – familjeansvarets fördelning och konsekvenser. A.
29. Assisterad befruktning för ensamstående kvinnor. Ju.
30. Jämställt arbete? Organisatoriska ramar och villkor i arbetslivet. A.
31. Visselblåsare
Stärkt skydd för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden. A.
32. Jordbruks- och bostadsarrende – några frågor om arrendeavgift och besittningsskydd. Ju.
33. Från hyresrätt till äganderätt. Ju.
34. Inte bara jämställdhet
Intersektionella perspektiv på hinder och möjligheter i arbetslivet. A.
35. I vått och torrt – förslag till ändrade vattenrättsliga regler. M.
36. Frågor om följerrätt och om museernas kopiering. Ju.
37. De svenska energimarknaderna – en samhällsekonomisk analys. Fi.
38. Tillväxt och värdeskapande
Konkurrenskraft i svenskt jordbruk och trädgårdsnäring. L.
39. Så enkelt som möjligt för så många som möjligt
Bättre juridiska förutsättningar för samverkan och service. N.
40. Neutral bolagsskatt – för ökad effektivitet och stabilitet. Fi.

41. Nya regler om aktiva åtgärder mot diskriminering. A.
42. Kärnavfallsrådets yttrande över SKB:s Fud-program 2013. M.
43. Synnerligen grova narkotikabrott. Ju.
44. F-skuldsanering – en möjlighet till nystart för seriösa företagare. Ju.
45. Unik kunskap genom registerforskning. U.
46. Marknadsmisbruk II. Fi.
47. Förbättrad tvistlösning på konsumentområdet – ny EU-lagstiftning och en översyn av det svenska systemet. Ju.
48. Registerutdrag i arbetslivet. A.
49. Våld i nära relationer – en folkhälsofråga. Förslag för ett effektivare arbete. + Bilaga. Ju.
50. Med miljömålen i fokus – hållbar användning av mark och vatten. M.
51. Nya regler om upphandling. S.
52. Resolution. En ny metod för att hantera banker i kris. Vol 1 + 2. Fi.
53. Material i kontakt med dricksvatten – myndighetsroller och ansvarsfrågor. L.
54. Vildsvin och viltskador – om utfodring, kameraövervakning och arrendatorers jakträtt. L.
55. Inhyrning och företrädesrätt till återanställning. A.
56. Genomförande av Omnibus II-direktivet. Fi.
57. En ny reglering för tjänstepensionsföretag. Del 1 + 2. Fi.

Statens offentliga utredningar 2014

Systematisk förteckning

Arbetsmarknadsdepartementet

- Det ska vara lätt att göra rätt
Åtgärder mot felaktiga utbetalningar inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. [16]
- Lönsamt arbete
– familjeansvarets fördelning och konsekvenser. [28]
- Jämställt arbete? Organisatoriska ramar och villkor i arbetslivet. [30]
- Visselblåsare
Stärkt skydd för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden. [31]
- Inte bara jämställdhet
Intersektionella perspektiv på hinder och möjligheter i arbetslivet. [34]
- Nya regler om aktiva åtgärder mot diskriminering. [41]
- Registerutdrag i arbetslivet. [48]
- Inhyrning och företrädesrätt till återanställning. [55]

Finansdepartementet

- Vissa bostadsbeskattningsfrågor. [1]
- Översyn av statsskuldspolitiken. [8]
- De svenska energimarknaderna
– en samhällsekonomisk analys. [37]
- Neutral bolagsskatt – för ökad effektivitet och stabilitet. [40]
- Marknadsmissbruk II. [46]
- Resolution. En ny metod för att hantera banker i kris. Vol 1 + 2. [52]
- Genomförande av Omnibus II-direktivet. [56]
- En ny reglering för tjänstepensionsföretag. Del 1 + 2. [57]

Försvarsdepartementet

- Investeringsplanering för försvarsmateriel
En ny planerings-, besluts- och uppföljningsprocess. [15]

- Genomförande av Seveso III-direktivet. [17]
- Svensk veteranpolitik. Ett ansvar för hela samhället. + Bilagor. [27]

Justitiedepartementet

- Det måste gå att lita på konsumentskyddet. [4]
- Skärpta straff för vapenbrott. [7]
- Straffskalorna för allvarliga våldsbrott. [18]
- Genomförande av EU:s nya redovisningsdirektiv. [22]
- Internationella rättsförhållanden rörande arv. [25]
- Tillträde till COTIF 1999. [26]
- Assisterad befruktning för ensamstående kvinnor. [29]
- Jordbruks- och bostadsarrende
– några frågor om arrendeavgift och besittningsskydd. [32]
- Från hyresrätt till äganderätt. [33]
- Frågor om följerätt och om museernas kopiering. [36]
- Synnerligen grova narkotikabrott. [43]
- F-skuldsanering – en möjlighet till nystart för seriösa företagare. [44]
- Förbättrad tvistlösning på konsumentområdet – ny EU-lagstiftning och en översyn av det svenska systemet. [47]
- Våld i nära relationer – en folkhälsofråga.
Förslag för ett effektivare arbete.
+ Bilaga. [49]

Landsbygdsdepartementet

- Tillväxt och värdeskapande
Konkurrenskraft i svenskt jordbruk och trädgårdsnäring. [38]
- Material i kontakt med dricksvatten – myndighetsroller och ansvarsfrågor. [53]
- Vildsvin och viltskador
– om utfodring, kameraövervakning och arrendatorers jakträtt. [54]

Miljödepartementet

- Kunskapsläget på kärnavfallsområdet
2014. Forskningsdebatt, alternativ och
beslutsfattande. [11]
- I vått och torrt – förslag till ändrade
vattenrättsliga regler. [35]
- Kärnavfallsrådets yttrande över
SKB:s Fud-program 2013. [42]
- Med miljömålen i fokus – hållbar
användning av mark och vatten. [50]

Näringsdepartementet

- En digital agenda i människans tjänst
– en ljusnande framtid kan bli vår. [13]
- Bredband för Sverige in i framtiden. [21]
- Olycksregister och djupstudier på trans-
portområdet. [24]
- Så enkelt som möjligt för så många
som möjligt
Bättre juridiska förutsättningar för
samverkan och service. [39]

Socialdepartementet

- Framtidens valfrihetssystem
– inom socialtjänsten. [2]
- Boende utanför det egna hemmet
– placeringsformer för barn och unga. [3]
- Förändrad assistansersättning
– en översyn av ersättningssystemet. [9]
- Ett steg vidare – nya regler och åtgärder för
att främja vidareutnyttjande av hand-
lingar. [10]
- Effektiv och rättssäker PBL-överprövning.
[14]
- Läkemedel för särskilda behov. [20]
- Rätt information på rätt plats i rätt tid.
Del 1, 2 och 3. [23]
- Nya regler om upphandling. [51]

Utbildningsdepartementet

- Staten får inte abdikera
– om kommunaliseringen av den svenska
skolan. [5]
- Män och jämställdhet. [6]
- Utvärdera för utveckling – om utvärdering
av skolpolitiska reformer. [12]
- Yrkeskvalifikationsdirektivet – ett samlat
genomförande. [19]

Unik kunskap genom registerforskning.
[45]